ΙΩΑΚΕΙΜ ΒΑΛΑΒΑΝΗ

ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΑ

ΙΩΑΚΕΙΜ ΒΑΛΑΒΑΝΗ

ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΑ

Η ΚΑΜΠΑΝΑ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΟΥ.
ΜΙΑ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΜΦΙΛΟΧΙΟΥ ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ.— ΤΟ ΑΡΑΒΑΝΙΟΝ.
ΕΙΣ ΗΓΕΜΩΝ ΤΗΣ ΒΛΑΧΙΑΣ Η ΤΟ ΑΠΡΟΣΔΟΚΗΤΟΝ ΜΕΛΛΟΝ.
Η ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ ΠΑΡΑ ΤΟΙΣ ΜΙΚΡΑΣΙΑΝΟΙΣ.
ΑΡΡΑΒΩΝ ΚΑΙ ΓΑΜΟΣ ΕΝ ΙΚΟΝΙῼ.
ΣΚΕΨΕΙΣ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΟΥ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΤΗΝῼ ΠΑΝΗΓΥΡΕΩΣ.
Ο ΑΠΟΛΙΘΩΘΕΙΣ ΠΟΙΜΗΝ.— ΠΕΡΙ ΙΚΟΝΙΟΥ.
Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ Ο ΛΕΩΝ.— Ο ΑΓΙΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ.
ΤΟ ΜΕΤΑΛΛΕΙΟΝ ΤΟΥ ΤΑΥΡΟΥ.— Ο ΝΑΣΡΕΔΔΙΝ ΧΩΤΖΑΣ.
ΣΕΛΙΔΕΣ ΕΚ ΤΟΥ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΥ ΒΙΟΥ ΤΩΝ ΕΝ ΜΙΚΡᾼ ΑΣΙᾼ ΕΛΛΗΝΩΝ.— Η ΑΗΔΩΝ.— ΜΕΔΡΕΣΕΔΕΣ ΚΑΙ ΣΟΦΤΑΔΕΣ.

ΑΘΗΝΗΣΙ
ΤΥΠΟΙΣ ΑΔΕΛΦΩΝ ΠΕΡΡΗ
1891

Η ΚΑΜΠΑΝΑ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΟΥ

ΑΝΑΓΝΩΣΘΕΙΣΑ ΕΝ Τῼ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚῼ ΣΥΛΛΟΓῼ «ΠΑΡΝΑΣΣῼ»
Τῌ ΕΝΔΕΚΑΤῌ ΜΑΡΤΙΟΥ 1888.

Α´

Ἀπὸ τῆς ὑψηλῆς ταύτης σκοπιᾶς στρέφω τὸ βλέμμα πρὸς ἀνατολὰς καὶ διακρίνω ἐν τῷ ὁρίζοντι μακράν, λίαν μακράν, γωνίαν τινά, —ἴσως λησμονηθεῖσαν—, τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τὴν ἄλλοτε εὐκλεᾶ Δυτικὴν Χερσόνησον τῆς Ἀσίας, ἣν κατέσπειράν ποτε διὰ τῶν ἀποικιῶν αὐτῶν οἱ Αἰολεῖς καὶ Δωριεῖς καὶ Ἴωνες, καὶ ἐφ' ἧς ἐπάτησαν οἱ πόδες τῶν Μυρίων τοῦ Ξενοφῶντος, τοῦ Ἀγησιλάου καὶ Ἀλεξάνδρου, τῶν Σελεύκων καὶ Ἀττάλων, τῆς ἁγίας Ἑλένης καὶ τοῦ κλεινοῦ Ἡρακλείου· ἀνασύρων δὲ τὸ ἄκρον τοῦ ἀποκρύπτοντος αὐτὴν ἀπὸ τῶν ὀμμάτων ὑμῶν πυκνοῦ παραπετάσματος, θέλω δείξει ὑμῖν ὡς ἐν καλειδοσκοπίῳ χώρας ἑλληνικωτάτας, ἀνηκούσας προαιωνίοις δικαιώμασι τῷ Ἑλληνισμῷ, ἐν ταῖς κλιτύσι τοῦ Ταύρου καὶ Ἀργαίου,

ἐπὶ τῶν ὄχθῶν τοῦ Κύδνου καὶ τοῦ Ἅλυος, παρὰ τὸν χρυσορρόαν Πακτωλὸν καὶ τὸν ὁμηρικὸν Σκάμανδρον.

* *
*

Πρὸ πολλοῦ ἐσίγησε τὸ σήμαντρον ἠχοῦν ἐν τῷ πανσέπτῳ τῆς τοῦ Θεοῦ Ὑπερτάτης Σοφίας ναῷ, καὶ ἡ Ἡμισέληνος εἶχεν ἐμπηχθῆ ἀντὶ τοῦ Σταυροῦ ἐπὶ τῶν οὐρανομήκων θόλων τοῦ περικλεοῦς κτιρίου τοῦ Ἀνθεμίου καὶ Ἰσιδώρου· πρὸ πολλοῦ οἱ ὑπερμύριοι πολυέλαιοι εἶχον σβεσθῆ καὶ ἡ μονότονος τοῦ *μουεζίνη* ἐπίκλησις προςεκάλει εἰς λατρείαν κοινὴν τοὺς πιστούς· εἶχεν ἤδη ἐξωσθῆ ἀπὸ τῶν προπυλαίων τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ἡ μαρμαρίνη καθαρτήριος λάρναξ μετὰ τῆς ἀμιμήτου ἐκείνης καρκινικῆς ἐπιγραφῆς

ΝΙΥΟΝ ΑΝΟΜΗΜΑΤΑ ΜΗ ΜΟΝΑΝ ΟΥΙΝ·

πολλοὶ εἶχον διαρρεύσει εἰς τὸν βυθὸν τῆς αἰωνιότητος χρόνοι, χρόνοι πολυστέναχτοι ἀφορήτου δουλείας, καθ' οὓς αἱ πρὸς λατρείαν τοῦ Θεοῦ τῶν Χριστιανῶν προωρισμέναι οἰκοδομαὶ εἶχον μεταβάλει καὶ σχῆμα καὶ σκοπόν, οἱ δὲ ἄξιοι οἴκτου Χριστιανοὶ εἰςήρχοντο πρὸς τέλεσιν τῶν θρησκευτικῶν αὐτῶν καθηκόντων εἰς ὑπογείους καὶ καθύγρους κατακόμβας καὶ εἰς ἀνήλια ἄντρα, κρύφα καὶ περιδεεῖς, ὡς τέκνα αὐτόχρημα τοῦ Σκότους. Διεκόπη ἡ λιγυρὰ ἁρμονία, ἡ κατακηλοῦσα τέως τὰ ὦτα τῶν ἀκροωμένων τὰς θείας ἀκολουθίας, οἱ δὲ λειτουργοὶ τοῦ Ὑψίστου κατέπνιγον ἐν τῷ λάρυγγι τοὺς μελῳδικοὺς αὐτῶν τόνους ὅπως μὴ ἀκουσθῶσιν ἔξωθεν ὑπὸ τῶν διερχομένων Τούρκων· ἡ

καλλίφωνος τῶν ἱερέων καὶ ψαλτῶν μελῳδία ἀπέβαλε τὸ ἀρχαῖον αὐτῆς κάλλος καὶ παρίσταται ἤδη πρὸ ἡμῶν ῥικνὴ καὶ ἀπεσκελετωμένη, ἄνευ ἁρμονίας συγκινούσης, ἄνευ μέλους τέρποντος, τραχεῖα, μονότονος, ὀχληρά, ἀληθὴς ῥινοφωνία· τὸ ἄπλετον φῶς, τὸ κυριώτατον γνώρισμα τῶν ναῶν τοῦ βυζαντιακοῦ ῥυθμοῦ κατ' ἀντιπαραβολὴν πρὸς τὸν γοτθικόν, τὸ περιαυγάζον τὰς οὐρανοειδεῖς θόλους τῶν λαμπρῶν ναῶν, ἐξέλιπεν αἴφνης, καὶ τὴν ἔναγχος ἱλαρότητα διεδέξατο ἄπελπις μελαγχολία, κινοῦσα τὸν οἶκτον καὶ τὸν ἔλεον· ἀντὶ τῶν μυριοστόμων λύχνων, διψαλέαι τινὲς θρυαλλίδες κανδηλῶν καὶ ἰσχνά τινα κηρία ἀγωνίζονται νὰ διασκορπίσωσιν ἀμυδρὸν φῶς δίκην πυγολαμπίδων περὶ τοὺς ἐκκλησιαζομένους, ἥκιστα κατάλληλον ὅπως ἀνυψώσῃ τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν τοῦ προσευχομένου εἰς τοὺς θείους κόσμους τοῦ ἰδανικοῦ καλοῦ, τοῦ τελείου ἀληθοῦς καὶ τοῦ ἀπροςπελάστου ἀγαθοῦ, ἵνα ἐκεῖθεν, ὡς ὁ Ἀνταῖος ἐκ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Γῆς, ἀντλήσῃ δυνάμεις, καὶ δυνηθῇ νὰ ἀντεπεξέλθῃ νικηφόρως κατὰ τῶν ποικίλων καὶ φοβερῶν τοῦ βίου ἀγώνων. Τὸ περὶ αὐτὸν σκότος περιβάλλει καὶ τὴν ἤδη ἐζοφωμένην αὐτοῦ ψυχήν, ἧς τὸ βλέμμα μάτην ἀγωνίζεται νὰ διειςδύσῃ καὶ διακρίνῃ καὶ ταρπῇ εἰς τὸ οὐράνιον ἐκεῖνο κάλλος τοῦ ἀγνώστου κόσμου, καὶ ἐξέρχεται ὁ Χριστιανὸς τοῦ ναοῦ μηδὲν νέον ἐφόδιον ἐξ αὐτοῦ πορισθείς.

* *
*

Μάτην τὸ βλέμμα τοῦ παρατηρητοῦ ἀναζητεῖ τὰ παιδία, ἅτινα, ἀφελῆ καὶ πλήρη ἀθῴας ἀγαλλιάσεως, μετ'

ἀρρήτου εὐφροσύνης ἔσπευδον, ἁμιλλώμενα, νὰ ἁρπάσωσιν ἀπὸ τῶν χειρῶν ἀλλήλων τὰ ἱερὰ βιβλία πρὸς μεγαλόφωνον ἀνάγνωσιν τῶν τροπαρίων, τῶν προφητειῶν ἢ τοῦ ἀποστόλου. Δὲν ἀκούεται πλέον ἡ γλυκεῖα καὶ ἀργυρόηχος φωνὴ τῶν φιλομόλπων ἐκείνων ἀοιδῶν· ἀνεπιστρεπτεὶ ᾤχοντο ἀντιπαρελθόντες οἱ χρόνοι ἐκεῖνοι, ἀντ' αὐτῶν δ' ἀντηχεῖ ἡ βαρεῖα καὶ κερχνώδης καὶ μόλις ἀκουομένη παρήλικος ἢ νωδοῦ τινος φωνή. Τί ζητεῖ περιαλγοῦν τὸ βλέμμα; Τὰ ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου πολύτιμα τῆς ἐκκλησίας σκεύη ἡρπάγησαν ἢ ἀπημπολήθησαν ἢ ἐκρύβησαν ἐν μέρεσιν ἀγνώστοις. Οἱ κρύψαντες τὰ κειμήλια ἐκεῖνα εὐκλεῶν χρόνων ἐκοιμήθησαν πρὸ πολλοῦ τὸν αἰώνιον ὕπνον, καὶ οὐδεὶς οὐδὲν γινώσκει περὶ τῶν ἐν τοῖς κόλποις τῆς μητρὸς Γῆς κεκρυμμένων ἐκείνων θησαυρῶν. Τὰ βαρύτιμα εὐαγγέλια, αἱ χρυσοκέντητοι στολαὶ τῶν ἱερέων, τῶν διακόνων καὶ τῶν ἀναγνωστῶν ἐκρύβησαν ἐν *νεκρῶν κευθμῶσιν*· αἱ ἀδαμαντοκόλλητοι καὶ καλλιτεχνικαὶ εἰκόνες, αἱ κινοῦσαι εἰς θαυμασμὸν σύμπασαν τὴν Χριστιανωσύνην καὶ ἕλκουσαι πρὸς ἑαυτὰς τὸ σέβας καὶ τοῦ δυςπιστοτάτου τῶν ἀνθρώπων, παρεχώρησαν τὰς ἑαυτῶν θέσεις εἰς πενιχρὰς σανίδας, φερούσας κακῶς γεγραμμένην τὴν μορφὴν τοῦ Θεανθρώπου, τῆς Θεοτόκου ἢ τῶν Ἁγίων, ὅπως μὴ κεντήσωσιν ὀρέξεις αἰσχροκερδεῖς.

Αἱ ψηφιδωταὶ τοιχογραφίαι, ἀληθῆ βυζαντιακὰ καλλιτεχνικὰ ἀριστουργήματα, ὑφ' ἃς μεθ' ὑπερηφανείας θὰ ἐχάρασσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ ὁ Ἀπελλῆς ἢ ὁ Παρράσιος ἢ ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος, ἐκαλύφθησαν ὡς παλίμψηστα ὑπὸ παχέος κονιάματος, ἐφ' οὗ ἐγράφησαν χονδροειδῶς—ἴσως

ἑκουσίως — ἀποτυπώματα εἰκόνων, αἵτινες παρίστων τὴν Δευτέραν Παρουσίαν, τὴν Ἀνάβλεψιν τοῦ ἐκ γενετῆς τυφλοῦ ἢ τὸ Μαρτύριόν τινος τῶν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας γεραιρομένων Ἁγίων. Τὰ ἐπίχρυσα *τέμπλα*, διὰ τοῦ ὀβολοῦ καὶ μόνου ἀνδρῶν εὐσεβῶν κοσμηθέντα πολυτελέστατα, ἐβάφησαν καταμέλανα, οἱονεὶ πενθοῦντα τὴν ἀποπτᾶσαν τῶν Χριστιανῶν τοῦ Βυζαντίου βασιλέων εὔκλειαν. Αἱ Ἅγιαι Τράπεζαι, αἱ δι' ἁδρῶν δαπανῶν ἀνεγερθεῖσαι, ἀντὶ πολυτελῶν καλυμμάτων, ἀξίων τοῦ βασιλέως τῶν βασιλέων, ἐκαλύφθησαν ἤδη ὑπὸ πενιχρῶν ὀθονῶν, δίκην σαβάνων, καὶ ἁπλοῖ ξύλινοι Σταυροὶ ἀντικατέστησαν τοὺς μέχρι τότε πολυτίμους καὶ ἀδαμαντοκολλήτους Ἐσταυρωμένους.

* *
*

Τὴν ἀξίαν θρήνου τύχην τῶν ἱερῶν οἰκοδομῶν καὶ τελετῶν διεδέξατο μετ'οὐ πολὺ ἡ ἔτι μᾶλλον ἀπηνὴς μοῖρα τῆς γλώσσης. Ἐκεῖ, ἔνθα πρὸ ὀλίγου ἔτι ἠκούετο γενικῶς ἡ γλυκεῖα τῆς Ἀττικῆς Μελίσσης φωνή, ἐν ταῖς χώραις, ἐν αἷς ἀπὸ σκηνῆς διδασκόμενα τὰ ἀθάνατα ἔργα τῆς Τριάδος τῶν Τραγικῶν καὶ αἱ ἀμίμητοι Ἀριστοφάνειοι κωμῳδίαι ἐνοοῦντο ἀκόπως ὑπὸ τῶν πολλῶν· ὑπὸ τὸν θαυμάσιον τῆς Ἰωνίας οὐρανόν, ὅπου μετ' ἀγάπης ὁ ἐξ Ἀττικῆς Ἴων ἐδεξιοῦτο τὸν ἀδελφὸν Ἴωνα καὶ συνενοεῖτο διὰ τῆς ἰδίας διαλέκτου, νῦν, ποὺ καί που, κατὰ μεγάλα, μέγιστα, διαστήματα μόνον ἀπαντῶσιν ἐρείπιά τινα οἰκτρὰ τῆς λαμπρᾶς ἐκείνης ἐποχῆς· τὴν δὲ γλῶσσαν τῶν θεῶν, ὡς ἀποκαλοῦσι τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν πάντες οἱ τὸ ἀληθὲς

καλὸν φιλοῦντες σοφοί, ἀντικατέστησε τραχεῖα γλῶσσα, μήπω μάλιστα ἐκκαθαρθεῖσα ἀπὸ τῆς πρωτογενοῦς αὐτῆς καταστάσεως, διότι ἐπέπρωτο καὶ ταύτην Ἕλληνες τουρκομαθεῖς, ὡς οἱ Ἀργυρόπουλοι, Ἰακωβάκαι, οἱ μεγάλοι διερμηνεῖς καὶ φαναριῶται ἄρχοντες, καὶ σήμερον δ' ἔτι οἱ Καραθεοδωρῆ καὶ Ἀδοσίδαι καὶ Καρολίδαι καὶ Σουλλίδαι νὰ περικοσμήσωσι καὶ παρουσιάσωσι πρὸ τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου εὐπρόςωπον, καλλιεπῆ καὶ ὡραίαν, μετοχετεύσαντες εἰς αὐτὴν τὰ ἀληθῶς διαυγῆ ῥεῖθρα τῆς περσικῆς καὶ ἀραβικῆς καλλιλογίας καὶ μούσης.

Κατ' ἐκεῖνο ὅμως τοῦ χρόνου ἡ τουρκικὴ γλῶσσα ἦτο βάρβαρος καὶ τραχεῖα, ὡς καὶ μέχρι τοῦ νῦν λαλεῖται ὑπὸ τῶν *Καστάμπολῆδων* καὶ πολλῶν Τούρκων· ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ. Τότε δέ, ἀντικαταστήσασα τὴν ἑλληνικήν, παρεῖχε φρικώδη ἀντίθεσιν, ὁμοιάζουσα ἀηδῆ κόρακος κρωγμόν, διαδεξάμενον γλυκυμόλπου ἀηδόνος τὸν ἐρωτικὸν στόνον.

* *
*

Αἱ περὶ γλώσσης παραδόσεις τῶν Ἑλλήνων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, κυρίαι καὶ κύριοι, εἶναι φρικταί. Οἱ κατακτηταί, συντρίψαντες τὴν σπάθην τῶν ἡττημένων, ἤδη πρὸ παντὸς ἐφοβοῦντο — ἴσως οὐχὶ ἀδίκως — τὴν γλῶσσαν, θεωροῦντες αὐτὴν ὀξυτέραν, καὶ οἱονεὶ ἀκόνην, ἐφ' ἧς καὶ δι' ἧς θὰ ὠξύνετο ἴσως καὶ αὖθις τὸ τυραννοκτόνον φάσγανον τῶν νέων Θρασυβούλων· ὅθεν, ζητοῦντες νὰ σβέσωσι πάντα σπινθῆρα, ὑπὸ τὴν αἰθάλην ἴσως βόσκοντα, ἔκριναν καλὸν τὴν γλῶσσαν νὰ ἐξοντώσωσιν. Καὶ παρεδόθη καὶ παραδίδοται ἡμῖν τοῖς Μικρασιάταις ὅτι οἱ Τοῦρκοι, ἅμα ἐγκα-

τασταθέντες ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, πρῶτον μέλημα αὐτῶν ἔσχον μετὰ τὴν κατάργησιν τῶν ἐπιβαλλουσῶν θρησκευτικῶν τελετῶν, ἵνα — væ victis! — ἀποκόψωσι τὴν γλῶσσαν παντὸς τὴν ἑλληνίδα φωνὴν φθεγγομένου· ἠναγκάσθησαν δὲ οἱ ταλαίπωροι Ἕλληνες, εἰς τὴν στυγνὴν αὐτῶν μοῖραν ὑπείκοντες, νὰ ἀποβάλωσι μὲν παντελῶς τὴν μητρικὴν γλῶσσαν, ἀντ' αὐτῆς δὲ νὰ λαλῶσι τὴν τῶν κατακτητῶν. Μόνη ἡ μήτηρ Ἐκκλησία, εὐγνωμοσύνης φόρον ἀποτίνουσα, εἰ καὶ ἐν ὑπογείοις σπηλαίοις τοῦ λοιποῦ διαιτωμένη, ὡς καλὴ καὶ φιλόστοργος ἀδελφὴ περιεπτύξατο ἐν ταῖς ἀγκάλαις αὐτῆς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, παρέχουσα αὐτῇ ἄσυλον ἀσφαλὲς ἐν ἡμέραις δειναῖς. Ἐν μόνῃ τῇ Ἐκκλησίᾳ ὁ Μικρασιάτης ἠκροᾶτο φθόγγων ἑλληνικῶν, καὶ συγκεκινημένος ἀνεφώνει τὸ τοῦ Φιλοκτήτου

Ὦ φίλτατον φώνημα!

Μόνον δὲ καταφύγιον τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ ἔχων κατὰ τὸ μακρὸν ἐκεῖνο *δούλειον ἦμαρ*, ἐπεζήτει ὅσον τὸ δυνατὸν ἐν αὐτῷ νὰ παρατείνῃ τὴν διαμονήν του, ἐπὶ δύο καὶ τρεῖς καὶ ἔτι πλείους πολλάκις ὥρας. Εἰ καὶ λέξιν δὲν ἐνόει ἐκ τῶν ἐπὶ πολλὰς ὥρας εἰς ἀκρόασιν αὐτοῦ ἀναγινωσκομένων, ἐν τούτοις ἐθεώρει ἀνάγκην, ἐπιβαλλομένην αὐτῷ ὑπὸ μυστηριώδους καὶ ἀκατανικήτου δυνάμεως, νὰ ἐγκαθηλώσῃ ἐπὶ τῆς ὑγρᾶς τοῦ ναοῦ γῆς τοὺς πόδας καὶ νὰ ψιθυρίζῃ ἐν συντριβῇ, συγκεντρῶν τὴν δέησιν τοῦ Ἔθνους ὅλου ἐν ἑαυτῷ, « Ἐλέησόν με, ὁ Θεός, κατὰ τὸ μέγα ἔλεός Σου! » Ἀσυνειδήτως δὲ γινώσκει ἀπὸ στήθους τὸν *Ἑξάψαλμον*, τὸν *Ἀπόστολον*, τὴν *Θείαν Μετάληψιν* καὶ

τὰ πλεῖστα τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ψαλλομένων τροπαρίων κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον μετὰ τῶν ἤχων καὶ τοῦ μέλους αὐτῶν. Τὸ φιλόθρησκον τοῦ Μικρασιάτου καθίσταται παροιμιῶδες, οὐδέποτε δὲ ἀδιαφόρως ἀκούει τὸ ξύλινον σήμαντρον, καλοῦν αὐτόν, μόλις ἐξελθόντα τῆς λειτουργίας, εἰς τὸν ἑσπερινόν. Σπεύδει εἰς τὸν ναόν, ὡς ῥίπτεται ὁ ναυαγὸς εἰς τὴν σωτήριον λέμβον.

Πολλοί, φιλικώτερον τοῖς Τούρκοις διακείμενοι, ἢ φοβούμενοι νὰ ὁμολογήσωσι τὸ ἀπαίσιον γεγονός, ἢ καὶ ἀποφεύγοντες νὰ ὑπεκκαύσωσι φρονήματα καὶ αἰσθήματα ἐθνικά, παριστῶσιν ὡς ἐπινόημα τῆς φαντασίας τῶν Ἑλλήνων τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀποκοπὴν τῶν γλωσσῶν· καὶ ἄλλοι, οἵτινες ἱστορικώτερον δῆθεν ἐξετάζοντες τὴν παντελῆ σχεδὸν ἔλλειψιν τῆς μητρικῆς τῶν Ἑλλήνων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας φωνῆς, ἀποδίδουσι τὴν πρᾶξιν τοῖς Πέρσαις, οἵτινες, λέγουσι, κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἐπιδραμόντες τὴν ἐν λόγῳ χερσόνησον, σὺν ἄλλοις πολλοῖς κακοῖς, ἐξετέλεσαν καὶ τὸ φρικτὸν τοῦτο ἔργον. Ἀλλ' οἱ ταῦτα διατεινόμενοι λησμονοῦσιν ἐντελῶς πρῶτον μὲν ὅτι ἐπὶ Κύρου τοῦ Μεγάλου ἡ Μικρὰ Ἀσία οὔπω ἦν ἑλληνόφωνος, ἔπειτα δὲ ἐπὶ Ῥωμαίων καὶ Βυζαντίνων οἱ Πέρσαι ἐπ' ὀλίγον μόνον διέμειναν ἐν αὐτῇ, ἐξωσθέντες τέλεον ἐπὶ Ἡρακλείου· αἱ δ' ἀποικίαι, ἃς ἡ κυρίως Ἑλλὰς κατὰ μεγάλας δόσεις ἀπέστειλεν εἰς τὰς ἀνατολικῶς καὶ βορειοανατολικῶς αὐτῆς κειμένας χώρας κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους, περιωρίσθησαν εἰς τὰς νήσους, τὰς ἐγγὺς τῆς χερσονήσου, ἀνὰ τὸ Αἰγαῖον καὶ τὸ Ἰκάριον καὶ τὸ Καρπάθιον πέλαγος καὶ ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας,

δὲν εἶχον δὲ ἀκόμη προχωρήσει εἰς τὰ ἐνδότερα, ἅτινα κατῳκοῦντο ὑπὸ πολλῶν βαρβάρων φύλων, ἐξηπλωμένων καθ' ἅπασαν τὴν χώραν.

Μόνον οἱ μετὰ Κύρου τοῦ Νεωτέρου συναναβάντες ὑπὸ τῷ Κλεάρχῳ Μύριοι, ὁ Ἀγησίλαος, Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας καὶ πρὸ πάντων οἱ Διάδοχοι αὐτοῦ, καταχτήσαντες καὶ τὸ τμῆμα τοῦτο τοῦ ἀπεράντου περσικοῦ κράτους, ἐξηλλήνισαν αὐτὸ καὶ κατώρθωσαν, ὥστε ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Τίγρητος καὶ Εὐφράτου, εἰς αὐτὰ τὰ Τιγρανόκερτα, νὰ διδάσκωνται τὰ ἀρχαῖα δράματα τῶν κλασικῶν χρόνων, καὶ μετὰ πολλοὺς αἰῶνας νὰ εὕρῃ ὁ χρυσορρήμων Δημοσθένης τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν Ἀντιοχείᾳ λαὸν κατανοοῦντα αὐτὸν ὅτε ἐξεφώνει τοὺς ἀθανάτους καὶ καλλιεπεῖς ἐκείνους αὐτοῦ λόγους. Οἱ δὲ Σταυροφόροι, οἱ διὰ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Παλαιστίνην περαιωθέντες, πολὺ ὀλίγον ἢ οὐδόλως κατώρθωσαν νὰ ἐκφραγκίσωσι τοὺς Ἕλληνας, διότι οὐδαμοῦ σχεδὸν εὕρηνται ἴχνη τῆς διαβάσεως αὐτῶν. Οἱ δὲ ῥωμαῖοι καὶ ἕλληνες μετὰ ταῦτα αὐτοκράτορες ἐννοεῖται ὅτι οὐδὲν συμφέρον εἶχον ὅπως ἀποξενωθῶσιν ἀνθρώπους, ὧν τὰ στήθη ἦσαν προπύργια καὶ προασπίσματα κατὰ τῶν ἐκ τῆς Κεντρῴας Ἀσίας βαρβάρων, προκινδυνεύοντα ὑπὲρ τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς δόξης αὐτῶν.

Τούτων οὕτω σαφῶς κειμένων, τίς ἦν ὁ καταχτητής, ὅςτις ἄμεσον εἶχε συμφέρον νὰ λησμονήσωσι τὴν ἔνδοξον αὐτῶν καταγωγὴν οἱ Ἕλληνες, ἀποβαλόντες τὴν μητρικὴν γλῶσσαν, ἢ οἱ Τοῦρκοι; Ἀλλ' ὁ Ἕλλην, εἰ καὶ ἠναγκασμένος νὰ ἀπαρνηθῇ τέλεον τὰ πάτρια, προςεπάθησεν ἐν τούτοις, καὶ κατώρθωσε, νὰ διατηρήσῃ αὐτὰ

πανταχοῦ, ἔνθα ἦν τοῦτο δυνατόν· τούτου δ' ἕνεκα, ἐν ᾧ ἐν μηδεμιᾷ *πόλει* τῆς Ἐλάσσονος Ἀσίας — πλὴν τῆς Σμύρνης, τῶν Κυδωνιῶν καὶ τῆς μικρᾶς Συνασοῦ — ἀπαντᾷ χριστιανικὴ κοινότης *ἑλληνόφωνος*, δὲν εἶναι ὅμως καὶ λίαν σπάνια τὰ ἀσήμαντα χωρία — ὀάσεις ἐν Σαχάρᾳ, ἀληθῶς —, ἐν οἷς περιεσώθησαν πολλὰ ἔθιμα καὶ ἤθη καὶ λείψανα τῆς γλώσσης, εἴτε ἕνεκα τοῦ δυςπροςίτου αὐτῶν, ὡς τὸ Φάρασα παρὰ τὴν Καισάρειαν τῆς Καππαδοκίας, εἴτε διὰ τὸ εὐτελὲς τῶν προςόδων, ὡς τὰ περὶ τὴν Νίγδην χωρία, τὸ Φερτέκιον, ἡ πατρίς μου Ἀραβάνιον, τὸ Κούρδονος, ἡ Δελμεσσός, τὸ Μισθί, ἡ Ἀνακοῦ, τὰ περὶ τὸν Πόντον πολίχνια καὶ αἱ κῶμαι κτλ.

Ὅπως δὲ ὁ ἔνδοξος Γάλλος Κυβιέρος ἐξ ὀλίγων ὀδόντων ἢ ἐξ ὀλίγων ὀστῶν σκελετοῦ τινος κατώρθου νὰ ἐννοῇ εἰς τίνα συνομοταξίαν καὶ ἐποχὴν ἀνῆκε ζῷόν τι προκατακλυσμιαῖον, καὶ ἀλανθάστως ἐξῆγε τὰ συμπεράσματα αὐτοῦ, συμπεράσματα μὴ ἐπιδεχόμενα ἀντίρρησιν, οὕτω καὶ ὁ γλωσσολόγος ἢ καὶ ἁπλῶς φιλόλογος ἐκ τῶν κατὰ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν διεσπαρμένων λειψάνων τῆς γλώσσης δύναται νὰ πορισθῇ ἀσφαλῆ συμπεράσματα, πολυειδῶς τῇ ἀρχαιολογίᾳ καὶ τῇ ἱστορίᾳ λυσιτελοῦντα. Διότι ἡ σημερινὴ τῶν ἑλληνοφώνων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας Ἑλλήνων γλῶσσα, εἰ καὶ κατηρειπιωμένη καὶ ἀποβαλοῦσα ἀληθῶς τὸ ἀρχέγονον αὐτῆς κάλλος, διατηρεῖ ὅμως ἴχνη καταφανῆ ἐκείνου, ὡς ὁ Παρθενών, ὅςτις, εἰ καὶ ἐρείπιον, ὑψοῦται ὅμως γαῦρος ὑπεράνω τῶν αἰώνων, ἐπιβάλλων τὸ σέβας καὶ τὸν θαυμασμὸν πάσαις ταῖς ἐρχομέναις καὶ παρερχομέναις γενεαῖς.

Β΄

Ἐπὶ τὸ φιλολογικώτερον δ' ἤδη στρέφων τὸν λόγον, δὲν θὰ ἐνδιατρίψω ἐν τῷ παρόντι πέρα τοῦ δέοντος, πεποιθὼς ὅτι τὸ εὐγενὲς ἀκροατήριον, τὸ τιμῆσαν τὴν παροῦσαν ἑσπερίδα, δύναται νὰ ἐκτιμήσῃ *ἐξ ὄνυχος τὸν λέοντα*. Θέλω δὲ περιορισθῆ εἴς τινα μόνον τῶν τῆς πατρίδος μου, ἅτινα καὶ κάλλιον γινώσκω καὶ ἁγνότερα ξενισμῶν διετηρήθησαν.

Λοιπὸν ἐν Ἀραβανίῳ λέγεται :

Α

Ἁδρό, τὸ χονδρόν· ἀρχαιοτάτη λέξις.
Ἀκροδῶμα, τὸ γεῖσον.
Ἀλμεχτσήρ, τὸ δοχεῖον, ἐν ᾧ ἀμέλγουσιν.
Ἁλυκό, τὸ ἁλμυρόν.
Ἀνεψιός, ὁ ἐξάδελφος, ὡς καὶ παρὰ τοῖς παλαιοῖς.
Ἄνομος, ὁ ἄνεμος (καὶ ὁ ἀήρ).
Ἀστενάρ, ἀσθενής.
Ἄστρες, ἀστέρες.
Ἀτσοῦ, αὐτοῦ (ἐπιρρημ.).
Ἅφτω, ἀνάπτω.
Ἁψά, ἀμέσως, ταχέως (Πρβλ. τὸ ὁμηρικὸν Αἶψα).

Β

Βάλ, βούβαλος.
Βορκόκκ', βερύκοκκον.

Βορρίζω, χωρίζω τὸν σῖτον ἢ τὴν κριθὴν ἀπὸ τῶν ἀχύρων. Ἴσως ἐκ τοῦ Βορρᾶ.
Βῷρ', βῴδιον, ὁ βοῦς.
Βῳρκέντζι, βῳδόκεντρον, τὸ βούκεντρον.

Γ

Γέννημα· μόνον ὁ σῖτος· οἱ λοιποὶ δημητριακοὶ καρποὶ ὀνομάζονται ἄλλως.
Γοῦπα, ἡ κοιλότης· ἐκ τοῦ Γύπη (Ἡσύχ.).

Δ

Δάκνω, δαγκάνω· ὁ ἀόριστος Ἔδακα.
Δεκράντζι, δίκρανον.
Δρανῶ, βλέπω καὶ παρατηρῶ.
Δωμάτ' τὸ κυλιντζήρ. Ἐπειδὴ τὰ δώματα τῶν οἰκιῶν εἶναι ἄνευ κεράμων, ἐπικαλύπτονται δὲ μόνον διὰ χωμάτων, γίνεται ἀνάγκη, πρὸς παρακώλυσιν τῆς ἐκ τῶν ὑετῶν καὶ τῶν χιόνων ἐκροῆς τῶν ὑδάτων, ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν νὰ κυλίηται βαρὺς λίθινος κύλινδρος, ἰσοπεδῶν τὸ ἔδαφος τοῦ δώματος καὶ καλούμενος Κυλιντζήρ.

Ε

Εἶρα, εἶδα.
Ἐργάτσης, ἐργάτης.
Ἔσβεξα, ἔζευξα.

Ζ

Ζένω, θερμαίνω.
Ζευλή, ζεύγλη.
Ζύγ', ζυγός.

Θ

Θέκνω, Τέκνω καὶ Σέκνω, τίθημι.

Κ

Κάκα καὶ Μέγα Μάνα, ἡ μάμμη.
Καλδευτσήρ, κλαδευτήριον.
Κάμνω, ἐργάζομαι μόνον· τὸ τῆς νεοελληνικῆς Κάμνω = Ποιῶ, πράττω λέγομεν Ζάζω.
Κάρουμαι, κάθημαι.
Καψιμιώνα, ἡ ἀποθήκη τῶν καυσοξύλων.
Κερκέλλια, ἐνώτια (ἐκ τοῦ Κρικέλλια, Κρίκος).
Κλώρω, 1) Νήθω καὶ 2) Περιπατῶ.
Κομπόνω, ἀπατῶ.
Κονόνω, κενόνω,
Κοντζυλῶ, παραπαίω.
Κουπόνω, κενόνω καὶ χύνω.
Κρούω, τύπτω καὶ κρούω.
Κρυψιώνα, τὸ κρησφύγετον τῶν Χριστιανῶν, ἤτοι ὑπόγεια, λελαξευμένα ἐντὸς βράχων.

Λ

Λάβος, ἡ λαβή.

Λαλῶ, φλυαρῶ.

Λάμε, προστακτικὴ τοῦ Λάμνω (Ἐλαύνω), ἀροτρία.

Λαμνί, ἡ λεπίς.

Λα[χ]αίνω, ἐγγίζω· ὁ ἀόριστος Ἔλαχέν το, τὸ ἤγγισεν.

Λα[χ]αίνω 'μάτσ', βασκαίνω.

Λαχτῶ, λακτίζω.

Λερό, νερόν.

Λυκμὲν καὶ Λυχνέρ, λυχνάριον, λύχνος.

Μ

Μαραινίσκω, μανθάνω. Συνήθης ἡ κατάληξις ίσκω.

Μα[χ]αιριαίς, μεταφορικῶς τὰ χρήματα.

Μέταπο, μέτωπον.

Μορόπωρο, μετόπωρον, τὸ φθινόπωρον.

Μοῦια, μυῖα.

Μυρίρα, κατάλογος ὀνομάτων νεκρῶν καὶ ζώντων, παραδιδόμενος τῷ λειτουργοῦντι ἱερεῖ πρὸς μνημόνευσιν κατὰ τὴν ὥραν τῆς προσκομιδῆς.

Ν

'Ναῖκα, γυναῖκα, ἡ γυνή, κατ' ἀφαίρεσιν τῆς ἀρχικῆς συλλαβῆς.

Νανούρ, λίκνον.
Νέρ, λινάριον.
Ννκκλησιά, ἐκκλησία.
Ννστσιά, φωτιά. Ἐκ τοῦ Εἰς τὴν ἑστίαν.
Νουγκιά, οὐγκία, ἡ ὀκά.
Ἀνύχια, ὀνύχια, οἱ ὄνυχες. Καὶ μεταφορικῶς τὰ χρήματα.

Ξ

Ξερόνω, στεγνόνω.
Ξύστρο, ξύστρα.

Ο

Ὅϊμα, αἷμα. Κατὰ παράδοξον μετατροπὴν τῆς διφθόγγου ἢ συγχώνευσιν τοῦ ἄρθρου: Τὸ αἷμα.
Ὅλιος, ἥλιος.
Ὅλκος, πῦον· ἐκ τοῦ Ἕλκος.
Ὅλμος. Οὕτω καλοῦσι τὸ μέγα λίθινον ἰγδίον τοῦ χωρίου, ἔνθα κοπανίζεται ὁ βεβρασμένος καὶ ἀπεξηραμμένος σῖτος, κατασκευαζόμενος εἰς πληγοῦρι, ἀναπληροῦν παρ' ἡμῖν τὴν ὄρυζαν (1).

(1) Πρβλ. Ἡσιόδου *Ἔργα καὶ Ἡμέραι* στίχ. 423 :

Ὅλμον μὲν τριπόδην τάμνειν, ὕπερον δὲ τρίπηχυν

καὶ τὴν μακρὰν σημείωσιν τοῦ κ. Καρόλου Σίττλ (Ἡσιόδου Τὰ Ἅπαντα, σελ. 266); ἔνθα μνημονεύεται καὶ τὸ προκείμενον χωρίον.

Ὄξεινα, τὰ τουρκιστὶ τουρσιά.
Ὄξεινο γάλα, τὸ τουρκιστὶ Γιογοῦρτι.
Ὀξείρ', ὀξείδιον, τὸ ὄξος.
Ὅραμα, ὄνειρον, ἐνύπνιον.
Ὄργατα, πληθυντικὸς τοῦ Ὄργο (Ἔργον). Πρβλ. Ἀλόγατα κτλ.

Π

Πάλος, μόνον οἱ εἰς τοὺς τοίχους ἐνσφηνούμενοι πασσαλίσκοι.
Πᾶν κανείς, πᾶς τις, ἕκαστος.
Πιρόκακα, ἡ προμάμμη.
Πιρόπαππος, πρόπαππος.
Πλάρ', πωλάριον, ὁ πῶλος.
Ποῦμα, πῶμα (Πρβλ. Πουλῶ, Κουρούνα κτλ.).
Πρασίρ', πρασιά.
Πράφτερα, πρόπτερα, τὰ κράσπεδα.

Ρ

Ῥάμμα, τὸ σχοινίον· ἡ δὲ μήρινθος λέγεται Ψελὸ ῥάμμα.
Ῥαντῶ, ῥαντίζω.

Σ

Σβέζω, ζευγνύω. Ὁ ἀόριστος Ἔσβεξα, ἔζευξα.
Σεκερίτσα, τιμητικὴ προσφώνησις τῆς νύμφης πρὸς

τὰς ἀδελφὰς τοῦ συζύγου· τοὺς δὲ ἀδελφοὺς καλεῖ Τσελεμπῆ.

Σεμαδευω, ἀρραβωνίζω.

Σῆστρο, ἑλληνικωτάτη λέξις, ἐκ τοῦ Σήθω, σημαίνουσα τὸ κόσκινον.

Σκεύηα, σκεύεα-η· τὰ τοῦ μαγειρείου κυρίως.

Σουπλῆνα, ὁ σπλήν (1).

Σπερίσκω, σπείρω.

Σπουδάζω, σπεύδω.

Σταυρό, βοή' = Σταυρέ, βοήθει.

'Στράκια (ἐκ τοῦ Ὄστρακα, Ὀστράκια. Πρβλ. Ἐξοστρακισμός· ὁμοίως καὶ Λουκιανοῦ Πῶς δεῖ ἱστορίαν συγγράφειν 2,4)· τὰ συντρίμματα τῆς λαγήνου.

Στσιᾶτα, ὀστέα[τα].

Συλόνω, ὑγραίνω (ἐκ τοῦ Χυλόνω).

Συννύφσα, σύννυμφος. Οὕτω καλοῦσιν ἀλλήλας αἱ σύζυγοι τῶν ἀδελφῶν.

Σύντεκνος, καὶ τὸ θηλυκὸν Συντέξα. Οὕτω καλεῖ ὁ ἀνάδοχος τὸν πατέρα ἢ τὴν μητέρα τοῦ ὑπ' αὐτοῦ βαπτισθέντος.

Σωρόβω, σωρεύω.

Τ

Ταυρί, ταῦρος.

Τὸ 'μό, τὸ ἐμόν.

(1) Πρβλ. Γ. Ν. Χατζιδάκη, *Μελέτην ἐπὶ τῆς Νέας Ἑλληνικῆς Γλώσσης* κτλ., σελ. 98.

Τὸ 'μότουρ', τὸ ἡμέτερον.
Τὸ σό, τὸ σόν.
Τὸ σότουρ', τὸ ὑμέτερον.
Τούκειούν', τὸ ἐκείνου, τὸ ἰδικόν του.
Τούκειουνιῶν, τὸ ἐκείνων.
Τσὴν ὥρα, πρὸ ὀλίγου.
Τσιναχτσής, τιναχτής, ἡ θέρμη, ὁ πυρετός. Ἐκ τοῦ Τινάσσω.
Τσιχώρια, κιχώρια.

Υ

Ὑννί, τὸ ὑννίον.
Ὕπνωσε, ἀπέθανεν (ἐπὶ ἱερωμένων).

Φ

Φαγίζω, ἑστιῶ.
Φάχνω, σφάζω.
Φέγγος, σελήνη.
Φερίσκω, φέρω.
Φόνδζυλος, σπόνδυλος, ὁ τράχηλος.
Φουμίζω, κακιόνω.
Φραμμή, φραγή.
Φυσγόνια, οἱ πνεύμονες (ἐκ τοῦ Φύσκος).
Φυτό, ἡ ἄμπελος(1).

(1) Πρβλ. Ἡσιόδου ***Ἔργα καὶ Ἡμέραι*** στίχ. 22 καὶ τὴν αὐτόθι σημείωσιν εἰς τὴν λέξιν ***φυτεύειν*** (Ἡσιόδου Τὰ Ἅπαντα, σελ. 212-3).

Χ

Χαιράζουμαι, *χαίρω*.
Χεδῆρα, *θυρίδιον* (*ἐκ τοῦ* Θετῆρα, *ἡ θέσις*).
Χέλω, *θέλω*.
Χεός, *Θεός*.
Χεοῦ δόξα *καὶ* Παναγιᾶς τὸ ζνάρ, *ἡ ἶρις, τὸ οὐράνιον τόξον*.
Χερίζω, *θερίζω*.
Χιωρῶ, *θεωρῶ, βλέπω*.
Χλερό, *χλωρός*.
Χολή, *ἡ ὀργή, ὁ θυμός*.
Χολιάζουμαι, *ὀργίζομαι*.
Χτσῆνος, *ἡ ἀγελὰς μόνον, ὡς τὸ κατ' ἐξοχὴν οἰκιακὸν* κτῆνος.
Χύρα, *θύρα*.

Ψ

Ψαλλίσκω, *ἀναγινώσκω*.
'Ψίρια. '*Εκ τοῦ* Κοψίδια, *ὡς ἤκουσα τὴν λέξιν ἐν* Πορ*ταριᾷ τῆς Θεσσαλίας· οἱ βλωμοὶ κυρίως τοῦ ἄρτου*.

Ω

Ωύγά, *αὐγά, ᾠά* (Πρβλ. Θαῦμα, θωῦμα *κτλ.*).

* *
*

Ὀνόματα ἀρρένων καὶ θηλέων.

Ἀββακούμ.
Ἀβραάμ.
Ἀγαθάγγελος.
Ἀζαρίας.
Ἀκεψιμᾶς.
Ἀλέξης.
Ἀνανίας.
Ἀνδηριᾶς (Ἀνδρέας).
Ἀνέστης.
Ἀρανάσ' (Ἀθανάσιος).
Ἀρζουμάν.
Ἀρσένης.
Ἀρχόνσα.
Ἀσλάν, τουρκ. (Λέων).

Βηθλεέμ.

Γαβριήλ.
Γεθσημανῆ.
Γιορδάνης.
Γιωβακείς.
Γιωβάννης.
Γιωσήφ.

Δαβίδ.
Δαμιανός.
Δανιήλ.
Δέσποινα.
Δευτερίνα.
Δηρμήτσης.
Δοξὴ καὶ Λοξή.

Ἔννε (Ἄννα).
Ἑρεμίας (Ἱερεμίας).
Εὐγέν.
Εὐλαμπία.
Εὐτάτ.
Εὐτύμ.
Εὐφημία.
Ἐφροσύνα.

Ζάμπας.
Ζαχαρίας.

Ἠλισάφ.
Ἠσαΐας.

Θεοφάνης.
Θεόφιλος.
Θεοχάρης.

Ἰσαάκ.

Ἰστύλ (Στυλιανός).

Καλλίνικος.
Κεκλίκα, τουρκ. (Πέρδικα).
Κερεκίνα (Κυριακίνα).
Κλήμεντος.
Κύριλλος.

Λῃγόρης (Γρηγόριος).
Λογοτάτε (Λογοθέτης).
Λούκας.

Μαγδαληνή.
Μακρίνα.
Μάρθα.
Μαρία.
Μαρίνα.
Μάρκος.
Ματθαῖος.
Ματρώνα.
Μελάνη.
Μετάξης.
Μηνᾶς.
Μηνιάτ.
Μουσαήλ.
Μουχαήλ.
Μωϋσῆς.

Ναζλή, τουρκ. (κοιν. Χάϋδω).
Νύμφω (Νυμφοδώρα).

Ξαθή.

Ὁσία.

Παΐσιος.
Πανάρετος.
Πελαγία.
Πέρδικα.
Πρόβος.
Πρόρομος.

Ῥαφαήλ.
Ῥεβέκκα.
Ῥοΐλης.
Ῥωμανός.

Σαμουήλ.
Σάμπας (Σάββας).
Σαμπατσιανή.
Σαμψών.
Σάρρα.
Σεραφείμ.
Σουλτάνα, τουρκ. (Βασιλική).

Σουσάννα.
Σταύρης.
Συμεώνης.
Συνόρα.
Σωτήρ.
Σωφρόνης.

Τιμότεος.
Τρύφων.
Τσιτσέκα, τουρκ. ('Ανθή).
Τῶμας.

Φεβρωνία.
Φεγγάρα.
Φιλαρέτος.

Χαρελέμ.
Χάρισμα.
Χαττού.
Χουρσῆ.
Χρῆστο.
Χρυσόστομο.
Χρύστανto κτλ..

* *
*

Ἐκ τῶν προτεθέντων ὑμῖν ὀλίγων λειψάνων ἐξάγονται πολλὰ συμπεράσματα, ἀλλὰ θέλομεν περιορισθῆ μόνον εἰς τὰ ἀκόλουθα :

Πρῶτον ὅτι ὁ Ἑλληνισμὸς ὑπάρχει μὲν σχεδὸν ἀκέραιος παρὰ ταῖς χριστιανικαῖς κοινότησι τῆς Ἐλάσσονος Ἀσίας, ἀλλ' ὅμως *σήμερον*, ἀληθῶς εἰπεῖν, οὐδὲν φανερὸν σημεῖον φέρει· ὁ δὲ Μικρασιάτης Ἕλλην, τὸ «λάθε βιώσας» ὡς ὅρον τοῦ ἰδίου βίου προθέμενος, ἀγνοεῖ καὶ *αὐτὸ τὸ ὄνομα τῆς φυλῆς*, εἰς ἣν ἀνήκει. Διότι, ἐὰν σήμερον ἐρωτήσητε Χριστιανόν τινα, ἔστω καὶ τὴν παρεφθαρμένην ταύτην ἑλληνικὴν γλῶσσαν λαλοῦντα :

— Τί εἶσαι ;

— Χριστιανός, θὰ σᾶς ἀπαντήσῃ ἀδιστάκτως.

— Καλά, Χριστιανοὶ εἶναι καὶ ἄλλοι, οἱ Ἀρμένιοι, οἱ Φράγκοι, οἱ Ῥῶσσοι. . . .

— Δὲν ἠξεύρω, θὰ σᾶς εἴπῃ· ναί, καὶ ἐκεῖνοι πιστεύουσιν εἰς Χριστόν, ἀλλ' ἐγὼ εἶμαι *Χριστιανός*.

— Μήπως εἶσαι Ἕλλην ;

— Ὄχι, τίποτε δὲν εἶμαι. Σᾶς εἶπα ὅτι εἶμαι *Χριστιανός*, καὶ πάλιν σᾶς λέγω ὅτι εἶμαι *Χριστιανός!* θὰ σᾶς ἀπαντήσῃ ἀδημονῶν.

Ἐκ τοῦ βραχέος τούτου διαλόγου εὐκόλως, νομίζω, ἐννοεῖ πᾶς τις πόσον στενῶς καὶ ἀρρήκτως εἶναι συνδεδεμένη παρὰ τῷ Μικρασιάτῃ ἡ ἰδέα τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τοῦ Ἐθνισμοῦ, τέλεον ὑπὸ τοῦ πρώτου καταποθέντος. Καὶ ἀγαπᾷ μὲν τὸν Ῥῶσσον, ὡς ὁμόδοξον, καὶ νομίζει ὅτι ὀφείλει αὐτῷ εὐγνωμοσύνην, διότι αὐτός, πολεμῶν τὸν κοινὸν τοῦ Χριστοῦ ἐχθρόν, ἐχαλάρωσεν ὅπως δήποτε τὰς πέδας τῆς δουλείας, καὶ θεωρεῖ μὲν αὐτὸν ἀληθῶς ἀδελφόν, ἀλλ' ἑτεροθαλῆ, οἱ δὲ πόθοι αὐτοῦ περιστρέφονται μόνον εἰς τὸ Βυζάντιον καὶ τὴν Ἁγίαν Σοφίαν. Περὶ Ἑλλάδος, Ἀθηνῶν καὶ Παρθενῶνος οὐδὲ ἀμυδρὰν ἰδέαν ἔχει, διότι οὐδέποτε ἤκουσε νὰ γίνηται περὶ αὐτῶν οὐδ' ὁ ἐλάχιστος λόγος· ἐν ᾧ ἐκ παραδόσεων, ζωηρότατα αὐτῷ μεταδιδομένων, κάλλιστα γινώσκει πᾶν ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας, πλείστας ὅσας λεπτομερεστάτας πληροφορίας καὶ παραδόσεις διασῴζων· ἡ δὲ σκέψις αὐτοῦ εἶναι διηνεκῶς προςκεκολλημένη *ἐκεῖ*, καὶ μετ' ἀκραδάντου ἐλπίδος προςδοκᾷ τὴν ἀνατολὴν τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν καὶ πάλιν θὰ συνεχισθῇ ἡ τῇ 29 Μαΐου 1453 ὑπὸ τῆς εἰςβολῆς τῶν Τούρκων διακοπεῖσα ἱερὰ λειτουργία. Ἀποθνήσκων δὲ καὶ βλέπων τοὺς πόθους αὐτοῦ μὴ ἐκπληρουμέ-

νους, διαψευδόμενα τὰ ὄνειρα καὶ ματαιουμένας τὰς γλυκείας ἐλπίδας του, στρέφει τὸ βλέμμα πρὸς ὃ μέρος νομίζει ὅτι ἵδρυται ὁ περιφανὴς τοῦ Ὑψίστου οἶκος, βυθίζει τὸ ὕστατον τὸ σβεννύμενον αὐτοῦ βλέμμα πρὸς τὸ ἀμυδρὸν ἐκεῖνο σημεῖον καὶ ἀποχαιρετίζει μετὰ πόνου μέν, ἀλλὰ πάντοτε ἐλπίζων ὅτι, ὅ,τι αὐτός, *διὰ τὰς ἰδίας ἁμαρτίας*, δὲν ἠξιώθη ἀφεύκτως θὰ ἀξιωθῶσιν οἱ ἀπόγονοί του. Καταλλήλως δ' ἐφαρμόζεται, νομίζω, διὰ τὸν Μικρασιάτην Ἕλληνα, οὕτω κατερχόμενον εἰς τὸν τάφον τὸ τοῦ Schiller:

«Denn beschliesst er im Grabe den müden Lauf,
Noch am Grabe pflanzt er die *Hoffnung* auf».

ἤτοι:

«Διότι, καὶ ἀφ' οὗ περατωθῇ εἰς τὸν τάφον ἡ κοπιώδης πορεία αὐτοῦ, ἀκόμη καὶ παρὰ τὸν τάφον ἐμφυτεύει τὴν *ἐλπίδα*».

Δεύτερον δ' ἄξιον παρατηρήσεως ἐξαγόμενον εἶναι τόδε· Ἐν τῇ ἑλληνικῇ διαλέκτῳ, ἣν μεταχειρίζεται ὁ Χριστιανὸς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, εὑρίσκονται προδήλως παμπληθεῖς λέξεις τουρκικαί, ὅπερ οὐδόλως παράδοξον βεβαίως, ἀφ' οὗ καὶ αὐτοὶ οἱ ἐγγύτατα τῇ μητρὶ Ἑλλάδι ἀδελφοὶ τῶν Ἰονίων Νήσων ἀναμιγνύουσι τῇ μητρικῇ αὐτῶν γλώσσῃ ἀπείρους ξένας λέξεις, καὶ δὴ ἰταλικάς. Ἀλλὰ παρὰ τῷ Ἕλληνι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας συνέβη τι, ἄξιον θαυμασμοῦ, τολμῶ εἰπεῖν. Ἐπειδὴ ἦτο ἀδύνατον νὰ ἀποδείξῃ ὅπερ κατὰ τοῦ κατακτήσαντος αὐτὸν ἔθνους ἔτρεφε μῖσος, βλέπων δὲ τὴν γλῶσσαν, ἣν παρὰ τῶν προγόνων εἶχε λαβών,

καταστρεφομένην, καὶ διαφεύγουσαν ἀνεπιστρεπτεὶ ἀπὸ τῶν χειρῶν αὐτοῦ τὴν πάτριον κληρονομίαν, προςεπάθει παντὶ σθένει νὰ διαστρέψῃ καὶ στρεβλώσῃ καὶ αὐτὸς τὴν γλῶσσαν ἐκείνου, ἄλλοτε μὲν ἐνσφηνῶν ῥίζας ἑλληνικὰς εἰς τὰς τουρκικὰς λέξεις καὶ ἄλλοτε καταθραύων τὰς καταλήξεις αὐτῶν. Οὕτω, χάριν παραδείγματος, ἐν ᾧ λέγει «Κοιμοῦμαι» καὶ «Κάμνω» καὶ «Κόφτω» καὶ «Πορπατῶ» καὶ «Κλώρω» καὶ «Δάκνω» «Ἔδακε» καὶ «Κάρουμαι» καὶ «Πίνω», «Ποτζίζω» κτλ. κτλ., ἀναγκαζόμενος νὰ εἴπῃ τουρκιστὶ «Γιαπτιρίριμ», «Κεστιρίριμ», «Γιορουτδουρούρουμ», «Γκεζδιρίριμ», «Ὀτουρτδουρούρουμ», «Ἰτσιρτδιρίριμ» κτλ. κτλ., λέγει: Γιαπτιρδ**ίζω**, Κεστιρδ**ίζω**, Ὀτουρτδ**ούζω**, Ἰτσιρτδ**ίζω** κτλ. κτλ.

Τὸ τοιοῦτο δὲν τεκμηριοῖ ὅτι ὁ Ἕλλην ὡμοίαζε λέοντα, μὴ δυνάμενον μὲν ἀπὸ τοῦ κλωβοῦ νὰ δάκῃ τὴν χεῖρα, ἀλλὰ τοὐλάχιστον κατασχίζοντα διὰ τῶν ὀδόντων τὰ κράσπεδα τοῦ *έντεριοῦ* τοῦ προςπελάζοντος αὐτῷ δαμαστοῦ του; Ἀλλὰ καὶ ἔτι πλέον καὶ ἔτι πρός· φοβούμενος τὴν πρὸς πᾶν καλὸν ἀποστροφὴν τῶν διαδόχων τοῦ κατακαύσαντος τὴν μεγίστην τῶν Πτολεμαίων βιβλιοθήκην Ὀμέρ, ὁσάκις ἔβλεπε Τοῦρκόν τινα πλησιάζοντα πρὸς τὸ μέρος του, συνέκοπτε, συνέσφιγγε τοὺς ὀδόντας καὶ ἠσχήμιζε καὶ ἠκρωτηρίαζε τὰς καλλονὰς τῆς ἰδίας γλώσσης, ὅπως πλειότερον παρομοιάσῃ αὕτη πρὸς τὴν τοῦ πορθητοῦ του καὶ ἀπαλλαγῇ φοβερᾶς συμφορᾶς.

Γ'

Πολλὰ δὲ καὶ ἀκραιφνῶς ἑλληνικὰ διετηρήθησαν καὶ τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα τῶν Ἑλλήνων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὡς καὶ αἱ παρὰ τῷ λαῷ προλήψεις, δι' ὧν ἀριδήλως καταδείκνυται ἡ ἐθνικὴ αὐτῶν καταγωγή. Εἰ καὶ εἶναι λοιπὸν πολλά, ἄπειρα, τὰ καὶ νῦν ὑπομιμνήσκοντα τοὺς ὁμηρικοὺς ἥρωας καὶ τὰς ἕξεις ἐκείνων, ἐν τούτοις θέλομεν περιορισθῇ μόνον εἴς τινας τῶν προλήψεων.

Ὡς παρὰ πᾶσι τοῖς Ἕλλησι, τοῖς καθ' ἅπασαν τὴν ὑφήλιον διεσπαρμένοις, καὶ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἡ *Τρίτη* θεωρεῖται ἡμέρα *ἀποφράς*· ὁ δ' ἀνατολίτης Ἕλλην, χωρὶς νὰ γινώσκῃ τὸν λόγον, *εἶναι πεπεισμένος* ὅτι ἡ Τρίτη εἶναι ἡ χειρίστη πασῶν τῶν ἡμερῶν, καὶ οὐδεμία πρᾶξις, κατ' αὐτὴν ἐνεργουμένη, λαμβάνει καλὴν ἔκβασιν. Οὐδεὶς ἐκπατρίζεται κατὰ Τρίτην, προτιμᾷ δὲ ὀκτὼ καὶ πλείονας ἡμέρας νὰ ἀναμένῃ τὸ διὰ τῆς Μερσίνης (ἐπινείου τῶν ἐνδοτέρων τῆς Ἀσιατικῆς Τουρκίας χωρῶν) εἰς Κωνσταντινούπολιν κατευθυνόμενον ἀτμόπλοιον, ἢ νὰ ἐξέλθῃ τοῦ χωρίου του, διότι *εἶναι βέβαιος* ὅτι, ἀποδημῶν κατὰ τὴν ἀπαισίαν ταύτην ἡμέραν, οὐδέποτε πλέον θὰ ἴδῃ καὶ πάλιν τὴν γενέτειραν.

Ἐπ' ἴσης οὐδέποτε μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου διηγεῖται ὁ ἑλληνόφωνος τοὐλάχιστον Μικρασιάτης τὰ ὄνειρά του, διότι ἀμέσως ἡ *μάνα* του φιμοῖ τὸ στόμα τοῦ τέκνου της, λέγουσα:

— Καλὸ δὲν 'ναι, γιαβρούμ, μὴ τὸ λές· τα[χ]ὺ σαμπαχτὰν τὸ λὲς τὸ εἶρες τὸ ὅραμα.

Καὶ ἐν τούτοις παντελῶς ἀγνοεῖ τὸν Ὅμηρον καὶ τὰ ἀθάνατα ἔπη τοῦ ἴωνος ἀοιδοῦ, καθ' ἃ καὶ οἱ κατὰ τοῦ Ἰλίου ἐκστρατεύσαντες *υἷες Ἀχαιῶν* μετ' ἀγωνίας ἀνέμενον τὴν ἀνατολὴν τῆς *ῥοδοδακτύλου Ἠοῦς* ὅπως διηγηθῶσι τὰ ἐνύπνιά των.

Ὡςαύτως ἀπαρεγκλίτως σὺν ταῖς νηστείαις καὶ ταῖς λοιπαῖς θρησκευτικαῖς διατάξεσι φυλάττει καὶ τὴν *Τρίτην* καὶ τοὺς *γάμους κατὰ Μάϊον*, πεπεισμένος ἀκραδάντως ὅτι δὲν τὸν ἠπάτησαν, εἰπόντες αὐτῷ νὰ ἀπέχῃ πάσης ἐργασίας τὴν Τρίτην καὶ παντὸς γάμου κατὰ Μάϊον· αὐτὸς δέ, χωρὶς νὰ ἐπιθυμῇ νὰ μάθῃ πλείονα, ὡς εὐπειθὲς τέκνον, διατηρεῖ ἣν ἱερὰν παρακαταθήκην παρὰ τῶν πατέρων παρέλαβεν. Ἀναμφιβόλως ὅμως ἡ χαρὰ αὐτοῦ ἔσεται μεγίστη, ὅταν βραδύτερον, ἐν εὐνοϊκωτέραις τοῦ Ἔθνους περιστάσεσι, μάθῃ ὅτι ἡ τέως παρὰ πάντων θεωρουμένη **πρόληψις, ἐξ ἀμαθείας προερχομένη,** ἦν ἁπλούστατα *ἐθνικὸν πένθος*, ὅπερ, ὡς φιλόστοργος υἱὸς τῆς μεγάλης Πατρίδος ἐπὶ πέντε αἰῶνας ἐφύλαξε, συμπενθῶν τῷ ὅλῳ Ἔθνει ἐπὶ τῇ ἐπελθούσῃ ἀνυπολογίστῳ συμφορᾷ τῆς Ἁλώσεως, συμβάσῃ, ὡς γνωστόν, καθ' ἡμέραν *Τρίτην* καὶ μῆνα *Μάϊον*, καὶ ἑπομένως ἡ *πρόληψις* ἐκείνη ἦν χρυσοῦφαντον νῆμα, λεπτὸν καὶ δυςδιάκριτον, δι' οὗ συνεδέετο πρός τε τὸν μεσαιωνικὸν τοῦ Βυζαντίου καὶ τὸν ἀρχαῖον τῆς πάλαι μητροπόλεως Ἑλληνισμόν.

* *
*

Εἰς τοιαύτην λοιπόν, οὐχὶ βεβαίως λίαν ῥοδίνην, ὡς

βλέπετε, κατάστασιν εὑρίσκετο ὁ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας Ἕλληνα, ἐπειδὴ οἱ κατακτηταὶ ἐπ' αὐτοῦ ἐξέχυσαν ὅλην τὴν κατὰ τῶν ἀλλοθρήσκων λύσσαν των, μηδενὸς φεισθέντες, λάβροι δὲ ἐπέπεσον κατὰ τῆς θρησκείας, τῆς γλώσσης, τῶν ἠθῶν, τῶν ἐθίμων, τῶν παραδόσεων ἡμῶν, καὶ πολυειδῶς ἐκάκωσαν πᾶν ὅ,τι ἱερόν, τιμαλφὲς καὶ προςφιλὲς εἴχομεν. Καὶ δὴ ἐν τοῖς πρώτοις κατηργήθη πᾶσα θρησκευτικὴ τελετὴ τῆς ἐξωτερικῆς λατρείας τοῦ Χριστιανισμοῦ ὑπὸ τῶν ἐπιδρομέων τῆς *Κόκκινης Μηλιᾶς*, οἱ δὲ ταλαίπωροι Χριστιανοὶ ἐκαλοῦντο εἰς τὸν ναὸν περὶ ὄρθρον βαθὺν οὕτω: Ὁ κανδηλάπτης (κανδηλάφτσης), περιερχόμενος ἔκρουε τὰς θύρας πασῶν τῶν οἰκιῶν, οἱ δὲ Χριστιανοί, ἀφυπνιζόμενοι, ἔσπευδον εἰς τὸν ναόν, ὅπως εὐχαριστήσωσι τῷ Θεῷ, διότι, πλησθείσης οἴκτου τῆς καρδίας τοῦ Τούρκου, συγκατετέθη οὗτος νὰ ἐπιτρέψῃ τῷ Χριστιανῷ, ἀντὶ τοῦ νενομισμένου *χαρατσίου*, νὰ φέρῃ τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τῶν ὤμων! Αἱ δὲ λίαν ἀπομεμακρυσμέναι οἰκίαι ἐλάμβανον γνῶσιν τῆς ἐμφανίσεως τοῦ λυκαυγοῦς διὰ τῶν ἀλεκτόρων, οἵτινες τότε ἀντικαθίστων τοὺς κανδηλάπτας, τὰ σήμαντρα καὶ τὰ ὡρολόγια.

Ἀφ' οὗ ὅμως ὁ ἀπὸ τῆς Ἀσίας χείμαρρος ἐχώρησε πρὸς τὰ πρόσω, πρὸς δυτικωτέρας χώρας, καὶ ἐπεξετάθησαν ἐπὶ μακρὰς ἐκτάσεις αἱ κατακτήσεις, ἠλαττώθη βαθμηδὸν ἡ πρώτη ἐκείνη ὁρμή, ἤρθη δὲ εἰς ὕψη δυςδιόρατα ὁ θρόνος τῶν Μουσουλμάνων, τότε πλέον ἐχαλαρώθη ὀλίγον καὶ ἡ αὐστηρότης αὐτῶν καὶ ἐπετράπη τοῖς Χριστιανοῖς νὰ κρεμάσωσι πρὸ τῆς χαμηλῆς εἰσόδου τῆς αὐλῆς τοῦ ναοῦ ἢ παρὰ τὰ πρόθυρα τῶν σχολείων (διότι, ὡς ἐρρήθη,

ἡ παιδεία, κατεπτηχυῖα, προςέφυγεν εἰς τοὺς κόλπους τῆς μητρὸς Ἐκκλησίας· πάντοτε δέ, καὶ μέχρι σήμερον, τὰ σχολεῖα ἀποτελοῦσι μέρος ἀναπόσπαστον τῆς κεντρικῆς ἐκκλησίας ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ) σανίδα, συνήθως καρυίνην, ἣν ἔκρουον οἱ κανδηλανάπται διὰ ξυλίνων σφυρίων (*τοκμάχ-για*) κατὰ τὰς ὥρας τῆς ἐνάρξεως τῶν ἀκολουθιῶν ἢ τῶν μαθημάτων.

Οὕτω παρῆλθον πολλά, πάμπολλα, ἔτη, οὐδαμόθεν δ' ἀτυχῶς οὐδ' ἡ ἐλαχίστη περὶ αἰσιωτέρου μέλλοντος ἀκτὶς διέσχιζε τὰ περὶ τὸν μικρασιάτην Ἕλληνα ζοφερὰ νέφη, ὅτε, αἴφνης καὶ παρὰ πᾶσαν προςδοκίαν, ἐψιθυρίσθη ὅτι κῶμαί τινες, εὐποροῦσαι ὅπως δήποτε, ἔλαβον τὴν ἄδειαν, ἕνεκα τῆς ἀνεπαρκείας τῶν ξυλίνων σημάντρων, μὴ ἀκουομένων εἰς ἱκανὴν ἀπόστασιν, νὰ ἀναρτήσωσιν ὀλίγον ὑψηλότερον σήμαντρα *σιδηρᾶ*! Καὶ προςεπάθουν νὰ εἰςδύσωσιν εἰς τὰ μύχια τῶν διανοημάτων τῶν ἀρχόντων, οὐδεὶς ὅμως ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ τὴν ἀληθῆ αἰτίαν τῆς τόσης συγκαταβάσεως τῆς κρατούσης φυλῆς· διάφοροι δὲ γνῶμαι καὶ κρίσεις διεσταυροῦντο κατὰ πάσας τὰς διευθύνσεις. Καὶ οἱ μὲν φέρ' εἰπεῖν, ἔλεγον ὅτι νέος Σουλτᾶνος ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον τῶν Καλιφῶν, φιλανθρώπων ἐμφορούμενος αἰσθημάτων, καὶ εἰςήκουσεν, ἐξ οἴκτου πρὸς τὸ ὑπόδουλον στοιχεῖον, καὶ τῆς δεήσεως τοῦ Πατριάρχου, θερμῶς τὸν *Πατισὰχ* ἱκετεύσαντος, καὶ ἐπέτρεψε τὴν τοιαύτην καινοτομίαν. Ἕτεροι δὲ ἀπέδιδον αὐτὴν εἰς τὸν Βεζύρην, ὅςτις, ἔλεγον, ἐξ Ἑλλήνων τὸ γένος ἕλκων, προςβληθεὶς δὲ καὶ ὑπὸ σπουδαίας χριστιανικῆς *ἀργυράγχης*, ἀνεμνήσθη τῆς θρησκείας τῆς μητρός του καὶ *ἔταξεν* ἑαυ-

τὸν εἰς τὴν *Παναγίαν* (Μεριὲμ-Καδίν) καὶ ὑπεσχέθη νὰ ἀνακουφίσῃ τοὺς εἰς Χριστὸν πιστεύοντας. Ἄλλοι, μᾶλλον φιλύποπτοι, ἐν ὡραίαις μεταφορικαῖς ἐκφράσεσι μετέφραζον τὸ τοῦ Βιργιλίου :

« Timeo Danaos et dona ferentes ».

Ἄλλοι πάλιν εἰς στενωτάτους κύκλους ἐκοινολόγουν ὅτι ἐπέστη τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου καὶ ὅτι ἤρξαντο ἐκπληρούμεναι αἱ προφητεῖαι τοῦ Ἀγαθαγγέλου περὶ τοῦ *ξανθοῦ γένους* κτλ. Τέλος δὲ πρεσβῦταί τινες διεβεβαίουν ὅτι, ὅτε ἀνεχώρουν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἀπὸ τοῦ καταστρώματος τοῦ πλοίου εἶχον παρατηρήσει τὴν ἐπὶ τῆς θόλου τῆς Ἁγίας Σοφίας ἡμισέληνον διάφορον, ἤτοι τὰ κέρα αὐτῆς λίαν διεστῶτα, ἐν ᾧ, ὅτε πρὸ εἰκοσαετίας τὸ πρῶτον μετέβησαν εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ ναοῦ, τὰ κέρα τῆς ἡμισελήνου ἦσαν τοσοῦτον ἐγγὺς ἀλλήλων, ὥςτε αὕτη ὡμοίαζεν ὄφιν, προςπαθοῦντα νὰ δάκῃ τὴν οὐρὰν καὶ ἀπετέλει σχεδὸν κρίκον. Τοῦτο, κατ' αὐτούς, ἁπλούστατα ἐδήλου ὅτι ἡ τέως κοσμοκράτωρ Τουρκία, ἥτις μικροῦ δεῖν διὰ τῶν σπειρῶν αὐτῆς περιέβαλεν ὅλον τὸν κόσμον, ἤρξατο βαθμηδὸν ἐκπίπτουσα, ἤδη δέ, καθ' ὅσον ἀποσπῶνται ἀπ' αὐτῆς ὁλόκληρα βασίλεια καὶ ἀποξενοῦνται μέγισται ἐπαρχίαι, ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ ἀπομακρύνονται ἀπ' ἀλλήλων καὶ τὰ ἄκρα τῆς ἡμισελήνου, ἀπαυδήσας δὲ ὁ *ἀγαρηνοδράκων*, κλίνει πρὸς τὴν γῆν. . .

* *
*

Ἐνταῦθα δέον νὰ προςτεθῇ καὶ τόδε· αὐστηρῶς ἦν ἀπηγορευμένον τὸ κρούειν τὸ σήμαντρον κατὰ τὸ δειλινὸν (ἰκινδί) καθ' ἃς ὥρας ὁ *μουεζίνης* ἐκάλει εἰς προςευχὴν τοὺς Μωαμεθανούς. Ἐάν, κρουομένου τοῦ σημάντρου, ἠκούετο μακρόθεν ἡ φωνὴ τούτου, ὤφειλεν ὁ κρούων τὸ σήμαντρον *ἀμέσως* νὰ παύσῃ, ἵνα μὴ ταράξῃ τὸν *μουεζίνην*· ἄλλως, οἱ Χριστιανοὶ ὑφίσταντο τὰ πάνδεινα ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἐπειδὴ διὰ τοῦ σημάντρου ἐκωλύετο ἡ δοξολογία τοῦ Ἀλλὰχ καὶ ὁ θρίαμβος τοῦ Ἰσλαμισμοῦ!

*
* *

Καὶ οὕτω καὶ αὖθις

«Παρῆλθον ἡμέραι καὶ χρόνοι μεγάλοι,
Εἰς βάτους ἐπνίγη τὸ εὔβοτρυ κλῆμα,
Ἡ κόμη γονέων σεπτῶν ἐλευκάνθη» (1),

κατὰ τὸν ποιητήν, οἱ δὲ Χριστιανοί, «στέργοντες μὲν τὰ παρόντα», ἀλλὰ μὴ «ζητοῦντες τὰ βελτίω», ἐξηκολούθουν ξενητευόμενοι μακρὰν τῶν οἰκογένειῶν αὐτῶν, ὅπως πρόςπορίζωνται τὰ πρὸς τὸ ζῆν, τῆς ἰδίας χώρας μηδὲν ἄξιον λόγου ἐμπόριον κεκτημένης, καὶ ἐν τῇ ξένῃ μετ' ἀπείρους στερήσεις καὶ κακουχίας, ἐπὶ μακρὰ ἔτη, κατώρθουν νὰ συναθροίσωσι ποσόν τι, ὅπερ, κομίζοντες εἰς τὰς πατρίδας, ἐν βραχεῖ χρόνῳ κατηνάλισκον, ἠναγκάζοντο δ' αὖθις νὰ ἐπιχειρήσωσι νέαν ἀποδημίαν, ἐξ ἧς ὀλίγοι μὲν ἐπανέκαμπτον εἰς τὰ ἴδια, πολλοὶ δὲ ἐν τῇ ξένῃ τὸ ὕδωρ τῆς

(1) Σ. Ν. Βασιλειάδου, *Γαλάτεια* (Τὸ ᾆσμα τοῦ Ὀρφέως).

Λήθης ἢ τοῦ Κωκυτοῦ πιόντες ἢ ὑπὸ τῶν τὰς μεγάλας πόλεις λυμαινομένων Σειρήνων ἀρρήκτοις δεσμοῖς δεσμευόμενοι, οὐδ' ἅπαξ ἐπανέβλεπον τὸ πάτριον ἔδαφος· ὀλίγοι δέ τινες ὅμως καὶ ηὐδοκίμουν ἐν ταῖς ἐξεχούσαις τῆς κοινωνίας τάξεσι, μετ' ἀγάπης ἔστιν ὅτε τὸν τόπον, ἔνθα πρῶτον τὸν ἥλιον εἶδον, ἀναμιμνησκόμενοι. Ἐκ τῶν τελευταίων τούτων ἦν καὶ ὁ ἐμὸς συμπατριώτης Χρῆστος Κάζογλους, μεγάλης παρὰ τῷ τελευτήσαντι Σουλτάνῳ Ἀζὴζ εὐνοίας ἀπολαύων, ὅςτις, προμηθεύων διάφορα σιδηρικὰ εἴδη ἐξ Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας τῇ τουρκικῇ Κυβερνήσει καὶ Αὐλῇ, ἔσχε τὴν φαεινὴν ἰδέαν ἵνα ἐξαιτήσηται καὶ λάβῃ παρὰ τοῦ μονάρχου ἐκείνου τὴν ἄδειαν ὅπως ἀποστείλῃ μικρὸν κώδωνα εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς πατρίδος αὐτοῦ Ἀραβανίου. Παρηγγέλθη ὁ κώδων εἰς Ἀγγλίαν, ἐστάλη εἰς τὸ χωρίον, κατεσκευάσθη κατάλληλον σιδηροῦν ἰκρίωμα καὶ ἀνηρτήθη. Πάντες οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου, μηδ' αὐτῶν τῶν ἐν ταῖς κοιτίσι βρεφῶν ἐξαιρουμένων, παρευρέθησαν εἰς τὴν τελετὴν ταύτην, ἧς ὁμοίαν οὐδεμία τῶν ἀποιχομένων γενεῶν εἶχεν ἀξιωθῇ. Καὶ ἀνεγνώσθησαν ὑπὸ τῶν ἱερέων αἱ κατάλληλοι τῇ περιστάσει ἐκκλησιαστικαὶ εὐχαί, καὶ ἐρραντίσθη δι' ἁγιασμοῦ ἡ καμπάνα, καὶ ἔλαβεν εὐλαβῶς καὶ μετὰ συγκινήσεως ὁ πρόεδρος τῶν ἐφόρων τὴν ἄκραν τοῦ σχοινίου....

Θρησκευτικὴ σιωπὴ ἐπεκράτησεν, οἱ πάντες δ' ἀτενῶς προςήλουν τὸ βλέμμα εἰς τὴν γλωσσίδα τοῦ κώδωνος, ὡς εἰ αὐτὴ ἦν ἡ γλῶσσα τοῦ Ἀρχαγγέλου, τοῦ μέλλοντος νὰ κηρύξῃ τὴν Δευτέραν Παρουσίαν, καὶ ἐναγωνίως *προςεδόκων τὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν* ... πόθων αὐτῶν. Ἐκ

τοῦ κρότου, ὃν θὰ παρῆγεν ἡ σιδηρᾶ ἐκείνη γλῶσσα, ἐπιψαύουσα τὸν χάλκινον οὐρανίσκον τοῦ κώδωνος, θὰ προεμάντευον, ὡς ἄλλοτε διὰ τοῦ χαλκείου ἐν τῇ Δωδώνῃ, τὸ μέλλον τοῦ πολυπαθοῦς Γένους! . . . Ἐσύρθη βιαίως τὸ σχοινίον καὶ ἐκινήθη τρομωδῶς τὸ χεῖλος τοῦ κώδωνος, ὡς εἰ ἐτραύλιζεν ἀκαταλήπτους τινὰς λέξεις· οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν παρεστώτων ἐπλημμύρησαν ἀπὸ δάκρυα, δάκρυα ἅγια χαρᾶς ἐθνικῆς καὶ εὐδαιμονίας ἀρρήτου. Ἡ σιδηρᾶ γλῶσσα τῆς καμπάνας τοῦ χωριοῦ μου ἐνομίσθη πρὸς στιγμὴν ὅτι ἦτο ἡ γλῶσσα τοῦ τελευταίου χριστιανοῦ καὶ ἕλληνος αὐτοκράτορος, δι' ἧς ἔλεγε τοῖς ἐπιζῶσιν ἀπογόνοις· «Μὴ παραδίδεσθε εἰς τὸν ἀπελπισμόν! Δὲν ἀπέθανον, προςεποιήθην μόνον τὸν νεκρόν· *ἀναστήσομαι γὰρ καὶ δοξασθήσομαι!*»

Καὶ ἀντήχησαν αἱ περὶ τὸ χωρίον φάραγγες, καὶ ἐπανέλαβον τὴν ἠχὼ οἱ πέριξ βουνοὶ καὶ λόφοι, ἐσείσθη ὑπὸ χαρᾶς πᾶσα ἡ περίοικος γῆ καὶ ἀνεστατώθησαν αἱ περὶ τὸ Ἀραβάνιον χριστιανικαὶ κοινότητες, καὶ ἀθρόοι πάντες ἔσπευδον νὰ ἴδωσι τὴν καμπάναν καὶ νὰ ἀκούσωσι τὴν νέαν γλῶσσαν, ἥτις ἐξ ὕψους, δυςθεωρήτου δι' αὐτούς, ὡμίλει τόσον βαθέως εἰς τὴν καρδίαν!

Καὶ βεβαίως ἐκ παλμῶν συγκινήσεως καὶ ἐλπίδος κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν ἐσφάδαζον αἱ καρδίαι πάντων, διότι, ἂν ἡ ἐπιείκεια τοῦ Τούρκου ἐπέτρεψε τῷ ἕλληνι Χριστιανῷ νὰ ἀναρτήσῃ πρὸ τοῦ ναοῦ αὐτοῦ ξύλινα σήμαντρα, καὶ ἂν οἱ νικηφόροι πόλεμοι Αἰκατερίνης τῆς Β' μετέβαλον αὐτὰ ὡς διὰ μαγικῆς ῥάβδου εἰς σιδηρᾶ, ἀλλ' ὅμως εἰς τὴν μικρὰν μέν, ἀλλὰ τουρκομάχον μητέρα Ἑλλάδα ἐπεφυλάσ-

σετο, φαίνεται, ἐξ Ὕψους ἡ μοναδικὴ τιμὴ τοῦ νὰ προικισθῶσιν οἱ ναοὶ τῶν ὑπὸ τὴν δουλείαν στενόντων Ἑλλήνων διὰ κωδώνων, ὧν ἡ χαρμόσυνος καὶ ἠχηρά, ὡς ἄλλη Στέντορος, φωνή, ἐπὶ πολλὰς μυριάδας σταδίων ἐξικνουμένη, ἐξαγγέλλει σήμερον πᾶσι τοῖς ἀπὸ τοῦ Εὐξείνου Πόντου μέχρι τῆς Μεσοποταμίας διεσπαρμένοις Ἕλλησι τὴν ἐπ' αἰσίοις τοῖς οἰωνοῖς ἀρξαμένην ἀνάστασιν τοῦ Γένους, πληροῦσα χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως τὰ ἀτυχῆ ἐκεῖνα ὄντα· διότι ἡ φωνὴ τῆς καμπάνας τοῦ χωριοῦ μου ἦτο ὁ βροντερὸς ἀντίλαλος τῆς μεγάλης τῆς Ἐλευθερίας καμπάνας τῆς Ἁγίας Λαύρας, ὃν ὁ προσφιλὴς Ταῦρος παραλαβών, ἔκφρων, διὰ μυρίων ἀντηχήσεων ἐπανέλαβε καὶ ἐπαναλαμβάνει, πληρῶν ἐλπίδων χρηστῶν καὶ συγκινῶν τὰς καρδίας *δύο περίπου ἑκατομμυρίων ἀδελφῶν ἡμῶν!*

Γίνεται γνωστὸν τοῖς φιλολογοῦσιν ὅτι τὸ ἀνωτέρω καταχωρισμένον γλωσσάριον τῆς πατρίδος μου Ἀραβανίου εἶναι ἐλάχιστον ἐκτενοῦς ἀνεκδότου μελέτης ἀπόσπασμα.

ΜΙΑ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΜΦΙΛΟΧΙΟΥ

ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ

Ἡ περὶ ἧς ἡμῖν ὁ λόγος παράδοσις σῴζεται ἐν Ἰκονίῳ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τῇ πατρίδι τοῦ Ἁγίου Ἀμφιλοχίου, ἐν ᾗ ἐγεννήθη κατὰ τὴν δ' ἑκατονταετηρίδα, κατ' ἐκείνην δηλαδὴ τὴν ἐποχήν, καθ' ἣν ὁ Ἀρειανισμός, ἐκ τῶν κόλπων τῆς ὀρθοδόξου μητρὸς Ἐκκλησίας ἀποσπασθείς, λυσσωδῶς ὡς αἱμοβόρον θηρίον ἤρξατο κατασπαράττων αὐτήν, καὶ τὴν ὕπαρξιν αὐτῆς ἐκ θεμελίων ἐφ' ἱκανὸν χρόνον ἐκλόνησεν. Κατ' ἐκεῖνο τοῦ χρόνου πολλοὶ τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας ἐνθέρμως καὶ γενναίως ὡς φιλόστοργα τέκνα ὑπερήσπισαν τὴν μητέρα Ἐκκλησίαν· ἐν τοῖς πρώτοις δὲ κατατάσσεται καὶ ὁ ἅγιος Ἀμφιλόχιος, ὅςτις, κατὰ τὸν Συναξαριστήν, διῆλθε τὴν νεανικὴν αὐτοῦ ἡλικίαν «ἐν ἀσκήσει καὶ θείᾳ γνώσει διαλάμπων». Προεχειρίσθη δ' ἐπίσκοπος Ἰκονίου τῷ 344.

Διὰ τῆς εὐγλωττίας, πολυμαθείας καὶ ἐξαιρέτου πειστικότητος αὐτοῦ ὁ ἅγιος Ἀμφιλόχιος κατέπεισε τὸν αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντίου Θεοδόσιον τὸν Μέγαν ὅπως κατα-

δικάσῃ καὶ καταδιώξῃ τοὺς Ἀρειανούς, οἵτινες ὅμως ἐξ ἐναντίας ἀντὶ νὰ ἐλαττωθῶσιν ηὔξανον ἐπὶ μᾶλλον, καὶ ὁ Ἀρειανισμὸς μικροῦ δεῖν κατέκλυσε τὸν κόσμον διὰ τῶν δογμάτων αὐτοῦ, διαδίδων τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν ἄνευ Χριστοῦ, ἀρνούμενος αὐτοῦ τὴν θεότητα καὶ κηρύττων αὐτὸν *ὁμοιούσιον* καὶ οὐχὶ *ὁμοούσιον* τῷ Πατρί.

Ἐν τοιαύτῃ καταστάσει διακειμένων τῶν πραγμάτων, λέγει ἡ παράδοσις, συνεκροτήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει σύνοδος πρὸς λύσιν τοῦ ζητήματος τούτου. Ὁ τὴν σύνοδον συγκαλέσας βασιλεύς, ὀπαδὸς τοῦ Ἀρειανισμοῦ ὤν, ἔλεγεν ὅτι, τῷ ὄντι παραδέχεται μὲν ἀδιστάκτως τὴν θεότητα τοῦ Πατρός, οὐδόλως ὅμως ἐννοεῖ τὴν τοῦ Υἱοῦ, καθότι ἄλλο πρόσωπον ὁ Πατὴρ καὶ ἄλλο ὁ Υἱός.

Ἔρχεται, προςκληθείς, καὶ ὁ ἅγιος Ἀμφιλόχιος ἐξ Ἰκονίου εἰς Κωνσταντινούπολιν, φέρων ἐντὸς μάκτρου πεπυρακτωμένους ἄνθρακας, καί, ἐμβαλών, ἅμα φθὰς εἰς τὰ ἀνάκτορα, ἐπ᾽ αὐτῶν θυμίαμα, προςφέρει τῷ βασιλεῖ καὶ πᾶσι τοῖς περιεστῶσι, πλὴν τοῦ υἱοῦ τοῦ βασιλέως. Ὁ βασιλεύς, βαρέως τὴν προςβολὴν φέρων, ἐπλήσθη ὀργῆς καὶ δημοσίᾳ καὶ αὐστηρῶς ἤλεγξε τὸν ἐπίσκοπον ἐπὶ τῇ πρὸς τὸν ἴδιον αὐτοῦ υἱὸν ὀλιγωρίᾳ τοῦ Ἀμφιλοχίου. Οὗτος δ᾽ ἀπήντησε μετὰ θάρρους: Βασιλεὺς ἐνταῦθα εἷς ἐστι, σύ· πᾶσα τιμὴ σοὶ μόνῳ ἀνήκει· ὁ υἱός σου, ὡς ἄλλο πρόσωπον, οὐδόλως δικαιοῦται ἵνα μετέχῃ τῶν βασιλικῶν τιμῶν.

Ὁ βασιλεύς, ἔτι μᾶλλον ἐξοργισθεὶς ἐπὶ τῇ ἀποκρίσει ταύτῃ, εἶπεν ὅτι ὁ ὑβρίζων τὸν υἱὸν τοῦ βασιλέως αὐτὸν τὸν βασιλέα ὑβρίζει, ὡς καὶ ὁ τιμῶν τὸν υἱὸν τὸν πατέρα τιμᾷ.

Πλήρης γαλήνης καὶ γλυκύτητος τότε ὁ ἅγιος Ἀμφιλόχιος εἶπεν· Ὦ βασιλεῦ, ἀφ' οὗ ταῦτα οὕτως ἔχωσι, πῶς δὲν φρονεῖς τὰ αὐτὰ καὶ περὶ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, τοῦ Βασιλέως τῶν βασιλέων καὶ Κυρίου τῶν κυρίων, καὶ ἀτιμωρήτους ἐγκαταλιμπάνεις τοὺς ὑβριστὰς τοῦ Χριστοῦ, τοὺς Ἀρειανούς;

Ὁ βασιλεύς, προτςίθησιν ἡ παράδοσις, ἐπείσθη ὑπὸ τοῦ ἐπιχειρήματος τούτου καὶ ἐπολέμησε τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Ἀρείου, ὁμολογήσας ὅτι ὁ Υἱός, ὡς καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, εἶναι Θεὸς συνδοξαστέος καὶ συμπροςκυνητέος τῷ Πατρί.

Ἡ παράδοσις δὲν λέγει πῶς ὠνομάζετο ὁ βασιλεὺς καὶ τίς ἦν ὁ υἱὸς αὐτοῦ· δύο μόνον ὀνόματα ἀναφέρει, τὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὸ τοῦ ἁγίου Ἀμφιλοχίου, πρὸς τιμὴν τοῦ ὁποίου οἱ συμπολῖται αὐτοῦ Ἰκόνιοι ᾠκοδόμησαν καὶ ἱερὰν ἐκκλησίαν, ἣν οἱ Τοῦρκοι, ἅμα κύριοι τοῦ Ἰκονίου γενόμενοι, πρῶτον μὲν εἰς τέμενος τουρκικὸν μετέβαλον, εἶτα δὲ καὶ εἰς *ὡρολόγιον*, καὶ σήμερον, βαρὺς ὡρολογίου κώδων ἠχῶν, ἀγγέλλει τοῖς κατοίκοις τὴν πάροδον τοῦ χρόνου . . . . τῆς κακῇ μοίρᾳ, ἀποβάσης, μακρᾶς, μακροτάτης δουλείας τῶν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἑλλήνων. . . .

ΤΟ ΑΡΑΒΑΝΙΟΝ

Ἐν τῇ ἄλλοτε κλεινῇ τῆς Ἐλάσσονος Ἀσίας χερσονήσῳ κεῖται ἡ πρώτη τῶν Τούρκων καθέδρα, τὸ Ἰκόνιον, σήμερον πρωτεύουσα μιᾶς τῶν πλουσιωτάτων καὶ ὡραιοτάτων ἐπαρχιῶν τοῦ τουρκικοῦ Κράτους. Τὸ Ἰκόνιον καὶ ὅλη ἡ ἐπαρχία αὐτοῦ οὐδαμῶς ἔλαττον τῶν λοιπῶν ἑλληνικῶν μερῶν ὑπὸ τῶν ἐπιδραμόντων ἐθνῶν ἐβλάβη, καὶ μάλιστα ὑπῆρξεν ἐκ τῶν πρώτων προχωμάτων, καθ' ὧν ἡ ὁρμὴ τοῦ κατακτητοῦ προςπεσοῦσα μετέβαλε πᾶσαν τὴν εὔφορον καὶ ὡραίαν ταύτην χώραν εἰς ἀπέραντον σωρείαν ἐρειπίων καὶ καταστροφῆς.

Οἱ κάτοικοι τῶν χωρῶν ἐκείνων, εἰ καὶ γενναίως τὸν περὶ ὑπάρξεως ἀγωνισθέντες ἀγῶνα, ἠναγκάσθησαν ἐπὶ τέλους μετὰ ματαίους ἀγῶνας καὶ ἀνωφελεῖς ἀντιστάσεις νὰ ἀποβάλωσι, πλὴν τῆς θρησκείας, πᾶν ὅ,τι τιμαλφὲς ἡ προοιχομένη γενεὰ κατέλιπεν αὐτοῖς, ἐθνισμόν, γλῶσσαν, ἤθη, παραδόσεις καὶ τὰ τοιαῦτα. Οὕτω δ' ἐξωμοιώθησαν βαθμηδὸν ἐν πολλοῖς πρὸς τοὺς ἄρχοντας αὐτῶν, μηδεμίαν ἔκτοτε, πλὴν τῆς ζωϊκῆς, ἐπιδιώκοντες ἀνθρωπίνην ἀπόλαυσιν . . .

Τεσσάρων ὅλων ἡμερῶν ἀπόστασις μεσολαβεῖ μεταξὺ τοῦ χωρίου Ἀραβανίου καὶ τῆς μητροπόλεως τῆς ἐπαρ-

χίας αὐτοῦ Ἰκονίου, ὅπερ κεῖται δυτικῶς καὶ μεσογειότερον ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς ἀρχαίας Τυανίτιδος, ἧς πρωτεύουσα ἦσαν τὰ Τύανα (*Κλισὲ-Χισσὰρ* ἢ κοινότερον *Κισάσαρ*[ι]), πατρὶς τοῦ Ἀπολλωνίου, ἐν τῇ μείζονι αὐτῆς Καππαδοκίᾳ περιλαμβανομένης.

Ἡ τουρκικὴ ἐπιδρομὴ ἄρδην κατέρριψε τὸ μετὰ τοσούτων μόχθων καὶ τοσούτων αἰώνων πάροδον ἀνεγερθὲν οἰκοδόμημα τῆς ἑλληνικῆς φιλοπονίας. Ἰδίως δ' ἐπετέθη ἀμείλικτος ὁ ἐκ τῆς Ἀσίας δράκων κατὰ τῆς χριστιανικῆς κοινότητος, κατορθώσας διὰ μυρίων καὶ ἀνεκδιηγήτων βασάνων νὰ ἐπενέγκῃ εἰς τοὺς δυςτυχεῖς ἀπογόνους τῶν Ἰώνων καὶ Δωριέων καὶ Αἰολέων τὴν λήθην τῆς πατρῴας καταγωγῆς καὶ τὸν παντελῆ σχεδὸν ὄλεθρον τῆς μητρικῆς γλώσσης!... Διὰ τοῦτο, ἐν ᾧ ὁ περιηγητὴς διασχίζει ὁλόκληρον χώραν ἑλληνικήν, εὐκλεᾶ καὶ ἑστίαν γραμμάτων ὑπάρξασάν ποτε, σχεδὸν οὐδαμοῦ εὑρίσκει φύλακα τῆς ἱερᾶς παρακαταθήκης καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς εὐφόρου καὶ ὡραίας Μικρᾶς Ἀσίας, πλὴν τινων μόνον μερῶν, ἐν οἷς διετηρήθησαν ἴχνη τινὰ τῆς ἑλληνικῆς ὑπάρξεως, ἀλλὰ τοσοῦτον κατεστραμμένα καὶ ἀγνώριστα, ὥςτε μόλις ὀξυδερκὴς ἔρευνα ἀναγνωρίζει αὐτά. Καὶ ὑπάρχουσι μὲν καί τινες ὀάσεις ἐν τῇ ἀχανεῖ ταύτῃ Σαχάρᾳ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀλλὰ καὶ αὗται βαθμηδὸν ἀφανίζονται σὺν τῷ χρόνῳ.

Ἐκ τῶν ὀλίγων χωρῶν, αἵτινες διετήρησαν, ἔστω καὶ ἠκρωτηριασμένην, τὴν πατροπαράδοτον κληρονομίαν, εἶναι καὶ τὸ Ἀραβάνιον, μικρὸν χωρίον ὑπὸ 180-200 μόλις χριστιανικῶν οἰκογενειῶν κατοικούμενον καὶ παρεφθαρ-

μένην ἑλληνικὴν διάλεκτον λαλοῦν, πολλὰ τὰ τιμαλφῆ κειμήλια διασῴζουσαν καὶ ζῶν μνημεῖον. τῆς ἑλληνικῆς τοῦ χωρίου καταγωγῆς ἀποτελοῦσαν. Αἱ δὲ παραδόσεις καὶ προλήψεις τοῦ χωρίου εἶναι πολλαὶ καὶ εἰς εἰδωλολατρείας χρόνους ἀνερχόμεναι ὡς τοῦτο διὰ μακρῶν ἄλλοτε καὶ ἀλλαχοῦ θέλομεν πραγματευθῇ.

Τὸ Ἀραβάνιον ἔχει καλλονὰς φυσικὰς ὀλίγας, ἐστερεῖτο δὲ μέχρι τοῦδε καὶ ῥέοντος ποτίμου ὕδατος· πρὸ ὀλίγων δὲ μόλις ἑβδομάδων ἡ ῥεκτικότης τῶν Ἀραβανίων διὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀπὸ δεκαετίας συστάσης *Ἀδελφότητος* αὐτῶν πρὸς συντήρησιν καὶ σύστασιν ἑλληνικῶν σχολείων ἐν Ἀραβανίῳ κατώρθωσε δι' ἁδροτάτης δαπάνης νὰ διοχετεύσῃ ἄφθονον ὕδωρ, ἀφ' οὗ κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1882 συστήσασα καὶ παρθεναγωγεῖον ἔπεμψεν αὐτόσε εὐπαίδευτον διδάσκαλον καλῶς μισθοδοτουμένην ἐκ τῶν εἰσοδημάτων τῶν ἀκινήτων αὐτοῦ κτημάτων, ἅτινα κατώρθωσε νὰ ἀγοράσῃ ἐν Κωνσταντινουπόλει.

Ἐν Ἀραβανίῳ ἑκάστη οἰκογένεια ἔχει καὶ μικρὸν ναΰδριον ἐντὸς τῆς οἰκίας, ἔνθα ἀνάκεινται αἱ εἰκόνες καὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ αὐτῆς βιβλία, ἤτοι *Ἱερά τις Σύνοψις* καὶ πεπαλαιωμένον τι *Ὡρολόγιον τὸ Μέγα* τῆς Βενετίας.

Προςέτι δ' ὑπάρχει καὶ τόδε τὸ ἔθος αὐτόθι. Πλὴν τῶν ἑορτῶν, ἃς ἕκαστον μέλος οἰκογενείας τινὸς ἄγει ἐπὶ τῇ ἑορτῇ αὐτοῦ, ἑορτάζει κοινῶς ἅπαξ τοῦ ἔτους καὶ ἡ οἰκογένεια σύμπασα οἱονεὶ ἐφέστιόν τινα ἑορτὴν κατὰ παράδοσιν οἰκογενειακήν. Τὸ μικρὸν τοῦτο χωρίον περιέχει, πλὴν τῆς μεγάλης καὶ κομψῆς κεντρικῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, ὑπὲρ τὰ εἴκοσιν ἕτερα ναΰδρια, διε-

σπαρμένα καθ' ὅλον τὸ 'Αραβάνιον καὶ τιμώμενα ἐπ' ὀνόματι διαφόρων ἁγίων, ἐν οἷς κατὰ τὴν μνήμην αὐτῶν ἱερουργεῖ εἷς τῶν τριῶν τοῦ χωρίου ἐφημερίων. Πᾶσαι δὲ σχεδὸν αἱ ἀρχαιότεραι οἰκίαι τοῦ 'Αραβανίου ἔχουσιν ὑπόγεια ἑλικοειδῶς λελαξευμένα, ἐν οἷς κατέφευγον οἱ πατέρες ἡμῶν καταδιωκόμενοι, καὶ ἔνθα κρυπτόμενοι ὁλοκλήρους ἡμέρας κατώρθωσαν νὰ διασώσωσι τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, εἰ καὶ καταστρεβλωθεῖσαν ἀπηνῶς, καὶ λείψανον τιμαλφὲς τοῦ ἀμιγοῦς αὐτῶν ἐθνισμοῦ νὰ παραδώσωσιν ἡμῖν ἐν ᾗ εὑρίσκομεν αὐτὴν νῦν καταστάσει. Πλὴν τῶν ἐν ταῖς θρησκευτικαῖς ἱεροτελεστίαις κοινῶν λέξεων, πᾶσαι αἱ λοιπαὶ ὑπέστησαν τὴν στρέβλην τοῦ χρόνου καὶ τὴν τυραννίαν. Γράφοντες τὴν βραχεῖαν ταύτην σημείωσιν περὶ 'Αραβανίου δὲν προτιθέμεθα νὰ ἀνελίξωμεν πλήρη τὴν ἱστορίαν τοῦ 'Ελληνισμοῦ κατὰ τὴν Μικρὰν 'Ασίαν καὶ τὰς ποικίλας ἐν αὐτῇ περιπετείας τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης· ἁπλῶς πρόκειται νὰ γνωρίσωμεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας ὅτι ἐν Μικρᾷ 'Ασίᾳ μεθ' ὅλας τὰς περιπετείας ὑπολανθάνει ζωηρὸν καὶ θερμὸν τὸ ἐθνικὸν φρόνημα καὶ ὑπὸ τὸν τρίβωνα τοῦ δούλου κρύπτεται γενναία καὶ ἐλευθέρου ἀνδρὸς καρδία· οὐδόλως δὲ παράδοξον ὅτι χῶραι, ἀπ' αἰώνων ἀναφαιρέτῳ δικαιώματι τῷ 'Ελληνισμῷ ἀνήκουσαι, ἕνεκεν δεινοτάτων ἐθνικῶν ἀτυχιῶν εἰς τοιαύτην ἄγνοιαν τῆς ἐθνικῆς ἱστορίας περιῆλθον, ὥστε ἀγνοοῦσι καθ' ὁλοκληρίαν τὴν ἱστορίαν αὐτῶν, διὰ μόνης τῆς θρησκείας, ὡς φρονοῦσι, συνδεόμενοι πρὸς τοὺς ἰδίους ἀδελφοὺς Ἕλληνας, τοὺς πέραν τῆς 'Ελάσσονος 'Ασίας οἰκοῦντας. Οἱ Ἕλληνες τῆς Μικρᾶς 'Ασίας, ἂν δὲν διετήρησαν τὴν συν-

είδησιν τοῦ ἰδίου ἐθνισμοῦ, οὐδόλως αὐτοὶ τούτου εἰσὶν ἔνοχοι, ἀλλ' ἡ φύσις τῆς χώρας, ἥτις, μακρὰ ἠπειρωτικὴ οὖσα, ὑπ' οὐδεμιᾶς θαλάσσης διασχιζομένη καὶ δι' οὐδεμιᾶς συγκοινωνίας ἐπισυναπτομένη τοῖς πεπολιτισμένοις λαοῖς, βαθμηδὸν καὶ ἀνεπαισθήτως ἀπεβαρβαρώθη, ἀποβαλοῦσα πᾶσαν ἐθνικὴν χροιάν.

Ἀναγκαίως λοιπὸν ἐπέκειτο ὁ χωρισμὸς τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἀπὸ τῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ Ἑλλήνων, καὶ τοῦτο καὶ ἐγένετο. Ἀλλ' ἆρά γε ὁ Ἕλλην τοῦ Ταύρου καὶ τοῦ Ἀργαίου εἰς τοσοῦτον βαθμὸν ἐπελάθετο τῆς ἰδίας ἐθνικῆς καταγωγῆς, ὥστε ὁλοτελῶς, συγχρωτισθεὶς τοῖς κυριάρχοις αὐτοῦ, ἀπέβαλε πᾶν ἐθνικὸν γνώρισμα; Ὄχι βεβαίως. Καὶ ἀγνοεῖ μὲν ἴσως καθ' ὁλοκληρίαν τί ἐστιν Ἕλλην, ὁποῖόν τι ὑπῆρξε τὸ παρελθὸν αὐτοῦ, ὁποῖόν τι ἐλπίζει νὰ ἀποβῇ αὐτῷ τὸ μέλλον, ὁποῖος φυσικὸς δεσμὸς ἀδιάρρηκτος συνδέει αὐτὸν μετ' αὐτοῦ, ἀλλ' ἀναμφηρίστως διατηρεῖ, ἂν καὶ συγκεχυμένην, ζωηρὰν ἀνάμνησιν τοῦ μεγαλείου, εἰς ὃ τὸ ἔθνος αὐτοῦ ἀνήκει. Οὐδέποτε ὁ Μικρασιάτης Ἕλλην ἐνόμισεν ὅτι τοῦ συνυποδούλου αὐτῷ Ἀρμενίου διαφέρει μόνον κατὰ τὸ *ἀρτσιβοῦρτσι*. Ἐνδομύχως καὶ μετὰ πεποιθήσεως θεωρεῖ ἑαυτόν, κατὰ τὸ παρελθὸν τοὐλάχιστον, πολὺ ἀνώτερον τοῦ ὁμοδούλου Ἀρμενίου καὶ τοῦ μὴ εἰς Χριστὸν πιστεύοντος Ἑβραίου· καὶ περὶ ἑαυτοῦ μὲν ἀείποτε τρέφει γλυκείας περὶ εὐτυχεστέρου μέλλοντος ἐλπίδας καὶ ὀνειροπολεῖ ἐπάνοδον εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐθνικὴν εὔκλειαν, ἐν ᾧ τὸν Ἀρμένιον καὶ Ἑβραῖον νομίζει μοιραίως καὶ ἀναποσπάστως συνεζευγμένους εἰς τὸ ἅρμα τοῦ κατακτητοῦ.

Οὐδεὶς δύναται νὰ ἀμφιςβητήσῃ τὸ ἐθνικὸν φρόνημα, ὅπερ ἀπό τινων ἐτῶν ἠρέμα ἤρξατο ἀναζωπυρούμενον ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ Ἕλληνος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, καὶ γενναῖόν τι αἴσθημα ἐκδηλούμενον. Βαθεῖαν καὶ εἰλικρινῆ τρέφει εὐγνωμοσύνην τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ τοῖς λειτουργοῖς αὐτῆς, διότι αὐτῇ ὀφείλει πᾶν ὅ,τι ἠδυνήθη νὰ περισώσῃ ἐκ τοῦ φοβεροῦ ἐκείνου ἐθνικοῦ ναυαγίου τῆς ιε΄ ἑκατονταετηρίδος. Διετήρησε ζωηρὸν καὶ ἀκμαῖον τὸν πρὸς τὰ καλὰ καὶ τὴν παιδείαν ἔρωτα, προθυμότατος δ' εἶναι νὰ προςενέγκῃ πᾶσαν δυνατὴν θυσίαν ὑπὲρ τῆς προόδου καὶ εὐημερίας τῆς πατρίδος αὐτοῦ, ἀρκεῖ νὰ εὑρεθῇ φιλόπατρις ὁδηγός, καθοδηγήσων αὐτὸν δεόντως περὶ τῶν πρακτέων. Βεβαίως ἁρμοδιώτερος ὁδηγὸς ἄλλος πλὴν τοῦ Κλήρου δὲν θὰ ὑπῆρχεν εἰς τὴν καρποφόρον διδασκαλίαν ταύτην, ἀλλ' οὗτος δυςτυχῶς δὲν ἔδειξε μέχρι τοῦδε οὔτε διαθέσεις τοιαύτας οὔτε ἱκανότητα. Μεγίστην τῷ Ἑλληνισμῷ ἐκδούλευσιν θὰ παράσχωσιν οἱ δυνάμενοι, ἐὰν φροντίσωσι περὶ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἐθνικοῦ φρονήματος τῶν Μικρασιατῶν, ὑποστηρίζοντες τὰ ἀρτισύστατα σχολεῖα καὶ παρθεναγωγεῖα αὐτῶν διὰ μικρῶν χρηματικῶν βοηθειῶν καὶ μεγάλων προμηθειῶν διδακτικῶν βιβλίων, διότι οὐδεὶς ἀδελφὸς Ἕλλην, φρονοῦμεν, ὑπάρχει, μὴ ἀναγνωρίζων καὶ μὴ ἀνομολογῶν ὅτι ἐπέστη πλέον ὁ καιρὸς νὰ καταβληθῇ καὶ περὶ τῶν ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ ὁμοεθνῶν αὐτοῦ φροντίς τις, ὅπως ἐν τῷ μέλλοντι ὁ Ἑλληνισμὸς ἀφόβως καὶ μετὰ θάρρους βασισθῇ καὶ ἐπ' αὐτῶν.

ΕΙΣ ΗΓΕΜΩΝ ΤΗΣ ΒΛΑΧΙΑΣ

Ἢ

ΤΟ ΑΠΡΟΣΔΟΚΗΤΟΝ ΜΕΛΛΟΝ

(Ἱστορικὴ παράδοσις)

Μία τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει πολυμελεστάτων συντεχνιῶν εἶναι καὶ ἡ τῶν πωλητῶν τοῦ πνεύμονος (*τζηερτζῆ*), ἣν ἀποτελοῦσι κυρίως, κατὰ παμπάλαιον ἔθος, Ἀλβανοί. Οὗτοι λίαν πρωΐ, κατὰ τὰς ἑωθινὰς ὥρας, ἐξέρχονται φέροντες ἀνηρτημένον ἐπὶ μακρῶν κοντῶν (*σιρίκ*) τὸ ἐμπόρευμά των, φωνοῦντες εἰς πᾶσαν τῆς μουσικῆς, τῆς τε γνωστῆς καὶ τῆς ἀγνώστου, κλίμακα τὸ *τζεχέρ! τζεχέρ!* (*Πνεμμόνια! Πνεμμόνια!*) κατ' ἴδιον ἕκαστος ῥυθμόν. Ἀλλ' οἵαν δήποτε ὅμως προφορὰν καὶ φωνὴν καὶ ἂν μεταχειρίζωνται, εἶναι λίαν καταληπτοὶ εἰς τοὺς τετράποδας πελάτας καὶ πελάτιδας αὐτῶν, οἵτινες, συνοικειωθέντες πλέον πρὸς τὸ ῥινόφωνον μελῴδημα τῶν προμηθευτῶν τῶν πνευμόνων, ἐξέρχονται ἢ μᾶλλον ἐφορμῶσι κατ' αὐτῶν, ἀπαιτοῦντες τὸ ἡμερήσιον γεῦμά των. Νιαουρίζουσι μετὰ χάριτος καὶ κολακείας ἀμιμήτου, καθὼς λαμπρότατα εἰκονίζεται μία ἐν τῷ ἐξωφύλλῳ τῆς πρὸ

ὀλίγου ὑπὸ τοῦ φίλου κ. Σπυρίδωνος Μηλιαράκη ἐκδοθείσης ΓΑΤΑΣ, προστριβόμεναι εἰς τὰς περισκελίδας ἢ τὰ *σαλβάρια* τῶν κυρίων των ἢ τὰς *ποδιὰς* τῶν ὑπηρετριῶν, μέχρις οὗ ἀγορασθῇ ὁ δι' αὐτὰς προωρισμένος πνεύμων. Ἀπὸ τοῦ πνεύμονος τούτου κόπτεται τεμάχιον, ὅπερ ῥίπτεται αὐθωρεὶ βορὰ εἰς τὸν πειναλέον αἴλουρον, τὸ δ' ὑπόλοιπον ἀναρτᾶται εἰς μέρος ἀσφαλὲς ἀπὸ ἥλου, πρὸς ὃν ἐπὶ πολλὰς ὥρας μετὰ πόθου καὶ λαιμαργίας, ὡς ἄλλος Τάνταλος, καμμύων, κατὰ τὴν συνήθειάν του, τοὺς μεγάλους γαλανούς, μέλανας ἢ καστανοὺς ὀφθαλμούς του, ἢ λείχων ἐξ ἡδονῆς τὰ χείλη, ἀτενίζει ὁ δύσμοιρος· τετράπους ἰδιοκτήτης.

Καὶ αὕτη μὲν ἡ τύχη τῶν *πνευμόνων* ἐν Κωνσταντινουπόλει, διότι, ὡς γνωστόν, ἐν Ἀθήναις οἱ ἑκάστοτε φιλοπόλιδες δήμαρχοι ἡμῶν ἄλλως χρησιμοποιοῦσι τοὺς *πνεύμονας* τῶν δημοτῶν αὐτῶν διὰ τοῦ κλασικοῦ κονιορτοῦ τῆς κλεινῆς πρωτευούσης τῆς Ἑλλάδος.

Ἀλλὰ τὸ παρ' ἡμῖν *συκῶτι*, ἤτοι τὸ ἧπαρ, χρησιμοποιεῖται δι' ἄλλα ζῷα, λογικὰ μέν, ἀλλ' ἧττον εὐτυχῆ ταῦτα· πτωχαὶ οἰκογένειαι πάμπολλαι, δι' ἃς δὲν ἐξαρκεῖ ἡ ἡμερούσιος τοῦ οἰκογενειάρχου ἐργασία πρὸς προμήθειαν κρέατος, ἀγοράζουσιν ἀντὶ μικροῦ τιμήματος τὸ *συκῶτι*, τὸ μαγειρεύουσι καὶ τὸ τρώγουσιν, ἀπατῶσαι οὕτως ἑαυτὰς καί, ἐξαγοραζόμεναι τὸν καιρόν, κατευνάζουσι τὴν πεῖνάν των. Οὕτω λοιπὸν πάλιν πολλαὶ οἰκογένειαι ἐξοικονομοῦνται μὲ τὰ *συκώτια* ἐν τῇ μεγάλῃ ταύτῃ πρωτευούσῃ! . . .

* * *

ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΑ

Ἀλβανός τις, πωλητὴς τοιούτου ἐμπορεύματος, διήρχετο καθ' ἑκάστην διανέμων τὴν τροφὴν ταύτην διὰ τὰς γάτας καὶ τὰς πτωχὰς οἰκογενείας τουρκικῆς τινος συνοικίας τῆς τοῦ Βύζαντος πόλεως. Οὗτος μετὰ πολλῆς περιεργίας παρετήρησέ ποτε ὅτι καθ' ἑκάστην πρωΐαν, ὅτε διήρχετο διά τινος τῶν συνοικιῶν τούτων, ἐξήρχετο τακτικῶς ἔκ τινος μεγάλου μεγάρου μαύρη τις δούλη (*χαλαΐκ*), ἀγοράζουσα *συκῶτι* ἀντ' ὀλίγων *παράδων*, οὓς *τακτικώτατα* ἐπλήρονεν. Εἶπον *τακτικώτατα ἐπλήρονεν*, ἐπειδὴ μὴ νομίζετε ὅτι οἱ *τζηερτζῆδες* τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔχουσι κάμμίαν σανίδα. ἐφ' ἧς μεθ' ἁπλοϊκωτάτης ἀφελείας, ὡς ἐν πολλοῖς παρ' ἡμῖν καπηλείοις, εἶναι γεγραμμένον τὸ πασίγνωστον ἐκεῖνο μιξοβάρβαρον ΣΗΜΕΡΟΝ ΠΕΣΙΝΙ ΚΙ' ΑΥΡΙΟΝ ΒΕΡΕΣΙΕ κατὰ διάφορον ἑκάστοτε ὀρθογραφίαν καὶ μετὰ ποικίλων στοιχείων, ἢ ἐπίχρυσόν τινα πλάκα, φέρουσαν τὸ αὐτὸ κἄπως ἐξελληνισθὲν καί, χάρις εἰς τὰς τεραστίους φιλολογικὰς ἡμῶν προόδους, κλασικοποιηθὲν ἐπίγραμμα: ΠΙΣΤΩΣΙΣ ΔΕΝ ΔΙΔΕΤΑΙ. Οἱ *τζηερτζῆδες*, ὡς πάντες οἱ πραγματικοὶ *πραγματευτάδες*, γινώσκουσι καλῶς ὅτι τὸ ΤΟΙΣ ΜΕΤΡΗΤΟΙΣ ἐφαρμόζεται μόνον διὰ τοὺς χαράξαντας ἢ ἐκτυπώσαντας τὴν ἐπιγραφὴν τεχνίτας, ἀλλὰ διὰ τὸ ἐμπόριον εἶναι χάρτης ἄγραφος.

Καὶ βλέπετε λοιπὸν καὶ τὸν *σακᾶν* (ὑδροφόρον), σημειοῦντα ἔσωθεν τῆς θύρας διὰ χονδροειδῶν χαραγῶν κιμωλίας (*τεπεσσήρ*) ὅσους *κουρμπάδες* (σκυτίνας στάμνους) ὕδατος ἔχυσεν εἰς τὸ *πιθάρι* σας καὶ τὸν *μουχαλεμπητζῆν* καὶ τὸν *καφετζῆν* καὶ πάντας, ὅσων τὸ ἐπάγγελμα λήγει εἰς *τζῆς*, ἀφ' ὧν δὲν ἦτο βεβαίως δυνατὸν νὰ

ἀποτελέσῃ ἐξαίρεσιν ὁ ἡμέτερος *τζηερτζῆς*, ὡς *ἐμπορευόμενος* καὶ αὐτός, κατὰ τὴν γνωστὴν παροιμίαν « *Καὶ ἡ κοσκινοὺ τὸν ἄνδρα της μὲ τοὺς πραγματευτάδες* », τὸ αὐτὸ πράττοντας, ἤτοι ἐπὶ πιστώσει πωλοῦντας.

Λοιπὸν ὁ Ἀλβανὸς ἔκπληκτος παρετήρησεν ὅτι ἡ *χαλαΐκα* ἠγόραζε πάντοτε τὸ *συκῶτι*. Ἡμέραν τινά, μὴ δυνάμενος νὰ βαστάσῃ ἐπὶ πλέον τὸ πιέζον αὐτὸν βάρος, ἀδυνατῶν δὲ ἢ καὶ ἀγνοῶν νὰ κάμῃ ὅ,τι ἔκαμεν ἄλλοτε ὁ ἀκριτόμυθος κουρεὺς τοῦ περιβοήτου Μίδα, ἀπεφάσισεν, ἀντὶ νὰ σκάψῃ λάκκον καὶ νὰ φωνήσῃ δι' ὅλης τῆς δυνάμεως τῶν πνευμόνων του—τῶν ἐν τῷ στήθει του, καὶ οὐχὶ τῶν ἐπὶ τοῦ κονταρίου του, ἐννοεῖται—, νὰ ψιθυρίσῃ ἡσύχως καὶ μυστικῶς, ὡς ἐν ἀδιαφορίᾳ, εἰς τὸ οὖς τῆς *χαλαΐκας*:

— Τίνος εἶναι αὐτὸ τὸ *κονάκι*;

— Δὲν τὸ 'ξέρεις; Εἶναι τοῦ πρῴην βεζύρη Κ* πασσᾶ.

— Μπᾶ! Καὶ δὲν μὲ λές, νὰ ζήσῃς χίλια χρόνια, γιὰ ποιὸν τ' ἀγοράζεις τὸ σκῶτι κάθε 'μέρα;

— Γιὰ τὸν ἀφέντη μου, τὸν βεζύρη.

— Καὶ γιατί;

— Πῶς; Καὶ δὲν τὸ ἐνόησες; Ὁ ἀφέντης μου τόρα εἶναι τόσα χρόνια χωρὶς κάμμιὰ θέσι καὶ εἶναι πολὺ πτωχός· δὲν 'μπορεῖ ν' ἀγοράζῃ κρέας καὶ ἐξοικονομεῖται μὲ τὸ σκῶτι, ποὺ ἀγοράζω κάθε 'μέρα ἀπὸ σένα.

— Κρῖμα! Κρῖμα! (Γιαζίκ! Γιαζίκ!) Δὲν 'μπορεῖς, καϋμένη, νὰ μοῦ κάμῃς μιὰ χάρι; Ἐγὼ πολὺ λυποῦμαι νὰ βλέπω ἕναν τόσο μεγάλον ἀφέντη νὰ τρώγῃ κάθε 'μέρα ἀπ' αὐτὸ τὸ βαρυστόμαχο φαγί. Αὔριο θὰ σοῦ φέρω ἕνα

μπουτι, νὰ τὸ μαγειρέψῃς ὅπως 'ξέρεις καλλίτερα καὶ νὰ τὸ βάλῃς 'ς τὸ τραπέζι. Νά κι' ἕνα γρόσι ν' ἀγοράσῃς κι' ὀλίγη φραντζόλα. Ἔτσι νὰ σχωρεθοῦν οἱ πεθαμένοι σου!

Τὴν ἐπομένην ἡμέραν ὁ βεζύρης βλέπει παρατεθειμένον κρέας, ὁμοίως δὲ καὶ τὴν ἐπιοῦσαν καὶ τὴν μετεπιοῦσαν καὶ οὕτω καθεξῆς. Ἠρώτησε τὴν *χαλαῖκαν* ποῦ εὑρίσκει τὸ κρέας, ὅπερ παρουσιάζει καθ' ἑκάστην εἰς τὴν τράπεζάν του, αὕτη δὲ ἀφηγεῖται τὰ πάντα ἐν πάσῃ ἀκριβείᾳ.

Ὁ πασσᾶς διατάττει νὰ παρουσιασθῇ ἐνώπιόν του ὁ *τζηερτζῆς*, ὅςτις, μετὰ πολλοὺς *τεμενάδες*, σταυρώσας τὰς χεῖρας ἐπὶ τοῦ στήθους, κατὰ τὸ ἔθος, περιέμενε νὰ τῷ ἀποτείνῃ πρῶτος τὸν λόγον ὁ βεζύρης.

— Καὶ τί ἐλπίζεις ἀπὸ ἐμέ, Ἀλβανέ, καὶ κάμνεις αὐτὴν τὴν θυσίαν, ἡ ὁποία διὰ σὲ εἶναι τόσον μεγάλη;

— Αὐθέντα μου, τίποτε. Ὁ Θεὸς εἶναι μεγάλος, καὶ βέβαια δὲν θὰ ἀφήσῃ ἕνα τόσον καλὸν ἄνθρωπον νὰ ὑποφέρῃ ἔτσι. Ἐλπίζω νὰ γείνῃς πάλιν βεζύρης, καί, ἂν θέλῃς τότε, καὶ ἡ ἀφεντιά σου μοῦ κάμνεις μιὰ χάρι.

— Καὶ τί χάριν θέλεις νὰ σοῦ κάμω τότε, Ἀλβανέ;

— Αὐθέντα, ὅταν, μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, γείνῃς πάλιν βεζύρης, ἐμένα νὰ μὲ κάμῃς Ἡγεμόνα τῆς Βλαχίας.

— Σοῦ ὁρκίζομαι, Ἀλβανέ, εἰς τὸν Μωάμεθ καὶ εἰς τὸ σπαθὶ τοῦ Σουλτάνου ὅτι, ἂν γείνω μίαν ἡμέραν Μέγας Βεζυρης, θὰ γείνῃς καὶ σὺ ἀφεύκτως Ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας!

* *
*

Παρῆλθον ἀρκετὰ ἔτη, καθ' ἃ ὁ ἀγαθὸς *τζηερτζῆς* ἐξηκολούθει ἀνελλιπῶς κομίζων τὰ διὰ τὸν βεζύρην τρόφιμα, ὅτε αἴφνης διεδόθη ὅτι πρόκειται νὰ γείνῃ μεταβολὴ κυβερνητική, ἐψιθυρίζετο δὲ μεταξὺ τῶν ὑποψηφίων πρωθυπουργῶν καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἐπὶ 10 - 15 ἔτη λησμονηθέντος βεζύρη. Πρῶτος ὁ *τζηερτζῆς*, μαθὼν τὸ θρύλημα, ἦλθεν εἰς τὸν πασσᾶν:

— Πασσᾶ ἐφένδη μου, μεθαύριον γίνεσαι βεζύρης, τῷ λέγει· θὰ σοῦ χρειασθοῦν χρήματα· λάβε αὐτὰ τὰ χίλια γρόσια νὰ μοιράσῃς τὰ δῶρά σου καὶ νὰ ἔχῃς καὶ διὰ τὰς ἄλλας πρώτας ἀνάγκας σου.

— Εὐχαριστῶ, οὐστᾶ (*μάστορα*), δὲν θὰ σὲ λησμονήσω.

Πράγματι μετ' ὀλίγας ἡμέρας καλεῖται εἰς τὸ *Σεράϊ* καὶ διορίζεται Μέγας Βεζύρης καὶ ἐγκαθίσταται εἰς τὴν νέαν θέσιν αὐτοῦ, παρὰ πάντων, ὡς εἰκός, τιμώμενος καὶ θεραπευόμενος.

Μετὰ 5 - 6 ἡμέρας καλεῖ συμβούλιον ὑπουργικὸν καὶ ἀνακοινοῖ τὰ ἑξῆς:

— Συνάδελφοι *πασσάδες*, ὅτε ἤμην ἐπὶ τόσα ἔτη μακρὰν τῆς ἐξουσίας, ὡρκίσθην εἰς τὸν Προφήτην καὶ εἰς τὸ ξίφος τοῦ σεβαστοῦ ἡμῶν Αὐθέντου, τοῦ Σουλτάνου, ὅτι, ἂν ἀνέλθω ποτὲ εἰς τὸ βεζυρικὸν ἀξίωμα, θὰ κάμω Ἡγεμόνα τῆς Βλαχίας Ἀλβανόν τινα *τζηερτζῆν*, ὅστις μὲ ἐχρησίμευσε πολυτρόπως κατὰ τὸ διάστημα ἐκεῖνο. Τώρα τί θὰ γείνῃ; Εἰς τὴν περίνοιαν καὶ τὴν σύνεσιν ὑμῶν ἀναθέτω νὰ μὲ ἀπαλλάξητε ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ ὅρκου μου καὶ τῆς δοθείσης τότε ὑποσχέσεως.

— Ὢ! εἶναι ἀδύνατον τὸ τοιοῦτο, *Σατραζὰμ ἐφένδη!*

Συζητεῖται ἡ ὑπόθεσις καὶ τέλος ἀποφασίζεται μὲν ὑπὸ τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου νὰ διορισθῇ ὁ *τζηερτζῆς* Ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας, ἀλλ' ἠλπίζετο ὅτι θὰ ματαιωθῇ οἴκοθεν ὁ ἀλλόκοτος οὗτος διορισμός, ἕνεκα τοῦ κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἐπικρατοῦντος ἑξῆς ἐθίμου:

Ἐν τῷ *Ἀτ-Μεϊδὰν* (ἐν τῷ Ἱπποδρόμῳ, ἔνθα ἡ συνωμοσία τοῦ *Νίκα* κτλ.) ηὑρίσκετο πέτρα τις (*μπινὲκ-τασή* = *πέτρα τῆς ἱππασίας*)· ἐπ' αὐτῆς ἀνερχόμενος ὁ μέλλων Ἡγεμὼν τῶν Παριστρίων Ἡγεμονιῶν ἐπάτει τὸν ἀναβολέα καὶ ἐπέβαινε τοῦ ἵππου, ὁ δὲ λαός, χειροκροτῶν, ἐκραύγαζεν: *Ἄξιος! Ἄξιος! (Λαΐκ! Λακ!)*. Κατόπιν ἐρρίπτετο ἐπὶ τῶν ὤμων τοῦ ἱππεύσαντος ὑποψηφίου τὸ *καφτάνι* (ὁ μανδύας), καὶ ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἐπισήμως ἀνεγνωρίζετο Ἡγεμών. Ἀλλ' ἄν, δι' οἷον δήποτε λόγον, ὁ λαὸς ἔκραζεν: *Ἀνάξιος! Ἀνάξιος (Λαϊκσίζ! Λαϊκσίζ!)*, δὲν ἐδίδετο αὐτῷ τὸ *καφτάνι* καὶ Ἡγεμὼν δὲν ἐγίνετο.

Οἱ ὑπουργοὶ λοιπόν, ἀποφασίσαντες τὸν διορισμὸν τοῦ *τζηερτζῆ* ὡς Ἡγεμόνος, ἤλπιζον ὅτι ὁ λαός, δυσαρεστούμενος διὰ τὴν παράδοξον ταύτην προτίμησιν, θὰ ἐφώναζεν: *Ἀνάξιος! Ἀνάξιος!* καὶ τότε καὶ ὁ βεζύρης θὰ ἀπηλλάσσετο κοσμίως καὶ εὐπροσώπως τοῦ ὀχληροῦ ἀπαιτητοῦ καὶ ἐπὶ τέλους δὲν θὰ ἀνήρχετο εἰς θρόνον ἡγεμονικὸν ἄνθρωπος μέχρι τῆς χθὲς πασίγνωστος ὡς πωλητὴς πνευμόνων διὰ τὰς γάτας! Πρὸς πλείονα μάλιστα ἐπιτυχίαν τοῦ σχεδίου τούτου διετάχθησαν οἱ ἱπποκόμοι νὰ ἔχωσι λίαν χαλαρὸν τὸν ζωστῆρα τοῦ ζῴου, ὥστε, ἅμα πατήσας τὸν ἀναβολέα ὁ *τζηερτζῆς*, νὰ ἀνατραπῇ μετὰ

τοῦ ἐφιππίου, νὰ μὴ δυνηθῇ νὰ κρατηθῇ ἐπ' αὐτοῦ καὶ τότε ὁ λαός, ἀγανακτῶν ἐπὶ τῇ τηλικαύτῃ ἀδεξιότητι τοῦ ἀναβάτου, πάντως θὰ ἐφώνει τὸ «*Ἀνάξιος! Ἀνάξιος!*» Τὰ πράγματα ὅμως ἄλλην τροπὴν ἔλαβον.

Ἡ *χαλαΐκα*, μαθοῦσα τὰ τεκταινόμενα, ἀνεκοίνωσεν αὐτὰ εἰς τὸν εὐνοούμενον αὐτῆς, ὅςτις κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἱππεύσεως ἀνέβη εἰς τὸ *μπινὲκ-τασή*, ἀλλά, χωρὶς νὰ πατήσῃ εἰς τὸν ἀναβολέα τοῦ ἐφιππίου, ὥρμησεν ἀμέσως ἐπὶ τῆς ῥάχεως τοῦ ζῴου καί, ἁρπάσας τοὺς χρυσοῦς χαλινούς, ἐχαιρέτιζε τὸ φρενητιωδῶς χειροκροτοῦν καὶ τὸ εἰς τὴν διὰ πασῶν κραυγάζον πλῆθος *Ἄξιος! Ἄξιος!*, καὶ τότε ἠναγκάσθη, ἑκοῦσα ἄκουσα ἡ Κυβέρνησις, νὰ περιβάλῃ καὶ τὸ νενομισμένον *καφτάνι* εἰς τὸν Ἀλβανὸν *τζηερτζῆν*, ὅςτις μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀπῆλθε μέγας καὶ πολὺς εἰς τὴν νέαν αὐτοῦ θέσιν, εἰς τὴν Βλαχίαν, ἣν ἐπὶ μακρὰ ἔτη διῴκησεν ὡς ΓΚΙΚΑΣ, *Ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας*!

Η ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ
ΠΑΡΑ ΤΟΙΣ ΜΙΚΡΑΣΙΑΝΟΙΣ

ΑΝΑΓΝΩΣΘΕΙΣΑ ΕΝ ΤΩ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΩ ΣΥΛΛΟΓΩ «ΠΑΡΝΑΣΣΩ»
ΤΗ ΔΕΚΑΤΗ ΟΓΔΟΗ ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1888.

Α΄

Προανάκρουσμα.—Συνοπτικὴ γεωγραφία καὶ ἱστορία τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. —Σελδζοῦκοι καὶ Τοῦρκοι. — Ἐξαναγκασμὸς τῶν Ἑλλήνων εἰς ἐκμάθησιν τῆς τουρκικῆς.— Ἀποδημίαι Ἑλλήνων ἐκτὸς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.— Ἀρραβὼν καὶ γάμος.

Πρέπει εἰλικρινῶς καὶ ὡς ἐν οἰκογενειακῷ κύκλῳ — ἀφ' οὗ πάντες ἐνταῦθα εἴμεθα ὁμοεθνεῖς — νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες, οἱ καθ' ἅπαντα τὰ λοιπὰ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ σημεῖα μηδενὸς δεύτεροι, ἐλαττούμεθα οὐσιωδῶς ὑπὸ ἔποψιν ἐθνικὴν ἐξεταζόμενοι. Παρατρέχων τὰ πολλά, περιορίζομαι μόνον εἰς τοῦτο· δυνάμεθα, ἴσως ἄνευ λάθους τινός, νὰ εἴπωμεν πλείστας ὅσας λεπτομερείας περὶ τῶν χωρῶν τῆς Καφρερίας καὶ τῆς Αὐστραλίας, πιθανὸν δὲ νὰ ἔχωμεν καὶ πρόχειρόν τινα στατιστικὴν τῶν φυτῶν τῆς Πολυνησίας ἢ τῶν εὐκαλύπτων, οἵτινες, πρὸ αἰώνων ἀναφυέντες, καλύπτουσι δαψιλῶς τὰς ἐκτενεῖς ὄχθας τοῦ Ἀμαζονίου· ὁμοίως διατρέχει τὸν κίνδυνον νὰ ἐκληφθῇ ὡς ἄγευστος μαθήσεως ὁ μὴ εἰδὼς τὴν ἔκτασιν τῶν παρθένων δασῶν τῆς Ἀμερικῆς, οὐχὶ ὅμως καὶ ὁ καθ'

ὁλοκληρίαν ἑαυτὸν ἀγνοῶν Ἕλλην. Ὁ Χίλων ἢ ὁ Σόλων εἶπεν ὅτι τὸ «Γνῶθι σαυτὸν» εἶναι ἀρετή. Ἐὰν δὲ πλατύνωμεν ὀλίγον τὴν σημασίαν τοῦ ῥητοῦ τούτου, θὰ πεισθῶμεν ὅτι τὸ «Γνῶθι σαυτὸν» διὰ τὰ ἔθνη εἶναι ὁ *ἀφ' οὗ ὅρος*, ὡς λέγουσιν οἱ φιλοσοφοῦντες, τῆς ἑαυτῶν ὑπάρξεως. Ταῦτα λέγων οὐδένα μέμφομαι ὡς ἀγνοοῦντα τὴν στατιστικὴν τῶν ἁπανταχοῦ ὁμοεθνῶν αὐτοῦ. Οὗτος δὲν πταίει, ἂν ἐδίδαξαν αὐτὸν ὅτι Ἑλλὰς εἶναι ἡ *σημερινὴ* «Ἑλλὰς» καλουμένη, **παροικίαι** δὲ μόνον *ἑλληνικαὶ* ὑπάρχουσί που καὶ που διεσπαρμέναι ἔν τισι τῶν χωρῶν τῆς Θρᾴκης καὶ τῆς Μακεδονίας — δὲν πρόκειται περὶ τῆς ἡρωοτόκου Νήσου, ἔνθα οὐδὲ μία ὑπάρχει ἑλληνικὴ οἰκογένεια, μὴ προσενεγκοῦσα τὸ ἱλαστήριον αὐτῆς θῦμα εἰς τὸν βωμὸν τῆς Ἐλευθερίας καὶ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος — καὶ ἐπί τινων νήσων τοῦ Αἰγαίου. Ἂν δὲ πᾶσα «ἄγνοια» ἦναι «δεινὸν καὶ πολλῶν κακῶν ἀνθρώποις αἰτία», κατὰ τὸν εὐφυέστατον Σαμοσατέα, ἀλλ' ἡ ἐπὶ ἐθνικῶν ζητημάτων καθίσταται δεινοτάτη καὶ ἐγκληματική, ἀναγκάζουσα ἡμᾶς, ἐν σκότῳ ψηλαφητῷ διαπορευομένους, νὰ ἀτενίζωμεν σήμερον μὲν πρὸς ταύτην τὴν Δύναμιν, αὔριον δὲ πρὸς ἐκείνην, ἐλπίζοντες νὰ εὕρωμεν ἑκάστοτε ἔρεισμα πρὸς ὑποστήριξιν τῶν παραπαιόντων ἡμῶν βημάτων. Τούτων ἕνεκα φρονῶ ὅτι οἷον δήποτε θέμα, ὅσον μακρόθεν καὶ ἂν ἐγγίζῃ τὰ ἐθνικὰ ἡμῶν συμφέροντα, δικαιώματα καὶ φρονήματα, δέον νὰ ἐξερευνᾶται ἐπιμελῶς ὑπὸ τῶν δυναμένων καὶ νὰ μὴ παραμελῆται. Ἐξ ἰδίων δὲ κρίνων, ἀδιστάκτως κηρύττω ὅτι, ὅσον δήποτε ἀσθενὴς καὶ ἂν ἦναι ὁ ἐπιχειρήσων νὰ διαφωτίσῃ τὰ σκοτεινὰ

μέρη τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ὑπάρξεως, θέλει τύχει πλήρους ἐπιεικείας καὶ εὐμενείας παρ' Ὑμῶν.

* *
*

Ἡ πρὸς δυσμὰς τῆς ἀσιατικῆς ἠπείρου χερσόνησος, ἡ κατὰ τὸν δ' μ. Χ. αἰῶνα κληθεῖσα *Μικρὰ Ἀσία* καὶ κοινῶς *Ἀνατολή*, ἡ ἔνθεν μὲν περιβρεχομένη ὑπὸ τῆς Μεσογείου θαλάσσης καὶ τοῦ Εὐξείνου Πόντου, ἔνθεν δὲ χωριζομένη ἀπὸ τῆς λοιπῆς ἠπείρου διὰ τῶν δύο μεγάλων ποταμῶν Τίγρητος καὶ Εὐφράτου, ἐγκαίρως εἶχεν ἐξελληνισθῇ διά τε τῶν πολυπληθῶν ἀποικιῶν, τῶν σταλεισῶν ἐν δαψιλείᾳ ἀνὰ τὰς πολυαρίθμους νήσους τοῦ Αἰγαίου καὶ τὰ ὡραῖα παράλια αὐτῆς ἀπ' αὐτῶν τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, καὶ διὰ τῆς ἐκστρατείας τοῦ Ἀγησιλάου καὶ κατόπιν τῶν Μυρίων ὑπὸ τῷ Κλεάρχῳ καὶ τῷ Ξενοφῶντι· ἕνεκα δὲ τῶν μεγάλων καὶ ἐνδόξων πολέμων πρὸς τοὺς κατακτητὰς τῆς περιωνύμου ταύτης χώρας Πέρσας Ἀλεξάνδρου ἐκείνου τοῦ Μεγάλου καὶ τῶν περικλεῶν Διαδόχων αὐτοῦ, ἐξ ὧν οἱ Σέλευκοι καὶ Ἄτταλοι, καὶ διὰ τῶν πολυπληθεστάτων ἑλληνικῶν κέντρων διεδόθησαν τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ ἡ ἑλληνικὴ παιδεία καὶ φιλοσοφία καθ' ἅπασαν τὴν χερσόνησον τῆς Ἐλάσσονος Ἀσίας· ὁ δὲ Χριστιανισμός, εἰς τὸ μέσον προκύψας, τὴν *ἑλληνικὴν* γλῶσσαν μετεχειρίσθη ὡς ὄργανον ἐπιτηδειότατον πρὸς διάδοσιν τῶν ὑγιεστάτων καὶ θεοπνεύστων ἀρχῶν αὐτοῦ. Οὕτω λοιπόν, ἐκτὸς τῶν λαμπρῶν βιβλιοθηκῶν τοῦ βασιλείου τῆς Περγάμου καὶ τῶν ἐξόχων θεάτρων, ἅτινα ἐν ἁπάσαις σχεδὸν ταῖς ὅπως δήποτε σημαι-

νούσαις πόλεσι τῆς κεντρικῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἦσαν διεσπαρμένα, καὶ τοῦ Εὐαγγελίου, τῶν Ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου, τῶν Διδασκάλων καὶ Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ Ὠριγένους, τοῦ Ἰωάννου Χρυσοστόμου, τοῦ Μεγάλου Βασιλείου καὶ Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ οἱ κάτοικοι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, εἰς οἷον δήποτε ἔθνος καὶ ἂν ἀνῆκον πρότερον, εἶχον ἐξελληνισθῆ τέλεον καὶ διόλου δὲν διέφερεν ἡ γλῶσσα, ἣν μετεχειρίζοντο, ἀπὸ τῆς τῶν Ἑλλήνων τῆς κυρίως Ἑλλάδος.

Καὶ οὕτω μὲν ἔβαινον τὰ πράγματα μέχρις οὗ βραδύτερον ἐκ τῆς κεντρῴας Ἀσίας ἐχώρησαν πρὸς τὰς δυτικωτέρας ἐπαρχίας τοῦ τότε ἀχανοῦς Βυζαντιακοῦ Κράτους οἱ Σελδζοῦκοι, πρῶτον ἀναδείξαντες πρωτεύουσαν αὐτῶν τὸ Ἰκόνιον (Κόνια), καὶ κατόπιν οἱ Τοῦρκοι, τὴν αὐτὴν ἀναγνωρίσαντες καθέδραν ἐπὶ χρόνον μακρόν.

Οὗτοι ἐπέβαλον καὶ τὴν ἰδίαν γλῶσσαν πᾶσι τοῖς κατακτηθεῖσι λαοῖς, καὶ ἰδίᾳ καὶ μετὰ πείσμονος ἐπιμονῆς τοῖς Ἕλλησιν, οἵτινες ἀπέβαλον μὲν τὴν μητρικὴν γλῶσσαν, ᾗτινι ἐχρῶντο μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης, ἀπεδέξαντο δὲ τὴν τῶν Τούρκων ἑκόντες ἄκοντες[1]. Οὕτω δὲ ἐλάλουν τουρκιστί, καὶ ταύτην τὴν γλῶσσαν λαλοῦσι κοινῶς καὶ μέχρι τῆς σήμερον, πλὴν ὀλιγίστων κωμῶν καὶ χωρίων, ἔνθα ὑφίσταταί πως, ἀλλ' ἐν λίαν οἰκτρᾷ καταστάσει, ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ γλῶσσα.

Ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ πλεῖστοι τῶν χριστιανῶν κατοίκων τῶν

[1] «*Παρνασσός*», τόμ. ΙΑ΄ (1888), σελ. 319 κ. ἑξ. Τὸ αὐτὸ σελ. 13 κ. ἑξ. τοῦ μετὰ χεῖρας τόμου. Καὶ ἐν τῇ ἐφημερίδι «*Συλλόγῳ*» τοῦ Πολιτικοῦ Συλλόγου, ἀριθ. 49 καὶ 51 (13 καὶ 15 Μαρτίου 1888).

πλεόνων ἑλληνικῶν χωρῶν οὐδένα εὑρίσκουσι πόρον ζωῆς ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι, ἀναγκάζονται νὰ ἀποδημῶσιν ἀλλαχοῦ, μάλιστα δὲ εἰς Ἰκόνιον, Ἀττάλειαν καὶ Σπάρταν τῆς Πισιδίας, Σμύρνην καὶ Κωνσταντινούπολιν, ἔνιοι δὲ καὶ εἰς Ὀδησσόν. Ἡ ἀποδημία αὕτη τῶν Ἑλλήνων διαρκεῖ τοὐλάχιστον τρία ἔτη, φθάνει δὲ μέχρι τῶν δέκα καὶ εἴκοσιν, ἔστιν ὅτε δὲ καὶ ἔτι πλέον. Κατὰ τὸ μακρὸν τοῦτο τῆς ἐν τῇ ξένῃ διατριβῆς διάστημα βεβαίως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μένωσιν ἄνευ ἀλληλογραφίας οἱ ἀτυχεῖς οὗτοι τῆς Μοίρας ἀπόκληροι, ἀφ' οὗ μάλιστα, κατὰ τὰ παρ' αὐτοῖς ἐπικρατοῦντα ἔθιμα, νέος, ὑπὲρ τὰ ὀκτωκαίδεκα ἔτη γεγονώς, θεωρεῖται εἰς ὥραν γάμου ἢ τοὐλάχιστον-τοὐλάχιστον ἀρραβῶνος. Ὡς εὔδηλον, τοῦτο γίνεται, διότι ὁ γάμος, καθὰ ὀρθότατα σκέπτονται, εἶναι δεσμὸς ὅπως δήποτε στερεὸς καὶ δύςρηκτος, ὁ μόνος συνδέων τὸν εἰς τὴν ξένην ἀπερχόμενον μετὰ τῆς πατρίου ἑστίας· ἐπειδὴ δύναται μὲν ἴσως νὰ «ἐγκαταλίπῃ ὁ ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα», ἀλλὰ «προςκολλᾶται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ», κατὰ τὸν Ἀπόστολον. Ἓξ μῆνας δὲ τὸ πολὺ μετὰ τὸν γάμον ἢ τὸν ἀρραβῶνα, ἐγκαταλείπων τὴν σύνευνον ἢ τὴν μνηστήν, ἀπέρχεται, πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ «χρυσοῦ δέρατος», μακρὰν αὐτῆς, καὶ δι' ἐργασίας ἐνδελεχοῦς καὶ βαρυτάτης καὶ δι' οἰκονομίας δυςφορήτου ἀγωνίζεται νὰ συναθροίσῃ ποσόν τι χρηματικόν, δι' οὗ, ἐπανερχόμενος εἰς τὴν γενέτειραν, διάγει βραχυχρόνιον ὡς τὰ πολλὰ βίον παρὰ τῇ ἰδίᾳ οἰκογενείᾳ, ἐπειδὴ καὶ αὖθις ἐπανακάμπτει εἰς τὸν τόπον τῆς ἐργασίας αὐτοῦ, ἵνα καὶ πάλιν ἐπαναλάβῃ τὸν πρότερον

τῶν στερήσεων καὶ τῆς ξενητείας βίον, μὴ λαμβάνων καιρὸν ἐπαρκῆ πρὸς κατάλληλον μόρφωσιν τῆς συζύγου ἢ εὐπρεπῆ ἀνατροφὴν τῶν τέκνων, ἅτινα γεννῶνται, βαπτίζονται καὶ αὐξάνουσι τῇ ἡλικίᾳ, αὐτοῦ συνήθως ἀποδημοῦντος.

Β'

Ἡ ἐκπαίδευσις τοῦ γυναικείου φύλου. — « Δίσκος ἐν ἐρήμῳ ».— « Ἀρκαδίην μ' αἰτεῖς ». — Ἐπιστολαὶ χωρικῶν.

Ἡ ἐκπαίδευσις τοῦ γυναικείου φύλου ἐν Ἀνατολῇ καὶ σήμερον ἔτι δὲν εἶναι λίαν προωδευμένη, διότι μόλις ἐπ' ἐσχάτων ἤρξατο. Λαλῶ περὶ τῶν Ἑλληνίδων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, διότι, ὑποκειμένου λόγου περὶ τῶν ἐν αὐτῇ Ὀθωμανίδων καὶ Ἀρμενίων γυναικῶν, ἀδιστάκτως δύναται νὰ ῥηθῇ τὸ τῆς παροιμίας: « Τί κοινὸν κυνὶ καὶ βαλανείῳ », ἐπειδὴ παρ' αὐταῖς ἔτι καὶ νῦν ἐπικρατεῖ βαθεῖα ἀμαθείας καὶ ἀπαιδευσίας νύξ, ἀπαρεγκλίτως κληροδοτουμένη ταῖς ἐπερχομέναις γενεαῖς. Ἀφ' οὗ λοιπὸν μέχρι τοῦ νῦν ἡ ἐκπαίδευσις τῶν θηλέων παρ' ἡμῖν εἶναι ἐλλιπής, πόσον, ἐξ ἀνάγκης, ἐλλιπεστέρα ἦτο πρὸ δέκα ἐτῶν, ὅτε μόλις, ἀνανήψαντες ἀπὸ τοῦ ληθάργου, ἐν ᾧ ἤμεθα παραδεδομένοι, ἠρξάμεθα συνιστάντες παρθεναγωγεῖα, ποὺ δὲ καί που καὶ νηπιαγωγεῖά τινα; Ἑπομένως ἦτο σπανιώτατον πρᾶγμα — « δίσκος ἐν ἐρήμῳ ! » — νὰ εὑρεθῇ Ἑλληνίς, γινώσκουσα τοὐλάχιστον ὅσα καὶ ὁ ἀνὴρ γράμματα, ἤτοι ὀλίγην ἀνάγνωσιν, καὶ ταύτην οὐχὶ ἄπταιστον, ὀλιγωτέραν γραφήν, καθ' ἕξιν μόνον καὶ κατὰ συμ-

περασμὸν ὑπὸ τῶν ἄλλων ἀναγινωσκομένην, καὶ τὰς τέσσαρας θεμελιώδεις τῆς Ἀριθμητικῆς πράξεις. Ἰδίᾳ δὲ ἐν τοῖς μικροτέροις χωρίοις ὑπῆρχον προνομιοῦχοι, ὡς εἰπεῖν, οἰκογένειαι, παρ' αἷς κληρονομικῶς ἐδιδάσκοντο τὰ ἀνωτέρω, αἱ δὲ κόραι αὐτῶν ἀπέλαυον τοῦ ἄκρου σεβασμοῦ πασῶν τῶν λοιπῶν χωρικῶν γυναικῶν, καταφευγουσῶν εἰς ταύτας, ἵνα διὰ παρακλήσεων καὶ ποικίλων μικρῶν δώρων γράψωσιν αὐταῖς ἐπιστολήν τινα πρὸς τὸ ἐν τῇ ξένῃ διαμένον φίλον πρόςωπον. Οὕτω δὲ συνέβαινεν ὥςτε μία καὶ μόνη πολλάκις κόρη νὰ κρατῇ τὴν ἀλληλογραφίαν ὅλου τοῦ χωρίου καὶ νὰ ἦναι ὅλως ἀπρόςβλητος πάσης οἵας δήποτε γυναικείας καταλαλιᾶς, ὡς οὖσα «κύριος καὶ ῥητῶν καὶ ἀπορρήτων». Ὥςτε ὁ ἐπιθυμῶν νὰ συζευχθῇ μετὰ κόρης *ἐγγραμμάτου* ὤφειλε, νέος Διογένης, λύχνον ἅψας, νὰ περιέλθῃ ἀνὰ τὰς κώμας καὶ τὰ χωρία τῶν ἑλληνικῶν κοινοτήτων, καὶ πάλιν δὲ μετ' ἀπογνώσεως καὶ ἐν ἄλλῃ γλώσσῃ καὶ δι' εὐλήπτων δι' αὐτὸν λέξεων θὰ ἤκουε τὸ περιώνυμον:

«Ἀρκαδίην μ' αἰτεῖς; μέγα μ' αἰτεῖς· οὔ τοι δώσω·

καὶ δικαίως, ἐπειδὴ «οὐκ ἂν λάβοις παρὰ τοῦ μὴ ἔχοντος». Ὅθεν αἱ ἐπιστολαί, αἱ ἐξερχόμεναι ἀπὸ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ χωρίου, εἶχον πᾶσαι τὸν αὐτὸν ὁμοιόμορφον χαρακτῆρα, καὶ τὸ περιεχόμενον δ' αὐτῶν ἦν εἶδός τι ἐγκυκλίου διὰ πολυγράφου ἐκτυπουμένης, κατὰ τὸν αὐτὸν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τύπον γεγραμμένον, συνήθως μὲν ὑπ' ἀνδρικῆς, κυρίως τῆς τοῦ ἱερέως, σπανιώτατα δὲ καὶ ὑπὸ γυναικείας χειρός.

Γ'

Ἡ γλῶσσα τῆς ἀλληλογραφίας.—Κοινὴ χρῆσις τῆς τουρκικῆς.—Διὰ τί οἱ Ἕλληνες δὲν ἐμάνθανον τὴν τουρκικήν; — Ὁ ἀδελφός μου Χατζῆ Κωνσταντῆς. — Ὁ παπᾶ Ἀββακούμ. — Ἐκμάθησις ἐκκλησιαστικῶν ὕμνων, τροπαρίων κτλ.

Ἀλλὰ διὰ τίνος λοιπὸν τρόπου ἐξεδήλουν οἱ ἀτυχεῖς οὗτοι τῆς Εἱμαρμένης δοῦλοι τὰς ἑαυτῶν σκέψεις καὶ ἰδέας καὶ πῶς συνεκοινώνουν διανοητικῶς πρὸς ἀλλήλους; Τίς ἦτο ἡ διάλεκτος, δι' ἧς ὁ μνηστὴρ ἐξωμολογεῖτο ἀπὸ τηλικαύτης ἀποστάσεως τῷ μέλλοντι ἑτέρῳ ἡμίσει αὐτοῦ τὸ τὰ στήθη αὐτοῦ καταβιβρῶσκον πάθος; Τίς ἦτο ἀληθῶς ἡ γλῶσσα, δι' ἧς ὁ νεόνυμφος διετήρει ζωηρὸν καὶ ἄληστον τὸν ἔρωτα ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς δεκατετραέτιδος συζύγου καὶ ἔδιδε τὰς ἀπαιτουμένας ὁδηγίας ὁ μικρὸς πατὴρ τῇ μικροσκοπικῇ «κουριδίῃ ἀλόχῳ» πρὸς ἀνατροφὴν τοῦ τυχὸν ἀμέσως μετὰ τὴν ἀναχώρησιν αὐτοῦ τεχθέντος;

Καὶ μήπως ἐγίνωσκεν ἄλλην τινὰ γλῶσσαν ὁ μικρασιάτης Ἕλλην πλὴν τῆς τουρκικῆς, ἣν μόνην νηπιόθεν ἐδιδάχθη νὰ λαλῇ καὶ ἐν ᾗ ἐποιεῖτο τὰς ἑαυτοῦ σκέψεις; Ναί, ἀλλ' ἂν ἦτο ἠναγκασμένος νὰ μεταχειρίζηται εἰς τὸν προφορικὸν καὶ τὸν ἐνδιάθετον λόγον τὴν τουρκικὴν ὅπως συνεννοῆται μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ὁμοεθνῶν καὶ ἀλλογενῶν, οὐδεὶς ὅμως ἠδύνατο νὰ ἀναγκάσῃ αὐτὸν νὰ πράξῃ τὸ αὐτὸ καὶ εἰς τὸν γραπτόν. Ἄλλως δὲ πῶς ἠδύνατο νὰ ἐκμάθῃ τὴν γλῶσσαν ἔθνους, ὅπερ κατ' ἀνάγκην μὲν ἀναπόδραστον ἠνείχετο καὶ κατ' ἐπίφασιν ἔστεργεν, ἀλλὰ κατὰ

βάθος ἐμίσει, καὶ ἐμίσει λυσσωδῶς; Καὶ ἔπειτα, καὶ ἄν τις τῶν νεωτέρων, *πρακτικώτερόν πως σκεπτόμενος*, ἤθελε νὰ ἐκμάθη τὴν γλῶσσαν τῶν κατακτητῶν, ἐκώλυον αὐτὸν αἱ προλήψεις τῶν γονέων καὶ τῶν συμπατριωτῶν, οἵτινες παντὶ σθένει προςεπάθουν νὰ ἀποτρέψωσιν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ *ἀσεβοῦς* σκοποῦ του. Ἐγὼ αὐτὸς οὐχὶ ἅπαξ ἤκουον ἐν τῇ οἰκογενείᾳ μου λεγόμενον ὅτι ὁ πρὸ δεκαετίας ἐν Βάρνῃ ἀποβιώσας ἀτυχὴς ἀδελφός μου Χατζῆ Κωνσταντῆς ἐν μικρᾷ ἡλικίᾳ ἤρξατο διδασκόμενος τὴν τουρκικὴν παρά τινος ἀγαθοῦ *χώτζα* τῆς γειτονικῆς πόλεως Νίγδης. Ἐπειδὴ δὲ ἦτο ἔκτακτος ἡ ἐπιμέλεια καὶ ἡ εὐφυία τοῦ παιδὸς καὶ ἐντὸς ὀλίγων μηνῶν ἤρξατο ἀναγινώσκων ἐλευθέρως ἀναγνωστικόν τι τουρκικὸν βιβλίον, ὁ πατήρ μου, τῇ ἀνενδότῳ ἀπαιτήσει τῆς ἀγαθῆς μητρός μου, ἀπέσυρεν ἀποτόμως ἀπὸ τοῦ τούρκου διδασκάλου τὸν ἀδελφόν μου, αὐστηρότατα ἀπαγορεύσας αὐτῷ καὶ διὰ τοῦ παπᾶ Ἀββακοὺμ ἀπειλήσας τὴν κατάραν τῆς Ἐκκλησίας, ἂν ἤγγιζε τουρκικὸν βιβλίον, *ἐκ φόβου, μή, διδαχθεὶς τὴν τουρκικὴν καὶ κολακευόμενος καὶ τιμώμενος ἰδιαζόντως ἐπὶ τούτῳ ὑπὸ τῶν Τούρκων, κινδυνεύσῃ νὰ* **ἀπαρνηθῇ τὰ πάτρια, ἐγκολπούμενος τὸν Ἰσλαμισμόν!** Ὥςτε, ὡς βλέπετε, τὸ πρᾶγμα εἶχε φθάσει εἰς τὸ ἀπροχώρητον. Προυτιμήθη λοιπὸν νὰ ἀρκεσθῇ ὁ υἱὸς αὐτῶν εἰς τὴν ἐκμάθησιν τῆς ἀναγνώσεως τῶν ὀλίγων ἑλληνικῶν ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων, ἅτινα ἐδιδάχθη ὑπὸ τοῦ σεβαστοῦ προεστῶτος τοῦ χωρίου μου Ἀραβανίου παπᾶ Ἀββακούμ, τοῦ πρό τινος ἀναπαυθέντος ἐν Κυρίῳ εἰς ἡλικίαν 105 ἐτῶν, καὶ νὰ παραιτηθῇ πάσης περαιτέρω σοφίας. Ἐφρόντισαν

ὅμως νὰ διδάξωσι καὶ ἡμᾶς καὶ τὰς ἀδελφάς μου τὰ μαθήματα, ἅτινα κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἦσαν προσιτά· ἤτοι ἠκροώμεθα διαρκῶς καὶ ἀνελλιπῶς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἐκανοναρχοῦμεν τὰ ψαλλόμενα τροπάρια, ἀνεγινώσκομεν ἐν τῷ *Ἑσπερινῷ* τὰς *Προφητείας*, τὸ *Ἄσπιλε, ἀμόλυντε* κτλ., συνεψάλλομεν μετὰ τοῦ κανδηλανάπτου τὴν *Ἀκολουθίαν* τοῦ *Ὄρθρου*, ἀνεγινώσκομεν μετὰ μέλους τὸν *Ἀπόστολον* καὶ παρηκολουθοῦμεν ὅλην τὴν θείαν *Λειτουργίαν*, ἀλλ' οὐδεμίαν λέξιν ἐνοοῦμεν ἐκ τῶν ἑλληνικῶν τούτων, ὧν τὰ πλεῖστα ἐν τούτοις, ἕνεκα τῆς συχνῆς ἀκροάσεως, ἀσυνειδήτως ἐνετυποῦντο ἐν τῇ μνήμῃ ἡμῶν καὶ ἀσυνειδήτως ἐπανελαμβάνομεν αὐτὰ δίκην ψιττακῶν. Διότι ἐν τῷ νάρθηκι τοῦ ναοῦ πρῶτον καὶ ἐν τῷ σχολείῳ κατόπιν, ὡς γνήσιοι Ἕλληνες, τά τε ἄρρενα καὶ τὰ θήλεα τέκνα τῶν Χριστιανῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐμάνθανον τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, καὶ μόνην τὴν ἑλληνικήν, ἀλλ', ὡς ἤδη κατεδείχθη, νομίζομεν, ἐδιδάσκοντο μόνον νὰ ἀναγινώσκωσι, διακρίνοντες τὰ στοιχεῖα τῆς ἑλληνικῆς Ἀλφαβήτου, οὐχὶ ὅμως καὶ τὴν σημασίαν ἑκάστης λέξεως.

Δ'

Τῷ Ἕλληνι οὐδὲν ἀμήχανον.— Γράφειν ἑλληνιστὶ τουρκικά.— Ἀνέκδοτον Νασρεδδὶν Χώτζα.— Καὶ ὀλίγα γραμματολογικά.—Ὁ καφὲς καὶ ὁ καπνὸς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις.—Ἄλλοι καιροί, ἄλλα ἤθη!— Οἱ Ἀλεξανδρῖνοι.— Ἀριστοφάνης ὁ Βυζάντιος.— Οἱ νεώτεροι ἕλληνες αἱρεσιάρχαι τοῦ γραπτοῦ λόγου.— Ὁ Alfred de Musset, ὁ Μπερτόλδος καὶ ὁ Μισὲ Μπαστιᾶς.

Λοιπόν, πῶς ἐξῳκονομούμεθα ἐν τῇ ἐξαιρέτῳ ταύτῃ Βαβέλ; Τῷ Ἕλληνι οὐδὲν ἀμήχανον. Ἐφεῦρε τρόπον, καλῶς ἁρμόζοντα τῇ πατροπαραδότῳ εὐφυΐᾳ αὐτοῦ, καὶ προςφυέστατα συνεδύασε τὴν ἀνάγκην καὶ τὴν ἐθνικὴν αὐτοῦ φιλοτιμίαν. Ὅθεν ἐπενόησε νὰ *γράφῃ* μὲν *τουρκιστί*, ἀλλὰ διὰ *χαρακτήρων ἑλληνικῶν*, καὶ οὕτως ἐξακολουθεῖ πράττων μέχρι τῆς σήμερον καὶ τὸ αὐτὸ ἐξακολουθήσει ἐφαρμόζων ἐφ' ἱκανὸν ἔτι χρόνον, «ἕως διδαχθῶσι πολλοὶ καὶ πληθυνθῇ ἡ γνῶσις» διὰ τῶν πολλῶν σχολείων, ἅτινα ἡ Φιλομουσία ἵδρυσεν ἀνὰ πάσας τὰς πόλεις καὶ τὰς κώμας καὶ τὰ χωρία, ἔνθα καὶ μία μόνη εὑρίσκεται οἰκογένεια ἑλληνική. Ὅθεν, ἀντὶ νὰ γράφῃ, φέρ' εἰπεῖν, ἑλληνιστί: «Ἀγαπητή μου ἀδελφή» ἢ διὰ τουρκικῶν χαρακτήρων τὴν ἀντίστοιχον φράσιν, γράφει τὴν τελευταίαν δι' ἑλληνικῶν οὕτω: «Μουχαπετλοὺ χεμσιρέμ», ἢ «Σεβκιουλοὺ κὴζ καρδασὴμ» κτλ.

Ἰδοὺ δ' ἐκ περισσοῦ καὶ ἀνέκδοτόν τι ἐκ τῶν τοῦ *διασήμου* Νασρεδδὶν Χώτζα [1] ὡς δεῖγμα, ἀντιγραφὲν ἐκ τοῦ τουρκικοῦ πρωτοτύπου:

[1] *Ὁ Νάσρ-ἐδ-δὶν Χώτζας* ὑπὸ *Ἰωακεὶμ Βαλαβάνη* ἐν τῷ ***Βυζαν-***

«**Χώτζαγια άη γιενὶ ὀλδουκδὰ ἐσκὶ αὴ νὲ γιαπαρλάρ;**

Χώτζα δέρ: Κιρπαρλάρ, γιλδὶζ γιαπαρλάρ, δεμές»,

Ἤτοι:

« Ἠρώτησαν τὸν Χώτζαν:

— Ὅταν γίνεται νέα σελήνη, τί τὴν κάμνουν τὴν παλαιάν;

— Τὴν ψαλιδίζουν καὶ τὴν κάμνουν ἄστρα, ἀπήντησεν ».

Ἐπειδὴ δὲ ἡ πρόφορὰ τῆς τουρκικῆς γλώσσης, τραχεῖα οὖσα, δὲν ἀποδίδεται ἐπαρκῶς διὰ τῶν 24 γραμμάτων τῆς ἑλληνικῆς Ἀλφαβήτου, ὁ Ἕλλην ἐπενόησε τρόπον, δι' οὗ καὶ αὐτὴ ἡ ἔλλειψις οὐσιωδῶς θεραπεύεται. Οὕτω, χάριν παραδείγματος, ἡ προφορὰ τοῦ γαλλικοῦ *b* σημειοῦται δι' ἑνὸς π̇ φέροντος ὑπεράνω αὐτοῦ μικρὸν στῖγμα· ὁμοίως τὸ ἔνστιγμον σ̇ ἀποδίδει τὸ γαλλικὸν *ch* ἢ τὸ γερμανικὸν *sch*· τὸ ὡςαύτως γερμανικὸν *z* διὰ τοῦ τσ̇, διότι ἄλλως προφέρεται τὸ *δζ* ἢ *τζ* (τσ̇αμ ἡ πεύκη, *δζὰμ* ἢ *τζὰμ* ἡ ὕαλος τοῦ παραθύρου)· τὸ *δ̇* μετὰ στιγμῆς ἀντικαθιστᾷ τὸ τῶν εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν *d*, ἐπειδὴ τὸ παρ' ἡμῖν ἐν τοιαύτῃ χρήσει *ντ* προφέρεται τραχύτερόν πως, ὡς ἐν τῇ ἰταλικῇ τὸ A*nt*onio ἢ ἐν τῇ γαλλικῇ προφορᾷ A*nt*oine, καὶ οὐχὶ ὡς ἐν τῇ ἑλληνικῇ Ἀ*ντ*ώνιος. Ἐπ' ἴσης τὸ γερ-

τινῷ Ἡμερολογίῳ τοῦ 1888 ὑπὸ Θ. Κ. Μαγκάκη, σελ. 297-310. Τὸ αὐτὸ καὶ ἐν τῷ παρόντι τόμῳ κατωτέρω.

μανικὸν *ö* καὶ *ü* ἢ τὸ γαλλικὸν *eu* καὶ *u* διὰ υ μετὰ στιγμῆς κτλ.

Ἡ ἐπινόησις εἶναι εὐφυὴς καὶ δὲν θὰ ἦτο κακὸν ἂν ἐπεξετείνετο ἡ χρῆσις τῶν τοιούτων σεσημειωμένων φωνηέντων ἢ συμφώνων καὶ εἰς τὴν καθωμιλημένην πρὸς *ἀκριβῆ* παράστασιν τῆς προφορᾶς ξένων λέξεων, ὧν ἡ χρῆσις σήμερον κατέστη ἀπαραίτητος, διὰ τὴν μετὰ τῶν Εὐρωπαίων ἀδιάκοπον ἐπικοινωνίαν τῶν Ἑλλήνων.

Αἱ γλῶσσαι ἐφευρέθησαν, ὡς γνωστόν, πρὸς πλήρωσιν πασῶν τῶν ἀναγκῶν τῶν μεταχειριζομένων αὐτὰς ἀνθρώπων, ποσῶς δὲ δὲν ἁμαρτάνει εἰς τὸ ὁμοούσιον ἡ τοιάδε ἢ τοιάδε ἀναπλήρωσις ἢ ἡ ἐξωτερικὴ κατὰ συνθήκην παράστασις γραπτῶν τινων σημείων τοῦ λόγου ἢ ἐλαφρὰ καὶ ἀνεπαίσθητος μεταμόρφωσις φωνηέντων ἢ συμφώνων τινῶν *πρὸς σαφῆ δήλωσιν* τῆς προφορᾶς λέξεώς τινος. Οἱ παλαιοὶ ἠρκέσθησαν εἰς 24 γράμματα μόνον, διότι ταῦτα ἤρκουν καὶ ὑπερήρκουν αὐτοῖς. Ἀλλ' οἱ παλαιοὶ ἠγνόουν τὸν *καφέν*, οὐδεμίαν δὲ ἀνάγκην εἶχον τοῦ *καπνοῦ*, ἀλλὰ *σήμερον* δὲν ἀποτελοῦσι μέρος ἀναπόσπαστον τῶν ἀναγκῶν τοῦ καθ' ἡμέραν βίου, καὶ τὴν σπουδαιοτάτην φορολογικὴν πρόσοδον πασῶν τῶν Κυβερνήσεων τοῦ τε πεπολιτισμένου καὶ ἡμιπεπολιτισμένου κόσμου; Βλέπετε, *ἄλλοι καιροί, ἄλλα ἤθη!* Εἴτε καλῶς εἴτε κακῶς, δὲν εἶναι δυνατὸν ὁ ἄνθρωπος ἐν γένει νὰ μένῃ διηνεκῶς προσπεπατταλευμένος ὡς ὁ Προμηθεὺς ἐπὶ τοῦ Καυκάσου· ἐννοεῖται ὅτι οὐδεὶς ἐνταῦθα λόγος περὶ τῶν Σινῶν, οἵτινες καὶ αὐτοὶ δὲν εἶναι πλέον ὅ,τι ἦσαν. Ἡ χθὲς δὲν ὁμοιάζει τὴν σήμερον· δὲν ἀπαιτεῖται δὲ καὶ προφητικὴ ἔμπνευσις ἢ Κάλχαντος νοῦς

ὅπως προείπῃ τις ὅτι καὶ ἡ αὔριον δὲν θὰ ἦναι ὁμοία πρὸς τὴν σήμερον. Καὶ ἔπειτα, — ὁμολογήσωμεν εἰλικρινῶς —, μήπως ἡμεῖς αὐτοὶ οὐχὶ μόνον κατὰ τὴν γλῶσσαν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν λοιπὴν δίαιταν, ζῶμεν οὐχὶ πλέον ὡς οἱ ἀρχαῖοι, — *πολλοῦ γε καὶ δεῖ* —, ἀλλὰ τοὐλάχιστον ὡς ἔζων οἱ πατέρες ἡμῶν; Τὰ τέκνα μας θὰ ζῶσιν ὑφ' ἃς συνθήκας ζῶμεν ἡμεῖς; Λίαν ἀμφίβολον. Καὶ ἐν τούτοις τίς δύναται νὰ ἀμφιςβητήσῃ ὅτι ταῦτα μὲν ἐξ ἡμῶν, ἡμεῖς δὲ ἐξ ἐκείνων ἐγεννήθημεν; Ἵνα δὲ ἐπανέλθωμεν δι' ὀλίγον ἀκόμη εἰς τὰ γραμματολογικά, πλὴν τῆς μορφῆς τῶν στοιχείων τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ἅτινα κατὰ καιροὺς καὶ ἐν πολλοῖς καὶ αὐτὰ ὑπέστησαν οὐκ ὀλίγας μεταμορφώσεις, μήπως αὐτοὶ οἱ πολὺ ἡμῶν παλαιότεροι, καὶ ἑπομένως ἐγγύτεροι πρὸς τοὺς παλαιούς, οἱ Ἀλεξανδρῖνοι ἐπὶ παραδείγματι, δὲν ᾐσθάνθησαν τὴν ἀνάγκην πολλῶν, πρὸς δυνατὴν διάσωσιν τῆς προφορᾶς, διακριτικῶν σημείων, ὅλως ἀγνώστων τοῖς Ἕλλησι τοῦ Περικλέους; Καὶ λοιπὸν διέπραξεν ἔγκλημα καθοσιώσεως ὁ γραμματικὸς ἐκεῖνος Ἀριστοφάνης ὁ Βυζάντιος, ἐπινοήσας τοὺς τόνους καὶ τὰ πνεύματα; Ἀλλὰ τότε πῶς θὰ ἐσῴζετο ὅπως δήποτε ἡ προφορὰ παρ' ἡμῖν τοῖς μεταγενεστέροις, οἵτινες διὰ τοσούτου *πυρὸς καὶ ὕδατος* διήλθομεν; Ὁ κόσμος, ἤτοι ἡ ἀνθρωπότης, δὲν μένει στάσιμος· ἑκάστη παρερχομένη ἡμέρα καὶ νέον τι φέρει εἰς φῶς, καὶ τοῦτο καλεῖται γενικῶς *πρόοδος*. Δὲν εἶπεν ὁ Schiller

« Die Welt wird alt und wird wieder jung,
Doch der Mensch hofft immer Verbesserung »,

Ἤτοι:

«Ὁ κόσμος γηράσκει, καὶ πάλιν ἡβάσκει, ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος πάντοτε ἐλπίζει τὸ καλλίτερον;»

Καὶ ἤδη νομίζετε ὅτι πράττει ἔργον ἀξιοσύστατον ὁ κατὰ τὰ ἄλλα δοκιμώτατος ἀληθῶς τῆς ἐλαφρᾶς φιλολογίας σκαπανεύς, ὁ κ. Ἰωάννης Ἰσιδωρίδης Σκυλίσσης, *ἀπεκδυσάμενος τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον*, μεθ' οὗ ἱκανὰ ἔτη ἐν πάσῃ ὁμονοίᾳ συνέζησεν, ὡς καὶ ὁ ἕτερος ἐκεῖνος ἐν Κορσικῇ Σαμόθρᾳξ, ὁ κ. Ἰ. Β. Φάρδυς ἢ Φαρδύς (διότι, ἀτόνου γραφομένης ὑπ' αὐτοῦ τῆς λέξεως, ἀγνοοῦμεν πῶς θέλει νὰ τὸν προφέρωμεν), προτείνοντες τὴν ἄρσιν τῶν πνευμάτων καὶ τὴν εἰς θάνατον καταδίκην τῶν τόνων καὶ τὴν μονονουχὶ ἐπιστροφὴν εἰς τοὺς κλασικοὺς τῆς ἀρχαιότητος χρόνους; Σήμερον ἔχομεν ἀνάγκην *νὰ αὐξήσωμεν* τὰ σημεῖα τοῦ γραπτοῦ ἡμῶν λόγου, ἄρα καὶ τὰς τετραγώνους θήκας τῶν στοιχείων τοῦ κ. Σκυλίσση, ὅπως ἐπαρκέσωμεν εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς νεωτέρας κοινωνίας. Οὕτως, ἐν ᾧ λαλοῦντες προφέρομεν π. χ. *Musset*, γράφοντες, ἀντικαθιστῶμεν, ἐξ ἀνάγκης, τὸ *u* διὰ τῆς διφθόγγου *ου*, ὅτε ὁ *Musset* γίνεται *Μουσσέ*—(Πρβλ. *Μουσαῖος* (!)—, ἢ διὰ τοῦ *υ* μόνον, ὅτε δὰ ἀπογίνεται, διότι ἀπὸ τὸν περιπαθῆ Ἀλφρέδον *Musset* γεννᾶται εἰς ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας ὁ γελοῖος *Μυσσὲ* καὶ ἐνθυμίζει τὸν *Μισὲρ* Μπερτόλδον *μὲ ταῖς ὑψηλόταταις πανουργίαις του* ἢ τὸν ἀοίδιμον ἐκεῖνον χῖον *Μισὲ* Μπαστιᾶν τῆς Βαβυλωνίας!

Ε'

Ἀνάπτυξις Ἑλλήνων διὰ τῆς ἐκμαθήσεως τῆς τουρκικῆς. — Ὁ Εὐαγγελινὸς Μισαηλίδης. — Ἡ « Ἀνατολή ». — Σύστασις φιλεκπαιδευτικῶν σωματείων ἀνὰ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. — Οἱ Παρίαι τοῦ Ἑλληνισμοῦ. — Οἱ Ῥῶσσοι καὶ οἱ Βούλγαροι. — Οἱ *μεγάλοι* κυβερνῆται τῆς Ἑλλάδος. — Οἱ μικρασιᾶται Ἕλληνες ὑλικῶς ἐξεταζόμενοι. — Τὰ ἐν τοῖς ὑπογείοις τῶν Ὑπουργείων σηπόμενα βιβλία καὶ οἱ Προτεστάνται. — Οἱ κατὰ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν πρόξενοι τῆς Ἑλλάδος. — Τὸ *τρομπόνι* καὶ ἡ *πάλλα*.

Οὕτω λοιπὸν διακείμενοι οἱ Ἕλληνες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἤτοι, ἀγνοοῦντες τὴν ἑλληνικὴν καὶ μὴ μανθάνοντες τὴν τουρκικὴν δι' οὓς ἀνωτέρω ἐν συνόψει ἀνεπτύξαμεν λόγους, δὲν ἠδύναντο βεβαίως νὰ ἀναπτυχθῶσιν ἐπαρκῶς. Ὀφείλομεν ὅμως ἐνταῦθα νὰ δηλώσωμεν ὅτι ἡ ἀνάπτυξις, ἣν τυχὸν θὰ ἐλάμβανον ἐκ τῆς γνώσεως τῆς τουρκικῆς, δὲν ἦτο δὰ καὶ λίαν σπουδαία, ἀφ' οὗ καὶ οἱ Τοῦρκοι μόλις ἐπ' ἐσχάτων ἤρξαντο ἱδρύοντες περιοδικὰ συγγράμματα καὶ ἐφημερίδας, ἀλλ' ὧν τὰ πλείω ἦσαν ἀνωφελῆ, ἂν μὴ ἐπιβλαβῆ τοῖς Ἕλλησιν. Ἐν τούτοις, εἰ καὶ ὑφίσταντο δυσκολίαι πλεῖσθ' ὅσαι ἂν μὴ ἀνυπέρβλητοι, βεβαίως ὅμως δυσυπέρβλητοι, εὑρέθη φιλόπατρις Ἕλλην ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας, ὁ γεραρὸς κ. *Εὐαγγελινὸς Μισαηλίδης*, ἰδιοκτήτης καὶ ἐκδότης τῆς καὶ μέχρι σήμερον ἐκδιδομένης *Ἀνατολῆς*, ἐφημερίδος γραφομένης ἀποκλειστικῶς διὰ τοὺς Ἕλληνας ἐκείνων τῶν χωρῶν *εἰς γλῶσσαν τουρκικὴν διὰ χαρακτήρων ἑλληνικῶν* καὶ διανυούσης τὸ **48**ον ἔτος τῆς ἑαυτῆς ἐκδόσεως. Αἱ πρὸς τὸ μεμονωμένον ἐκεῖνο μέγα τμῆμα τοῦ Ἑλληνισμοῦ προσενεχθεῖσαι ὑπηρεσίαι τοῦ εἰ-

ρημένου ἀνδρὸς εἶναι δυςυπολόγιστοι. Ὑπεξεκαύθη ὁ πρὸς τὰ γράμματα ζῆλος τῶν Μικρασιατῶν, καὶ πολλοί, τέως ἀδιάφοροι ἢ καὶ ἐχθροὶ ἔτι τῆς Παιδείας, συνδιηλλάγησαν μετ' αὐτῆς καὶ παντὶ σθένει καὶ λίαν ἐπιτυχῶς κατώρθωσαν τὴν σύστασιν καὶ ἐν τοῖς ὀλιγανθρωποτάτοις χριστιανικοῖς χωρίοις Φιλεκπαιδευτικῶν Ἀδελφοτήτων, σκοπουσῶν τὴν ἵδρυσιν σχολείων, ἐν οἷς ἔκ τε τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς Σμύρνης προςκαλούμενοι διδάσκαλοι, καὶ διδασκάλισσαι βραδύτερον, διέδιδον καὶ διαδίδουσι τὰ ἑλληνικὰ γράμματα, βαθμηδὸν δὲ καὶ αὐτὴν τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἐπανάγουσιν ἀπὸ τῆς μακροχρονίου ἐξορίας αὐτῆς.

Καὶ ἀληθῶς μετ' οὐ πολὺ διεσπάρησαν πανταχοῦ, ἔνθα πνοὴ ἑλληνική, πολυάριθμοι φωτοβόλοι λύχνοι, μικροὶ μὲν ἀναντιρρήτως καὶ ἀμυδρὸν φῶς ἐξακοντίζοντες, ἀλλ' ὅπως δήποτε φῶς· διότι, ἂν μὴ ἦσαν λύχνοι δι' ἠλεκτρικοῦ φωτὸς ἢ ἀεριόφωτος τρεφόμενοι, ἦσαν ὅμως ὅπως δήποτε λύχνοι ἐλαίου, δι' ὧν ἠδυνήθησαν νὰ ἴδωσιν, ἂν μὴ ἄλλο, τοὐλάχιστον τὸ πρὸ αὐτῶν χαῖνον φρικῶδες τῆς Ἀμαθείας βάραθρον καὶ νὰ προφυλαχθῶσιν. Διότι ὁ κ. Μισαηλίδης δὲν περιωρίσθη εἰς τὴν ἔκδοσιν τῆς *Ἀνατολῆς* ὡς ἐφημερίδος μόνον, ἐν ᾗ συνήγοντο πᾶσαι αἱ ἀπαραίτητοι πολιτικαὶ εἰδήσεις κτλ., ἀλλὰ κατέστησεν αὐτὴν ἀληθὲς ταμεῖον ποικίλων γνώσεων ἐκ τῆς ἱστορίας, τῆς γεωγραφίας, τῶν φυσικῶν καὶ συλλήβδην ἁπασῶν τῶν ἐπιστημῶν καὶ τεχνῶν, μετέφρασε δ' ὁμοίως καὶ ἐξέδωκε παντοῖα συγγράμματα, καὶ νομικὰ ἔτι, πλὴν τῶν ἀναριθμήτων ἐκκλησιαστικῶν, ὧν ἡ χρησιμότης καὶ ὠφέλεια ὑπὸ

πάντων ἀνομολογοῦνται, μάλιστα ὅταν τις ἀναλογισθῇ ὅτι ἡ θρησκεία ἦτο ὁ μόνος κρίκος, ὅςτις ἀπὸ τῆς Ἁλώσεως καὶ ἐντεῦθεν συνεκράτει τοὺς ἀτυχεῖς ἡμῶν ἐκείνους ἀδελφούς, παντελῶς ἀποβαλόντας τὴν ἰδέαν τοῦ ἰδίου ἐθνισμοῦ. Πλὴν δὲ τούτων, καὶ ἄπειροι κοινωνικαὶ μελέται καὶ διηγήματα, καὶ μυθιστορίαι ἔτι, προςηνέχθησαν εἰς ἀνάγνωσιν καὶ μελέτην τῷ μικρασιάτῃ Ἕλληνι ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς τούτου, ὑπὲρ τῆς ἰδίας πατρίδος εἴπερ τις καὶ ἄλλος ἐργασθέντος.

Ἀλλὰ τίς ἐκ τῶν ἡμετέρων πολιτευτῶν κατεδέχθη νὰ στρέψῃ τὸ βλέμμα καὶ πρὸς ἡμᾶς τοὺς Παρίας τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ νὰ προτρέψῃ δι' ὧν αὐτὸς οἶδε τρόπων τοὺς ὑπὲρ τοῦ Ἔθνους ἀγωνιζομένους; Οἱ ξένοι, οἱ Ῥῶσσοι, καὶ αὐτοὶ ἔτι οἱ Βούλγαροι, συνιστῶσι πανταχοῦ καὶ μετὰ σπουδῆς, ἀμέμπτου ἀληθῶς, *προπαγάνδας*, ὅπως διαδίδωσι τὰ *ἐθνικὰ* αὐτῶν φρονήματα εἰς λαοὺς ὅλως ξένους καὶ ἀγωνίζονται, γῆν καὶ οὐρανὸν ἀνακυκῶντες, νὰ προςηλυτίσωσιν ἰδίᾳ ἕνα Ἕλληνα, ἐν ᾧ ἡμεῖς πάντα κινοῦμεν λίθον ὅπως ἀποξενωθῶμεν ἀδελφοὺς ὁμαίμονας, ἐκ τῶν αὐτῶν γονέων γεννηθέντας. Τίς ποτε ἐκ τῶν τόσων *μεγάλων* κυβερνητῶν τῆς ἀγαθῇ τύχῃ ἐλευθερωθείσης Ἑλλάδος ἐσκέφθη εἰλικρινῶς καὶ ἑλληνικῶς νὰ ῥίψῃ τὸ βλέμμα ἔξω τοῦ κλωβοῦ, ἐν ᾧ ἐγκαθείρχθη ἡ Πατρίς, καὶ νὰ *προςηλυτίσῃ* οὐχὶ ξένους, — ὡς ὤφειλε τοὐλάχιστον τοὺς Βουλγάρους πρὸ πολλοῦ νὰ ἐξελληνίσῃ —, ἀλλὰ νὰ διατηρήσῃ μόνον τοὺς ἁγνοὺς Ἕλληνας, ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἀναμιμνῃσκόμενος πασῶν τῶν ἀνὰ τὴν ὑφήλιον διεσπαρμένων ἑλληνικῶν κοινοτήτων;

Οἱ μικρασιᾶται Ἕλληνες εὐτυχῶς οὐδεμίαν ὑλικὴν ἀνάγκην ἔχουσι, διότι ὅπως δήποτε εὐποροῦσι, λίαν φιλόπονοι ὄντες καὶ ἐν τῇ ξένῃ τὸ πλεῖστον τοῦ ἑαυτῶν βίου διαβιοῦντες καὶ ἁδρῶς πρὸς ἀξιοπρεπῆ συντήρησιν τῶν ἐκπαιδευτικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν αὐτῶν καταστημάτων δαπανῶντες· ἀλλὰ τί ἠδύνατο νὰ κάμῃ εἷς μόνος, φέρ' εἰπεῖν γεωγραφικὸς χάρτης, ἀποστελλόμενος *ἐκ μέρους τῆς Ἑλλάδος* καὶ *ἐξ Ἀθηνῶν* εἰς τὸ ἀπόκεντρον ἑλληνικὸν χωρίον τῆς Λυκίας ἢ Φρυγίας; Μόνον ὁ ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐν Τουρκίᾳ διατρίψας Ἕλλην δύναται νὰ ὑπολογίσῃ ἀκριβῶς τὸ *μέγεθος* τῆς *μικρᾶς* ταύτης δωρεᾶς καὶ προσηκόντως νὰ ἀπαντήσῃ εἰς τὴν ἀνωτέρω ἐρώτησιν.

Ἐκ τῶν κατὰ χιλιάδας ἐν τοῖς ὑπογείοις τῶν Ὑπουργείων τῆς Ἑλλάδος σηπομένων παντοειδῶν βιβλίων ἂν μία μόνη ἐστέλλετο ἑκατοντάς, θὰ ἤρκει νὰ μηδενίσῃ πάσας τὰς ῥᾳδιουργίας καὶ τὰς ἐνεργείας τῶν Πανσλαυϊστῶν καὶ Προτεσταντῶν, διότι, κατὰ τὸ δημῶδες λόγιον, «Τὸ αἷμα νερὸ δὲν γίνεται», πολυειδῶς δὲ βελτίονας θὰ καθίστα τοὺς μικρασιάτας Ἕλληνας. Εἰς τί χρησιμεύουσι σήμερον, ἂν μὴ ἵνα ἀπορροφῶσιν ὡς αἱμοδιψεῖς βδέλλαι καὶ τὴν τελευταίαν ζωῆς ἰκμάδα ἀπὸ τῶν φλεβῶν τῆς μὴ πάνυ εὐπορούσης Πατρίδος, οἱ ὅλως ἄχρηστοι πρόξενοι τῆς Ἑλλάδος, ἀφ' οὗ διόλου δὲν φροντίζουσι περὶ τῶν ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ καὶ ὑπὸ νέου κινδύνου ἀπειλουμένων Ἑλλήνων τῆς ἑλληνικωτάτης ἐκείνης χερσονήσου;

Ἡ Παιδεία, καὶ μόνη ἡ Παιδεία, *ἐπιτηδείως* θεραπευομένη καὶ διαδιδομένη, σήμερον θὰ κατορθώσῃ ὅ,τι ἄλλοτε ἴσως θὰ ἤρκει νὰ ἐπιτελέσῃ τὸ *τρομπόνι* καὶ ἡ ***πάλλα***.

Ὡς *νῦν* ἔχουσι τὰ πράγματα, μόνον τὰ βιβλία δέον νὰ διαδίδωνται ἀφειδῶς καὶ μόνη ἡ γραφὶς νὰ ἀκονᾶται ἐπιμελῶς, τὸ δὲ ξίφος ἀκονᾶται οἴκοθεν καὶ ἀθορύβως ἐπὶ τῶν ἀπορρώγων βράχων, οὓς ἀνηλεὴς μαστίζει ὁ Εὔξεινος καὶ ἠρέμα λείχει ὁ Ἅλυς.

ς'

Ἡ Νεάπολις τῆς Καππαδοκίας. — Στατιστική. — Φίλιππος Π. Γ. Ἀριστόβουλος. — Ὁ Γεροστάθης ἐκτουρκισθείς. — Φιλοπρόοδος Ἀδελφότης «Νὲβ-Σεχήρ». — Res et non verba. — Ἡ «Τεραχχῆ». — Ἐπίκλησις πρὸς τοὺς ἁπανταχοῦ Ἕλληνας συγγραφεῖς καὶ ἐκδότας περιοδικῶν συγγραμμάτων κτλ.

Ἐκ τῶν σημαντικωτάτων πόλεων τῆς εὐρείας Καππαδοκίας εἶναι καὶ τὸ *Νὲβ-Σεχήρ* (Νέα πόλις, *Νεάπολις*), ὑπαγόμενον ἐκκλησιαστικῶς μὲν εἰς τὸν μητροπολιτικὸν τῆς ἐν Καππαδοκίᾳ Καισαρείας θρόνον, πολιτικῶς δὲ εἰς τὴν διοίκησιν (καϊμακαμλὶκ) τῆς Νίγδης τοῦ νομοῦ (βιλαὲτ) Ἰκονίου. Τὸ ὅλον τῶν κατοίκων τοῦ Νὲβ-Σεχὴρ ἀνέρχεται κατὰ τὰς τελευταίας (1883) στατιστικάς, εἰς 3328 οἰκογενείας, ἐξ ὧν τὰ $^{7}/_{10}$ Ἕλληνες τουρκόφωνοι. Οἱ Νεαπολῖται εἶναι λίαν φιλόμουσοι, συντηροῦντες λαμπρὰ ἐκπαιδευτήρια, ἐν οἷς ἐπὶ ἔτη μακρὰ καὶ τελεσφόρως εἰργάσθη ὁ φιλόπατρις διδάσκαλος κ. Φίλιππος Π. Γ. Ἀριστόβουλος, μεταφράσας καὶ ἐκτυπώσας, χάριν τῶν τουρκοφώνων συμπολιτῶν αὐτοῦ, πλὴν πολλῶν ἄλλων χρησίμων συγγραμμάτων, καὶ τὸν αἰωνίως νεάζοντα *Γερο-*

στάθην τοῦ ἀειμνήστου Λέοντος Μελᾶ. Οἱ Νεαπολῖται οὗτοι, τὸ πλεῖστον μαθηταὶ τοῦ ῥηθέντος διδασκάλου, ἵδρυσαν οὐ πρὸ πολλοῦ χρόνου ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ *Ἀδελφότητα Φιλοπρόοδον*, κληθεῖσαν Νὲβ-Σεχήρ, ἄριστα τὸν προορισμὸν αὐτῆς ἐκπληροῦσαν, διότι καὶ τὰ ἐκπαιδευτήρια τῆς πόλεως λίαν ἀξιοπρεπῶς συντηρεῖ καὶ ὁσημέραι προάγει, πολυειδῶς συντελοῦσα εἰς τὴν διάδοσιν τῶν γραμμάτων ἀνὰ τὸ ἑλληνικώτατον Νὲβ-Σεχήρ. Σὺν ἄλλοις δὲ ἐθνωφελέσιν ἔργοις ἡ Ἀδελφότης αὕτη ἐνέγραψεν ἐν τῷ ἑαυτῆς *Καταστατικῷ* καὶ τὴν *ἔκδοσιν περιοδικοῦ συγγράμματος*. Ἐπειδὴ δέ, εὐτυχῶς, οἱ τῆς Ἐλάσσονος Ἀσίας Ἕλληνες, πρακτικοὶ ἄνθρωποι ὄντες, διαφέρουσιν οὐσιωδῶς, κατὰ τὰς ἀναβολὰς καὶ τὴν κατάχρησιν τῶν **ἑλληνικῶν** *καλενδῶν*, ἀπὸ τῶν ἐλευθέρων αὐτῶν ἀδελφῶν, αἰωνίως *χανομένων εἰς λόγια καὶ σχέδια*, αὐτοὶ ἐπιδιώκοντες *res* et non *verba*, ἅμα τῇ ἀποφάσει προέβησαν καὶ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῆς, συνῳδὰ τῇ συμβουλῇ τοῦ Ἰσοκράτους, λέγοντος»· «Βουλεύου μὲν *βραδέως*, ἐπιτέλει δὲ *ταχέως* τὰ δόξαντα. Ὅθεν πρὸ ὀλίγου εἶδε τὸ φῶς ἡ **Τερακκῆ** (*Πρόοδος*), σύγγραμμα περιοδικόν, προωρισμένον ἀποκλειστικῶς διὰ τοὺς *τουρκοφώνους Ἕλληνας*, ἐπειδὴ ἐκτυποῦται, ὡς ἡ *Ἀνατολή*, εἰς γλῶσσαν *τουρκικὴν* διὰ χαρακτήρων *ἑλληνικῶν*, εἰς μέγα 4ον, ἐκ σελίδων διστήλων 16, δὶς τοῦ μηνὸς ἐκδιδόμενον, τῇ συνεργασίᾳ πάντων τῶν ὅπως δήποτε παιδείας τινὸς λαχόντων Μικρασιατῶν.

Μέχρι τοῦδε ἐξεδόθησαν 12 τεύχη, περιέχοντα ὕλην μετ' ἐπιμελείας ἀληθῶς ἀξιοσυστάτου συλλεγεῖσαν τῇ ἐπι-

στασίᾳ τῆς καλῆς Ἀδελφότητος «Νὲβ-Σεχὴρ». Τοῦ λόγου δὲ γινομένου περὶ τοῦ περιοδικοῦ τούτου, θεωρῶ καθῆκον, ἐπιβαλλόμενόν μοι, καὶ ὡς Μικρασιάτῃ καὶ ὡς Ἕλληνι, νὰ ἀπευθύνω παράκλησιν θερμὴν πρὸς πάντας τοὺς φιλογενεῖς συγγραφεῖς καὶ ἐκδότας, κυρίως περιοδικῶν καὶ ἐφημερίδων, ὅπως, εὐαρεστούμενοι, ὑποβοηθήσωσι τὸν ἑλληνοπρεπῆ σκοπὸν τῆς ἐν λόγῳ Ἀδελφότητος, ἀποστέλλοντες αὐτῇ ἀνὰ ἓν ἀντίτυπον. Ἡ Σύνταξις δέ, ἐκλέγουσα, θὰ μεταφράζῃ χάριν τῶν ἀναγνωστῶν τῆς *Τεραχχῆ* τὰ προϊόντα τοῦ καλάμου τῶν διαπρεπῶν λογογράφων ἡμῶν, οὕτω δὲ θὰ διοχετεύωνται καὶ τοῖς διψῶσιν ἑλληνικῆς ἀγωγῆς καὶ παιδείας ἀδελφοῖς ἡμῶν τὰ πνευματικὰ νάματα ἀπὸ τοῦ κλεινοῦ τῆς Παλλάδος ἄστεως, ὡς ἀπὸ πολυχεύμονος πηγῆς· ἔστωσαν δὲ πάντες βέβαιοι ὅτι συντελέσουσιν ἀποτελεσματικῶς πρὸς διάδοσιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων ἀνὰ σύμπασαν τὴν ἀτυχῆ ἑλληνικὴν χερσόνησον τῆς Δυτικῆς Ἀσίας.

Οἱ βουλόμενοι ἐκ τῶν συγγραφέων καὶ ἐκδοτῶν διευθύνουσιν ὡς ἑξῆς τὰς ἑαυτῶν προσφοράς:

Πρὸς τὴν Διεύθυνσιν τῆς «Τεραχχῆ».

Σταμπούλ, Ἀσμᾶ-ἀλτῆ, Μακσουδιγιὲ χάν, ἀριθ. 6».

Constantinople.

Ζ'

Ἡ ταχυδρομικὴ ὑπηρεσία ἐν τῇ Ἀσιατικῇ Τουρκίᾳ.—Ὁ *Τατάρ*.

Καὶ ὀλίγα τινὰ περὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν διεξάγεται παρὰ τοῖς Τούρκοις ἡ ταχυδρομικὴ ὑπηρεσία.

Ὑπάρχουσι καθ' ἅπασαν τὴν ἔκτασιν τῆς Ἀσιατικῆς Τουρκίας διεσπαρμένοι ἄπειροι σταθμοί, καλούμενοι *Δερβέντ*, καὶ οἱ διευθυνταὶ αὐτῶν *Δερβέναγαδες*. Οὗτοι ὑποχρεοῦνται νὰ ἔχωσιν ἑτοίμους, 'ς *τὸ φτερό*, ἵππους, πῦρ ἔντονον καὶ ὕδωρ θερμὸν εἰς τὸ *καφὲ-ὀτζαγὴ* κατὰ πάσας τὰς ὥρας τοῦ ἡμερονυκτίου διὰ τὸν χειμῶνα, καὶ τὰ ἀπαραίτητα *σερμπέτια* διὰ τὸ θέρος. Τηλεγραφικὰ σύρματα βεβαίως δὲν ἑνοῦσι τοὺς σταθμοὺς τούτους πρὸς ἀλλήλους, περὶ δὲ τηλεφώνων οὐδὲ ἀστεϊσμοῦ χάριν δύναται ὁ ἐλάχιστος λόγος νὰ γείνῃ. Ὥςτε οἱ ταλαίπωροι σταθμάρχαι, ἀγνοοῦντες τὴν ἀκριβῆ ὥραν τῆς διόδου τοῦ ταχυδρόμου, εὑρίσκονται ἐν διηνεκεῖ προςδοκίᾳ, ἀγρύπνως φυλάσσοντες νὰ διέλθῃ πρὸ τοῦ *Δερβὲντ* αὐτῶν ὁ *Τατάρ* (βασιλικὸς ταχυδρόμος), ὅςτις πολλάκις, εἴτε βραδύνας ἀλλαχοῦ ἢ καὶ μὴ ἀρεσκόμενος, δὲν κρίνει καλὸν νὰ σταματήσῃ, ἀλλὰ μόλις καταβαίνει ἀπὸ τοῦ ἀσθμαίνοντος ἵππου του καὶ ἀναρριχᾶται μετ' ἀστραπιαίας ταχύτητος εἰς τὸν πρὸ τοῦ *Δερβὲντ* ἕτοιμον νέον, ἵνα ἀναπαυθῇ εἰς τὸν περαιτέρω ταχυδρομικὸν σταθμόν. Ἡ ἐξουσία, δι' ἧς περιβάλλεται ὁ *Τατάρ*, εἶναι πλέον ἢ δικτατορική. Διὰ τὸν *Τατὰρ* δὲν ὑπάρχει ξένη ἰδιοκτησία, οὐδὲ ἀπαγόρευσις ἢ πεφραγμένον κτῆμα· αὐτὸς εἶναι ὑπέρτερος καὶ τῶν νόμων

καὶ τῶν διαταγμάτων· ἀρκεῖ νὰ θελήσῃ, καὶ *ἀμέσως* προςφέρονται αὐτῷ οἱ ἐκλεκτότατοι καρποὶ καὶ τὰ κάλλιστα προϊόντα τοῦ τόπου, ἀποζημιοῖ δὲ τὸν προςφέροντα δι' ἐλαφρᾶς ἢ βαρείας μαστιγώσεως, ὡς τοὺς ἵππους, οὓς διοικεῖ καὶ ἔχει ὑπὸ τὴν ἀπόλυτον αὐτοῦ ἐξουσίαν. Τίς, εἴτε Τοῦρκος εἴτε Χριστιανός, τολμᾷ ἀτιμωρητεὶ νὰ μὴ *παραχωρήσῃ αὐτῷ τῆς ὁδοῦ*, ἢ νὰ μὴ προςαγορεύσῃ τὴν *εὐτυχῆ* συνάντησίν του διὰ τοῦ νενομισμένου « *Ὀγοὺρ ὀλά, ΤαTὰρ ἀγᾶ !* » (Ὥρᾳ καλῇ); Οὔτε ὁ χειμών, οὔτε ὁ ἀνυπόφορος καύσων τῆς Ἀσιατικῆς Τουρκίας πτοεῖ τὸν Ταμερλᾶνον τοῦτον, καὶ μόνον, ἂν ἔν τινι τῶν σταθμῶν ἀκούσῃ νὰ γίνηται λόγος περὶ ληστῶν, κύπτει σύνοφρυ τὸ μέτωπον καὶ βυθίζεται ἐπί τινας στιγμὰς εἰς σκέψεις, μεθ' ἃς ὑψοῖ καὶ αὖθις ἀγέρωχον τὴν ἐπηρμένην αὐτοῦ ὀφρύν, περιβάλλεται τὰ ἐπάργυρα ἢ περίχρυσα πιστόλιά του, ἀναρτᾷ ἀπὸ τοῦ ὤμου βαρεῖαν μάχαιραν, πηδᾷ ἐπὶ τοῦ ἵππου καὶ τρέχει ἀκράτητος ὡς ὁ λογισμός, ὅμοιος πρὸς τὸν Δαίμονα τῆς Καταστροφῆς. Ἐὰν βαθὺς παρατηρητὴς ἴδῃ τὸν *Ταrὰρ* κατὰ νύκτα πανσέληνον ἐλαύνοντα οὕτως ἀπὸ ῥυτῆρος, ὡς ὁ ἀτυχὴς Μαζέππας, καὶ θελήσῃ νὰ παραβάλῃ αὐτὸν πρός τι τῶν τεράτων τῆς Μυθολογίας ἢ τῶν δημωδῶν παραδόσεων, δύναται νὰ παρομοιάσῃ αὐτὸν ἐπιτυχῶς μόνον πρὸς τὸν Τοῦρκον καὶ πάλιν αὐτόν, ὅτε, πλήρης φανατισμοῦ ὑπὲρ τῆς νέας θρησκείας καὶ μεμεθυσμένος ἐκ τῶν ὑπεσχημένων ἡδονῶν τοῦ *Τζεννέτ* (Παραδείσου), ἢ περιδεὴς ὑπὸ τῶν ἀπειλουσῶν αὐτὸν τιμωριῶν τοῦ *Τζεχεννέμ* (Κολάσεως), ἐχώρει ἀκράτητος ὡς δαίμων τοῦ Ἅδου εἰς τὸ μέσον τῶν χριστιανικῶν φαλάγγων, διασπεί-

ρων κατὰ τὴν μοιραίαν διάβασίν του τὴν φρίκην καὶ τὸν ὄλεθρον, δηῶν, λεηλατῶν καὶ σφάζων ἀδιακρίτως ἀκμαίους ἄνδρας, γυναῖκας παγκάλους, γέροντας πολιότριχας, παιδία τρυφερά. Μόνον πρὸς τὸν ἑαυτόν του ὁ Τοῦρκος δύναται νὰ παραβληθῇ. Ὦ! ὑμεῖς, οἱ φίλοι τῶν στίχων καὶ οἱ ἐνασμενίζοντες εἰς τὰς παρομοιώσεις καὶ τὰς ὁμοιοκαταληξίας, θὰ εὕρητε, ἂν ἀναζητήσητε, ἐν τῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ μίαν τοὐλάχιστον ὁμοιοκαταληξίαν· εἰς τὸ *ρόδα*, τὸ *πόδα*, ἐπ' ἴσης θὰ δυνηθῆτε ἴσως εὐστόχως καὶ εἰς τὸ *δόξα* νὰ προβάλητε τὰ *τόξα*. Ἀλλ' ὅμως καὶ ὁλόκληρον τὴν Παγκόσμιον Ἱστορίαν καὶ ἂν ἀναστατώσητε, ἐάν, νέοι Πλούταρχοι, θελήσητε νὰ συγγράψητε παραλλήλους βίους τῶν ἐθνῶν, μὴ κοπιᾶτε ἀδίκως, γράφοντες περὶ Τούρκων, νὰ εὕρητε τὸν παραλληλιζόμενον· ἡ συγγραφή σας θὰ ἀποτελέσῃ ἴσως σῶμα, ἀλλὰ τὸ σῶμα τοῦτο θὰ ὁμοιάζῃ πρὸς τὸν ἑτεροσκελῆ χῆνα τοῦ φίλου Νασρεδδὶν Χώτζα, ἤ, ἂν προτιμᾶτε τὰ ἡμέτερα, πρὸς μόνους τοὺς **Παραλλήλους** *Βίους* τοῦ μακαρίτου Ἀναστασίου Γούδα!

Η΄

Pro domo mea. — Ἡ ἀλληλογραφία ἐν Ἀραβανίῳ. — Κατάστασις ταχυδρομείων ἐν τῇ Ἀσιατικῇ Τουρκίᾳ. — Πρακτικὴ μέθοδος καὶ ἐφαρμογὴ αὐτῆς ὑπὸ τῶν Ἀραβανιωτῶν. — Ὠφέλειαι τῆς μεθόδου. — Τὸ... ἀφορολόγητον *σιγαρόχαρτον* ὡς ἐπιστολικὸς χάρτης διὰ λόγους... οἰκονομίας. — Ἐπιγραφαὶ ἐπιστολῶν τουρκιστί. — Εὐσυνειδησία τῶν τούρκων ὑπαλλήλων τοῦ ταχυδρομείου καὶ ὁ *Καϊάδας*. — Οἱ *κιατίπιδες* ἐπὶ *σιλτέδων* καὶ ὁ *μουστερῆς*. — *Χανοὺμ* ὑπαγορεύουσα εἰς *κιατίπην*. — Τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει κεντρικὸν ταχυδρομεῖον. — Ἡ Βαβέλ. — Αἱ 72 $^1/_2$ φυλαὶ τῆς ὑφηλίου. — Τὸ *Γιόκ!* τοῦ τούρκου ταχυδρομικοῦ ὑπαλλήλου καὶ τὸ *Veto!* τῶν ρωμαίων δημάρχων. — *Ὀρτὰ μεκτουπού*. — Finale.

Ὡς ἐπιδόρπιον δὲ καὶ ὀλίγα τινὰ pro domo mea. Ἐν Ἀραβανίῳ [1], τῷ γενεθλίῳ μου χωρίῳ, ἐν τῇ περιοχῇ τῆς ἀρχαίας Τυανίτιδος, οὐ μακρὰν τῶν Τυάνων (νῦν *Κλισὲ-Χισὰρ* καὶ κοινότερον *Κισάσαρ*), παρὰ τὴν Νίγδην (ἀρχ. Νῶρα), ἐπὶ τῶν ὁρίων τῆς Κιλικίας καὶ Καππαδοκίας, ἡ ἀλληλογραφία διεξάγεται κατὰ τόνδε τὸν τρόπον:

Ἐπειδὴ ταχυδρομικὰ γραφεῖα, διὰ τὸ δυςχερὲς τῆς συγκοινωνίας, ἐν τοῖς χωρίοις καὶ ταῖς κώμαις τῆς Ἀσιατικῆς Τουρκίας δὲν ὑπάρχουσιν ἱδρυμένα, δὲν εὑρίσκεται δὲ *πάντοτε* καὶ ὁδοιπόρος ἀπερχόμενος δι' ἰδίαν ἐργασίαν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ νομοῦ ἢ τῆς ἐπαρχίας, εἶναι

[1] *Ἑστία*, τόμ. ΙΔ΄ (21 Νοεμβρίου 1882), σελ. 744-746.
Παρνασσός, τόμ. ΙΑ΄ (1887-1888), σελ. 316-334.
Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος Κωνσταντινουπόλεως, τόμ. ΙΒ΄ (1877-1878), σελ. 102, 103 καὶ 107.
Μικρασιατικὰ Ἰωακεὶμ Βαλαβάνη, σελ. 42-47.
Λεξικὸν Ἐγκυκλοπαιδικὸν ὑπὸ Ν. Γ. Πολίτου, ἐν λέξει *Ἀραβάνιον*.

ἠναγκασμέναι πολλάκις αὐταὶ αἱ γυναῖκες, ὧν οἱ σύζυγοι ἢ οἱ ἀδελφοὶ λείπουσιν εἰς τὰ ξένα, νὰ ἀπέρχωνται ἐκεῖ ὅπως παραδίδωσιν εἰς τὰ αὐτόθι ταχυδρομεῖα τὰς διὰ τοὺς οἰκείους ἐπιστολάς των, τοῦθ' ὅπερ ἔχει κινδύνους οὐκ ὀλίγους οὐδ' ἀσημάντους, ἕνεκα τῶν Τούρκων, κατ' εὐθὺν λόγον ἀναλόγους πρὸς τὴν ἀπὸ τῆς πόλεως ἀπόστασιν τοῦ χωρίου ἢ τῆς κωμοπόλεως. Διὰ πάντας τούτους τοὺς λόγους οἱ συμπατριῶταί μου Ἀραβάνιοι ἐπενόησαν τὸ ἑξῆς πρακτικώτατον μέσον:

Εἷς τῶν δημογερόντων, συνήθως ὁ πρεσβύτερος, ἀναλαμβάνει καὶ συναθροίζει ἐν ὡρισμέναις ἡμέραις τὰς ἐπιστολὰς ὅλου τοῦ χωρίου, ἐγκλείει αὐτὰς ἐν φακέλοις καί, μεταβαίνων ἐπὶ τοῦ οναρίου του εἰς Νίγδην (τὸ *Κάστρο*), ἡμίωρον περίπου ἀπέχουσαν τοῦ Ἀραβανίου, τὰς παραδίδει εἰς τὸ αὐτόθι ταχυδρομεῖον. Τὸ ἐκ τοῦ τρόπου τούτου τοῖς συμπολίταις μου προςγινόμενον ὄφελος εἶναι πολλαπλοῦν. Πρῶτον δὲν ἐξέρχεται τοῦ χωρίου μόνη ἡ Ἑλληνίς, ἐκτιθεμένη ὅπως δήποτε εἰς τὰς ὀρέξεις τοῦ Τούρκου. Δεύτερον, δὲν ὑποχρεοῦται εἰς τοῦτον ἢ ἐκεῖνον ἐκ τῶν συγχωρίων αὐτῆς. Τρίτον, ἐξοδεύει ὀλιγώτερα τῶν κεκανονισμένων ταχυδρομικῶν τελῶν (*πόστα παρασή*), ἐπειδὴ ὁ εἰρημένος πρεσβύτης τοῦ χωρίου, *Πόστατζης* ἐπιλεγόμενος, ὡς εἶναι νῦν ὁ σεβαστὸς γέρων κ. Μισαὴλ Γκιοῦλλούς (*Πόστατζη Γκιουλλοὺς Μουσαήλης*), πληρόνεται *κατὰ βάρος* τὴν ἐπιστολὴν καὶ οὐχὶ *μὲ τὸ κομμάτι*, ὡς γίνεται ἐν τοῖς τουρκικοῖς ταχυδρομείοις, ἔνθα καταβάλλονται 3 γρόσια ἀργυρᾶ (75 λεπτὰ) δι' ἑκάστην συνήθη ἐπιστολήν, ἕλκουσαν μέχρι 15 γραμμαρίων. Ἐπειδὴ

δὲ αἱ γυναῖκες τῆς πατρίδος μου, σὺν ἄλλαις πολλαῖς ἀρεταῖς, ἔχουσι καὶ τὴν τῆς οἰκονομίας, κατώρθωσαν νὰ εἰςαγάγωσι καὶ ἔχουσιν ἐν τῷ χωρίῳ χάρτην λεπτὸν ἐπιστολῶν ὡς τὸ *σιγαρόχαρτον* καὶ τούτου ποιοῦνται χρῆσιν ἐν ταῖς ἑαυτῶν ἀλληλογραφίαις, πληρόνουσαι μόνον 20 ἢ 30 *παράδες* ταχυδρομικὸν τέλος. Ἔπειτα δέ, καὶ ἂν ὑποθέσωμεν ὑπερβλητὰς πάσας τὰς σεσημειωμένας δυςχερείας, ἤτοι ὅτι εὑρέθη κομιστὴς κατάλληλος τῆς ἐπιστολῆς, ἢ ὅτι πολλαὶ γυναῖκες, δίκην *κερβανίων*, ὁμοῦ, συνεννοηθεῖσαι, μετέβησαν εἰς τὸ ταχυδρομικὸν γραφεῖον κτλ., ὑπάρχει ὅμως καὶ ἄλλη δυςκολία οὐχὶ λίαν εὐκατάβλητος ἢ ἀσήμαντος, αὕτη δὲ εἶναι ἡ τῆς *ἐπιγραφῆς ἑκάστης ἐπιστολῆς*. Ἴσως εἶναι γνωστὸν ὑμῖν, καὶ δὲν εἶναι δύςκολον καὶ ἐκ τῶν προτέρων νὰ γινώσκῃ πᾶς τις, ὅτι ἐν Τουρκίᾳ καὶ πάντες μὲν οἱ ὑπάλληλοι, ἰδίᾳ δὲ οἱ τῶν ταχυδρομείων, μόνον τὴν τουρκικὴν γλῶσσαν γινώσκουσί πως, οὐδεμίαν δ' ἄλλην διδάσκονται ἢ μανθάνουσιν. Δὲν εἶναι δὲ ἐνταῦθα ὁ κατάλληλος τόπος νὰ ἐξετάσωμεν τοὺς λόγους, δι' οὓς ἐν γένει οἱ Τοῦρκοι ἀποστρέφονται τὰς ξένας γλώσσας. Ἀρκεῖ μόνον νὰ σημειωθῇ ὅτι καὶ τὴν ἰδίαν αὐτῶν γλῶσσαν ἐκμανθάνουσιν εὐάριθμοί τινες, ὧν οἱ πλείους ἐκ τῶν προτέρων εἰσὶ προωρισμένοι εἰς τὸ ἱερατικὸν (*σοφτᾶ, φακκῆ, μουλλᾶ, ἰμάμ*) ἢ διδασκαλικὸν στάδιον (*χότζα*). Οὕτω δὲ ἄπειρα χωρία τουρκικὰ ἀπαντᾷ καθ' ὁδὸν ὁ περιηγητής, ἐν οἷς μόνον ὁ *ἰμάμης* γινώσκει ὀλίγην ἀνάγνωσιν, καὶ ταύτην δὲ ἀτελῶς. Ἐπιστολὴ λοιπὸν *ἄνευ τουρκικῆς* ἐπιγραφῆς παραλαμβάνεται μὲν προθύμως ὑπὸ τῶν εὐόρκων ταχυδρομικῶν ὑπαλλήλων, ἵνα μὴ στερηθῇ,

ἐννοεῖται, τὸ *Δοβλέτι* τοῦ νενομισμένου τέλους, ἀλλὰ ῥίπτεται εἰς τὸν *Καιάδαν* καὶ ἐκεῖ μετὰ πολλῶν ἄλλων συναδέλφων ἀναμένει ἴσως τὴν Δευτέραν Παρουσίαν, ὁπότε πιθανὸν νὰ φθάσῃ ἀσφαλῶς εἰς τὸν πρὸς ὃν ὅρον.

Καὶ ὑπάρχει μὲν ἀληθῶς διὰ τοὺς ἀγνοοῦντας τὴν τουρκικὴν γραφὴν εὐκολία πρὸς τὴν ἐπιγραφὴν τῶν ἐπιστολῶν, ἐπειδὴ ἔξω παντὸς ταχυδρομικοῦ γραφείου ἐπὶ πενιχρῶν, ἀλλὰ μαλθακωτάτων *σιλτέδων* κάθηνται κατὰ παράταξιν τουρκικῷ τῷ τρόπῳ, ἤτοι ὀκλάδην, κιδαροφόροι *κιατίπιδες* (γραφεῖς), ἀναμένοντες νὰ ἀποστείλῃ αὐτοῖς ὁ *'Αλλὰχ* καλόν τινα *μουστερῆν*, εἰς ὃν ἀντὶ δέκα ἢ εἴκοσι παράδων νὰ προσενέγκωσι τὰς πολυτίμους αὐτῶν ὑπηρεσίας, ἐπιγράφοντες τὰς ἑλληνικὰς ἢ καὶ γράφοντες διὰ τὰς *χανοὺμ* τὰς τουρκικὰς ἐπιστολάς, ἀλλὰ γενικῶς δὲν θεωρεῖται λίαν ἀξιοπρεπὲς μηδ' ἀκίνδυνον τὸ νὰ ἵσταται γυνή, ἔστω καὶ κεκαλυμμένη διὰ πυκνοῦ λευκοῦ πέπλου, τὸ χριστιανικὸν δόγμα πρεσβεύουσα, καὶ νὰ ὑπαγορεύῃ εἰς τὸν *κιατὶπ-ἐφένδην* τὸ ὄνομα καὶ ἐπώνυμον τοῦ συζύγου αὐτῆς κτλ.

Τέλος, τὸ πάντων οὐσιωδέστατον, τί γίνεται ὅταν φθάσῃ ἡ ἐπιστολὴ μετὰ 8-10 ἡμέρας εἰς τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει κεντρικὸν ταχυδρομεῖον, εἰς τὸν φοβερὸν ἐκεῖνον λαβύρινθον, ἐν ᾧ συμφύρονται *πᾶσαι αἱ γενεαὶ τοῦ 'Ισραήλ*, ὅπου, κατὰ τὴν παροιμίαν, *χάνει ἡ μάνα τὸ παιδὶ καὶ τὸ παιδὶ τὴ μάνα*, ἔνθα ἀπὸ πάσης γῆς γωνίας ἄνθρωποι συναγείρονται, ζωηρότατα ἀναμιμνήσκοντες τὴν πολύκροτον περὶ τῶν ἐξορμώντων εἰς μάχην 'Αργείων ὁμηρικὴν παραβολήν:

« Ἠΰτε ἔθνεα εἶσι μελισσάων ἀδινάων
Πέτρης ἐκ γλαφυρῆς αἰεὶ νέον ἐρχομενάων »,

ἀναμένοντες μετὰ παλμῶν τὴν πρὸ δύο-τριῶν ἢ καὶ πρὸ ἓξ-ἑπτὰ ὅλων μηνῶν προςδοκωμένην ἐπιστολὴν τῆς οἰκογενείας καὶ ὅπου ἀποτελεῖται ἡ φρικαλέα ἐκείνη σύγχυσις τῶν γλωσσῶν, ἀληθὴς Βαβέλ, καὶ αἱ εἰς ἀναριθμήτους τόνους ἐκβαλλόμεναι ἀπὸ ποικίλων λαρύγγων φωναὶ τῶν *γιετμὴς ἠκὴ μπουτσοὺκ μιλλέτ*, ἤτοι 72 ½ φυλῶν, εἰς ἃς διαιροῦσιν οἱ Τοῦρκοι τὸ ἀνθρώπινον γένος, αἵτινες παριστῶσι μοναδικὸν καὶ ἀπαράβλητον πανδαιμόνιον γλωσσῶν, ἐνδυμασιῶν, φυσιογνωμιῶν ; Ἐνταῦθα λοιπὸν πότε δύναται ὁ ἀείποτε ὑποβλεπόμενος, καὶ ὡς ἐκ τούτου ψοφοδεής, Χριστιανὸς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἐγκαταλείπων ἐπὶ ἡμίσειαν πολλάκις ἡμέραν τὸ ἔργον αὐτοῦ, νὰ *εὕρῃ σειράν*, ἀδιακόπως ὠθῶν καὶ ὠθούμενος, ὅπως φθάσῃ πρὸ τοῦ θυριδίου ἐκείνου τοῦ κλωβοῦ τοῦ τούρκου ὑπαλλήλου, ὅςτις ἐν τῇ ἐκτελέσει (;) τῆς ὑπηρεσίας του — ἀλλοίμονον δὲ καὶ τρὶς ἀλλοίμονον ! ἂν ἦναι *Ῥαμαζάν*, ἤτοι ὁ μὴν τῆς νηστείας ! — εἶναι, ἄνευ ῥητορικῆς ὑπερβολῆς ἢ ποιητικῇ ἀδείᾳ, ἄγριος καὶ σκληρὸς ὡς τίγρις ! Ἂν δέ, ὅπερ οὐχὶ ἀσύνηθες, ἐν τῇ τύρβῃ ἐκείνῃ καὶ τῇ παραζάλῃ διαφύγῃ αὐτὸν αἴφνης καὶ ἀκουσίως πολλάκις ἡ μόνη λέξις « *Γιόκ !* » (Δὲν ἔχεις !), συνωδευμένη ὑπ' ἐκφραστικωτάτης ἀνανεύσεως τῆς κεφαλῆς, νομίζεις ὅτι δύνασαι διὰ παρακλήσεων ἢ ἱκεσιῶν ἢ καὶ δακρύων ἔτι νὰ κάμψῃς αὐτόν, ὅπως, λαβὼν εἰς χεῖρας, ἐξετάσῃ τὴν δέσμην τῶν ἐπιστολῶν ; Τὸ *πτερόεν ἔπος*, φυγὸν ἅπαξ τὸ *ἕρκος τῶν ὀδόντων*, ἀπέπτη διὰ παντὸς καὶ ἀδίκως κοπιᾷς. Καὶ τί εἶναι, τί

δύναται νὰ ἦναι, τὸ ἐξάκουστον ἐκεῖνο «*Veto!*» τῶν δημάρχων τῆς Ῥώμης, παραβαλλόμενον πρὸς τὸ ἀμείλικτον τοῦτο μονοσύλλαβον «*Γιόκ!*» τοῦ τούρκου ὑπαλληλίσκου;

Ἀπὸ τοῦ κεντρικοῦ ταχυδρομείου ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀντιπρόςωπος τοῦ χωρίου μου λαμβάνει τοὺς φακέλους καὶ διανέμει τὰς ἐν αὐτοῖς ἐπιστολὰς εἰς ἕνα ἕκαστον τῶν παραληπτῶν. Οἱ φάκελοι οὗτοι περιέχουσι, πλὴν τῶν ἰδιωτικῶν, καὶ μίαν ἐπιστολὴν γενικὴν πρὸς πάντας τοὺς συγχωρίους ἀπευθυνομένην, εἶδος ἐφημερίδος γραπτῆς, ἣν δικαιοῦνται ἁπαξάπαντες οἱ Ἀραβανιῶται νὰ ἀναγινώσκωσι, περιλαμβάνουσαν τὰ ἐν τῷ χωρίῳ συμβάντα τῆς ἑβδομάδος. Ἐπειδὴ δέ, ὅταν θλιβερόν τι γεγονὸς συμβῇ, ἀποκρύπτουσιν αὐτό, ὡς εἰκός, οἱ συγγενεῖς, οἱ δὲ μὴ τοιοῦτοι ἀποφεύγουσι νὰ γείνωσιν αὐτοὶ *κακῶν ἄγγελοι*, ἡ κοινὴ ἐπιστολὴ *(ὀρτὰ μεκτουπού)* ἀναγγέλλει καὶ τοῦτο, προςπαθοῦσι δὲ μετ' αὐτὸ οἱ λοιποὶ νὰ προειδοποιήσωσι καὶ δεόντως παραμυθήσωσι τὸν ἀμέσως διαφερόμενον.

* *
*

Τὸ ὕδωρ τῆς κλεψύδρας ἐξηντλήθη, καὶ σὺν αὐτῷ, φοβοῦμαι, καὶ ἡ πρός με ἐπιείκειά Σας. Δὲν ἀγνοῶ ποσῶς τὸ εὐγενὲς αἴσθημα, ὅπερ περὶ ἐμὲ συνήγειρε τὸ κομψὸν καὶ φιλόμουσον τοῦτο ἀκροατήριον τὴν ἑσπέραν ταύτην, ὀφειλόμενον ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ κατ' ἐξοχὴν ἐθνικὸν τοῦ θέματός μου.

Λοιπὸν ἐκ τῶν εἰρημένων ἐμάθομεν ὅτι ὑπάρχει καὶ μεμακρυσμένη τις γωνία γῆς, εἰς τὸ διηνεκὲς κατοικουμένη ὑφ' ἁγνῶν Ἑλλήνων, ὡς ὑμεῖς· ὅτι ἡ μεγάλη αὕτη ὁμὰς ὑπέστη καὶ ὑφίσταται τοῦ ξένου κατακτητοῦ τὸν ζυγόν, ὅτι διὰ παντοίων καὶ ὑπερανθρώπων προςπαθειῶν διετή-

ρησεν ὡς πιστὴ Ἑστιὰς τὸν σπινθῆρα τοῦ ἐθνισμοῦ ἀλώβητον μέχρι τῆς σήμερον· ὡςαύτως ὅμως ἐπείσθημεν ἐπαρκῶς ὅτι τοῦ λοιποῦ, ἵνα ἐν καιρῷ χρησιμοποιηθῇ δεόντως ὁ σπινθὴρ οὗτος, ἀπαιτεῖται ἀρωγή τις *ἐντεῦθεν*, σύναψις δεσμῶν ἐθνικῶν, καὶ μάλιστα λίαν κατεπείγουσα, διότι οἱ περὶ ἡμᾶς ἐχθροὶ — καὶ δὲν εἶναι ὀλίγοι — ἀτυχῶς δὲν καθεύδουσιν, ἀλλὰ καραδοκοῦσι μετ' ἀγρύπνου τοῦ ὄμματος τὸν κατάλληλον χρόνον ἵνα ἐπιπέσωσι καὶ σφετερισθῶσι τὰ ἀπ' αἰώνων κεκτημένα δικαιώματα τῆς μητροπόλεως τοῦ ὅλου Ἑλληνισμοῦ. Ἂν ἡ φωνή μου ἠδύνατο νὰ ἀκουσθῇ μέχρι τῶν ὑψηλοτάτων στρωμάτων τῆς Κοινωνίας ἡμῶν, θὰ ἐφώνουν δι' ὅλης τῆς ἰσχύος τῶν πνευμόνων μου : *Φύλακες τοῦ Ἔθνους, γρηγορεῖτε!* Ἐνόσῳ εἶναι καιρὸς καὶ δὲν ἔθεσαν ἀκόμη ἀμφοτέρους τοὺς πόδας ἐπὶ τοῦ ἑλληνικωτάτου ἐκείνου ἐδάφους οἱ μεγάλοι τῆς γῆς, ὀφείλομεν *πάντες* νὰ ἀνανήψωμεν καὶ νὰ ἐργασθῶμεν ἐθνικῶς καὶ εἰλικρινῶς, ὥςτε ὅταν, σὺν Θεῷ, σημάνῃ καὶ διὰ τοὺς ἀτυχεῖς ἐκείνους ἀδελφοὺς ἡμῶν εὐοίωνος ἡ ἀπὸ τοσούτων αἰώνων μετὰ παλμῶν καρδίας προςδοκωμένη ὥρα, νὰ μὴ ἀκούσωμεν τὸ ἀπελπιστικὸν *Εἶναι πολὺ ἀργά!* καὶ νὰ μὴ πάθωμεν ὅ,τι ἀτυχῶς, ἴσως ἀνεπιστρεπτεί, ἐπάθομεν ἐν ἄλλαις ἑλληνικωτάταις χώραις· διότι οἱ φρόνιμοι ἄνθρωποι καὶ τὰ διὰ τὸ *μέλλον* αὐτῶν σκεπτόμενα ἔθνη δὲν **μετα**-*νοοῦσιν*, ἀλλὰ **προ***νοοῦσιν!*

ΑΡΡΑΒΩΝ ΚΑΙ ΓΑΜΟΣ ΕΝ ΙΚΟΝΙΩι

Ἐν τῷ Ἰκονίῳ[1] (τανῦν τουρκιστὶ *Κόνια*) τῆς Μικρᾶς Ἀσίας κατῴκουν ἔκπαλαι καὶ Ἕλληνες. Βραδύτερον ἡ πόλις αὕτη ἐγένετο καὶ πρωτεύουσα τῶν Σελδζούκων καὶ τῶν Τούρκων, διατηρεῖ ὅμως καὶ μέχρι τοῦ νῦν οὐκ ὀλίγα προνόμια, ἐν οἷς καὶ τὸ ἐξαιρετικὸν δικαίωμα τῆς περιζώσεως τοῦ ξίφους τῷ Σουλτάνῳ ὑπὸ τῆς αὐτόθι μέγα ἰσχυούσης οἰκογενείας τῶν *Μουλλᾶ-Χιουγκιάρογλου*[2]. Ἐπὶ τῆς Τουρκοκρατίας καὶ οἱ ἐν Ἰκονίῳ Ἕλληνες ὑπέστησαν τὴν τύχην τῶν λοιπῶν ὁμοεθνῶν αὐτῶν, ἤτοι, σὺν ἄλλοις οὐκ ὀλίγοις δεινοῖς, καὶ τὴν μητρικὴν αὐτῶν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἀπέβαλον, ἀναγκασθέντες νὰ ἀποδεχθῶσι τὴν τῶν κρατούντων, ταύτην δὲ καὶ μέχρι τῆς σήμερον

1 Ἰδὲ κατωτέρω τὴν ἐν τοῖς *Μικρασιατικοῖς* καταχεχωρισμένην ἐκτενῆ *Περὶ Ἰκονίου* μονογραφίαν.

2 Ὁ νῦν ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας, ἑδρεύων ἐν τῷ διασήμῳ *Τεκκὲ* (Μονῇ) τῶν *Δερβὶς-Τσελεμπῆ* ἢ *Μουλλᾶ-Χιουγκιάρογλου*, καλεῖται *Ἀβδοὺλ-Βαχήδ*, ἐσχάτως δὲ καὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐπεσκέψατο, τυχὼν μεγάλων, ὡς εἰκός, τιμῶν παρὰ τοῦ Σουλτάνου Χαμὴτ Β'.

νὰ διατηρῶσι, διότι τὸ ἐν Ἰκονίῳ κατὰ τὸ 1871-1872 συσταθὲν ἑλληνικὸν σχολεῖον ὀλίγον μόνον ἠδυνήθη νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν παλινόστησιν τῆς πατρίου γλώσσης.

Ἐν τούτοις ἤθη καὶ ἔθιμα οὐχὶ ἀνάξια λόγου διεσώθησαν ἀπὸ τοῦ φοβεροῦ ἐκείνου κλύδωνος· θέλοντες δὲ νὰ περισώσωμέν τινα τῶν ναυαγίων τούτων, ἀναγράφομεν συντόμως ἐνταῦθα τὰ κατὰ τὸν *ἀρραβῶνα καὶ τὸν γάμον παρὰ τῇ ἑλληνικῇ κοινότητι ταύτῃ*.

* *
*

Ὅταν ὁ νέος φθάσῃ *εἰς ἡλικίαν*, ἤτοι ὅταν παρακάμψῃ τὸ εὔελπι ἀκρωτήριον τῶν 17 ἐτῶν, θεωρεῖται πλέον ὥριμος γάμου, ἄρχονται δὲ οἱ γονεῖς ἢ οἱ στενώτατοι συγγενεῖς μεριμνῶντες περὶ ἐγκαίρου ἀποκαταστάσεως. Ἀποστέλλεται εἰς τὴν ξένην ὁ παῖς ἐν ἡλικίᾳ 12-13 ἐτῶν μετὰ τοῦ πατρός, ἀδελφοῦ ἢ τινος τῶν θείων αὐτοῦ ἵνα μάθῃ τέχνην τινὰ καὶ κερδήσῃ ὀλίγα χρήματα, μετά τινα δ' ἔτη, ἐπιστρέφων εἰς τὴν γενέτειραν, νυμφεύεται. Οἱ γονεῖς, ἤ, τούτων τυχὸν προαποθανόντων, οἱ συγγενεῖς, διαρκούσης τῆς ἀποδημίας τοῦ νέου, συσκέπτονται περὶ τοῦ ἁρμοδίου προσώπου, ὅπερ καθ' ἑαυτοὺς προορίζουσι διὰ τὸν ἐπίδοξον γαμβρόν, παρακολουθοῦντες μακρόθεν τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ὑποψηφίου νύμφης.

Ἡ γνώμη τοῦ νέου οὐδόλως λαμβάνεται ὑπ' ὄψει, διότι οὗτος, κατὰ τὰ παραδεδεγμένα, *ὀφείλει* μετ' εὐχαριστήσεως, καὶ εὐγνωμοσύνης ἔτι, νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὴν θέλησιν

τῶν ἑαυτοῦ γονέων καὶ ἄνευ ἀντιλογίας νὰ ἀποδεχθῇ τὰ αὐτοῖς δόξαντα. Μόνον, ἐὰν ὁ νέος ἀνήκῃ εἰς οἰκογένειαν εὐποροῦσαν καὶ ἦναι οἰκονομικῶς ἀνεξάρτητος, βολιδοσκοπεῖταί πως ἡ γνώμη αὐτοῦ περὶ τῆς κόρης, ἣν ἐξέλεξαν δι' αὐτόν.

Τῆς ἀποφάσεως ληφθείσης, ἀποστέλλεται γραῖά τις, ἥτις πλαγίως πως ἀναγγέλλει τοῖς γονεῦσι τῆς κόρης, *ἐν παντελεῖ ἀγνοίᾳ καὶ ταύτης*, ὅτι εὗρε, *χάριτι θείᾳ*, διὰ τὴν θυγατέρα αὐτῶν *Τάδε* τὸν ἄξιον, τὸν . . . τὸν . . . κτλ. κτλ. υἱὸν τοῦ *Δεῖνα*. Οἱ γονεῖς τῆς κόρης καλοῦσιν ἀμέσως οἰκογενειακὸν συμβούλιον καὶ ἀνακοινοῦσι τὴν πρότασιν τῆς γραίας. Ἐὰν τὸ ἀποτέλεσμα ἦναι εὐνοϊκόν, — καὶ τοιοῦτο συνήθως εἶναι —, καλοῦσι τὴν προμνήστριαν καὶ λέγουσιν αὐτῇ:

— Ἂν ἦναι μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἠμπορεῖ νὰ γείνῃ.

Παρέρχονται ἡμέραι τινές, καθ' ἃς οὐδὲν μὲν ἐπισήμως ἀνταλλάσσεται, ἀλλ' ἐξετάζονται ἐπιμελέστερον τὰ κατὰ τὴν νύμφην καὶ τὸν νυμφίον ἑκατέρωθεν. Οὕτως, συγγενεῖς τῆς κόρης σχετίζονται στενώτερον μετὰ τοῦ νέου, συζητοῦσι διάφορα κοινωνικὰ θέματα, ἐξετάζουσι τὰς ἰδέας αὐτοῦ καὶ προςπαθοῦσιν ἐπιτηδείως νὰ ἐρευνήσωσι λεπτομερέστερον τὰ κατὰ τὸν πρότερον αὐτοῦ βίον, καὶ πρὸ πάντων ἂν ἦναι προςβεβλημένος ὑπό τινος τῶν ἀσθενειῶν, δι' ὧν συνήθως φιλοδωρεῖ τὴν νεολαίαν ἡ ἐν τῇ ξένῃ μακρὰ διαμονή. Οἱ δὲ γονεῖς, καὶ πρὸ πάντων αἱ ἀδελφαὶ ἢ αἱ ἐξαδέλφαι ἢ ἄλλη τις ἔμπιστος τοῦ νέου συγγενής, ἐξετάζουσι τὴν νέαν ἂν καὶ *σωματικῶς* εὐεκτῇ. Ὅθεν διοργανοῦσι διαφόρους διασκεδάσεις, ὧν μετέχει καὶ ἡ ὑποψήφιος, καὶ

ἐξετάζονται μετὰ πολλῆς φροντίδος τὰ κατ' αὐτήν. Ἀλλὰ κυρίως ἐν τῷ λουτρῷ γίνεται σωματική, ὡς εἰπεῖν, ἔρευνα καὶ ἀκριβὴς τῆς νέας ἐξέτασις. Μετὰ τὴν λῆξιν τῶν προκαταρκτικῶν τούτων ἐργασιῶν, αἵτινες, ἐννοεῖται οἴκοθεν, ἁρμοδίως γνωρίζονται εἰς ἑκάτερα τὰ μέρη, οἱ γονεῖς τοῦ νέου διὰ τῆς εἰρημένης γραὸς ζητοῦσιν ἐπισήμως ἀπάντησιν παρὰ τῶν γονέων τῆς κόρης. Ἐὰν καὶ οὗτοι ἦναι εὐχαριστημένοι ἐκ τῶν ἐρευνῶν αὐτῶν, φιλοδωροῦσι τὴν γραῖαν διὰ τὸν κόπον αὐτῆς καὶ ἀποστέλλουσιν ἕτερα δῶρα διὰ τὸν γαμβρόν, τοὺς γονεῖς καὶ τὰς ἀδελφὰς αὐτοῦ. Εἶτα ἄρχονται αἱ διαπραγματεύσεις. Μετά τινας δὲ ἡμέρας ἀποστέλλεται καὶ σημείωσις τῆς προικὸς τῆς κόρης.

Ὅταν καὶ τὸ ζήτημα τοῦτο αἰσίως λυθῇ, *ἀναγγέλλονται αἱ ληφθεῖσαι ἀποφάσεις* ἀμφοτέρων τῶν οἰκογενειακῶν συμβουλίων *τοῖς ἀμέσως διαφερομένοις* καὶ μετὰ τὴν ἀνταλλαγὴν εἰθισμένων τινῶν δώρων προσδιορίζεται ἡ ἡμέρα τοῦ *ἀρραβῶνος*, προσκαλεῖται ὁ ἐφημέριος εἰς τὴν οἰκίαν, συνήθως τῆς νέας, ἀναγινώσκονται αἱ ἐπὶ τούτῳ τεταγμέναι εὐχαὶ τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης διατελοῦσι μεμνηστευμένοι.

* *
*

Παρὰ πᾶσιν ἀνεξαιρέτως τοῖς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἕλλησι κεῖται συνήθεια, ἴσως ἄγνωστος τοῖς ἐν ἄλλαις χώραις ὁμοεθνέσιν ἡμῶν. Μετὰ τὸν ἀρραβῶνα ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ δύναται ὁ μνηστὴρ νὰ συναντηθῇ μετὰ τῆς μνηστῆς αὐτοῦ. Πᾶσαν πρόφυλαξιν λαμβάνει αὕτη ὅπως κρύπτηται ἅμα

ἐκείνου ἐμφανισθέντος που. Πλήν, ἐάν, διαρκούσης τῆς μνηστείας, ἔλθῃ *μετὰ τῶν γονέων αὐτοῦ* πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν τῆς νύμφης, αὕτη ὑποχρεοῦται νὰ παρουσιασθῇ ὅπως τελεσθῶσι τὰ τοῦ ἐθίμου τοῦ *χειροφιλήματος*.

Δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι τὸ ἔθιμον ἡμῶν τοῦτο θὰ θεωρηθῇ ὑπὸ πολλῶν μονονουχὶ βάρβαρον, ἀλλ' ἐν τούτοις οὐ μόνον οὐδὲν κακὸν ἐκ τούτου πρoκύπτει, ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας καὶ ὠφέλεια προςγίνεται ἀνυπολόγιστος, ἐὰν λάβῃ τις ὑπ' ὄψει τὸ λίαν νεαρὸν καὶ ἀπερίσκεπτον τῶν μελλονύμφων καὶ τὴν ἀτελῆ ἀνάπτυξιν τῆς κοινωνίας, ἐν ᾗ ζῶσιν. Ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ σπανιώτατα συμβαίνει νὰ χωρισθῶσιν οἱ νέοι μετὰ τὸν ἀρραβῶνα, οὐδέποτε δὲ σχεδὸν νὰ διαζευχθῶσι μετὰ τὸν γάμον.

* * *

Πλὴν ὅμως τούτου ὑπάρχει καὶ ἄλλο εἶδος μνηστείας παρὰ ταῖς ἑλληνικαῖς κοινότησι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἴσως ἔτι παράδοξον. Οἱ γονεῖς μνηστεύουσιν ἐν ἡλικίᾳ λίαν τρυφερᾷ, ἀπὸ 2-3 ἐτῶν, τὰ ἑαυτῶν τέκνα, ἅτινα μέχρι τῆς νομίμου πολλάκις ἡλικίας ἀγνοοῦσι τὴν ἑαυτῶν μνηστείαν. Τοῦτο γίνεται μόνον ἢ διὰ προαποτυχόν, ἕνεκεν ἐπισυμβάντος θανάτου ἢ καὶ ἄλλης τινὸς ἀτυχίας, συνοικέσιον, ἢ καὶ χάριν διαφόρων ὑποχρεώσεων τῶν συνδεομένων οἰκογενειῶν, καὶ διὰ στενὴν φιλίαν τῶν γονέων τῶν μικροσκοπικῶν μελλονύμφων.

* * *

Μετὰ παρέλευσιν χρονικοῦ τινος διαστήματος, συνήθως τριμήνου ἢ ἑξαμήνου, καθ' ὃ συνεχῶς ἀνταλλάσσονται δῶρα μεταξὺ τῶν δύο οἰκιῶν, προςδιορίζεται κοινῇ συναινέσει ἡ ἡμέρα τῆς στεφανώσεως καὶ παρασκευάζονται ἀμφοτέρωθεν διὰ τὰς ἑορτὰς τοῦ γάμου. Προςκαλοῦνται οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι τῶν οἰκογενειῶν, ἄρχεται ὁ γάμος ἀπὸ τῆς ἑσπέρας τῆς Πέμπτης καὶ διαρκεῖ μέχρι τῆς Κυριακῆς, διακοπτόμενος μόνον κατὰ τὴν ὥραν τῆς λειτουργίας, μεθ' ἣν τελεῖται, πάντοτε ἐν τῷ ναῷ, ἡ στεφάνωσις. Κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας αἱ οἰκίαι τοῦ τε γαμβροῦ καὶ τῆς νύμφης εἶναι προςιταὶ πᾶσι· διασκεδάζουσι δὲ οἱ προςκεκλημένοι τρώγοντες, πίνοντες, ᾄδοντες μόνον τουρκικὰ ᾄσματα καὶ χορεύοντες τοὺς ἐγχωρίους χορούς, τοὺς καὶ ἀλλαχοῦ συνήθεις, τὸν συρτὸν κτλ., πλὴν τῶν εὐρωπαϊκῶν, οὓς ἀγνοοῦσιν. Ἀλλ' ὁ κυριώτατος καὶ ὁ τὰ μάλιστα τοπικὸν χαρακτῆρα κεκτημένος χορὸς εἶναι ἐκεῖνος, ὃν ὀρχεῖται πρῶτον ἡ μήτηρ τοῦ γαμβροῦ καὶ κατόπιν ἡ νύμφη καὶ αἱ ἄλλαι γυναῖκες, *ὧν οἱ ἄνδρες εὑρίσκονται παρόντες ἐν τῷ γάμῳ*, χορευόμενος διὰ κοχλιαρίων ξυλίνων, ἅτινα ἐπιχαρίτως καὶ μετὰ μέλους κροτοῦσι, συμφώνως πρὸς τὸν ἦχον τῶν μουσικῶν ὀργάνων, τοῦ *δέφ*, τῶν *σαντουρίων*, τοῦ *σάζ* κτλ.

Αἱ εἰς τὸν γάμον προςκεκλημέναι γυναῖκες ἐν ἀμφοτέραις ταῖς οἰκίαις διασκεδάζουσιν ἐν χωριστῷ διαμερίσματι, προςφέρεται δὲ αὐταῖς *ῥακὶ* καὶ *καπνός*, ὧν τὴν χρῆσιν ἄριστα γινώσκουσιν αἱ γυναῖκες ἰδίᾳ τοῦ Ἰκονίου, παρ' αἷς θεωρεῖται ἄγευστος πολιτισμοῦ ἡ μὴ ῥακοποτοῦσα καὶ καπνίζουσα γυνή. Πᾶσαι αἱ παρθένοι, εἰς τὸ διαμέρισμα

τῶν γυναικῶν εἰσερχόμεναι, ὀφείλουσι νὰ ἀσπασθῶσι τὴν δεξιὰν ἁπασῶν τῶν καθημένων, ἀρχόμεναι ἀπὸ τῆς πρεσβυτέρας, ὡς σεβασμιωτέρας, ἣν ὅμως μετὰ μεγάλης δυσκολίας εὑρίσκουσι, διότι, ὡς γνωστόν, οὐδεμία γυνὴ εἶναι *πρεσβυτέρα*· εὐτυχῶς ὅμως πάντοτε εὑρίσκεται εὔσπλαγχνος δέσποινα, ἥτις, ἐξ οἴκτου πρὸς τὰ ἀτυχῆ ὁμόφυλα, ὑποχωρεῖ καὶ ἐν μέσῳ γελώτων καὶ θυμηδίας περατοῦται ἡ βάσανος τῆς ἀναμενούσης κόρης καὶ τελεῖται τὸ ἀπαραίτητον ἔθιμον τοῦ χειροφιλήματος.

Καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦτο τῶν ἑορτῶν αἱ τράπεζαι εἶναι διηνεκῶς πλήρεις ἐδεσμάτων, ἀφ' ὧν καθ' οἵαν δήποτε ὥραν ἐσθίουσιν οἱ βουλόμενοι. Καὶ ταῦτα μὲν γίνονται μέχρι τῆς πρωίας τῆς Κυριακῆς. Ἀλλ' ἐπὶ τῇ πρώτῃ ἀλεκτοροφωνίᾳ καὶ τῷ πρώτῳ ἀκούσματι τοῦ ἑωθινοῦ τῆς ἐκκλησίας κώδωνος καταπαύει πᾶς θόρυβος, σβέννυται πᾶς γέλως καὶ σιγὴ βαθεῖα διαδέχεται αὐτούς. Πάντες ἑτοιμάζονται ἵνα μεταβῶσιν εἰς τὸν ναόν. Ξυρίζεται ὁ γαμβρὸς καὶ καλλωπίζεται ἡ νύμφη. Λήγει ἡ ἀκολουθία τῆς λειτουργίας καὶ εἰσέρχεται μετὰ τῆς συνοδίας αὐτοῦ ὁ γαμβρὸς εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ μετ' ὀλίγον ὁδηγεῖται καὶ ἡ νύμφη. Ἀναγινώσκονται, χάριν *πολυτελείας*, ἐνίοτε καί τινες ἐκ τῶν εὐχῶν *τουρκιστί*, αἱ περιέχουσαι τὰς πρὸς τοὺς εἰς γάμου κοινωνίαν ἐρχομένους παραινέσεις τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἐκεῖθεν, ἐν μέσῳ χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως, ὁδηγοῦνται οἱ νεόνυμφοι εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ. Ἡ νύμφη, γονυπετοῦσα, ἀσπάζεται τὴν φλιὰν τῆς οἰκίας, εἰς ἣν εἰσέρχεται θραύουσα ἐπὶ τοῦ ἐπιστυλίου καρπὸν ῥοιᾶς, ὡς σύμβολον εὐτυχίας, καὶ οἱ συγγενεῖς τοῦ ἀνδρὸς ῥίπτουσι

διὰ τοὺς παῖδας κερμάτια χάλκινα καὶ ἀργυρᾶ, προςέτι δὲ ῥαίνουσι τὴν νύμφην διὰ κριθῆς ἢ σίτου, ὡς συμβόλου τῆς ἀφθονίας. Καὶ ἐπαναλαμβάνονται αὖθις αἱ ἑορταὶ κτλ. μέχρι τῆς ἑσπέρας τῆς Κυριακῆς, ὁπότε διασκορπίζονται πάντες οἱ κεκλημένοι καὶ φίλοι, τὴν τρικυμίαν διαδέχεται ἡ γαλήνη, μένουσι δὲ ὀλίγοι ἐκ τῶν στενωτάτων συγγενῶν τοῦ γαμβροῦ περὶ τοὺς νεονύμφους, δι᾽ οὓς ἡ ἀνατέλλουσα Δευτέρα ἀποτελεῖ νέαν ἀφετηρίαν ὅλως νέου βίου.

τῶν γυναικῶν εἰςερχόμεναι, ὀφείλουσι νὰ ἀσπασθῶσι τὴν δεξιὰν ἁπασῶν τῶν καθημένων, ἀρχόμεναι ἀπὸ τῆς πρεσβυτέρας, ὡς σεβασμιωτέρας, ἣν ὅμως μετὰ μεγάλης δυςκολίας εὑρίσκουσι, διότι, ὡς γνωστόν, οὐδεμία γυνὴ εἶναι *πρεσβυτέρα*· εὐτυχῶς ὅμως πάντοτε εὑρίσκεται εὔσπλαγχνος δέσποινα, ἥτις, ἐξ οἴκτου πρὸς τὰ ἀτυχῆ ὁμόφυλα, ὑποχωρεῖ καὶ ἐν μέσῳ γελώτων καὶ θυμηδίας περατοῦται ἡ βάσανος τῆς ἀναμενούσης κόρης καὶ τελεῖται τὸ ἀπαραίτητον ἔθιμον τοῦ χειροφιλήματος.

Καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦτο τῶν ἑορτῶν αἱ τράπεζαι εἶναι διηνεκῶς πλήρεις ἐδεσμάτων, ἀφ' ὧν καθ' οἵαν δήποτε ὥραν ἐσθίουσιν οἱ βουλόμενοι. Καὶ ταῦτα μὲν γίνονται μέχρι τῆς πρωίας τῆς Κυριακῆς. Ἀλλ' ἐπὶ τῇ πρώτῃ ἀλεκτοροφωνίᾳ καὶ τῷ πρώτῳ ἀκούσματι τοῦ ἑωθινοῦ τῆς ἐκκλησίας κώδωνος καταπαύει πᾶς θόρυβος, σβέννυται πᾶς γέλως καὶ σιγὴ βαθεῖα διαδέχεται αὐτούς. Πάντες ἑτοιμάζονται ἵνα μεταβῶσιν εἰς τὸν ναόν. Ξυρίζεται ὁ γαμβρὸς καὶ καλλωπίζεται ἡ νύμφη. Λήγει ἡ ἀκολουθία τῆς λειτουργίας καὶ εἰςέρχεται μετὰ τῆς συνοδίας αὐτοῦ ὁ γαμβρὸς εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ μετ' ὀλίγον ὁδηγεῖται καὶ ἡ νύμφη. Ἀναγινώσκονται, χάριν *πολυτελείας*, ἐνίοτε καί τινες ἐκ τῶν εὐχῶν *τουρκιστί*, αἱ περιέχουσαι τὰς πρὸς τοὺς εἰς γάμου κοινωνίαν ἐρχομένους παραινέσεις τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἐκεῖθεν, ἐν μέσῳ χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως, ὁδηγοῦνται οἱ νεόνυμφοι εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ. Ἡ νύμφη, γονυπετοῦσα, ἀσπάζεται τὴν φλιὰν τῆς οἰκίας, εἰς ἣν εἰςέρχεται θραύουσα ἐπὶ τοῦ ἐπιστυλίου καρπὸν ῥοιᾶς, ὡς σύμβολον εὐτυχίας, καὶ οἱ συγγενεῖς τοῦ ἀνδρὸς ῥίπτουσι

διὰ τοὺς παῖδας κερμάτια χάλκινα καὶ ἀργυρᾶ, προςέτι δὲ ῥαίνουσι τὴν νύμφην διὰ κριθῆς ἢ σίτου, ὡς συμβόλου τῆς ἀφθονίας. Καὶ ἐπαναλαμβάνονται αὖθις αἱ ἑορταὶ κτλ. μέχρι τῆς ἑσπέρας τῆς Κυριακῆς, ὁπότε διασκορπίζονται πάντες οἱ κεκλημένοι καὶ φίλοι, τὴν τρικυμίαν διαδέχεται ἡ γαλήνη, μένουσι δὲ ὀλίγοι ἐκ τῶν στενωτάτων συγγενῶν τοῦ γαμβροῦ περὶ τοὺς νεονύμφους, δι' οὓς ἡ ἀνατέλλουσα Δευτέρα ἀποτελεῖ νέαν ἀφετηρίαν ὅλως νέου βίου.

ΣΚΕΨΕΙΣ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΟΥ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΤΗΝΩι ΠΑΝΗΓΥΡΕΩΣ

Ἡ ἐπισημοτάτη πασῶν τῶν παρ᾽ ἡμῖν πανηγύρεων μετὰ τὴν τοῦ Ἁγίου Τάφου προσκύνησιν ὁμολογουμένως εἶναι ἡ ἐν Τήνῳ πανήγυρις, δὶς τοῦ ἔτους, κατὰ τὴν 25ην Μαρτίου καὶ 15ην Αὐγούστου, ἐπαναλαμβανομένη.

᾽Αλλ᾽ ἐν ταῖς πανηγύρεσι τοῦ σημερινοῦ Ἕλληνος ὁ ἐν τῇ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων παρατεθειμένῃ πανδαισίᾳ τὸν βίον κατατρυφήσας δὲν θέλει ἰδεῖ τοὺς πρὸς εὐρωστίαν τῶν σωμάτων ἀθλητικοὺς ἀγῶνας, ἀλλ᾽ οὐδ᾽ εἰς χαροπὰς καὶ πλήρεις νεότητος παιδιὰς θέλει τάρπῃ, οὐδὲ ἀναμνήσεις ἐφηβικῆς καὶ ἀνδρικῆς ῥώμης θέλουσιν ἀναμνήσει αὐτὸν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, οὐδ᾽ ἄλλο τι γενναῖον καὶ ἀξιομίμητον παράδειγμα θέλει ἀποκομίσει ἀπαίρων ἀπὸ τοῦ τόπου τῆς πανηγύρεως, εἰμὴ τὴν ἐκ τῆς ἀγρυπνίας καὶ ναυτίας τυχὸν προξενηθεῖσαν τῷ καθ᾽ ἡμέραν αὐτοῦ βίῳ ἐκτροχίασιν, καὶ ἀμυδρὰν καὶ ἐπιπόλαιόν τινα ἀνάμνησιν τῆς τελεσθείσης τελετῆς ἢ τοῦ ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ συμπαρασταθέντος αὐτῷ πλήθους.

Καὶ ἂν μὲν ἀνήκῃ ὁ εἰς τὴν πανήγυριν ταύτην ἰδίως

μεταβαίνων Ἕλλην εἰς τὴν εὐτυχῆ ἐκείνην ὁμάδα, ἥτις ὑπὸ τὴν αὔραν τῆς Ἐλευθερίας καὶ ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Εὐνομίας ἀπολαύει ἀμέριμνος καὶ δίκην Ἀσιανοῦ ἢ Συβαρίτου τὰ ἀγαθὰ τοῦ βίου, θέλει καὶ αὖθις ἀμέριμνος ἐπαναλάβει τὸν πάλαι βίον, κατατρίβων τὸν χρόνον, ὡς καὶ πρότερον, εἰς ταπεινὰ ἔργα, καί, περὶ μικρὰ τυρβάζων, θέλει ἴσως ὑπολογίζει τὸν χρόνον τῆς ἐπαναλήψεως τοιαύτης τινὸς ἑορτῆς ὅπως καὶ πάλιν ἐπαναλάβῃ τὰ αὐτά. Ἂν ὅμως ἀνήκῃ εἰς τὴν μεγάλην μερίδα τῶν ὑποδούλων ἀδελφῶν, ὁ τοιοῦτος, ὡς ἀπόκληρος υἱὸς οὐδ' ἅπαξ τῶν ἀγαθῶν τῆς ἐλευθερίας γευσάμενος, ἀλλὰ νυχθήμερον στένων ὑπὸ τὴν πίεσιν καὶ ἄκρᾳ τῇ γλώσσῃ μόνον τοῦ ἀπηγορευμένου αὐτῷ καρποῦ ἀψάμενος, θέλει καὶ πάλιν ὡς Εἵλως ἐπαναλάβει τὸν αὐτὸν βίον, τὰς αὐτὰς ταλαιπωρίας καὶ τὴν αὐτὴν δουλικὴν περιφρόνησιν· ἐπανέρχεται δὲ εἰς τὴν καλύβην, συγκομίζων, ὡςεὶ ἐν Τροφωνίου μεμαντευμένος, βαρεῖαν θλῖψιν, ἀποτέλεσμα οὐχὶ φθόνου, ἀλλὰ παραπόνου, παραπόνου μυχίου. Καὶ ἐν ᾧ ἀγέρωχον ὑψοῖ ὁ πρῶτος τὸ μέτωπον, οὗτος, ὡς κατάρατος υἱὸς τῶν αὐτῶν μὲν πλὴν πρὸς αὐτὸν σκληρῶν γονέων, μακρὰν τοῦ πατρικοῦ οἴκου, εἶναι καταδεδικασμένος μακρόθεν μόνον νὰ θεᾶται τὸν τοσαύτας ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ ἀνακυκῶντα ἀναμνήσεις καπνόν, ἀναθρώσκοντα ἀπὸ τῆς οἰκείας στέγης, ὑφ' ἣν οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἀπολαύουσι πάντων τῶν ἀγαθῶν τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου. Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ἀναλογιζόμενος ὁ ὑπὸ τὴν δουλείαν Ἕλλην θλίβεται, καὶ ἐν ᾧ μετὰ τοῦ μειδιάματος ἐν τοῖς χείλεσι καὶ τῆς ἁγίας χαρᾶς ἐν τῇ καρδίᾳ, θρησκευτικὸν τελῶν καθῆκον, προς-

τρέχει, ἀπέρχεται βαθύτατα τὴν καρδίαν νυγείς, καὶ ἕνεκα τῆς ἀντιθέσεως τοῦ ἑαυτοῦ βίου πρὸς τὸν τοῦ ἀδελφοῦ εὔχεται μυστικῶς κατὰ διάνοιαν εὐχὴν ἁγίαν μετὰ γλυκέος παραπόνου :

"Ιλεως, Πλάστα! καὶ δι' ἡμᾶς αὐγὴ δὲν θ' ἀνατείλῃ ;...

Καὶ ἐπανέρχεται εἰς τὴν γενέτειραν. Καὶ προςπαθεῖ νὰ λησμονήσῃ, κατασωτεύων τὸν χρόνον ἐν τῷ ἡμερουσίῳ βίῳ, τὴν ὡς ἐν πανοράματι πρὸ αὐτοῦ ἐκπτυχθεῖσαν μαγευτικὴν φαντασμαγορίαν. Καὶ διέρχεται τὸν βίον. Οὕτως παρέρχονται ἐνιαυτοί, δεκαετηρίδες, οἴμοι! καὶ αἰῶνες, καὶ κατ' οὐδὲν ἡ τύχη αὐτοῦ μεταλλάσσει. Ἡ αὐτὴ μονότονος καὶ διηνεκὴς περὶ τὸν ἑαυτοῦ ἄξονα φαύλη περιστροφὴ τοῦ τροχοῦ τῆς ζωῆς αὐτοῦ! . . .

Πῶς λοιπὸν εἶναι δυνατὸν νὰ συντελέσῃ ὁ ἐν εὐδαιμονίᾳ τὸν βίον διάγων ἀδελφὸς νὰ τείνῃ ἀρωγὸν τὴν χεῖρα, ἀφ' οὗ καὶ αὐτὸς μόλις κατώρθωσεν, ἀχανῆ διαπηδήσας ἄβυσσον, νὰ σωθῇ ἀπὸ τῶν ὀνύχων τοῦ αὐτοῦ διώκτου;

Καιρός, φρονοῦμεν, νὰ δοθῇ σὺν τῷ ὑπάρχοντι θρησκευτικῷ καὶ *ἐθνικὸς χαρακτὴρ* εἰς τὰς πανηγύρεις, καὶ ἰδίᾳ εἰς τὴν τῆς Τήνου. Ἡ γνώμη αὕτη δὲν ῥίπτεται πρώτην φορὰν νῦν ὑπὸ τὰ ὄμματα ἡμῶν· πολλάκις ἐλέχθη, πολλὰ ἐγράφησαν περὶ αὐτῆς, πλεῖσται συζητήσεις διεξήχθησαν, ἀλλὰ μόνον θεωρητικῶς καὶ ἐπὶ τοῦ χάρτου. Δὲν ἦλθεν ἆρά γε ἀκόμη ἡ ἐποχὴ ὅπως ἐπιτευχθῇ καὶ ἡ πρακτικὴ αὐτῆς ἐφαρμογή, ὥςτε, ἀναχωρῶν ὁ ὑπὸ τὴν δουλείαν Ἕλλην ἐκ καθαρῶς ἑλληνικῆς πανηγύρεως καὶ ἐν ἀκραιφνεῖ ἑλληνικῷ ἐδάφει συναγειρομένης, νὰ ἀπο-

κομίσῃ αὐτὸς καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ ἐθνικόν τι ζώπυρον, ἐθνικόν τι σπέρμα, ὅπερ βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον ὑποθερμαινόμενον νὰ ἐκκολαφθῇ, νὰ αὐξήσῃ, νὰ μεγεθυνθῇ, καὶ ἐν δεδομένῃ τινὶ ἀνάγκῃ ἀγλαοὺς καὶ γενναίους τοὺς καρποὺς νὰ παραγάγῃ;

Ἄλλοι, μηδεμίαν, ὡς ἡμεῖς, ἔχοντες ἀνάγκην, σκέπτονται ὅμως περὶ διαδόσεως ἐθνικοῦ φρονήματος, δημιουργοῦσιν ἀφορμάς, ὑποβάλλονται εἰς κολοσσιαίας δαπάνας, ἄπειρα μηχανῶνται τεχνάσματα, καὶ ἡμεῖς, ἐν ᾧ δι' ὀλίγων μόνον, ἐλαχίστων, θυσιῶν δυνάμεθα νὰ ἐμφυτεύσωμεν εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ὅλου Ἔθνους τὸν πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἔρωτα, παραμελοῦμεν, παρόντων τοσούτων Ἑλλήνων, ἐκ πάσης ἑλληνίδος γῆς καὶ γωνίας συνελθόντων, παραμελοῦμεν ἀναλγήτως, καὶ ἀφίνομεν νὰ παρέρχηται ἄγονος ἡ μεγάλη τῆς 25ης Μαρτίου ἡμέρα ἄνευ σπουδαίας πανηγυρικῆς τελετῆς, τελετῆς ἐθνικῆς, δυναμένης νὰ καταπλήξῃ τὸν πεφοβημένον Ἕλληνα τῆς Ἠπείρου, τὸν δολερῶς ἐπιβουλευόμενον Μακεδόνα καὶ τὸν κατεπτηχότα τῆς Ἐλάσσονος Ἀσίας Ἴωνα και νὰ ἐμβάλῃ εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν τὴν ἐφ' ἑαυτῶν, καὶ μόνον ἐφ' ἑαυτῶν μετὰ Θεόν, πεποίθησιν περὶ τῆς βελτιώσεως τῆς ἰδίας τύχης, πεποίθησιν ἀναγκαιοτάτην, δι' ἧς καὶ μόνης λαμβάνουσι ζωήν, κινοῦνται, δρῶσιν, ἀναδεικνύονται καὶ μεγαλουργοῦσι τὰ ἔθνη.

Διὰ τί, ὡς ἐν παραδείγματι, νὰ μὴ συγκροτηθῇ βαθμηδὸν πινακοθήκη ἐν τοῖς ἐπέκεινα τῶν ἑκατὸν δωματίοις τῆς ἱερᾶς ἐκκλησίας Τήνου, περικλείουσα σὺν τῷ χρόνῳ τὰς εἰκόνας τῶν ἡρώων τοῦ 21 ὑπὸ τῶν καλλίστων ζωγράφων τῆς Πατρίδος ἐξειργασμένας, οὕτω δὲ ὁ Χριστια-

νὸς Ἕλλην μετὰ τὴν προςκύνησιν τῶν εἰκόνων τῶν ἁγίων, προςελθὼν νὰ προςενέγκῃ μετὰ σεβασμοῦ τὸν φόρον τῆς ἰδίας εὐγνωμοσύνης πρὸς τὰς ἀποιχομένας ἐκείνων ψυχάς; Ἡ μὴ τὸ τοιοῦτον θεωρεῖται ἀσέβεια; Ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀσέβεια ἡ ἀγνωμοσύνη; Καὶ δὲν εἶναι ἀγνωμοσύνη τὸ νὰ μὴ παρέχῃ ἡ θρησκεία τὴν ἀρωγὴν αὐτῆς εἰς τὸ ἐθνικὸν μεγαλεῖον, ἐν ᾧ τὸ Ἔθνος ἐθυσίασεν ἑαυτὸ πρὸς ὑποστήριξιν ἐκείνης καὶ ὅσον ἦν ἀνθρωπίνως δυνατὸν ἐβοήθησεν αὐτῇ;

Δὲν πρόκειται νὰ συστήσωμεν *προπαγάνδας*, νὰ διαθέσωμεν μέσα δόλια πρὸς ἐπιτυχίαν δολιωτέρων σκοπῶν· ἐπιβάλλεται ἡμῖν καθῆκον, εἶναι ἀνάγκη, νὰ γνωρίσωμεν τοῖς ἀγνοοῦσιν ἀδελφοῖς ἡμῶν τὸ μεγαλεῖον τῶν προγόνων, τὸ κλέος τῶν πατέρων, καὶ νὰ παροτρύνωμεν αὐτοὺς εἰς μίμησιν. Τίς ἁρμονικωτέρα σύζευξις τῆς ἰδέας τῆς θρησκείας καὶ τῆς τοῦ ἐθνισμοῦ, ἀμοιβαίως βοηθουμένων;

Ο ΑΠΟΛΙΘΩΘΕΙΣ ΠΟΙΜΗΝ

Πρὸς δυσμὰς τοῦ Ταύρου, ὄρους ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, διήκοντος μέχρι τῆς Καυκασίου Ῥωσσίας, ῥέει ποταμός τις, βαθμηδὸν διὰ τῆς συμβολῆς διαφόρων ποταμίων ἐπίφοϐος καθιστάμενος καὶ ἀποτελῶν τὸ τουρκιστὶ *Κὴρκ-Γκετσὶτ* (Τεσσαράκοντα Διαϐάσεις, Περάσματα) λεγόμενον, διὰ τὸ ἑλικοειδὲς τοῦ ῥείθρου. Ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ τούτου εἰς ἓξ ὡρῶν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ ἑλληνοφώνου *Μεταλλείου τοῦ Ταύρου* (*Μπουγὰ Μαδενή*, ἤ, κοινότερον, *Μπουλγὰρ Μαδενή*) ὑπάρχει λεκανοπέδιον μεταξὺ ὀρέων τινῶν, ἀποχωριζόντων τὴν Κιλικίαν ἀπὸ τῆς Καππαδοκίας, ἔνθα εὑρίσκεται θέρμη παγκοίνου φήμης καθ' ἅπασαν τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, γνωστὴ διὰ τοῦ ἀρμενικοῦ μᾶλλον ὀνόματος *Τσουρμούκ*, ἤτοι κατ' ἐξοχὴν *Θέρμης*, ἔχουσα ἰαματικὰς ἰδιότητας, ἐπιβεϐαιωθείσας μὲν διὰ τῆς θεραπείας ποικίλων χρονίων νοσημάτων, ἀποδιδομένας δὲ ὑπὸ τῶν περιοίκων Ἑλλήνων τε καὶ Τούρκων ἕνεκεν ἀμαθείας εἰς ὑπερφυσικὰς δυνάμεις.

Τῷ ἀπὸ τῆς Ταρσοῦ εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἐλάσσονος Ἀσίας ἀναβαίνοντι καὶ πρὸς τὴν Νίγδην ἢ τὸ Μεταλ-

λεῖον τοῦ Ταύρου χωροῦντι μακρόθεν προβάλλεται βουνὸς ὑψηλός, βραχώδη τὴν κορυφὴν ἀνέχων καὶ οἱονεὶ ἀγάλματά τινα παριστάς. Ἅμα δ' ἐγγὺς τῶν ὑπωρειῶν τοῦ βουνοῦ φθὰς βλέπει ὁ περιηγητὴς ὅτι ἡ μακρόθεν ὀπταπάτη καθίσταται εὐκρινεστέρα καὶ διακρίνει ὅτι ὁ βράχος, ὁ ἐπισπασάμενος τὰ βλέμματα καὶ τὴν προσοχὴν αὐτοῦ, δὲν ἦτο ὅλως ἀπατηλόν τι, ἀλλὰ πολλοῦ τοῦ ἀληθοῦς μετέχον ὅραμα.

Τῷ ὄντι, νομίζει ὅτι ἀγέλη προβάτων βόσκει ἐπὶ τῶν ἀκρωρειῶν τοῦ βουνοῦ, ἐν ᾧ χρόνῳ ὁ βοσκός, ἐρείδων τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τῆς καλαύροπος, ἀναπαύεται ἀπὸ τῶν μόχθων τῆς ἑαυτοῦ ἐργασίας. Δευτέρα ὅμως παρατήρησις τοῦ βουνοῦ ἐξάγει αὐτὸν τῆς ἀπάτης, καὶ βεβαιοῦται τότε ὅτι οὐχὶ ποίμνιον ἐσκορπισμένον, ἀλλὰ λίθοι, παρεμφερεῖς πρὸς πρόβατα, εἶναι διεσπαρμένοι ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ βουνοῦ. Τότε ὁ ἀγωγιάτης, ἂν ἦναι Μικρασιάτης Ἕλλην, δεικνύων τὴν ὑπὸ τὸν βουνὸν θέρμην, διηγεῖται τὴν ἑξῆς παράδοσιν:

Ὅτε ἡ ἁγία Ἑλένη, ἡ μήτηρ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου, περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς δ´ ἑκατονταετηρίδος μετέβαινεν ἀπὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς Παλαιστίνην ὅπως προσκυνήσῃ τοὺς Ἁγίους Τόπους, ἐν οἷς ἐγεννήθη, ἐδίδαξεν, ἔπαθεν, ἐτάφη καὶ ἀνέστη ὁ Σωτήρ, διήρχετο ἀπὸ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας· κατὰ τὴν πορείαν αὐτῆς ἡ μήτηρ τοῦ πρώτου χριστιανοῦ αὐτοκράτορος κατεσκεύαζε διάφορα εὐεργετικὰ ἱδρύματα *(χαϊρέτ)*, οἷον γεφύρας, ξενῶνας κλπ. Διερχομένη δὲ καὶ διὰ τοῦ ῥηθέντος ποταμοῦ *Κὴρκ-Γκετσὶτ* παρὰ τὴν Ξυλίνην Γέφυραν *(Ταχτὰ-Κιοπρού)*, εἶδε

πηγήν, ἐξ ἧς ἀνέβλυζε θερμότατον ὕδωρ, ὅπερ ἤθελε νὰ χρησιμοποιήσῃ εἰς κοινὴν ὠφέλειαν· ὅθεν ἀπεφάσισε νὰ περικλείσῃ τὴν πηγὴν δι' οἰκοδομῆς περιβλέπτου, καὶ πρὸς τοῦτο ἐζήτει παρὰ τῶν περιοίκων ποιμένων γάλα ὅπως δι' αὐτοῦ κατασκευάζῃ τὸν πρὸς τὸ οἰκοδόμημα ἀπαιτούμενον πηλόν. Καὶ πάντες μὲν ἀσμένως προςέφερον τὸ αἰτούμενον, εἷς δὲ μόνος, λίαν κακότροπος ποιμήν, ἠρνεῖτο νὰ δώσῃ καὶ ἀνθ' ἁδρᾶς ἔτι ἀμοιβῆς τὸ γάλα, οὗ ἀναπόφευκτον ἀνάγκην εἶχεν ἡ Ἑλένη, καθότι τὸ κτίριον εὑρίσκετο ἤδη περὶ τὸ πέρας αὐτοῦ. Τότε, ὀργισθεῖσα ἡ ἁγία Ἑλένη, κατηράσθη τὸν κακὸν ποιμένα, ὅςτις, ὡς ἄλλη Νιόβη, ἀπελιθώθη καὶ εἰς βράχον ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ βουνοῦ μετεβλήθη.

Ἔκτοτε οἱ πρὸς θεραπείαν τὴν πηγὴν ταύτην ἐπισκεπτόμενοι δὲν ὀκνοῦσι, καὶ μάλιστα οἱ Τοῦρκοι, νὰ ἀνέρχωνται ἐπὶ τοῦ βουνοῦ καὶ νὰ διέρχωνται ὡς ὑπὸ θόλον ὑπὸ τὸν ἐπὶ τῆς καλαύροπος ἐρειδόμενον ποιμένα καὶ νὰ λαμβάνωσιν ἀπὸ τοῦ ἐδάφους χῶμα, χρησιμεῦον παρ' αὐτοῖς ὡς ἀλεξιτήριον κατὰ πάσης νόσου καὶ πάσης μαλακίας ἐν τοῖς ἀπωτάτοις αὐτῶν χωρίοις, εἰς ἃ δυςτυχῶς πολύς, πάρα πολὺς ἀκόμη, φαίνεται, χρόνος θέλει παρέλθει μέχρι οὗ κατέλθῃ ἐκ τῆς ἐξορίας ὁ Ἱπποκράτης καὶ πατήσῃ Ἀσκληπιάδου πούς.

ΠΕΡΙ ΙΚΟΝΙΟΥ

ΑΝΕΓΝΩΣΘΗ ΕΝ ΤΩ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΩ ΣΥΛΛΟΓΩ «ΠΑΡΝΑΣΣΩ»
ΤΗ ΕΙΚΟΣΤΗ ΤΡΙΤΗ ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1889

Τῇ μνηστῇ μου

Νωχελῶς καὶ περιπαθὴς ὡς ἀσιανὴ νύμφη ἐξαπλοῦται ἡ χερσόνησος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας πρὸς τὰ δυτικὰ τῆς μεγίστης τῶν πέντε ἠπείρων. Καὶ πρὸς βορρᾶν μὲν αὐτῆς διηνεκῶς συνθραύονται τὰ ἄγρια κύματα τοῦ Εὐξείνου Πόντου, πλαγιόθεν δὲ περιρρέεται ὑπὸ τῶν ῥευμάτων τοῦ Θρᾳκικοῦ Βοςπόρου, τῆς Προποντίδος καὶ τοῦ Ἑλληςπόντου καὶ περιλούεται ὑπὸ τῶν γλαυκῶν ὑδάτων τοῦ Αἰγαίου καὶ τῆς Μεσογείου, ἐν ᾧ σχεδὸν τετιθασσευμένος λείχει τοὺς πόδας τῆς ἡδυπαθοῦς νηρηΐδος ὁ Τίγρης μετὰ τοῦ ὁμόρρου Εὐφράτου.

Ἡ ἐκτεταμένη καὶ ἀξία πολλοῦ λόγου χερσόνησος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, σχεδὸν ἑνουμένη μετὰ τῆς Εὐρώπης, ἀφ' ἧς χωρίζεται μόνον διὰ τῶν στενῶν πορθμῶν τοῦ Ἑλληςπόντου καὶ τοῦ Βοςπόρου,—διότι αἱ ἀνὰ τὰ περὶ αὐτὴν πελάγη διεσπαρμέναι πολυάριθμοι νῆσοι ἀποτελοῦσιν οἱονεὶ

σειρὰν γεφυρῶν —, εὑρίσκετο ἀπὸ τῶν προϊστορικῶν χρόνων εἰς ἀμοιβαίαν ἐπικοινωνίαν καὶ εἵλκυσε πρὸς ἑαυτὴν τὴν προσοχὴν τῶν ἐν τῇ Κυρίως Ἑλλάδι οἰκούντων, οἵτινες, φύσει πεπροικισμένοι δι' ἀπαραμίλλου καλαισθησίας περὶ τὸ ἐκλέγειν τοὺς οἰκησίμους τόπους, ἀπῴκισαν τὴν γείτονα χώραν, εὑρόντες ἐν αὐτῇ πάντα τὰ πρὸς εὐζωΐαν καὶ εὐημερίαν τοῦ ἀνθρώπου ἀπαιτούμενα στοιχεῖα, οὐρανὸν ἔξοχον, ἔδαφος γονιμώτατον, κλῖμα γλυκύ, χῶρον ἀπέραντον, ποταμοὺς ἀναριθμήτους, ὄρη τὸ μὲν διηνεκῶς χιονοσκεπῆ, τὸ δὲ χλοάζοντα, πεδιάδας ἀχανεῖς, λίαν εὐφυεῖς πρὸς καλλιεργίαν πάντων ὅσα ὧραι φύουσι, πλοῦτον ἄπειρον παντοίων προϊόντων, δάση ἀρχέγονα, μεταλλικῶν ὑδάτων ἀπειραρίθμους πηγάς, κοιλάδας γραφικωτάτας καὶ τέλος πάνθ' ὅσα ἡ μήτηρ Φύσις ἐκέκτητο ἐδωρήσατο τῇ φίλῃ θυγατρί, προικισθείσῃ μετὰ δαψιλείας καὶ στοργῆς. Τιμηθεῖσα δὲ ἡ Μικρὰ Ἀσία ἐγκαίρως ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τῆς Κυρίως Ἑλλάδος διὰ τῆς ἀποστολῆς πολυπληθῶν ἀποικιῶν, οὐδόλως ἐδείχθη ἥττων τῶν προσδοκιῶν τῶν ἀποίκων, ἐν πολλοῖς μάλιστα καὶ ὑπερηκόντισεν αὐτάς, διότι ἐγέννησεν οὐχὶ ὀλίγους οὐδὲ τοὺς ἀσημαντοτάτους τῶν ἀνδρῶν, ὅσοι ἐκλέϊσαν τὴν ἑλληνικὴν φυλήν.

Ἐν ταύτῃ ἐγεννήθη ὁ *Σμυρναῖος* ἢ *Χῖος* Ὅμηρος, Ἀλκαῖος ὁ *Μυτιληναῖος*, Ἀλκμὰν ὁ ἐκ *Σάρδεων* τῆς Λυκίας, Ἀνακρέων ὁ *Τήϊος*, Σαπφὼ ἡ *Λεσβία* κλπ. κλπ. Ὁμοίως ἐκ τῶν *ἑπτὰ* σοφῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος οἱ *τέσσαρες* κατάγονται ἐκ τῆς χερσονήσου ταύτης, Θαλῆς ὁ *Μιλήσιος*, Κλεόβουλος ὁ *Ῥόδιος*, Πιττακὸς ὁ *Μυτιληναῖος*, Βίας ὁ *Πριηνεύς*. Ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπ' ἴσης χώρας

ἐξῆλθε Πυθαγόρας ὁ *Σάμιος*, Αἴσωπος ὁ *Φρύξ*, Ἀναξαγόρας ὁ *Κλαζομένιος*, Ἀσπασία ἡ *Μιλησία*, Ἱπποκράτης ὁ *Κῷος*, Ἀρεταῖος καὶ Στράβων οἱ *Καππαδόκαι*, Ἡρόδοτος καὶ Διονύσιος οἱ *Ἁλικαρνασσεῖς*, Γαληνὸς καὶ οἱ Ἄτταλοι ἐκ *Περγάμου*, Διογένης ὁ *Σινωπεύς*, Διονύσιος ὁ Λογγῖνος καὶ ἡ βασίλισσα Ζηνοβία ἐκ *Παλμύρας*, Ἀπολλώνιος ὁ *Τυανεύς*, Λουκιανὸς ὁ *Σαμοσατεὺς* καὶ ἄπειροι ἄλλοι, διαπρέψαντες ἐν πᾶσι τοῖς κλάδοις τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας. Ἐὰν δὲ παρακολουθήσωμεν τὸ ρεῦμα τῶν αἰώνων, θὰ ἴδωμεν ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ **Σωτὴρ** τοῦ κόσμου ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ἐνηνθρώπισε καὶ ἐξ αὐτῆς ὁ Μονοθεϊσμὸς διὰ τῶν Ἑβραίων τὸ πρῶτον καὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ κατόπιν μετεδόθη εἰς τὰ λοιπὰ σημεῖα τοῦ ὁρίζοντος καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ὁ διδάσκαλος τῶν Ἐθνῶν Παῦλος ἐκ *Ταρσοῦ* τῆς Κιλικίας, Βασίλειος ὁ Μέγας καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Γρηγόριος ὁ Νύσσης ἐκ *Καισαρείας* τῆς Καππαδοκίας, Γρηγόριος ὁ Θεολόγος ἐκ *Ναζιανζοῦ*, Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἐξ *Ἀντιοχείας*, ὁ Ἀμφιλόχιος ἐξ *Ἰκονίου*, ὁ γενάρχης τῆς δυναστείας τῶν Ἰσαύρων Λέων ὁ Γ' ἐξ *Ἰσαυρίας* κλπ. κλπ. κλπ., ὧν τὰ ὀνόματα μόνον ἀναγραφόμενα δύνανται νὰ ἀποτελέσωσιν ὀγκωδέστατον τόμον λεξικοῦ κυρίων ὀνομάτων.

Ἀλλὰ sic transit gloria mundi! Ἡ περικλεὴς χώρα παρήκμασε τέλεον, καὶ νῦν βάρβαροι ὀρδαὶ ἀντικατέστησαν τοὺς μουσολήπτους τόπους, ἐν οἷς ἡ ἀνθρωπίνη εὐφυΐα μετὰ τοσαύτης ἐπιτυχίας ἤκμασεν. Σήμερον ἐρείπια μόνον καὶ οἰκτρῶς ἠκρωτηριασμένα τινὰ μνημεῖα τῆς παλαιᾶς εὐκλείας κεῖνται διεσπαρμένα, ὡς ἀπολευκανθέντες σκελε-

τοὶ προκατακλυσμιαίων καὶ παντελῶς ἐκλιπόντων ζώων, καὶ καλύπτουσι τὰς ἀχανεῖς ἐκτάσεις, ἐφ' ὧν ποτε τοσοῦτοι ἄνδρες εἰργάσθησαν ὑπὲρ τοῦ πολιτισμοῦ τῆς ὅλης ἀνθρωπότητος, ἡ δὲ σκαπάνη τοῦ γεωργοῦ καὶ τὸ διαπεραστικὸν ὡς τὸ τοῦ Λυγκέως βλέμμα φιλομαθοῦς ξένου περιηγητοῦ ἀναζητεῖ ἴχνη τινὰ τοῦ θεάτρου τοσούτων σημαντικῶν γεγονότων. Ὁ ἐκ τῶν σπλάγχνων τῆς βαρβάρου Ἀσίας πνεύσας βροτολοιγὸς Σιμοὺν ἐμάρανε τὸ ἀγλαὸν τοῦ πολιτισμοῦ δένδρον, καὶ διὰ παχέος στρώματος κόνεως ἀμαθείας κατεκάλυψε πᾶσαν ἐξέχουσαν κορυφὴν τοῦ προτέρου μεγαλείου. Δὲν ὑπάρχουσι πλέον αἱ θαλεραὶ πόλεις, ἐν αἷς ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ἵδρυσε τὰς ἀπείρους τηλαυγεῖς ἑστίας τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, οἱ περιφανεῖς ναοὶ καὶ τὰ δαιμόνια ἔργα τέχνης τῶν ἀποιχομένων γενεῶν τέλεον ἐξηλείφθησαν ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς, ἡ δὲ πρότερον χαριτόβρυτος γῆ τῶν Ἀττάλων καὶ τῶν Σελεύκων ἀπεσκελετώθη ἐξ ὁλοκλήρου, καὶ τὸ ἐν Βιθυνίᾳ τῶν Προυσιῶν καὶ Νικομηδῶν βασίλειον καὶ τὸ ἐν τῷ Πόντῳ τῶν Κομνηνῶν μόνον ἐν τῇ Ἱστορίᾳ ὡς ἀπὸ δεινοῦ ναυαγίου διεσώθησαν. Ἀσήμαντα μόνον ἴχνη εὑρίσκονται τῶν πόλεων, ἐφ' ὧν μετὰ τῶν γενναίων Μυρίων εὔελπις ἐφιζάνουσα ἡ γλυκυτάτη Ἀττικὴ Μέλισσα συνῆγεν ἐν τῇ κυψέλῃ τῆς Κύρου *Ἀναβάσεως* μετ' ἐπιμελείας τὸ εὔοσμον μέλι, τὸ ἐπὶ τοσούτους αἰῶνας διαθρέψαν καὶ ἐπὶ μακροὺς ἔτι, Θεοῦ διδόντος, διαθρέψον πολλὰς γενεὰς ἀνθρώπων, καὶ περὶ ὧν ἀείποτε μεταχειρίζεται σχεδὸν στερεοτύπως τὰ ὀνόματα «πόλις οἰκουμένη μεγάλη καὶ εὐδαίμων» — σήμερον, ἂν ἀνίστατο ἐκ νεκρῶν, θὰ ἔφριττε πρὸ τῆς

τηλικαύτης ἀπεριγράπτου καταστροφῆς καὶ θὰ ἀπέθνησκεν ἐκ νέου περὶ τῶν πάντων ἀπιστῶν. . . .

Καὶ ὅμως ἠδύνατο, ἠδύνατο νὰ ἦναι ἐνδελεχῶς, ἂν μὴ εὐδαίμων, τοὐλάχιστον ὅμως εὔπορος ἡ Μικρὰ Ἀσία, κεκτημένη τοσοῦτον φυσικῶν πλεονεκτημάτων πλοῦτον, δι' οὗ πολλὰ ἑκατομμύρια ἀνθρώπων νὰ τρέφωνται μέχρι συντελείας τῶν αἰώνων, ἂν ὀλίγη μόνον κατεβάλλετο μέριμνα ὑπὸ τῶν καταχτησαμένων αὐτήν, καὶ ἀπειραρίθμους δὲ καὶ ἄλλους πλούτους νὰ συναγείρῃ πανταχόθεν. Τὰ μεταλλεῖα τοῦ χρυσοῦ καὶ τοῦ ἀργύρου καὶ τοῦ χαλκοῦ καὶ τοῦ σιδήρου καὶ τῶν λοιπῶν μετάλλων εὐγενῶν καὶ μή, ἅτινα μετ' ἀδιηγήτων κινδύνων ἐν μέσῳ ὠκεανῶν καὶ πελαγῶν οἱ ἀτυχεῖς πτωχοί, φεύγοντες τὸ φάσμα τῆς στυγνῆς Πενίας, ἀναζητοῦσι μακρὰν τῆς φίλης πατρίδος καὶ τῶν ἀγαπητῶν συγγενῶν ἐν τῇ Καλλιφορνίᾳ ἢ τῷ Μεξικῷ, θὰ ἠδύναντο εὐκόλως, χωρὶς νὰ διασχίζωσιν ἀχανεῖς στέππας, ὄρη χιονόβλητα, ἐρήμους ἀμμοσκεπεῖς ἢ νὰ συναντήσωσιν ἀγρίας ἰθαγενῶν φυλάς, νὰ ἀποκτῶσιν ἀκινδυνώτερον καὶ νὰ διανύωσιν ἐν σχετικῇ εὐμαρείᾳ τὸν βραχὺν ἄλλως βίον αὐτῶν, δοξολογοῦντες τὸν Δοτῆρα πάντων τῶν ἀγαθῶν. Ὁ Θεὸς ἀφθόνως ἐχορήγησε πάντα τὰ πρὸς τὴν ζωὴν χρειώδη εἰς τοσαύτην πληθύν, ὥςτε ταῦτα θὰ ἐπήρκουν καὶ θὰ ὑπερήρκουν καὶ ἂν ἐπὶ διςεκατομμύρια ἐτῶν παρετείνετο ὁ βίος τῆς ἀνθρωπότητος· ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος, ἕνεκα τῆς ἀκατανοήτου ἀπληστίας καὶ πλεονεξίας ὀλίγων τινῶν, κενοῖ ἀκαταπαύστως μετ' ἀπογοητεύσεως καὶ ἀπογνώσεως τὴν κύλικα τῆς ζωῆς, καταρώμενος πολλάκις ὡς ὁ Ἰὼβ καὶ τὴν ἡμέραν αὐτὴν τῆς γεννήσεώς του! . . .

* *
*

Ἐν τῷ κέντρῳ περίπου τῆς μικρασιατικῆς χερσονήσου 500 χιλιάμετρα πρὸς Ἀ. τῆς Σμύρνης, ἐκτείνεται *εὐρύ, ὁμαλὲς καὶ λεῖον ὥςπερ θάλαττα πεδίον*, ἔχον ἐν τῷ μέσῳ αὐτοῦ τὸ **Ἰκόνιον,** ὁριζόμενον πρὸς Β. μὲν ὑπὸ τῆς Ἀρχελαΐδος (τανῦν *Ἀκ-Σεράϊ*), πρὸς Ν. δὲ καὶ Δ. ὑπὸ τοῦ μεγάλου ὄρους Ταύρου.

Τὸ Ἰκόνιον εἶναι πόλις ἀρχαιοτάτη, ἀποτελοῦσα, κατὰ τὸν Ξενοφῶντα, τῆς *Φρυγίας πόλιν ἐσχάτην*. Ὠνομάζετο δέ, κατὰ τὰς περισωθείσας παραδόσεις, πρῶτον *Δανάεια* ἐκ τῆς *Δανάης*, θυγατρὸς τοῦ Ἀκρισίου, μητρὸς δὲ τοῦ ἥρωος Περσέως· ἀλλ' ἐπειδὴ κατόπιν πλησίον τῶν πηγῶν, ἀφ' ὧν ὑδρεύοντο οἱ τῆς πόλεως κάτοικοι, ἐνεφώλευσε δράκων δεινός, ὅςτις ἐπέτρεπε νὰ λαμβάνωσι τὸ πρὸς χρῆσιν αὐτῶν ὕδωρ ἀφ' οὗ κατέτρωγε τὰ πρὸς αὐτὸν προςφερόμενα θύματα, ἰδίᾳ τὰ κοράσια τῶν πολιτῶν, ἡ πόλις ἐπλήσθη κοπετῶν καὶ θρήνου καὶ τότε ἡ Δανάεια ἐκλήθη *Θρῆνος*, τὸ ὄνομα δὲ τοῦτο διετήρει ἐφ' ἱκανὸν χρόνον, ὅτε ὁ Περσεύς, υἱὸς τοῦ εἰς χρυσῆν βροχὴν μεταμορφωθέντος Διὸς καὶ τῆς ἐν τῷ σιδηρῷ θαλάμῳ ὑπὸ τοῦ πατρὸς Ἀκρισίου κλεισθείσης Δανάης, ἐπιστρέφων νικητὴς τῶν Γοργόνων καὶ διερχόμενος καὶ διὰ τοῦ Θρήνου εὗρεν ἐκτεθειμένην ἐπί τινος βράχου τὴν Ἀνδρομέδαν, κόρην τοῦ βασιλέως, λαχοῦσαν ἡδίστην βορὰν τῷ τέρατι. Ὁ ἥρως προςέρχεται εἰς τὸν φωλεὸν τοῦ δράκοντος παρὰ τοὺς ὀλολυγμοὺς καὶ τὰς ἱκεσίας τῆς προγεγραμμένης παρθένου, δεικνύει τὴν φρικώδη τῆς Μεδούσης κεφαλήν, ἀπολιθοῦται τὸ θηρίον, φονεύεται ὑπὸ τοῦ Περ-

σέως, ἀπελευθεροῦται ἡ Ἀνδρομέδα καὶ σῴζεται ἡ πόλις ἀπὸ τοῦ βδελυροῦ φόρου. Οἱ συμπολῖται τῆς σωθείσης κόρης, εὐγνωμονοῦντες τῷ τε Περσεῖ καὶ τῇ Ἀνδρομέδᾳ οἷς ὤφειλον τὴν ἀπὸ τοῦ δράκοντος ἀπαλλαγὴν αὐτῶν, κατεσκεύασαν μεγάλας *εἰκόνας*, ἃς ἔστησαν πρὸ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως καὶ ἀπὸ τῶν *εἰκόνων* τούτων, πρὸς μνήμην ἄληστον τῆς εὐγνωμοσύνης ἀνεγερθεισῶν, ὁ *Θρῆνος* ἐπωνομάσθη ΕΙΚΟΝΙΟΝ, διὰ τοῦ ΕΙ γραφομένης ἐν ἀρχῇ τῆς λέξεως, ὡς *Εἰλισσός*, *Εἰσοκράτης* κτλ. οὕτω δὲ ἐφέρετο, κατὰ τὸν Pape, καὶ παρὰ τοῖς Βυζαντίνοις καὶ ἐπί τινων νομισμάτων· ἀλλὰ βραδύτερον, ἐκπεσόντος τοῦ Ε, ἡ λέξις ἐγράφετο διὰ τοῦ Ι, καὶ ταύτην τὴν γραφὴν διατηρεῖ ἔτι καὶ νῦν. Καθ' ἑτέραν παράδοσιν, ἐν μέρει σῳζομένην, τὸ ὄνομα *Ἰκόνιον* ἐδόθη τῇ πόλει ταύτῃ ἐκ τῆς *εἰκόνος* τῆς Γοργόνος Μεδούσης, ἣν ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ ὁ Περσεύς.

Ἀλλά, πλὴν τῶν παραδόσεων τούτων, ἔχομεν καὶ τὰς φρυγικάς, αἵτινες ἄλλως παραδίδουσιν ἡμῖν τὰ περὶ τοῦ ὀνόματος τούτου. Κατὰ ταύτας, μετὰ τὸν ἐπὶ Δευκαλίωνος ἐν *Φρυγίᾳ*, οὐχὶ δὲ ἐν *Θεσσαλίᾳ*, συμβάντα κατακλυσμόν, ὁ Ζεὺς ἀνέθηκε τῷ Προμηθεῖ καὶ τῇ Ἀθηνᾷ νὰ κατασκευάσωσιν ἐκ πηλοῦ *εἴδωλα*, εἰς ἃ διετάχθησαν οἱ ἄνεμοι νὰ ἐμφυσήσωσι ζωήν, καὶ ἐκ τῶν *εἰδώλων*, ἤτοι *εἰκόνων*, τούτων ἡ πόλις ἐκλήθη *Ἰκόνιον*. Πρὸς ὑποστήριξιν δὲ τῆς γνώμης ὅτι ἐν *Φρυγίᾳ* συνέβη ὁ ἐπὶ Δευκαλίωνος κατακλυσμὸς προσεπιφέρουσιν ὅτι καὶ ἡ πόλις *Ἄγκυρα* ἔλαβε τὸ ὄνομα τοῦτο ἐκ τῆς ἐν αὐτῇ μετὰ τὸν κατακλυσμὸν εὑρεθείσης *ἀγκύρας* τοῦ Μίδα (Πρβλ. *Καππαδοκικὰ* Π. Καρολίδου).

* *
*

Σήμερον τὸ *Ἰκόνιον* καλεῖται *Κόνια*, ἀποτελεῖ δὲ τὴν πρωτεύουσαν μεγάλης τοπαρχίας (*βιλαετίου*), τοῦ *Κόνια Βιλαετή*, ἐκ τῆς ἀρχαιοτάτης αὐτῆς διατηρήσασα ὀλίγα μόνον τείχη περιβάλλοντα τὴν πόλιν, ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ ἀσπλάγχνως κρημνιζόμενα καὶ χρησιμεύοντα εἰς στρῶσιν τῶν ὁδῶν ὡς τὰ ἐν Βυζαντίῳ ἀδελφὰ αὐτῶν!

Οἱ πρόδρομοι τῶν Τούρκων, οἱ Σελδζοῦκοι, ἀναχωρήσαντες ἐκ τῶν ἐνδοτέρων τῆς Ἀσίας, προυχώρησαν πρὸς τὴν Λυκαονίαν καὶ Φρυγίαν καὶ ἵδρυσαν αὐτόθι τὸ *Σουλτανᾶτον τοῦ Ῥοὺμ* μετὰ πρωτευούσης τὸ *Ἰκόνιον*, τῷ 704 διὰ τοῦ Σουλεϊμὰν, υἱοῦ τοῦ Κουτουλμίς, περιλαμβάνον τὸ μέγιστον μέρος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, διότι εἶχεν ὅρια πρὸς Β. μὲν τὸν Εὔξεινον Πόντον καὶ τὴν αὐτοκρατορίαν τῆς Τραπεζοῦντος, πρὸς Δ. δὲ τὸ Αἰγαῖον καὶ τοὺς ποταμοὺς Σαγγάριον καὶ Μαίανδρον, πρὸς Ν. τὴν Μεσόγειον καὶ τὸν Ταῦρον καὶ πρὸς Ἀ. τὸν Εὐφράτην.

Τὸ κράτος τοῦτο τῶν Σελδζουκιδῶν ἐπολεμήθη ὑπὸ τῶν χριστιανῶν Σταυροφόρων, διευθυνομένων, ὡς γνωστόν, πρὸς τοὺς Ἁγίους Τόπους καὶ εὑρισκόντων αὐτὸ κώλυμα εἰς τὴν πορείαν αὐτῶν, καὶ ἐξησθένησε· μετὰ τοὺς Σταυροφόρους ἐλεηλατήθη ὑπὸ τῶν Μογγόλων καὶ τέλος ὁ Σουλτὰν Βαγιαζὴτ ὁ Α΄ προςήρτησε τὸ Σουλτανᾶτον τοῦ Ἰκονίου τῷ 1392 εἰς τὸ Τουρκικὸν Κράτος. Ἀλλὰ καὶ οἱ Σελδζοῦκοι καὶ οἱ Τοῦρκοι ἦσαν ὀπαδοὶ τοῦ Μωάμεθ, ὥςτε ὁ τόπος κυρίαρχον μὲν ἤλλαξεν, οὐχὶ ὅμως καὶ τὴν ἐπικρατοῦσαν θρησκείαν.

Ὅθεν, ὅπως δήποτε, τὸ Ἰκόνιον θεωρεῖται ὡς ὁ πρῶτος

σταθμὸς τῶν Τούρκων κατὰ τὴν εἰς τὴν Εὐρώπην ἔλευσιν αὐτῶν, ὅτε πλήρεις ῥώμης νικηφόρον καὶ ἀκατάσχετον πρὸς τὴν κατάκτησιν ἤλαυνον τὸ ἅρμα αὐτῶν καταπατοῦντες καὶ ὑποτάσσοντες τὰς ἤδη γεγηρακυίας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας χώρας. Τούτου ἕνεκα καὶ ἐτιμήθη ὑπὸ τῶν Τούρκων τὸ Ἰκόνιον, μετὰ τὰς ἐν Ἀραβίᾳ ἱερὰς τοῦ Ἰσλαμισμοῦ πόλεις, δι' ὅλως ἐξαιρετικῶν προνομίων ὑπὸ τῶν ἑκάστοτε καλιφῶν, οἵτινες ἡμιλλῶντο τίς νὰ κατακοσμήσῃ αὐτὸ δι' ὡραίου τινὸς οἰκοδομήματος ἢ νὰ προικίσῃ δι' ἐκτάκτου τινὸς προνομίου ἢ νὰ ἀφιερώσῃ αὐτῷ μέγα τι εἰσόδημα. Καὶ δὴ ἀλληλοδιαδόχως ᾠκοδομήθησαν πλεῖστα ὅσα πρὸς δόξαν καὶ προσκύνησιν τοῦ Ἀλλὰχ τεμένη, ὧν πάντων ὑπερέχει τὸ μέγα καὶ πλουσιώτατον μαυσωλεῖον τῶν Μουλλᾶ Χιουγκιάρογλου. Ἡ οἰκογένεια αὕτη κατάγεται ἐκ τῶν πρώτων δυναστειῶν τῆς τουρκικῆς φυλῆς καὶ ἀπολαύει παμπόλλων προνομίων ἐν τῷ τόπῳ. Ὁ ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας ἔχει μεγίστην ἐξουσίαν οὐ μόνον ἐπὶ τῶν θρησκευτικῶν τῆς περιοχῆς αὐτοῦ πραγμάτων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν πολιτικῶν τῆς κεντρικῆς τουρκικῆς Κυβερνήσεως. Τίς ἀγνοεῖ ὅτι ἡ εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνον ἀνάρρησις οἵου δήποτε Σουλτάνου δὲν ἀναγνωρίζεται ἐπισήμως, ἂν μὴ ὁ ἐν Ἰκονίῳ ἡγέτης τῶν *Μεβλεβίδων* αὐτὸς ὁ ἴδιος ἢ δι' ἀντιπροσώπου ζώσῃ τὸν νέον Σουλτᾶνον ἐν τῷ ἱστορικῷ τεμένει τοῦ *Ἐρτογρούλ* διὰ τοῦ νενομισμένου ξίφους, ὁπότε προηγοῦνται καὶ ἕπονται πλουσιώτατα δῶρα τοῦ Μονάρχου εἰς τὸν *τεκὲρ* (ἡσυχαστήριον) τῶν *Μεβλεβίδων*; Ἡ τοιαύτη ἐν τῇ πολιτείᾳ καὶ τῇ κοινωνίᾳ θέσις τῆς οἰκογενείας Χιουγκιά-

ρογλου οἴκοθεν ἐννοεῖται οἵαν ἐπιρροὴν ἐξασκεῖ ἐν Ἰκονίῳ. Αὐτὴ ἀποτελεῖ ἀληθῶς κράτος ἐν κράτει. Ἀνατρεφομένη δὲ μακρὰν παντὸς πολιτισμοῦ καὶ ἀνεξιθρησκείας, ἐμπνέει τοῖς ὀπαδοῖς τοῦ Ἰσλαμισμοῦ μῖσος ἄσπονδον κατὰ πασῶν τῶν λοιπῶν θρησκειῶν· διὰ τοῦτο οἱ Τοῦρκοι τοῦ Ἰκονίου διακρίνονται ὑπὲρ πάντας τοὺς ἄλλους διὰ τὸν φανατισμὸν αὐτῶν κατὰ τῶν Χριστιανῶν καὶ τὴν πρὸς αὐτοὺς σκληρότητα. Τούτου ἕνεκα, ὅτε προεχώρησαν οἱ Τοῦρκοι ἀπὸ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ ἔφθασαν εἰς τὴν Ἤπειρον, Θεσσαλίαν καὶ Μακεδονίαν, δὲν ἐλέγοντο ὑπὸ τῶν αὐτόθι Ἑλλήνων Τοῦρκοι ἢ Ὀθωμανοί, ἀλλὰ *Κονιάροι*, ὡς ἐκ τοῦ *Κόνια* καταγόμενοι. Τίς δὲ δὲν ἐνθυμεῖται τῆς δημοτικῆς ἡμῶν ποιήσεως τὸ ἐξάκουστον:

Ὁ Ὄλυμπος κι' ὁ Κίσσαβος, τὰ δυὸ βουνά, μαλλόνουν,
Ρυρίζει τότ' ὁ Ὄλυμπος καὶ λέγει τοῦ Κισσάβου·
Μή με μαλλόνεις, Κίσσαβε, κονιαροπατημένε!
Ἐγώ 'μ' ὁ γέρο-Ὄλυμπος, 'ς τὸν κόσμο 'ξακουσμένος!;

. . . .

Ἀνὰ πάντα τὸν μουσουλμανικὸν κόσμον φημίζεται ὁ ἐν Ἰκονίῳ μέγιστος *τεκκὲς* τῶν *Μεβλεβίδων* διά τε τὴν ἀρχιτεκτονικὴν τελειότητα αὐτοῦ, καὶ ἰδίᾳ τὸν ἀμύθητον πλοῦτον, ὅςτις, οἱονεὶ ἐκχειλίζων, καταλήγει εἰς τὴν μεγάλην τοῦ κεντρικοῦ *τζαμίου* πύλην, ἥτις εἶναι ὅλη κατεσκευασμένη ἐκ χρυσοῦ, καταπλήττουσα τὸ βλέμμα τοῦ θεωμένου αὐτήν. Ὁ κεντρικὸς τοῦ τεμένους θόλος ἀντὶ νὰ καλύπτηται ὑπὸ κεράμων ἢ πλακῶν ψευδαργύρου ἢ μολύβδου, ὡς εἶναι καὶ ὁ τῆς Ἁγίας Σοφίας καὶ πάντων τῶν λοιπῶν τεμενῶν τῆς Σταμπούλ, σκέπεται διὰ μικρῶν

ὀρθογωνίων πρασινοχρόων πλινθίων, ἀποτελῶν ψηφιδωτόν, ὅπερ, καταυγαζόμενον ὑπὸ τῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου, ἀπαστράπτει ἥδιστα τῷ ὀφθαλμῷ. Ἀκαταμέτρητος χῶρος περιβάλλει μετὰ κήπων παμμεγίστων καὶ μαρμαρίνων κρηνῶν πολυτελεστάτων, ἀπαραιτήτων διὰ τὰς θρησκευτικὰς τῶν Τούρκων ἐξαγνίσεις, τὸ τέμενος, πληθὺς δὲ κελλίων ἐγκλείει ἱκανὰς ἑκατοντάδας δεκάδων *σοφτάδων*, ἱεροσπουδαστῶν, οἵτινες ἐπὶ 20 καὶ 25 ὅλα ἔτη ἐνδιαιτώμενοι δαπάνῃ τῶν φιλοθρήσκων Μουσουλμάνων καὶ δυςβαστάκτῳ φορολογίᾳ τῶν Χριστιανῶν, συμπληροῦσι τὰς ἑαυτῶν σπουδὰς καὶ οὕτω, ἐφωδιασμένοι διὰ πάσης σοφίας καὶ πλούτου γνώσεων, ἐξέρχονται τῶν *Μενδρεσέδων* τούτων καὶ διασκορπίζονται εἰς τὰ τέσσαρα τοῦ ὀσμανικοῦ ὁρίζοντος σημεῖα, διαδίδοντες τὴν θρησκείαν τοῦ *Ἰσλὰμ* ἢ συγκρατοῦντες αὐτὴν καταρρέουσαν διὰ τῆς εἰςδύσεως καὶ παρ' αὐτοῖς *φραγκικῶν* ἠθῶν. Ἡ ἐσωτερικὴ διασκευή, εἰ καὶ φαινομενικῶς εἶναι ἁπλῆ, διότι ἡ τουρκικὴ θρησκεία ἀπαγορεύει τὴν δι' ὑλικῶν πραγμάτων, τοιχογραφιῶν, εἰκόνων καὶ ἀγαλμάτων, παράστασιν τῶν τὴν λατρείαν αὐτῶν ἀποτελούντων στοιχείων, εἶναι ὅμως πολυτελεστάτη καὶ ἀνάλογος πρὸς τὸ μεγαλεῖον καὶ τὸν κόσμον τῆς ὅλης οἰκοδομῆς. Κατὰ πᾶσαν δὲ Παρασκευὴν συνέρχονται ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ τεμένους οἱ *Δερβίσαι* πρὸς ἐπιτέλεσιν τῶν θρησκευτικῶν αὐτῶν καθηκόντων. Ὑμνοῦσι τὸν Θεὸν μετ' ὠρυγῶν φρικωδῶν, ἐπιφωνοῦντές ἑκάστοτε τὸ *Ἀλλὰχ-οῦ* καὶ δεινὸν μυκώμενοι, ἀκαταπαύστως δὲ καὶ ἐπὶ πολὺν χρόνον περιστρέφονται ὀρχούμενοι καὶ διὰ τοῦ ἄκρου τοῦ μεγάλου δακτύλου πα-

τοῦντες ἐπὶ παχειῶν κεφαλῶν ἥλων, προςηρμοσμένων ἐν τῷ ἐδάφει, μέχρις οὗ, οἰστροπλῆγες γινόμενοι, καταπαύσωσι τὴν ὄρχησιν. Ἐν τῇ τελετῇ ταύτῃ προδήλως ὑποκρύπτονται εἰδωλολατρείας λείψανα καὶ ὑπὸ τὸ προςωπεῖον τῶν Δερβισῶν διαβλέπει ὁ προςεκτικὸς παρατηρητὴς τὴν ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει γενεὰν τῶν Κορυβάντων καὶ πρὸς στιγμὴν νομίζει ὅτι οὗτοι, διαλαθόντες τὴν προςοχὴν τοῦ Κερβέρου, ἀνῆλθον ἐξ Ἅδου εἰς τὴν γῆν καὶ συνεχίζουσι τὰς τελετὰς τῆς θεᾶς Κυβέλης. Ὦ! ἐπὶ πολὺ ἀκόμη, φαίνεται, ἡ ἀνθρωπότης θὰ ἀντιγράφῃ τὰς μωρίας αὐτῆς, οἰκτρῶς ἑαυτήν τε καὶ τὸν θεῖον λόγον γελοιογραφοῦσα!

* *
*

Ἐκ τῶν νεωτάτων οἰκοδομῶν ἀξία ὅλως ἰδίας μνείας εἶναι τὸ καλλιτεχνικώτατον τέμενος τοῦ *Σουλτὰν Σελήμ*, ἔργον τοῦ ἐκ Καισαρείας ἕλληνος ἀρχιτέκτονος Πρόβου Μελίδου. Οἱ Τοῦρκοι τοῦ Ἰκονίου, κομπάζοντες, λέγουσιν ὅτι οὐδαμοῦ τοῦ κόσμου, πλὴν τῆς Αἰγύπτου, ὑπάρχουσι τοιοῦτοι *μιναρέδες*, πύργοι ὑψηλοί, ἀφ᾽ ὧν ὁ *μουεζίνης* καλεῖ εἰς προσευχὴν τοὺς πιστούς. Τοὐλάχιστον ἐν Κωνσταντινουπόλει, εἶναι ἀληθές, δὲν ὑπάρχουσιν. Οἱ μιναρέδες τοῦ ἐν Ἰκονίῳ τεμένους δὲν ὀρθοῦνται ὀξεῖς μετὰ τῶν ἐξεχόντων ἐξωστῶν αὐτῶν, ἀλλὰ μακρόθεν ὁρώμενοι φαίνονται ἔχοντες ὁμοιότητά τινα πρὸς κομψοτάτους φάρους.

Διοικηταὶ δὲ ἢ Τοπάρχαι ἢ Νομάρχαι *(Βαλῆ)* Ἰκονίου διορίζονται ὑπὸ τῆς Αὐτοκρατορικῆς Κυβερνήσεως κυρίως ἄνδρες διαπρέψαντες ἐν τοῖς ὑψίστοις πολιτικοῖς ἀξιώμασι καὶ εἰς τὴν δυςμένειαν τοῦ *Πατισὰχ* ὑποπεσόντες,

ὅςτις ἀπομακρύνει μὲν αὐτοὺς ἀπὸ τῆς εὐνοίας αὐτοῦ, ἀλλά, φρονίμως ποιῶν, χρησιμοποιεῖ τὴν κεκτημένην περὶ τὴν διοίκησιν πεῖραν αὐτῶν πρὸς ὄφελος τῶν ἀπομεμακρυσμένων τοῦ Κράτους χωρῶν, ἀπαραλλάκτως περίπου ὡς ἔπραττεν ἡ Σύγκλητος τῆς Ῥώμης διὰ τοὺς ὑπάτους αὐτῆς, οὓς ὡς ἀνθυπάτους ἀπεμάκρυνε τοῦ κέντρου, ἵνα μὴ ἐπικίνδυνοι τῇ Δημοκρατίᾳ ἀποβαίνωσιν.

Ἡ διοίκησις τοῦ νομοῦ Ἰκονίου ἐξικνεῖται ἐπὶ πολλῶν ἡμερῶν ὁδόν, τούτου δ' ἕνεκεν ἐν Ἰκονίῳ συγκεντροῦται πᾶσα ὁπωςοῦν σοβαρὰ ὑπόθεσις. Τὸ Διοικητήριον, ὡς πάντα ἐν γένει τὰ τῶν *πασσάδων* μέγαρα, ἔξωθεν εἶναι πενιχρόν, ἀλλ' ἔσωθεν πολυτελέστατον, ὡς πᾶσαι πάλιν αἱ ἀσιατικαὶ κατοικίαι. Ἐν τοῖς ὑπογείοις τοῦ Διοικητηρίου εὑρίσκονται αἱ εἱρκταὶ τοῦ Ἰκονίου, ἀπαίσιαι τήν τε θέαν καὶ τὴν ἀνάμνησιν, ἰδίᾳ διὰ τοὺς δυςτυχεῖς Χριστιανούς, διότι ἀκόμη ἡ δικαιοσύνη δὲν ἀπονέμεται ἴσῳ καὶ τῷ αὐτῷ μέτρῳ μεταξὺ τοῦ Χριστιανοῦ καὶ τοῦ Τούρκου. Ἀλλοίμονον εἰς τὸν προγεγραμμένον Γκιαούρ, τὸν στελλόμενον νὰ καθειρχθῇ ἐν ταῖς φρικταῖς τοῦ Ἰκονίου εἱρκταῖς!

* *
*

Ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Διοικητηρίου εὑρίσκεται καί τι ταχυδρομικὸν γραφεῖον, ἐκ προνοίας βεβαίως τοποθετηθὲν ἐκεῖ, διότι διὰ τοὺς Τούρκους τὸ 20ὸν ἄρθρον τοῦ ἡμετέρου Συντάγματος οὐδέποτε θὰ γραφῇ, καὶ ἂν ποτε, ἐν τῇ ῥοῇ τῶν χρόνων καὶ τῇ πιέσει τῶν περιστάσεων, γραφῇ, δὲν θὰ ἐφαρμοσθῇ.

Ἐν τῇ αὐτῇ αὐλῇ εὑρίσκεται καὶ εἶδός τι ἰκριώματος,

καὶ κιβώτιά τινα μετὰ μικρῶν θηκῶν καὶ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἀκούεται βαρὺς δοῦπος τριζόντων ξύλων καὶ συνθλιβομένων σιδήρων ὡς ἄξων βωδαμάξης ἄνευ ἐλαίου. Ἐκτυποῦται **ἐφημερίς**!.. καὶ ἡ τρώγλη ἐκείνη, ἔνθα περιδεὴς ἐχώθη ἡ ὡραία τοῦ Γούττεμβεργ τέχνη, εἶναι *τυπογραφεῖον*! Ἀλλ' ἡ ἐφημερίς! ὤ! ἡ ἐφημερίς! Εἶναι ἑβδομαδιαία, συντάσσεται ὑπὸ τὴν ἀγωτάτην ἐποπτείαν τοῦ Γενικοῦ Διοικητοῦ καὶ ἐκτυποῦται εἰς δύο (!) γλώσσας, εἰς *τουρκικὴν* καὶ *τουρκικήν*: εἰς τουρκικὴν διὰ χαρακτήρων τουρκικῶν, γραφομένων, ὡς γνωστόν, ἐκ τῶν δεξιῶν πρὸς τὰ ἀριστερά, καὶ εἰς τουρκικὴν πάλιν, ἀλλὰ νῦν διὰ χαρακτήρων ἑλληνικῶν κατὰ τὸν ἡμέτερον τῆς γραφῆς τρόπον. *Περιεχόμενα*: Τὰ ἀσημαντότατα καὶ τὰ μᾶλλον ἀδιάφορα γεγονότα τοῦ νομοῦ, συνοδευόμενα ἀκαταπαύστως καὶ ἀπαρεγκλίτως ὑπὸ τίτλων ἀφορήτων καὶ ἀηδεστάτων ἐγκωμίων τῷ ἑκάστοτε Διοικητῇ τοῦ Νομοῦ. *Φιλοκαλία περὶ τὴν ἐκτύπωσιν*: Ἐδῶ δὰ εἶναι κι' ἂν ἦναι. Ἂν ἐτόλμων, θὰ ἔλεγον μόνον ὅτι τὰ στοιχεῖα, δι' ὧν ἐκτυποῦται τὸ μοναδικὸν τοῦτο φύλλον, εἶναι σκωληκόβρωτα· σχεδὸν βλέπεις τὰς ὀπάς, ὅσας διήνοιξεν ἡ *βύτριδα*!.....

Τὸ ἔδαφος τοῦ Ἰκονίου παρέχει ἀφθονίαν κόνεως καὶ κατὰ τοῦτο δὲν ἔχει νὰ φθονήσῃ τὴν κλεινὴν τῆς Παλλάδος πρωτεύουσαν. Ἐπ' ἡμέρας ὁλοκλήρους πνέει ἀπὸ τῆς Συρίας θερμὸς καὶ πνιγηρὸς ἄνεμος καὶ ἡ πόλις μεταρσιοῦται ἐν μέσῳ νεφῶν καὶ καθίσταται ὅλως ἀόρατος ἐκ τοῦ κονιορτοῦ. Ὁ κονιορτὸς τῶν Ἀθηνῶν, ὃν τοσοῦτον εὐφυῶς ἐσατύρισεν ὁ δαιμόνιος Κωμικός, εἶναι μηδέν, παραβαλλόμενος πρὸς τὸν τοῦ Ἰκονίου. Ἐκ τῆς ἰδιότητος

ταύτης τῆς πόλεως λαβόντες ἀφορμὴν καὶ *ἑλληνομαθεῖς* τινες ἄνδρες ἀπεφήναντο τὴν ἀξιοσύστατον γνώμην ὅτι ἡ λέξις *Κόνια* δὲν εἶναι τουρκική, οὐδὲ παρεφθάρη ἀπὸ τῆς λέξεως *Ἰκόνιον*, ἀλλ' εἶναι αὐτούσιος ἡ ἀρχαία *Κονία*, ἤτοι *Κόνις*!

* *
*

Τοῦ λόγου δὲ συμπεσόντος περὶ τοῦ παρὰ Τούρκοις *Κόνια*, προστεθήτω ὅτι, κατὰ τὰς τουρκικὰς παραδόσεις, ἡ πόλις αὕτη ὠνομάσθη *Κόνιὰ* ἐκ τοῦ ἑξῆς γεγονότος:

Δύο *Δερβίσαι* ἀνεχώρησαν ἀπὸ τῶν ἱερῶν πόλεων τοῦ Ἰσλαμισμοῦ, ἀφ' οὗ ἔγειναν *χατζῆδες*, καὶ ἐβάδιζον πρὸς τὰς χώρας ταύτας. Ὅτε ἔφθασαν ἐν ᾗ θέσει κεῖται σήμερον τὸ Ἰκόνιον, ἐκουράσθησαν, ὁ δ' ἕτερος τῶν Δερβισῶν ἠρώτησε τὸν σύντροφον αὐτοῦ.

— Ἐφένδη, *κοναλίμ μι*; (Κύριε, νὰ καταλύσωμεν ἐνταῦθα;)

— *Κὸν γιά*! (Κατάλυσον, βέβαια!) ἀπήντησεν ὁ ἐρωτηθείς, καὶ ἐκ τῆς φράσεως ταύτης προῆλθε τὸ *Κόνια* καὶ οὕτω ὠνομάσθη ὁ τόπος, ἔνθα κατέλυσαν οἱ εὐσεβεῖς Δερβίσαι καὶ ἔκτισαν τὴν πόλιν.

Ἐν γένει οἱ Τοῦρκοι ἀγαπῶσι νὰ ἀστεΐζωνται, πᾶσαν δὲ λέξιν ὁμόηχον πρός τινα ἰδικήν των ἀμέσως μετασχηματίζουσιν, ἀναρτῶντες ἐπιχαρίτως ὡς κωδώνιον καί τινα παράδοσιν. Μήπως τὸν θεῖον *Ὅμηρον* δὲν ὠνόμασαν *Ἀσὴκ Ὁμέρ* (Ὅμηρος Ῥαψῳδός); Ὁ *Ἀγαμέμνων* δὲν εἶναι Τοῦρκος, ἀφ' οὗ αὐτὸ τὸ ὄνομά του τὸ λέγει; *Ἀγὰ μεμνούν* (ὁ Ἀγᾶς εἶναι εὐχαριστημένος). Ἀλλὰ πάντων ὡραιοτάτη εἶναι ἡ ἀπήχησις τοῦ ὁμηρικοῦ (Ἰλ. Β 8)

Βάσκ' ἴθι, οὖλε Ὄνειρε,
Βὰρ κίτ, οὖλαν Ὄνειρος!

Ἔνθα καὶ ἡ σύμπτωσις τῆς ἐννοίας εἶναι καταπληκτική.

* *
*

Ἡ βιομηχανία ἐν Ἰκονίῳ περιστρέφεται περὶ τὴν ἐξεργασίαν ταπήτων λαμπρῶν καὶ δερμάτων, ἕνεκα τῆς λίαν εὐδοκιμούσης κτηνοτροφίας, διότι τὸ ἔριον τοῦ Ἰκονίου, ἐξ οὗ κατασκευάζονται τὰ καθ' ἅπασαν τὴν Ἀνατολὴν διαδεδομένα πιλήματα (*κετσέδες*), ἁπλᾶ καὶ πεποικιλμένα, ἔρχεται ἀμέσως μετὰ τὰ ἔρια τῆς *Ἀγκύρας* (*τιφτίκ*), ἅτινα εἶναι πεφημισμένα πανταχοῦ καὶ ἐπιζητοῦνται ζωηρῶς ὑπὸ τῆς Βιομηχανίας.

Ἀσχολοῦνται δὲ ἱκανῶς καὶ εἰς τὴν κατασκευὴν πυρίτιδος.

Τὸ κλῖμα, ὡς ἐρρήθη, εἶναι μὲν γλυκύ, ἀλλὰ θερμόν, θερμότερον τοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, διότι τὸ Ἰκόνιον κεῖται εἰς 38⁰ πλάτος καὶ 50⁰ μῆκος, ἤτοι εὑρίσκεται 5⁰ περίπου νοτιώτερον τοῦ Βυζαντίου.

Ὁ πληθυσμὸς τοῦ Ἰκονίου κατὰ τὰς νεωτάτας πληροφορίας ὑπολογίζεται μεταξὺ 42-45 χιλιάδων, συγκροτεῖται δὲ ἐκ Τούρκων, Ἀρμενίων καὶ Ἑλλήνων, ζώντων πάντων ἐν ὁμονοίᾳ . . . . καταναγκαστικῇ.

Οἱ Τοῦρκοι, εἶναι περιττὸν νὰ ῥηθῇ, ἀποτελοῦσι τὴν μεγάλην πλειονοψηφίαν· μετὰ τούτους ἔρχονται οἱ Ἀρμένιοι, οἵτινες εἶναι ἐν γένει ἄνθρωποι εὐκόλως συνθηκολογοῦντες μετὰ τῆς συνειδήσεως καὶ τῶν αἰσθημάτων αὐτῶν, ὅταν μάλιστα πρόκηται περὶ *συμφέροντος*, ὁπότε οὐδὲν παρ' αὐτοῖς εὑρίσκει χάριν, ζῶσιν εὐτυχεῖς καὶ τιμῶνται

καὶ ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἀλλὰ κατὰ βάθος, ὁμολογήσωμεν εἰλικρινῶς, μισοῦσιν οὗτοι καὶ βδελύσσονται αὐτούς· διότι οἱ Τοῦρκοι εἶναι πολὺ εὐφυεῖς ἄνθρωποι καὶ κατ' ἐξοχὴν δύσπιστοι, προτιμῶσι δὲ τὴν ὡμολογημένην ἀρρενωπότητα τοῦ Ἕλληνος, ὅστις ἥκιστα πτοεῖται ἀπὸ τὸν κολακεύοντα χαμερπῶς καὶ τὰ ταπεινότατα τῶν παθῶν τῆς κρατούσης φυλῆς. Διὰ τοῦτο πάντοτε, ὁσάκις παρουσιάζεται εὐκαιρία, ἐξευτελίζουσι τὸν Ἀρμένιον, ἐν ᾧ, ἂν δὲν δυνηθῶσι νὰ συντρίψωσι τὸν Ἕλληνα, τιμῶσι καὶ ἀληθῶς ἀγαπῶσιν αὐτόν. Κατὰ τοῦτο θὰ ἔλεγέ τις ὅτι ἐδιδάχθησαν ἀπὸ τοῦ Φιλίππου τὸ ἀξιομνημόνευτον ἐκεῖνο, ὅπερ ἀπήντα ὁ πατὴρ τοῦ Ἀλεξάνδρου πρὸς τοὺς μεμφομένους αὐτὸν διότι ἐκολάκευε καὶ ἐθεράπευε τοὺς προδότας μέχρι τινός, ἀλλ' ὕστερον οἰκτρῶς τοὺς ἐφόνευε: «Φιλῶ μὲν τὴν προδοσίαν, ἀλλὰ μισῶ τοὺς προδότας!»

Ἐν Ἰκονίῳ οἱ Ἀρμένιοι καὶ οἱ Ἕλληνες ἔχουσιν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ λόφου καὶ συγκεκολλημένους τοὺς ναοὺς αὐτῶν, ὁ τῶν πρώτων ὅμως εἶναι ἀσυγκρίτως μεγαλείτερος. Ὁ ναὸς τῶν Ἑλλήνων εἶναι μικρός, ἀλλὰ καὶ ἡ ἑλληνικὴ κοινότης εἶναι μικρά, συναγειρθεῖσα ἐνταῦθα χάριν ἐμπορίου καὶ εὑρέσεως πόρων πρὸς τὸ ζῆν ἐκ τῶν περὶ τὸ Ἰκόνιον ἀπειροπληθῶν χριστιανικῶν κωμοπόλεων καὶ χωρίων.

Τὸ οἰκοδόμημα τοῦ κλέους τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἔχει βάσεις γιγαντιαίας, διότι ἐθεμελίωσαν αὐτὸ γίγαντες, ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος καὶ οἱ Διάδοχοι αὐτοῦ, ηὐλόγησε δὲ καὶ ἡγίασεν αὐτὸς ὁ Χριστὸς καὶ ἀνέπτυξε τὸ ἑλληνικὸν

πνεῦμα. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι πρὸ ἡμῶν σήμερον τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο εἶναι ἐρείπιον, ἀλλά, ἐμβριθῶς τοῦ πράγματος ἐξεταζομένου, ἡ ἐκ τῆς κεντρώας Ἀσίας ἐπιπνεύσασα λαῖλαψ ἀφήρπασε τὰ ἀετώματα μόνον καὶ τὰς κορωνίδας, στερεὰ δέ, ἰδίᾳ ἕνεκεν τοῦ Χριστιανισμοῦ, καὶ ἀκίνητος μένει ἡ βάσις, ἀψηφοῦσα τὰς ἀλλεπαλλήλους καταιγίδας, ἃς διήγειραν κατὰ καιρὸν καὶ διεγείρουσι κατ' αὐτῆς λαοὶ βάρβαροι καὶ χρόνοι ἀπηνεῖς!

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ Ο ΛΕΩΝ

(Μῦθος)

Ἔν τινι συνόδῳ τῶν λεόντων ἐτέθη τὸ ζήτημα «ἂν ἐν τῷ κόσμῳ ὑπάρχῃ ζῷόν τι, δυνάμενον νὰ παραβληθῇ κατὰ τὴν ῥώμην πρὸς τὸν λέοντα».

Ἡ ὑπόθεσις, ὡς βλέπετε, ἦτο σπουδαία, προύκειτο περὶ τοῦ *ἐγώ*. Πολλοὶ ἔλαβον τὸν λόγον καὶ τὸ βῆμα ἔτριζεν ὑπὸ τοὺς κτύπους τῶν κρατερῶν ἀγορητῶν, ἡ δὲ αἴθουσα ἀντήχει ἐκ τῶν εὐγλώττων βρυχηθμῶν τῶν συζητούντων.

— Καὶ τίς δύναται νὰ ἦναι τόσον αὐθάδης, ὥστε νὰ τολμᾷ νὰ συγκριθῇ πρὸς ἡμᾶς; Ἐλαφρὰ τοῦ πέλματος ἡμῶν κατάβασις συντρίβει εἰς μυρία τεμάχια ἰσχυρὸν κρανίον βοὸς ἢ βουβάλου.

— Καὶ ἓν κάρυον ἀκόμη μετὰ δυσκολίας δύνανται νὰ θραύσωσιν ἄλλα ζῷα.

— Πρὸς τί συζητοῦμεν ματαίως ὡς ἄνθρωποι; Ὁ λέων δὲν ὁμολογεῖται παρὰ πάντων καὶ δὲν ἀναγνωρίζεται ὡς βασιλεὺς τῶν ζώων;

— Βεβαιότατα! βεβαιότατα!

— Ἀληθέστατα εἶναι πάντα τὰ λεχθέντα καὶ δὲν σκοπεύω νὰ ἀναιρέσω ταῦτα, ὑπέλαβεν ἡσύχως καὶ ἄνευ μεγάλων κραυγῶν, καὶ διὰ τοῦτο μετὰ σεβασμοῦ ἀκουόμενος, γέρων λέων, πολιὰν τὴν χαίτην ἔχων. Ἀληθέστατα εἶναι πάντα ταῦτα· ὁμολογῶ ὅτι οὐδὲν τῶν ζώων δύναται νὰ διαφιλονικήσῃ πρὸς ἡμᾶς τὰ πρωτεῖα καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲν ἐξ αὐτῶν φοβοῦμαι, ἔπειτα δὲ ἀκριβῶς διὰ τὴν ἀναμφισβήτητον ἡμῶν ὑπεροχὴν ταύτην, ὡς εἶπε καὶ ὁ ἀξιότιμος προλαλήσας εὐγενὴς συνάδελφός μου, ὀνομαζόμεθα *βασιλεῖς*. Ἀλλὰ μὴ λησμονῶμεν ὅτι εἴμεθα βασιλεῖς *τετραπόδων*, τὸ δίποδον ὅμως αὐτὸ ζῷον, ὁ ἄνθρωπος, εἶναι πανουργότερον καὶ τῆς ἀλώπεκος καὶ ἰσχυρότερον τοῦ λέοντος. Τίς ἐξ ἡμῶν δὲν εἶδεν ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ τὸ θηρίον τοῦτο; Ποῖόν τι εἶναι τὸ μέγεθος αὐτοῦ; Μέτριον, κοινόν. Ποία τις ἡ ἀλκὴ αὐτοῦ; Ἀναξία λόγου, παραβαλλομένη μάλιστα πρὸς τὴν τοῦ ταύρου, τῆς παρδάλεως, τοῦ ἐλέφαντος, τῆς τίγριδος, τοῦ λέοντος. Καὶ ὅμως οὐδὲν ἄλλο θηρίον ἐφοβήθην ὅσον τὸν ἄνθρωπον. Παραλείπω τὰς ἀναριθμήτους παγίδας καὶ τὰς ἐνέδρας, ἃς καθ' ἡμῶν ἐπενόησε καὶ ἀδιακόπως ἐπινοεῖ. Ὁμοίως δὲν ἀναφέρω τὰ ἀλάνθαστα ὅπλα, δι' ὧν ἐπιτυχῶς μᾶς πολεμεῖ καὶ μᾶς νικᾷ. Ἀλλ' ἡ διάνοια, ἡ διάνοια τοῦ ζῴου τούτου εἶναι ἀνωτέρα τῆς ῥωμαλεότητος τῶν λεόντων καὶ ὑπερτέρα τῆς σκληρότητος τῆς ὑαίνης. Αὐτὸς διὰ τῆς διανοίας του ἐτιθάσσευσε καὶ τὰ ἀγριώτατα τῶν θηρίων καὶ εἰς τὴν ἀκαταδάμαστον θέλησίν του ὑπέταξε πάσας σχεδὸν τὰς δυνάμεις τῆς φύσεως. Ὦ φίλοι, φοβήθητε τὸν ἄνθρωπον, εἶναι λίαν ἐπικίνδυνον θηρίον. Μὴ ἀπατᾶσθε

ἀπὸ τῆς φαινομένης ἀδυναμίας αὐτοῦ. Ἀκριβῶς ἡ ἰσχύς του ἔγκειται ἐν τῇ ἀδυναμίᾳ του.

Συνετοὶ βεβαίως ἦσαν οἱ τοῦ πρεσβύτου λόγοι, ἀλλ', ὡς συνήθως, ἐλαχίστην ἐντύπωσιν προυξένησαν εἰς τοὺς νεωτέρους τῶν λεόντων, οἵτινες, ἄπειροι τοῦ κόσμου ὄντες, ἀπέδιδον τὴν σώφρονα κρίσιν τοῦ γέροντος εἰς τῆς φιλοζωΐας τὸ αἴσθημα, ὅπερ καταλαμβάνει ἰδίᾳ τοὺς εἰς τὸν τάφον προσεγγίζοντας.

— Σεβαστὲ γέρον, ἡ ἡλικία ἔκαμψε τὸ λεόντειον σθένος σου καὶ σοὶ ἐνέπνευσεν ἀτόπως δειλίαν ἀναξίαν καὶ εἰς κύνα. Οὐδέποτε παραδέχομαι ὅτι τὸ δίποδον αὐτὸ ζῷον, ὁ ἄνθρωπός σου, δύναται νὰ ἦναι ἀνώτερον ἡμῶν. Θὰ σπεύσω νὰ εὕρω τοιοῦτόν τινα, ἵνα δείξω καὶ αὐτῷ καὶ ὑμῖν τοῖς τυχὸν ἀμφιβάλλουσι τὴν παγκόσμιον ἀλήθειαν, ὅτι *οὐδὲν τοῦ λέοντος ἰσχυρότερον*.

Καὶ χωρὶς νὰ ἀναμείνῃ ἀπάντησιν εἰς τοὺς λόγους του ἀπῆλθε τῆς συνελεύσεως ἐξημμένος καὶ πλήρης ὀργῆς, ζητῶν νὰ εὕρῃ τὸν αἴτιον τῆς μανίας του. Τὸ πᾶν κατὰ τὴν διάβασιν τοῦ μονάρχου τῶν ἐρήμων ἔτρεμε, καὶ αὐτὰ δὲ τὰ ἄψυχα ὄντα ἐνόμιζες ὅτι ᾐσθάνοντο περίτρομα τὴν παρουσίαν τοῦ κραταιοῦ ἄνακτος. Αἴφνης ἀκούει μακρόθεν κτύπον σιδήρου, κατὰ κανονικὰ διαλείμματα βαρέως καταφερόμενον ἐπὶ ξύλου. Τείνει τὰ ὦτα καὶ ἀκροᾶται μετὰ προσοχῆς. Ἀκαταπαύστως ὁ κρότος καὶ κανονικῶς ἐξηκολούθει. Διηυθύνθη πρὸς τὰ ἐκεῖ καὶ εὑρέθη πρὸ ὑλοτόμου τινός, διὰ βαρέος πελέκεως σχίζοντος χονδρὸν κορμὸν παλαιοῦ δένδρου.

Μικρὸν μόνον ἐταράχθη ὁ ὑλοτόμος ἐκ τῆς θέας τοῦ

θηρίου καὶ ἐξηκολούθησε κτυπῶν μετὰ μείζονος ἢ πρότερον δυνάμεως τὸ στέλεχος. Ἐξωργίσθη ὁ λέων ἐκ τῆς ἀφοβίας τοῦ μηδαμινοῦ τούτου ὄντος καὶ ἠρώτησεν ἀγερώχως. :

— Τί ζῷον εἶσαι σύ;

— Ἄνθρωπος.

— Καὶ εἶσαι δυνατός;

— Ἀρκετά.

— Δύνασαι νὰ νικήσῃς καὶ λέοντα;

— Ἐν ἀνάγκῃ, ναί.

— Καὶ ποῦ εὑρίσκεται, ἀνδρεῖέ μου, ἡ δύναμίς σου;

— Εἰς τὸν νοῦν μου.

— Καὶ μὲ τὸν νοῦν σου νικᾷς καὶ λέοντα;

— Βεβαίως.

— Καλὰ λοιπόν, ἐπιθυμῶ ἀμέσως νὰ μοὶ δείξῃς τὴν ἀνδρείαν σου, διότι αὐτὸ ἀκριβῶς ζητῶν ἦλθον ἐδῶ.

— Εὐχαρίστως, ἀλλὰ λάβε τὴν καλωσύνην νὰ περιμείνῃς ὀλίγον ἕως ὅτου τελειώσω τὴν ἐργασίαν μου· ἂν θέλῃς ὅμως, δύνασαι καὶ νὰ μὲ βοηθήσῃς. Σὺ εἶσαι πολὺ δυνατός, οὕτως ἐπλάσθης ἀπὸ τὸν Θεόν, κάμμίαν δυσκολίαν βεβαίως δὲν θὰ ἔχῃς νὰ χωρίσῃς μὲ τοὺς ἐμπροσθίους πόδας σου αὐτὸ τὸ στέλεχος, τὸ ὁποῖον τόρα σχίζω· ἰδοὺ ἔμβαλε τοὺς πόδας σου ἐδῶ καὶ διαχώρισον τὸν κορμὸν καὶ ἀμέσως ἀρχίζομεν τὸν ἀγῶνα.

Ὁ λέων, ἐπιθυμῶν νὰ ἐπιδείξῃ τὸ ταχύτερον τὴν δύναμίν του, ἔχωσεν ἀπερισκέπτως τοὺς πόδας εἰς τὴν σχισμήν, ὁ δὲ ὑλοτόμος βραδέως καὶ ἐντέχνως ἀπέσυρεν ἐκεῖθεν τὸν πέλεκυν. Τὰ διὰ τοῦ σιδήρου διασταλέντα μέρη

τοῦ ξύλου συνεστάλησαν αὖθις, καὶ ἀμφότεροι οἱ πόδες τοῦ λέοντος εὑρέθησαν στερρότατα συνεσφιγμένοι ἐντὸς τοῦ σχίσματος. Πᾶσαι αἱ προςπάθειαι τοῦ θηρίου πρὸς σωτηρίαν ἀπέβησαν μάταιαι. Ἀδίκως ἠγωνίζετο ὁ δυςτυχὴς λέων νὰ ἐκβάλῃ τοὺς πόδας ἀπὸ τῆς ἐπαράτου παγίδος, εἰς ἣν τοσοῦτον ἀνυπόπτως ἐνέπεσεν. Τότε ὁ ἄνθρωπος ὕψωσε τὸν πέλεκυν κατὰ τοῦ λέοντος ἕτοιμος νὰ καταβιβάσῃ αὐτὸν βαρὺν κατὰ τῆς κεφαλῆς του.

— Λοιπὸν τί λέγεις, μονάρχα ὑπερήφανε, διὰ τὴν δύναμιν τῆς διανοίας τοῦ ἀνθρώπου ; Βλέπεις τὴν δύναμίν μου τὴν ἀκατάβλητον, τὴν ὑπερβαίνουσαν τὴν περιβόητον ῥώμην σου ; Ὁ πανίσχυρος, ὁ κραταιὸς βασιλεὺς τῶν ζῴων, εἶσαι εἰς τὴν ἐξουσίαν μου ἢ ὄχι ; Δύναμαι δι' ἑνὸς καὶ μόνου πλήγματος τοῦ πελέκεώς μου τούτου νὰ σὲ θανατώσω ; Εἶμαι ἰσχυρότερός σου ἢ ὄχι ; Ἂν δὲν ἤμην, θὰ ἠδυνάμην νὰ σὲ κάμω νὰ τρέμῃς εἰς τὴν φωνήν μου ; Ὁμολογεῖς ὅτι ἡ ἔλλογος δύναμις εἶναι ἀνωτέρα τῆς ἀλόγου ῥώμης, ὅτι ὁ ἄνθρωπος διὰ τοῦ νοῦ εἶναι ἀσυγκρίτως ἰσχυρότερος τοῦ ἀνοήτου λέοντος ;

Ὁ λέων, ἀλγῶν δεινῶς καὶ βλέπων τὸν πέλεκυν ἕτοιμον νὰ καταπέσῃ ἐπ' αὐτοῦ, φοβερὸν δὲ τὸν θάνατον, ὡμολόγησε τὴν ἀλήθειαν καὶ τότε ὁ ἄνθρωπος ἐκτύπησε διὰ τοῦ πελέκεως, ἠνέῳξεν, ὡς διὰ σφηνός, τὴν σχισμήν, ηὐρύνθη πως αὕτη καὶ ἀπηλλάγησαν ἀπὸ τῆς αὐτοσχεδίου παγίδος οἱ πόδες τοῦ ζῴου, εὐγνωμονοῦντος διά τε τὴν σωτηρίαν καὶ τὸ μάθημα.

Ο ΑΓΙΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ

Ἀπὸ ὅλους τοὺς ἁγίους τῆς Ἐκκλησίας μας ὁ ἀγαπητότερος διὰ τοὺς Ἑλληνόπαιδας εἶναι βεβαίως ὁ ἅγιος Βασίλειος. Ὅλοι μὲ χαρὰν περιμένουν τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς του καὶ μὲ μεγάλην εὐχαρίστησιν προετοιμάζονται νὰ τὸν ὑποδεχθοῦν. Εἶπα ὅτι ὁ ἅγιος Βασίλειος εἶναι ὁ ἀγαπητότερος *διὰ τοὺς Ἑλληνόπαιδας*, διότι τὰ ἄλλα παιδία τῶν ἄλλων ἐθνῶν προτιμῶσιν ἄλλους ἁγίους, καθὼς οἱ Γάλλοι, Ἄγγλοι κλπ., οἱ ὁποῖοι ὡς προστάτην τῶν παιδίων θεωροῦσι τὸν ἅγιον Νικόλαον, καὶ ἴσως οἱ περισσότεροι τῶν μικρῶν ἀναγνωστῶν τοῦ *Παιδικοῦ Περιοδικοῦ* ἠξεύρουν ὅτι ἐκδίδεται καὶ περιοδικὸν τῶν παίδων ἀγγλιστὶ καὶ γαλλιστί, ὀνομαζόμενον *Ἅγιος Νικόλαος* (Saint-Nicolas). Ἀλλὰ οἱ παῖδες τῶν εὐρωπαϊκῶν ἐθνῶν θεωροῦσι τὸν ἅγιον Νικόλαον ὡς *προστάτην* των, ἐν ᾧ οἱ Ἑλληνόπαιδες τὸν νομίζουσι μόνον *ταχυδρόμον*, *ἐντολοδόχον*, *κομιστὴν* τῶν δώρων των, τὰ ὁποῖα κάθε ἔτος, ὁσάκις ἀναχωρεῖ ἀπὸ τὴν πατρίδα του Καισάρειαν, φέρει εἰς

Ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ *Λευκώματι* τοῦ «Παιδικοῦ Περιοδικοῦ».

αὐτούς. Τὸν ἀγαποῦν λοιπὸν ὅπως οἱ μεγάλοι ἀγαποῦν ἐκείνους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἔχουν συμφέροντα. Ὁ ἅγιος Βασίλειος ἠξεύρει καλὰ τὸν λόγον, διὰ τὸν ὁποῖον τὸν ἀγαποῦν οἱ μικροὶ φίλοι του, ἀλλά, ἐπειδὴ εἶναι καλός, δὲν δυςαρεστεῖται καὶ δὲν μνησικακεῖ ἐναντίον τῶν. Διὰ τοῦτο εἶναι ,τακτικώτατος. Χίλια πεντακόσια περίπου ἔτη τόρα ἐκπληροῖ τὸ χρέος του μὲ πολλὴν ἀκρίβειαν. Ποτὲ δὲν ἔλειψε, ποτὲ δὲν ἐπροφασίσθη, καθὼς κάμνουν μερικὰ ἀμελῆ παιδία, τὰ ὁποῖα δὲν ἀγαποῦν τὸ σχολεῖον καὶ τὰ γράμματα, ὅτι ἔχει πονοκέφαλον ἢ ὅτι εἶναι κακοδιάθετος, ἢ ὅτι ἐγήρασε καὶ δὲν ἠμπορεῖ πλέον νὰ σηκώσῃ τόσα πράγματα, μὲ τὰ ὁποῖα κάθε ἔτος φορτόνεται χάριν τῶν καλῶν παιδίων. Καὶ ἂν ἦτο μόνον τὸ γῆρας, τέλος πάντων ἴσως θὰ ἦτο ὑποφερτόν.' Ἀλλὰ νὰ σηκόνεται μέσα 'ς τὴν καρδιὰ τοῦ χειμῶνος, ὁ ὁποῖος εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα εἶναι δριμύτατος, μέσα 'ς τὰ χιόνια, τὰ ὁποῖα εἰς τὴν πατρίδα του εἶναι πολλά, εἶναι ὑψηλότερα ἀπὸ τρία μέτρα τόρα, μέσα ἀπὸ τόσους κακοὺς δρόμους, ἀπὸ τόσους πλημμυρημένους ποταμούς, μὲ τόσους κινδύνους καὶ κόπους, νὰ σηκόνεται καὶ νὰ ἔρχεται τακτικά, τακτικώτατα, τοῦτο δὲν νομίζετε ὅτι δὲν θὰ τὸ ἔκαμνε κἀνεὶς ἄλλος, ὅσον ἅγιος καὶ ἂν ἦτο; Ὁ ἅγιος Βασίλειος ὅμως, βλέπετε, τὸ κάμνει, διότι ἀγαπᾷ πολὺ τὰ καλὰ παιδία, καὶ μάλιστα τοὺς Ἑλληνόπαιδας ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι εἶναι φρόνιμοι καὶ ἐπιμελεῖς, φροντίζουν διὰ τὰ μαθήματά των, προςπαθοῦν νὰ εὐχαριστήσουν τοὺς γονεῖς καὶ διδασκάλους των καὶ ζητοῦν νὰ γείνουν φρόνιμοι καὶ χρήσιμοι, ὅταν μεγαλώσουν. εἰς τὸ ἔθνος μας. Πρέπει δὲ νὰ σημειώσωμεν ὅτι ἀπὸ

όλους τοὺς Ἑλληνόπαιδας ἀγαπᾷ περισσότερον ὁ ἅγιος Βασίλειος τοὺς μαθητάς, τοὺς καλοὺς ὅμως μαθητάς, τῶν ἐν Ἀθήναις σχολείων, διότι πολὺ καλὰ ἐνθυμεῖται τὰ παιδικά του χρόνια καὶ ποτὲ δὲν λησμονεῖ ὅτι καὶ αὐτός, ὅταν ἦτο μικρός, εἶχε σπουδάσει ἐδῶ, εἰς τὰ σχολεῖα τῶν Ἀθηνῶν, μαζὶ μὲ τὸν ἅγιον Γρηγόριον τὸν Θεολόγον, ὁ ὁποῖος ἦτο σχεδὸν συμπολίτης του, διότι καὶ οἱ δύο ἦσαν ἀπὸ τὴν Καππαδοκίαν, μεγάλην ἐπαρχίαν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἡ πατρὶς τοῦ ἁγίου Γρηγορίου ἐκαλεῖτο *Ναζιανζὸς* καὶ τόρα ὀνομάζεται *Συνασός*, τοῦ δὲ ἁγίου Βασιλείου πρῶτον ὠνομάζετο *Μάζακα* καὶ ὕστερον, ἐπὶ τοῦ Τιβερίου *Καίσαρος*, τοῦ μεγάλου αὐτοκράτορος τῶν Ῥωμαίων, μετωνομάσθη *Καισάρεια*, καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα ἔχει καὶ μέχρι τῆς σήμερον. Ὁ Βασίλειος καὶ ὁ Γρηγόριος ἦσαν μαθηταὶ τοῦ περιφήμου σοφιστοῦ, διδασκάλου τῆς Ῥητορικῆς, Λιβανίου, ὁ ὁποῖος, ἂν καὶ ἦτο εἰδωλολάτρης, ἠγάπα ὅμως τοὺς δύο Χριστιανόπαιδας, διότι ἦσαν ἐπιμελέστατοι καὶ κοσμιώτατοι. Τόσον δὲ οἱ δύο συμμαθηταὶ ἦσαν ἀφωσιωμένοι εἰς τὸ ἔργον των, ὥςτε κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς μαθητείας των ἐν Ἀθήναις μόνον δύο δρόμους εἶχον μάθει, τὸν δρόμον, ὁ ὁποῖος ἔφερεν ἀπὸ τὴν οἰκίαν των εἰς τὸ σχολεῖον, καὶ τὸν δρόμον, ὁ ὁποῖος ἔφερεν ἀπὸ τὸ σχολεῖον εἰς τὴν οἰκίαν των.

Ἀφ' οὗ δὲ ἐτελείωσε τὰς σπουδάς του ἐν Ἀθήναις ὁ ἅγιος Βασίλειος, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του καὶ περιεβλήθη τὸ ἱερατικὸν σχῆμα, μετ' ὀλίγον δὲ ἐχειροτονήθη καὶ ἐπίσκοπος Καισαρείας διὰ τὰς πολλὰς γνώσεις καὶ τὴν ἔξοχον ἀρετήν του.

Ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν τοῦ σοφοῦ Λιβανίου καὶ ἀπὸ τὴν ἐπιμέλειάν του τόσον ὠφελήθη, ὥςτε, ἐν ᾧ κατὰ τὴν ἐποχήν του ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα εἶχε διαφθαρῆ, διότι πρὸ πολλοῦ ἡ Ἑλλὰς ἦτο πλέον ρωμαϊκὴ ἐπαρχία καὶ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα δὲν ἦσαν εἰς τὴν ἀκμήν των οὐδ' ἐδιδάσκοντο ὅπως ἔπρεπεν, ὁ ἅγιος Βασίλειος ἐν τούτοις ἔγραφε τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν μὲ τόσην χάριν καὶ ἀκρίβειαν, ὡς νὰ ἔζη κατὰ τὸν *χρυσοῦν* λεγόμενον *αἰῶνα* τοῦ Περικλέους. Εἰς ὅλα τὰ συγγράμματα τοῦ ἁγίου Βασιλείου ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους βλέπει τις τὴν χάριν καὶ τὴν βαθύνοιαν τῶν κλασικῶν συγγραφέων καὶ ἀπορεῖ τί νὰ θαυμάσῃ περισσότερον, τὴν βαθεῖαν γνῶσίν του ἢ τὴν μεγάλην εὐκολίαν, μὲ τὴν ὁποίαν ἔγραφε τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Καὶ πόσα συγγράμματα ἔγραψε καὶ πόσους λόγους, διότι ὄχι μόνον ἔγραφε μὲ γλαφυρότητα μοναδικὴν ὁ θεῖος Βασίλειος, ἀλλὰ καὶ μὲ εὐγλωττίαν ἀπαράμιλλον ἐξεφώνει ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος λόγους πλήρεις πολυμαθείας καὶ δεινότητος ρητορικῆς. Εἷς ἐκ τῶν λόγων του ἐπιγράφεται «*Ὁμιλία ἐν λιμῷ καὶ αὐχμῷ*». Τὸν λόγον τοῦτον ἐξεφώνησεν ὅτε ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ του συνέβη λιμὸς φοβερὸς καὶ οἱ δυςτυχεῖς κάτοικοι τῆς Καππαδοκίας δὲν ἠδύναντο νὰ προμηθευθῶσι τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Δὲν εἶχον ἄρτον οἱ ἀτυχεῖς, διότι ὁ αὐχμός, δηλαδὴ ἡ ξηρασία, εἶχε καταστρέψει τὰ σπαρτά, καὶ τρομερὰ πεῖνα ἐμάστιζεν ὅλην τὴν ἐπαρχίαν. Βεβαίως ὅλοι ἐνθυμεῖσθε ἀπὸ τὴν *Ἱερὰν Ἱστορίαν* σας τὰ ἑπτὰ ἔτη τῆς ἀφορίας ἐπὶ τοῦ Ἰωσήφ: πῶς ἠναγκάζοντο ἀπὸ τὰ πλέον μεμακρυσμένα μέρη τοῦ κόσμου νὰ ἔρχωνται εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ νὰ ἀγοράζωσιν

ἀκριβὰ ἀκριβὰ τὸν σῖτον, ὁ ὁποῖος τοὺς ἐχρειάζετο. Καὶ καλὰ μὲν δι' ὅσους ἔχουν χρήματα, διὰ τοὺς πλουσίους. Ἀλλὰ διὰ τοὺς πτωχούς; Ὢ! οἱ καϋμένοι αὐτοὶ ὑποφέρουν τότε, καὶ ὑποφέρουν φοβερά· πολλοὶ δέ, ἀλλοίμονον! καὶ ἀποθνήσκουν τῆς πείνης. Ὦ Θεέ μου! Καὶ ὑπάρχει χειρότερος θάνατος ἀπὸ τὸν θάνατον, ὁ ὁποῖος προέρχεται ἀπὸ τὴν πεῖναν; Ὁ ἅγιος Βασίλειος μὲ τὸν λόγον ἐκεῖνον ἔσωσε χιλιάδας πτωχῶν ἀπὸ βέβαιον θάνατον, διότι οἱ πλούσιοι ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι ποτὲ δὲν εἶναι κακοί, ἀλλ' ἔχουν ἀνάγκην ἀπὸ ἄνθρωπον κατάλληλον νὰ τοὺς δείξῃ τί πρέπει νὰ κάμνουν, τί χρεωστοῦν νὰ κάμνουν ὑπὲρ τῶν δυστυχῶν ἀδελφῶν των, ἤκουσαν εὐχαρίστως τὸν συγκινητικὸν λόγον τοῦ ἁγίου Πατρός, συνεκινήθησαν πολύ, ἔλυσαν προθύμως τὰ βαλλάντιά των καὶ εὑρέθη πολὺς ἄρτος καὶ ἐσώθησαν πολλοὶ ἄνθρωποι καὶ ηὐλόγησαν καὶ τὸν Θεὸν καὶ τοὺς εὐεργέτας των. Λαμπρὰ δὲ καὶ απαράμιλλος εἶναι τοῦ ἁγίου Βασιλείου ἡ «*Παραίνεσις πρὸς τοὺς νέους*», ὅπου συμβουλεύει ὡς καλὸς πατὴρ τί πρέπει νὰ μανθάνωσιν οἱ νέοι διὰ νὰ ἦναι εὐτυχεῖς εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν καὶ μακάριοι εἰς τὴν μέλλουσαν. Καὶ ποῦ νὰ ἀριθμήσῃ κανεὶς τὰ ἄπειρα ἔργα τοῦ ἱεροῦ Πατρός; Διὰ τὰς μεγάλας ἀρετὰς καὶ τὴν σοφίαν του ὁ ἅγιος Βασίλειος ὠνομάσθη *Μέγας Βασίλειος*, καὶ ἡ Ἐκκλησία ἐτίμησε καὶ τιμᾷ αἰωνίως τὴν μνήμην του. Δὲν ἑορτάζεται δὲ μόνον τὴν 1ην Ἰανουαρίου ὁ ἅγιος Βασίλειος, ἀλλὰ καὶ τὴν 30ὴν τοῦ ἰδίου μηνὸς κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν *Τριῶν Ἱεραρχῶν*, ἐκ τῶν ὁποίων εἷς ἦτο καὶ αὐτός. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ἁγίου Βασιλείου ἤκμαζον καὶ ἄλλοι πολλοὶ

Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ διαπρεπέστατοι μεταξὺ αὐτῶν ἦσαν ὁ πρῴην συμμαθητής του Γρηγόριος ὁ Θεολόγος καὶ ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἐξ Ἀντιοχείας, ἀμφότεροι γενόμενοι καὶ Πατριάρχαι τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐπειδὴ δὲ συνέπιπτε νὰ ἑορτάζωνται τὸν αὐτὸν μῆνα καὶ οἱ τρεῖς μεγάλοι τῆς Ἐκκλησίας Ἱεράρχαι, τὴν *1ην Ἰανουαρίου* Βασίλειος ὁ Μέγας, τὴν *25ην* Γρηγόριος ὁ Θεολόγος καὶ τὴν *27ην* Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, οἱ πεπαιδευμένοι Χριστιανοὶ εἶχον διαιρεθῇ εἰς τρία κόμματα· καὶ ἄλλοι μὲν ἐτίμων περισσότερον τὸν Βασίλειον, ἄλλοι δὲ τὸν Γρηγόριον καὶ ἄλλοι τέλος τὸν Ἰωάννην, καὶ ὠνομάζοντο οἱ πρῶτοι μὲν *Βασιλεῖται*, οἱ δεύτεροι *Γρηγορῖται* καὶ οἱ τελευταῖοι *Ἰωαννῖται*. Ἡ Ἐκκλησία, μὴ θέλουσα νὰ βλέπῃ οὕτω διῃρημένα τὰ τέκνα της, ὥρισε νὰ ἑορτάζηται ἡ μνήμη καὶ τῶν τριῶν ἁγίων Πατέρων ὁμοῦ τὴν αὐτὴν ἡμέραν, καὶ ἀπὸ τοῦ 1100 ἐπὶ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ καθιερώθη ἡ ἑορτὴ τῶν *Τριῶν Ἱεραρχῶν*, τὴν ὁποίαν μὲ ἐπισημότητα μεγάλην ἑορτάζουν παντοῦ ὅλα τὰ σχολεῖα τῶν Ἑλλήνων, διότι οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι θεωροῦνται, καὶ δικαίως, ὡς οἱ *οἰκουμενικοὶ διδάσκαλοι* καὶ προστάται τῆς παιδείας.

Ὅλα τὰ ἔθνη δὲν ἤρχιζον τὸ νέον ἔτος αὐτῶν κατὰ τὸν αὐτὸν μῆνα, ἀλλ' ἕκαστον εἶχεν ἰδιαιτέρας παραδόσεις καὶ κατὰ ταύτας ἤρχιζε τὴν πρώτην τοῦ ἔτους του. Οὕτω, ἐπὶ παραδείγματι, τὸ νέον ἔτος παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις ἤρχιζε τὸν Μάρτιον, παρὰ δὲ τοῖς Χριστιανοῖς τὸν Σεπτέμβριον καὶ μέχρι τῆς σήμερον δὲ ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία τὴν α' Σεπτεμβρίου θεωρεῖ ὡς ἀρχὴν τοῦ ἔτους,

καὶ τότε ἀναγινώσκονται αἱ κατάλληλοι εὐχαὶ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας. Κατόπιν ὅμως ἀντὶ τοῦ Σεπτεμβρίου ἡ πρώτη τοῦ ἔτους μετετέθη εἰς τὴν α' Ἰανουαρίου καὶ ἔκτοτε πάντα τὰ χριστιανικὰ ἔθνη ἀρχίζουν τὸ ἔτος των.

Ὁ ἅγιος Βασίλειος ἐγεννήθη ἐν Καισαρείᾳ τῆς Καππαδοκίας τῷ 329, ἐχειροτονήθη ἀρχιεπίσκοπος τῷ 370 καὶ ἀνεπαύθη εἰς Κύριον τῇ *1η Ἰανουαρίου* 379, καὶ τούτου ἕνεκα συμπίπτει μὲ τὴν πρώτην τοῦ ἔτους ἡ μνήμη αὐτοῦ.

ΤΟ ΜΕΤΑΛΛΕΙΟΝ ΤΟΥ ΤΑΥΡΟΥ

Τὴν λέξιν *Βουλγὰρ-Δάγ* πολλοὶ γράφουσιν ἐσφαλμένως· διότι αὕτη δέον νὰ γραφῇ ὀρθῶς μὲν *Μπουγᾶ-Δαγῆ* καὶ *Μπουγᾶ-Μαδενῆ*, ἐγγύτερον δὲ τοῦ ὀρθοῦ *Μπουλγὰρ-Δαγῆ* καὶ *Μπουλγὰρ-Μαδενῆ*, ὡς κοινῶς παρὰ τῶν Μικρασιανῶν, Τούρκων καὶ Ἑλλήνων, προφέρεται. Τοῦτο δὲ λέγω, διότι δὲν νομίζω ἔξω τοῦ πιθανοῦ ὅτι δύνανται οἱ καλοὶ γείτονες ἡμῶν *Βούλγαροι* νὰ διαμφισβητήσωσι καὶ ἐπὶ τοῦ ὄρους Ταύρου ἰδιοκτησίαν, ὡς ἐτόλμησαν νὰ ἐκβουλγαρίσωσι καὶ τὸν Ὅμηρον. Τὸ *Μπουλγὰρ-Δάγ* εἶναι παραφθορὰ ἐκ τοῦ *Μπουγᾶ-Δάγ*, ὡς εὐφωνότερον, ὅπερ εἶναι ἀκριβὴς μετάφρασις τοῦ: *Ὄρος Ταῦρος*, διότι, ὡς γνωστόν, οἱ Τοῦρκοι καλοῦσι τὸν *ταῦρον*: *μπουγᾶ*.

Εἰς τὰς ὑπωρείας δὲ τὰς ἐστραμμένας πρὸς τὴν *Νίγδην* (*Νίγδε*) καὶ τὰ ἀρχαῖα *Τύανα* (*Κλισὲ-Χισσάρ*, ἤ, κοινότερον, *Κισάσαρι*) κεῖται μικρὸν χωρίον μετὰ 200 ὡς ἔγγιστα οἰκιῶν, οἰκούμενον ἀποκλειστικῶς ὑπὸ ἑλλήνων μεταλλευτῶν καὶ καλούμενον *Μπουλγὰρ-Μαδενῆ*, οὗτινος μέρος μὲν ἀνέρπει πρὸς τὰς ὑπωρείας τοῦ *Ταύρου*, μέρος δὲ ἐκτείνεται εἰς τὸ *Ὀσμὰν-Μπελί*, διακλάδωσιν τοῦ

Ταύρου, ἔχον ἄνωθι μὲν τὸ *Ταρπάζ*, κάτωθι δὲ τὸ *Ἀλὶ-Χώτζα*, χωρία ἀμφότερα τουρκικά.

Εἰς τὴν ἑτέραν τῶν πλευρῶν τοῦ *Ὀσμὰν-Μπελὶ* ὑπάρχουσιν ἐν εἴδει βουνῶν συσσεσωρευμέναι πληθύες ἐκβολάδων, αἵτινες ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν εὑρίσκονται ἐρριμμέναι ἐπὶ μεγάλης ἐκτάσεως, παρ' αὐτὰς δὲ τουρκικὸν χωρίον, τὸ *Γκιουμοὺς-Χανέ* (*Ἀργυρόπολις*), ἔνθα ἐξεκαμινεύοντο τὰ ἐκ τοῦ *Μαδὲν* ἐξορυσσόμενα μέταλλα. Τὸ μεταλλεῖον τοῦτο, ὡς καὶ τὸ δώδεκα ὥρας περίπου ἀφιστάμενον *Μπερεκετλῆ-Μαδενῆ* (*Δαψιλὲς ἢ Εὔδαιμον Μεταλλεῖον*), κατηργήθη ὑπό τινος τῶν Σουλτάνων, διότι, εἴτε ἐπειδὴ ἡ ἐξορυσσομένη ὕλη ἦν πτωχή, εἴτε διὰ τὰς πολλὰς κατὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν καταχρήσεις, αἱ δαπάναι ὑπερέβαινον κατὰ πολὺ τὰ ἔσοδα.

Βραδύτερον ὅμως, εὑρεθεισῶν νέων φλεβῶν, πλουσιωτάτων ἀληθῶς, ἐν ταῖς πλευραῖς τοῦ Ταύρου, συνῳκίσθη τὸ *Μπουλγὰρ-Μαδενῆ* καὶ ἤρξατο ἐξορυσσόμενος εἰς μεγάλην ποσότητα ὁ ἄργυρος, ὅςτις, καθαιρόμενος, ἀπεστέλλετο κατὰ πᾶσαν Τετάρτην εἰς Κωνσταντινούπολιν, εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν νομισματοκοπεῖον καὶ ἐξ αὐτοῦ ἐξήγετο χρυσός, καλλίστης, κατὰ τοὺς εἰδότας, ποιότητος.

Τὸ *Μπουλγὰρ-Μαδενῆ* εἶναι *μουδιρλίκι* καὶ διοικεῖται ὑπὸ *Μουδίρου*, ὑπαγομένου εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ *καζᾶ* τῆς *Νίγδης*, ὑπὸ τὸν βαλῆν τοῦ Ἰκονίου (*Κόνια-βαλισί*). Ἀγνοῶ τίς εἶναι σήμερον ὁ μουδίρης τοῦ *Μεταλλείου τοῦ Ταύρου*, ἀλλὰ πρὸ εἰκοσαετίας περίπου εἶχε παραμεληθῆ τὸ μεταλλεῖον, ποὺ δὲ καί που μόνον ἔβλεπέ τις καμίνους τινάς, ἀφ' ὧν ἀνέθρωσκεν ὀλίγος καπνός, τεκμήριον τῆς

ἐργασίας τῶν μεταλλευτῶν. Ἀλλ' ὅτε κατὰ τὸ 1871 ἐπεσκέφθην τὸ *Μεταλλεῖον τοῦ Ταύρου*, εὗρον αὐτὸ ἀκμαῖον καὶ πλῆρες ζωῆς, διότι ὁ διοικῶν αὐτὸ ἀνὴρ ἦν ῥέκτης καὶ λίαν κατάλληλος, ἀφεὶς λαμπρὰς μὲν εἰς τὸν τόπον ἀναμνήσεις, παρασχὼν δὲ πολλὰς τῷ Κράτει ἐκδουλεύσεις. Ἐκαλεῖτο *Ῥουμῆ-ἐφέντης*. Ἀρχαία τις παροιμία λέγει ὅτι *Εἷς οὐδείς*, καὶ σήμερον δὲ καὶ ὁ ἑλληνικὸς λαὸς λέγει· *Ἕνας κοῦκκος δὲν φέρνει τὸ καλοκαῖρι*. Τὰς παροιμίας ταύτας διέψευσεν ὁ Ῥουμῆ-ἐφέντης· διότι, ἅμα, μετὰ ὀλίγων ἐτῶν διοίκησιν, ἀπομακρυνθέντος τοῦ *μουδίρη* ἐκείνου, ἀμέσως καὶ πάλιν τὰ τοῦ *Μεταλλείου τοῦ Ταύρου* ἐπανῆλθον εἰς τὸ *πρώην καθεστώς*, εἰς ὅ, κατὰ φυσικὸν λόγον, οὐκ ὀλίγον συνετέλεσαν καὶ αἱ περιπέτειαι τῶν τελευταίων ἐτῶν. Ὅτε δὲ κατ' Ἀπρίλιον τοῦ ἔτους 1886 ἐφιλοξένουν ἐν Ἀθήναις τὴν ἑτέραν τῶν ἀδελφῶν καὶ τὸν γαμβρόν μου, εὐχαρίστως ἔμαθον ὅτι ὁ φιλοπρόοδος καὶ ἀληθῶς ῥέκτης Σουλτᾶνος ἔδωκε νέαν ζωὴν εἰς τὸ *Μεταλλεῖον* καὶ ὅτι καὶ αὖθις ἤρξατο ὁ ἐν τοῖς κόλποις τῆς γῆς κρυπτόμενος θησαυρὸς νὰ ἀποσπᾶται καὶ ὅτι ἓξ ἢ ἑπτὰ κλίβανοι παρεῖχον οὐκ ὀλίγον τίμιον μέταλλον, ἀποστελλόμενον εἰς τὴν πρωτεύουσαν· ἕνεκεν ὅμως ἐλλείψεως ἐπαρκῶν χρημάτων, οἱ λοιποὶ κλίβανοι ἔμενον ἄεργοι, καὶ κατὰ σωροὺς δίκην πυραμίδων ὑψοῦντο τῆδε κἀκεῖσε τὰ πολύτιμα μεταλλοῦχα χώματα. (*τζοχέρ*). Παρὰ τῶν αὐτῶν οἰκείων μου ἐπληροφορήθην ὅτι ὀλίγον πρὸ τῆς ἐκεῖθεν ἀναχωρήσεως αὐτῶν εἶχεν ἀνακαλυφθῆ πλουσιωτάτη φλὲψ τοιούτου χώματος, παρέχουσα 40 $^0/_0$ πλείονα ἄργυρον τῶν μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐξορυσσομένων. Ἀλλὰ

καὶ ταῦτα, ἐξαγόμενα, ἔμενον ἀτυχῶς ἀνεκμετάλλευτα.

Ἐπειδὴ τὴν παιδικήν μου ἡλικίαν διῆλθον ὅλην ἐν τῷ *Μεταλλείῳ τοῦ Ταύρου*, ἔνθα ἡ οἰκογένειά μου εἶχε μετοικήσει ἐξ Ἀραβανίου, ἐννοεῖται ὅτι τρέφω στοργὴν πρὸς αὐτό, καὶ διὰ τοῦτο μετ' ἀγάπης διεξέρχομαι πᾶν ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς αὐτό· διότι, ὅσον καὶ ἂν αὐξάνωμεν κατὰ τὴν ἡλικίαν καὶ τὴν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν, ὅσον καὶ ἂν λεπτυνώμεθα καὶ ἀποβάλλωμεν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, ἐν τούτοις εἶναι ἀδύνατον νὰ λησμονήσωμεν ἐντελῶς τοὺς τόπους, ἐν οἷς πρῶτον τὸν ἥλιον εἴδομεν ἢ ἐν οἷς διέρρευσαν, ἀνεπιστρεπτεὶ δυστυχῶς, οἱ πρῶτοι τῆς παιδικῆς ἡμῶν ἡλικίας χρόνοι, χρόνοι ἀθῳότητος καὶ πλήρεις ἀναμνήσεων προςφιλῶν ! . . .

Τὸ *Μεταλλεῖον τοῦ Ταύρου* ἐκκλησιαστικῶς ὑπάγεται οὐχὶ εἰς τὴν ἐγγὺς αὐτοῦ μητρόπολιν τοῦ *Ἰκονίου*, ἀλλ' εἰς τὴν τῆς *Χαλδείας*, εἰ καὶ αὕτη εὑρίσκεται λίαν μακράν. Ἔχει δύο ἐκκλησίας, μίαν ἐν τῷ *Ἄνω* καὶ ἑτέραν ἐν τῷ *Κάτω Μαχαλᾷ*, ἀμφοτέρας ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Γεωργίου τιμωμένας.

Οἱ κάτοικοι τοῦ *Μεταλλείου τοῦ Ταύρου* εἶναι ἀσύδοτοι, μηδένα φόρον ἀποτίνοντες τῇ Κυβερνήσει, ἔχοντες καὶ τὸ προνόμιον νὰ ἔχωσι τὸ χωρίον αὐτῶν *ἄσυλον*. Λαλοῦσι τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν παρεφθαρμένην (τὴν *λαζικὴν* διάλεκτον, παραφθορὰν τῆς *δωρικῆς* κυρίως)· φαίνεται δὲ ὅτι τὸ πρῶτον ἐκ τοῦ Πόντου ἐπῴκησαν ἐνταῦθα. Καὶ ἡ διάλεκτος τῶν ἐν τῷ *Μεταλλείῳ τοῦ Ταύρου* περιέχει ἐν ἑαυτῇ πλεῖστον γλωσσικὸν θησαυρὸν ἀνεκμετάλλευτον.

Τῆς ἐξορύξεως τοῦ *τζοχὲρ* ἄρχονται ἀπὸ τῶν μέσων

τοῦ Μαΐου καὶ παύονται τῇ 26 Ὀκτωβρίου, ἑορτῇ τοῦ ἁγίου Δημητρίου, ἕνεκα τῆς δριμύτητος τοῦ ψύχους καὶ διότι ἡ χιὼν λίαν ἐνωρὶς περισκέπει τὰς κλιτύας τοῦ ὄρους, οὗ αἱ ἀκρώρειαι εἶναι διηνεκῶς χιονοσκεπεῖς. Καθ' ὅλον δὲ τὸν χειμῶνα ἀσχολοῦνται εἰς τὴν τῆξιν τοῦ ὀρυκτοῦ.

Οἱ κάτοικοι τοῦ *Μπουλγὰρ-Μαδενῆ* (*Μαδεντζῆ*) πρὸ εἰκοσιπενταετίας περίπου ἵδρυσαν καὶ ἀποικίαν ἐν χώρῳ μεταξὺ τοῦ *Ταύρου* καὶ τῆς *Νίγδης*, ὀνομασθεῖσαν ***Καβουκλοὺ*** καὶ ἀπολαύουσαν τῶν αὐτῶν τῇ μητροπόλει προνομίων. Εἶναι δὲ γενναῖοι, φιλόπονοι καὶ ἐλευθέριοι, ἀσχολούμενοι καὶ εἰς τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν, ὁσάκις τὸ Μεταλλεῖον μένει ἀργόν.

Τὸ *Μεταλλεῖον τοῦ Ταύρου* δέον νὰ ἑλκύσῃ ἰδίᾳ καὶ συντόνως τὴν μέριμναν τῆς τουρκικῆς Κυβερνήσεως, ἥτις εὐκολώτατα δύναται, ἀποστέλλουσα ἐπιτροπείαν τινὰ ἐξ *ἐπιστημόνων* ὀρυκτολόγων, νὰ πεισθῇ ὅτι τὸν πλοῦτον, ὃν ζητοῦσιν ἐν ταῖς κοίταις τῶν ποταμῶν τῆς Καλλιφορνίας καὶ τοῦ Μεξικοῦ ἢ ἐν τοῖς ἐγκάτοις τῶν ὀρέων τῆς Ἀμερικῆς καὶ Αὐστραλίας οἱ χρυσοθῆραι, αὐτὴ ἔχει πρὸ τῶν ποδῶν, καὶ σχεδὸν ἀπόνως καὶ ἀντὶ ἐλαχίστης σχετικῶς δαπάνης ἀνοίγει *ἀληθὲς* μεταλλεῖον, ἱκανὸν οὐ μόνον νὰ ἐπαρκέσῃ ἀφειδῶς εἰς τὰς πολυειδεῖς τῆς Αὐτοκρατορίας δαπάνας, ἀλλὰ καὶ ἀνυπολογίστους ὠφελείας νὰ παράσχῃ πᾶσι τοῖς ὑπηκόοις τοῦ τουρκικοῦ κράτους, ἐξασφαλίζον τὴν εὐημερίαν συμπάσης τῆς χώρας. Τὰ περὶ τὸν Ταῦρον ὄρη — καὶ εἶναι πολλά, τὸ *Μποζαντῆ*, τὸ ***Ἐλμὰ-Δὰγ*** κτλ. κτλ. — γέμουσι ξυλείας τοσαύτης, ὥςτε ἐπὶ πολλὰς δεκαετηρίδας δύνανται νὰ ἐπαρκέσωσιν εἰς τὰς

ἀνάγκας τοῦ Μεταλλείου· ὕδωρ ἄφθονον καὶ ὑγιεινότατον ῥέει ἐν τοῖς ἀπὸ τοῦ Ταύρου κατερχομένοις ῥυακίοις καὶ ποταμοῖς, τὸ δὲ κλῖμα εἶναι γλυκὺ καὶ γονιμώτατον τὸ ἔδαφος. Τὰ πάντα ἡ μήτηρ Φύσις ἀφειδῶς ἐπεδαψίλευσεν εἰς τὴν ἄλλως εὐδαίμονα *Μικρὰν Ἀσίαν*, ἐλλείπει δὲ μόνον *ἐκεῖνο*, ἤτοι τὰ *χρήματα*, « ὧν ἄνευ, κατὰ τὸν Ῥήτορα, οὐδέν ἐστι γενέσθαι τῶν δεόντων ».

Ο ΝΑΣΡΕΔΔΙΝ ΧΩΤΖΑΣ

Τίς, ἔστω καὶ μίαν μόνην ἡμέραν διατρίψας ἐν Ἀνατολῇ, δὲν ἤκουσε μετὰ θυμηδίας προφερόμενον τὸ ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑῴαν δημοτικώτατον ὄνομα τοῦτο; Καὶ τίς δὲν ἠναγκάσθη, τοὐλάχιστον ἅπαξ ἐν τῷ βίῳ, νὰ κάμῃ χρῆσιν τῶν μύθων τοῦ χαρίεντος τούρκου Αἰσώπου; Αἱ εἰς αὐτὸν ἀποδιδόμεναι, ἢ τοὐλάχιστον αἱ ὑπὸ τὸ ὄνομα αὐτοῦ φερόμεναι, διηγήσεις εἰσὶ πασίγνωστοι τοῖς λαοῖς τῆς Ἀνατολῆς, καὶ πολλοῖς ἔτι τῆς Δύσεως, ἀνεξαρτήτως ἐθνικότητος ἢ φυλῆς, πάντες δὲ ἀφηγοῦνται τὰς πράξεις τοῦ ἀσιανοῦ μυθολόγου μετὰ πολλῆς εὐχαριστήσεως, ὥςτε περὶ τοῦ Νασρεδδὶν Χώτζα μόνον δύναταί τις ἀσφαλῶς νὰ εἴπῃ ὅτι εἶναι ὁ μόνος Τοῦρκος, ὅςτις, διαπλεύσας

θάλασσάν τε ἠχήεσσαν, οὔρεά τε σκιόεντα,

κατέκτησεν ὅσας οὐδεὶς τῶν ὁμοεθνῶν αὐτοῦ καταχτητῶν χώρας..

Καὶ ὁ Νασρεδδὶν δὲ ὑπέστη τὴν τύχην πάντων τῶν ὁμοίων αὐτῷ καταχτητῶν τοῦ πνεύματος, τὴν τύχην τοῦ Ὁμήρου, φέρ' εἰπεῖν, καὶ τοῦ Ὀσσιανοῦ. Διημφιςβητήθησαν οὐ μόνον οἱ γεννήτορες καὶ ἡ πατρὶς αὐτοῦ, ἀλλὰ

καὶ αὐτὴ ἡ ἰδία αὐτοῦ ὕπαρξις, τὸν τοῦ μύθου ὑπὸ τῶν ἀδυσωπήτων κριτικῶν περιβληθεῖσα μανδύαν· διότι πολλοὶ τούτων τοσοῦτον ἀπεθρασύνθησαν, ὥστε ἐτόλμησαν καὶ ἠρνήθησαν τὴν γονιμότητα τοῦ πνεύματός του, ὡς ἄλλοι ἄλλοτε τὴν πληθὺν τῶν ἄθλων τοῦ Ἡρακλέους καὶ Μίλωνος τοῦ Κροτωνιάτου, ἀποφηνάμενοι ὅτι ὑπάρχει μέν τι ἀρχικὸν στοιχεῖον ἀληθείας ἐν ταῖς περὶ τῶν ἄθλων τοῦ υἱοῦ τῆς Ἀλκμήνης ἀφηγήσεσιν, ἀλλὰ τὰ $^9/_{10}$ τούτων εἰσὶ πράξεις καὶ κατορθώματα ἄλλων Ἡρακλέων, συσσωρευθεῖσαι ἐφ'. ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ προσώπου ἢ ἐφ' ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος, τοῦ τοῦ Ἡρακλέους, ὡς εἰ προέκειτο νὰ δοκιμασθῇ ἡ ἰσχὺς τῶν ὤμων τοῦ ἀντικαταστάτου τοῦ Ἄτλαντος. Οὕτω καὶ περὶ τῶν ἀνεκδότων τοῦ Νασρεδδὶν Χώτζα ἐλέχθη ὅτι ταῦτα δὲν εἶναι ἀποκυήματα τοῦ πνεύματος ἑνὸς καὶ μόνου ἀνδρός, ἀλλὰ γεννήματα τῆς διανοίας πολλῶν ἀσιανῶν Αἰσώπων, συναρμολογηθέντα καὶ ὡς στέφανος πολυανθὴς ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ τελευταίου τούτου ὑπὸ τοῦ ἀσιανοῦ κόσμου ἐπιτεθείς. Ὥστε ὁ φθόνος, ὁ μὴ φεισθεὶς τῆς μεγαλοφυΐας τοῦ Μελησιγενοῦς, οὐδὲ τοῦ φρυγὸς χαριτολόγου τὴν προσωπικότητα ἐσεβάσθη.

Ἀλλ' οἱ κύριοι οὗτοι κριταὶ εἰς τὰς περὶ τοῦ Νασρεδδὶν Χώτζα κρίσεις αὐτῶν ἔσπευσαν πολύ· διότι διαμαρτυρίαι ζωηραὶ παρὰ τῶν ἀμέσως διαφερομένων ὁμοφύλων τοῦ ἱεροδιδασκάλου ἠγέρθησαν, καὶ ἀπέδειξαν ὅτι οἱ κύριοι οὗτοι *ἔκαμαν τὸν λογαριασμόν των ἄνευ τοῦ ξενοδόχου.*

Καὶ λοιπόν, ὅπως οἱ Σμυρναῖοι, διαφιλονικοῦντες τὴν δόξαν τῆς ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι γεννήσεως τοῦ τυφλοῦ ποιη-

τοῦ τῆς *Ἰλιάδος* καὶ *Ὀδυσσείας*, δεικνύουσι τὸν Μέλητα, γοργῶς παρασύροντα τὰ ἀσθενῆ προχώματα, τὰ ὑπὸ τῶν ἀντιλεγόντων ἀνεγειρόμενα, καὶ ὅπως οἱ Χῖοι δεικνύουσιν ἀγερώχως τῷ ἀμφιβάλλοντι τὸ *Δασκαλειό*, τὴν *Πέτραν τοῦ Δασκάλου*, σῴζουσαν κοίλωμα, ἐν ᾧ καθήμενος ὁ γλυκύμολπος τῆς Ἰωνίας ἀοιδὸς ἐρραψῴδει τὰ ἀθάνατα ἔπη αὐτοῦ, οὕτω καὶ οἱ συμπολῖται τοῦ Νασρεδδὶν ἔχουσι προχείρους ἀποδείξεις τῆς καταγωγῆς καὶ ὑπάρξεως τοῦ δημιουργοῦ τῶν χαριέντων ἀνεκδότων καὶ μεθ' ὑπερηφανείας δεικνύουσι ταῦτα τοῖς βουλομένοις καὶ μή.

* *
*

Ἐν τῇ Φρυγίᾳ τῆς Ἐλάσσονος Ἀσίας κεῖται ἡ πόλις *Τυρίαιον*.

Καὶ ἄλλοι μέν, ἐν οἷς καὶ Σκαρλᾶτος ὁ Βυζάντιος, λέγουσιν ὅτι τὸ σημερινὸν *Ἀκ-Σεχὲρ* εἶναι τὸ ἀρχαῖον *Τυρίαιον*, ὅπερ καὶ *Τυριαῖον* καὶ *Τυριάειον* λέγεται, κείμενον ἐπὶ τῶν συνόρων τῆς Φρυγίας· ἄλλοι δὲ παραδέχονται ὅτι τὴν θέσιν, ἣν κατέχει τανῦν τὸ *Ἀκ-Σεχέρ*, κατεῖχεν ἄλλοτέ ποτε τὸ παλαιὸν *Θύμβριον*. Ὅπως δήποτε, ἐς ἄλλοτε ἀφιέντες τὰ περὶ τούτων, ἐν τῷ παρόντι παρατηροῦμεν μόνον ὅτι τὸ *Ἀκ-Σεχὲρ* κατοικεῖται ἀποκλειστικῶς ὑπὸ Τούρκων, ἀσχολουμένων ὀλίγον εἰς τὴν γεωργίαν καὶ ἐλάχιστα εἰς τὴν κτηνοτροφίαν, διότι οἱ πλείους αὐτῶν μεταβαίνουσιν εἰς τὸ *Ἰκόνιον* ἢ εἰς τὸ *Ἀφιὸν-Καρὰ-Χισσάρ* (ἀρχ. *Σύνναδα*), ἔνθα ἀνθ' ἡμερομισθίου ἐργάζονται εἰς τὴν καλλιεργίαν τοῦ *ὀπίου* (ἀφιόν),

τοῦ κυριωτάτου προϊόντος τῆς περιοχῆς ταύτης. Ἀρκετὰ ὑψηλὸς βουνὸς ὑπέρκειται τοῦ *Ἀκ-Σεχὲρ*, ὅςτις φαίνεται ὅτι ἐκ σεισμοῦ παρελθόντων χρόνων ῥαγείς, ἀφίησι ῥωγμὴν ἱκανῶς εὐρεῖαν, σχηματίζων οἱονεὶ πύλην, ὡς τὰς *Κιλικίας Πύλας (Κιουλὲκ-Μπογαζὶ)* ἢ τὰς *Θερμοπύλας* τῆς Ἑλλάδος. Οἱ ἐν *Ἀκ-Σεχὲρ* ἀναφέρουσιν ὅτι, δυςαρεστηθείς ποτε ὁ Νασρεδδὶν Χώτζας κατὰ τῶν συμπολιτῶν αὐτοῦ, ἀνῆλθεν εἰς τὴν θέσιν ταύτην καὶ ἥπλωσε μικρὰν ψίαθον, δι' ἧς ἐκώλυε τοὺς ἀνέμους ἵνα πνέωσιν εἰς τὴν πόλιν καὶ δὲν ἐπέτρεπεν αὐτοῖς νὰ ὠθῶσι πρὸς αὐτὴν τὰ νέφη, οὕτω δὲ κατώρθου μηδὲ σταγὼν βροχῆς νὰ πίπτῃ ἐντὸς τῆς αὐχμώσης πόλεως ἢ τῶν καταξηρανθέντων ἀγρῶν. Τῆς ἀνομβρίας ταύτης τὰ φρικώδη ἐπακόλουθα προβλέποντες οἱ συμπατριῶται τοῦ Χώτζα, ἀπέστειλαν πρεσβείαν, παρακαλοῦντες αὐτὸν ὅπως ἄρῃ ἀπὸ τοῦ χάσματος τὴν κατηραμένην ψίαθον αὐτοῦ ἐκείνην καὶ ἐπισκεφθῇ τὴν ἀτυχοῦσαν πατρίδα του ἡ εὐεργετικὴ βροχή. Καμφθεὶς ὁ εὔσπλαγχνος ἱεροδιδάσκαλος ὑπὸ τῶν θερμῶν παρακλήσεων αὐτῶν, ὕψωσεν ὀλίγον τὴν ἄκραν τῆς ψιάθου καὶ ἀμέσως γλυκεῖα αὔρα ἐδρόσισε τὴν ὑπὸ τοῦ καύσωνος ξηρανθεῖσαν πόλιν, μετ' οὐ πολὺ δὲ καὶ ὁ οὐρανὸς δὲν ἐβράδυνε νὰ ἀνοίξῃ τοὺς εὐεργετικοὺς κρουνούς του. Καὶ σήμερον δ' ἔτι οἱ συμπατριῶται τοῦ Νασρεδδὶν προμαντεύουσι τὴν ἐπικρεμαμένην θύελλαν ἢ τὴν ἐπαπειλουμένην βροχὴν ἀπὸ τῆς σχισμῆς ταύτης, ἀτενίζοντες πρὸς αὐτὴν μετ' ἀκραδάντου πεποιθήσεως, διότι θεωροῦσι τὸ ῥῆγμα ἐκεῖνο ὥς τι παράθυρον, δι' οὗ διαβλέπουσι καὶ προεικάζουσι τὰς διαθέσεις τοῦ οὐρανοῦ. Ἐν ἄλλαις λέ-

ξέσι, τὸν βουνὸν ἐκεῖνον τοῦ Νασρεδδὶν Χώτζα θεωροῦσιν ὡς τὸ ἀλάνθαστον αὐτῶν *βαρόμετρον*. Καί, ἀληθῶς εἰπεῖν, αἱ προρρήσεις αὐτῶν, ὡς στηριζόμεναι ἐπὶ πολυετῶν παρατηρήσεων, δὲν στεροῦνται ὅλως ὑποστάσεως. Τὰ πέριξ τοῦ *Ἀκ-Σεχὲρ* εἶναι ψιλὴ μᾶλλον πεδιάς, μηδὲν ἄξιον λόγου τοπίον παρουσιάζοντα. Ὡς πᾶσαι δὲ αἱ πολίχναι τῆς τουρκικῆς Αὐτοκρατορίας, καὶ τὸ *Ἀκ-Σεχὲρ* εἶναι ῥυπαρὸν καὶ ἄθλιον πολίχνιον, οὐδὲν ἄξιον λόγου οἰκοδόμημα παρουσιάζον ἢ ἀρχαῖον μνημεῖον διασῷζον. Κῦρος ὁ Νεώτερος, ἀναβαίνων εἰς Περσίαν καὶ σὺν τοῖς Μυρίοις διερχόμενος διὰ Μικρᾶς Ἀσίας, διῆλθε καὶ διὰ τῆς πόλεως ταύτης, ὡς ἀναφέρει ὁ Ξενοφῶν ἐν τῇ *Κύρου Ἀναβάσει*. Τὰ ἴχνη τῆς περικλεοῦς ταύτης Ἀναβάσεως καὶ Καταβάσεως ποὺ καί που διασῴζονται καὶ μέχρι τῆς σήμερον, διότι οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ ἀποδοτέα τὰ λείψανα τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ἅτινα ἐνιαχοῦ μετὰ μεγίστης χαρᾶς συναντᾷ ὁ ἕλλην περιηγητής — εἴ που καὶ τὸ σπάνιον τοῦτο χρῆμα εὑρεθείη — ὡς ἐν Συνασῷ, Φάρασα, Φερτεκίῳ, Ἀραβανίῳ, Κούρδονος, Δελμεσῷ, Μισθίῳ, Σύλλη, Μεταλλείῳ τοῦ Ταύρου, ἐν τῷ Πόντῳ κτλ. κτλ.

* *
*

Ἡ Φρυγία ὑπῆρξε, φαίνεται, ἡ κοιτὶς τῶν εὐφυῶν μυθολόγων. Ὁ Αἴσωπος ταύτην ἔσχε πατρίδα, καὶ ὁ Νασρεδδὶν δὲ ὁμοίως ἐν ταύτῃ ἠτένισε τὸ πρῶτον τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, εἰ καὶ νομίζομεν ὅτι ὁ Νασρεδδὶν Χώτζας ὑπῆρξε μόνον ἐπιμελὴς συλλέκτης πάντων τῶν κατὰ

τὴν Μικρὰν Ἀσίαν φερομένων μύθων, ὧν πολλοὺς μετὰ παραλλαγῶν ἀπαντῶμεν παρὰ πολλαῖς καὶ δυτικωτέραις χώραις. Ἡ Συλλογή, ἣν ἀπήρτισεν—ἴσως πρὸς διδασκαλίαν τῶν μαθητῶν αὐτοῦ — ὁ Νασρεδδὶν Χώτζας, ἐγένετο δημοφιλής, διότι ἀκόπως καὶ ἐν τῇ μεταφορικῇ τῶν Ἀσιανῶν γλώσσῃ, τῇ πλήρει εἰκονικωτάτων ἐκφράσεων, διδάσκονται δι' αὐτῆς πολλαὶ κοινωνικαὶ ἀλήθειαι καὶ γίνονται προςιτὰ ἄπειρα φιλοσοφικὰ ἀποφθέγματα, ὧν ἡ ἄλλως πως ἑρμηνεία θὰ ἦτο ἀκατόρθωτος διὰ τὸν χαῦνον Μικρασιάτην, ὅςτις πρὸ παντὸς ποθεῖ τὸ *ῥαχάτι*. Ὥςτε ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην ὁ ἀσιανὸς κόσμος ὀφείλει πολλὰ τῷ Νασρεδδὶν Χώτζᾳ, καὶ ἴσως, ἀποτίνων φόρον εὐγνωμοσύνης τῷ φιλομούσῳ ἀνδρί, αὐτῷ καὶ μόνῳ ἀπέδωκεν οὐχὶ πλέον· τὴν συλλογὴν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπινόησιν τῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα αὐτοῦ φερομένων πολλῶν μύθων, διότι ἡ εὐγνωμοσύνη παρὰ τοῖς λαοῖς τῆς Ἀνατολῆς δὲν εἶναι ἐκ τῶν *ἐν μοίρᾳ Καρὸς* τιθεμένων ἀρετῶν αὐτῶν.

* *
*

Ἡ Συλλογὴ τῶν *Ἀστείων* τοῦ Νασρεδδὶν Χώτζα ὑπάρχει ἐκδεδομένη οὐ μόνον ἐν τῇ τουρκικῇ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ γαλλικῇ καὶ ἐν τῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ, ἀλλ' αἱ τελευταῖαι αὗται εἶναι πενιχραί, τὰ δὲ *ἀνέκδοτα*, ὧν τὴν ἐκλογὴν οἱ μεταφράσαντες ἐποίησαν, δὲν εἶναι βεβαίως ἐκ τῶν ἀρίστων· ἰδίως ἡ ἑλληνικὴ Συλλογὴ εἶναι λίαν ἀτελής, γενομένη ἴσως ἐξ ἰταλικῆς μεταφράσεως ἐν χρόνοις δυςμενέσι τῷ ἑλληνικῷ ἔθνει, καθ' οὓς παρὰ τῷ λαῷ ἦν

προςφιλέστατον ἀνάγνωσμα ὁ ἀοίδιμος ἐκεῖνος *Συντίπας*, ἡ πολυθρύλητος *Φυλλάδα τοῦ Γαϊδάρου*, οἱ *Μῦθοι* καὶ ὁ *Βίος τοῦ Αἰσώπου*, ἡ *Χαλιμά*, αἱ *Ὑψηλόταται πανουργίαι τοῦ Μπερτόλδου*, ὁ *Μπερτολδῖνος*, οἱ *Βίοι τῶν Ἁγίων*, ἡ *Ἐπιστολὴ τοῦ Χριστοῦ*, ἡ *εὑρεθεῖσα ἐν Γεθσημανῇ τῷ χωρίῳ*, καὶ ἄλλα μικρᾶς ἀξίας ἔργα, δι' ὧν ἐψυχαγωγοῦντο αἱ προηγούμεναι γενεαί· κατὰ τοὺς αὐτοὺς ἐκείνους χρόνους τὸ φῶς, τὸ φωτίζον τὴν Ἀνατολήν, ἐξ ἧς ποτε ὁ ἥλιος καὶ ἡ παιδεία, ἤδη ἤρχετο, ἀνατραπέντων, ὡς φαίνεται, τῶν νόμων τῆς φύσεως, οὐχὶ ἐκ τῆς Ἀνατολῆς, ἀλλ' ἐκ τῆς Δύσεως, καὶ μάλιστα δι' ἡμᾶς τοὺς μήπω *Ἕλληνας*, ἀλλὰ *Γραικούς*, φωταυγὴς ἑστία, ἀκτινοβολοῦσα, ἦν ἡ Βενετία, ἔνθα εὑρίσκετο καὶ ἡ περιώνυμος *ἑλληνικὴ τυπογραφία τοῦ Φοίνικος*, ἐν ᾗ ἐξετυποῦντο καὶ πάντα τὰ ἐκκλησιαστικὰ βιβλία τῶν Ἑλλήνων καὶ διεσκορπίζοντο καθ' ἅπασαν τὴν Ἀνατολήν. Κατ' ἐκείνην λοιπὸν τὴν ἐποχὴν φαίνεται ὅτι καὶ ἡ *φυλλάδα* τοῦ *Νασρεδδὶν Χώτζα* εἶδε τὸ φῶς καὶ *ἐξεφουρνίσθη* πρὸς τὰς χώρας ἡμῶν καὶ ἀπλήστως ἀνεγινώσκοντο καὶ μεθ' ἡδονῆς ἀπεστηθίζοντο τὰ πολυειδῆ *ἀστεῖα* αὐτοῦ καί, χρείας τυχούσης, ἐγίνετο κατάλληλος χρῆσις ὁτὲ μὲν τούτου, ὁτὲ δὲ ἐκείνου, προκαλοῦντος ἀείποτε θυμηδίαν ἢ ἄπλετον γέλωτα. Βραδύτερον ὅμως, ἐπελθούσης τῆς ἑλληνικῆς παλιγγενεσίας καὶ συγγραφέντων πολλῶν ἄλλων ὁμοειδῶν συγγραμμάτων, καὶ δὴ κωμῳδιῶν, ὡς ἡ ἀθάνατος ἐκείνη ***Βαβυλωνία*** κτλ., παρήκμασε καὶ ὁ Νασρεδδὶν Χώτζας καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀπέβαλε τὴν προτέραν ἀκμὴν καὶ τὸ θαλερὸν αὐτοῦ καὶ ὁσημέραι φθίνει μαραινόμενος παρ'

ἡμῖν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ παρὰ τοῖς Τούρκοις καὶ τοῖς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἕλλησιν, ἔνθα ἡ Παιδεία οὔπω κατηύγασεν ἐπαρκῶς τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων. Ἐκεῖ ἀκμάζει καὶ ἀγαπᾶται, *ζῇ καὶ βασιλεύει*, καὶ οὐδέν, ἐπὶ τοῦ παρόντος τοὐλάχιστον, ἀπειλεῖ νὰ ἀφαρπάσῃ ἀπ' αὐτοῦ τὰ σκῆπτρα.

* *
*

Τῷ εἰς τὴν πόλιν εἰςερχομένῳ δείκνυται ξενών, τὸ *Μουσαφὴρ-Ὀδασὴ* ἢ *Μουσαφὴρ-Χανέ*, *χάνιον*, ὡς πάντα τὰ ὁμοειδῆ, τὰ καθ' ἅπασαν τὴν τουρκικὴν Αὐτοκρατορίαν διεσπαρμένα· ἤτοι οἴκημα ξύλινον παμπάλαιον, διαφέρον τῶν ἄλλων κατὰ τοῦτο μόνον, ὅτι εἶναί πως ὑψηλότερον, διώροφον, εἰς ὃ ὁ ξένος ἀνέρχεται διὰ τριζούσης ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ τῆς παλαιότητος κλίμακος, ἔχον κάτωθι αὐτοῦ καὶ ἱπποστάσιον. Ὁ ἔμπειρος περιοδευτὴς τῆς Ἀσιατικῆς Τουρκίας φέρει πάντοτε μεθ' ἑαυτοῦ ὠμὸν καφέν, ἐξ οὗ ἀμέσως ἅμα τῇ ἀφίξει δίδωσι τῷ ἐπιτετραμμένῳ τὰ τοῦ *Ὀδᾶ* κόκκους τινάς, οὓς αὐτοστιγμεὶ ἐκεῖνος φρύγει ἐντὸς μικροῦ φρυγέτρου καὶ ἐπιλαμβάνεται τῆς περαιτέρω κατασκευῆς, κοπανίζων ἐρρύθμως διὰ σιδηροῦ ὑπέρου ἐντὸς ξυλίνου ἰγδίου τὸν ἄρτι φρυγέντα καφέν. Ὁ ἁρμονικὸς κρότος τοῦ παρὰ τὸν ἐξώστην κοπανιζομένου καφὲ χρησιμεύει ὡς σύνθημα, δι' οὗ γνωρίζεται τοῖς κατοίκοις ὅτι ξένος καταλύει παρ' αὐτοῖς, ἢ ὡς κώδων, δι' οὗ καλοῦνται νὰ προςέλθωσι καὶ προςαγορεύσωσι τὸν φιλοξενούμενον.

Τῷ ὄντι δὲ μετ' ὀλίγον προςέρχονται ἀνὰ εἷς οἱ προύχοντες τοῦ χωρίου καὶ προςφωνοῦσι τὸ *Χὸς κελδίν (ὡς εὖ παρέστης)*, διαπυνθανόμενοι τὰ *νεώτερα*, ἅπερ πάντοτε, ἐννοεῖται, ὡς ἐκ τῆς δυςκολίας τῆς συγκοινωνίας, εἶναι *ἕωλα*, μηδεμίαν μὲν σημασίαν ἔχοντα, ἀείποτε ὅμως μετ' ἀπληστίας ἀκουόμενα. Ἰδιαιτέρας δὲ παρατηρήσεως ἄξιον εἶναι ὅτι πάντα ξένον, ὅςτις ἴσως·

πολλῶν ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα καὶ νόον ἔγνω,

ἐκλαμβάνουσιν ἰδίᾳ ὡς ἰατρὸν καὶ ἐρωτῶσι περὶ διαφόρων ἀσθενειῶν καὶ φαρμάκων, πῶς δηλονότι θεραπεύεται ἀσθένειά τις, ὑφ' ἧς κατέχεται ὁ Μεχμὲτ ἀγᾶς, καὶ τίνα φάρμακα ἀπέβησαν ἀνωφελῆ εἰς τὸν Καρὰ Μουσᾶν κτλ. Ἐπειδὴ δὲ εἶναι ἀποδεδειγμένον ὅτι, *ποιὸς ὀλίγο ποιὸς πολύ*, **πάντες εἴμεθα ἰατροί**, καὶ προθυμοποιούμεθα νὰ συμβουλεύσωμεν καὶ συστήσωμεν διὰ πᾶσαν ἀσθένειαν *ἀλάνθαστα* φάρμακα, καθίσταται περιττὸν νὰ προςθέσωμεν ὅτι μετ' εὐγνωμοσύνης καὶ χαρᾶς ἀκούεται πάντοτε ἡ γνώμη τοῦ ξένου. Ἐνταῦθα ὅμως μὴ ὑπολάβῃ τις ὅτι εἴμεθα λίαν ἀνόμοιοι τοῖς γείτοσιν ἡμῶν, οὐδέποτε ἴσως συζητοῦσι περὶ *πολιτικῆς*· ἀναντιρρήτως οἱ Ἕλληνες ἴσως ἐκ πάντων τῶν λαῶν εἴμεθα οἱ μᾶλλον φιλόκαινοι καὶ οἱ νυχθήμερον εἰς τὰς πολιτικὰς λεσχηνείας χρόνον πολυτιμότατον καταδαπανῶντες καὶ ἀδιαλείπτως περὶ πολιτικῶν συζητοῦντες, ἀλλὰ καὶ οἱ πάροικοι ἡμῶν δὲν ἀπαξιοῦσιν, ὁσάκις παρουσιάζεται αὐτοῖς εὐκαιρία, *νὰ σκοτώνωσι τὸν καιρόν*, λαλοῦντες ἐν μέσῳ νεφῶν καπνοῦ γενικά τινα περὶ τῶν διαθέσεων τῶν *Μοσκόβ*, τῶν *Νέμτσε*, τῶν

Φρὲγκ καὶ *ἀείποτε* ρόδινα τὰ ἐθνικὰ αὐτῶν πράγματα βλέποντες καὶ ἴσως ἀγνοοῦντες ἂν μετὰ τὸν κριμαϊκὸν πόλεμον τὸ *Δυβλέτι-'Αλιγιὲ* ἐπολέμησέ τινα ἢ ἐπολεμήθη ὑπό τινος.

Πολλὰ ἠδύνατό τις νὰ εἴπῃ περὶ τῶν ἐθίμων τῶν Τούρκων ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰ τῆς *φιλοξενίας*, ἀρετῆς ὅλως ἰδιαζούσης τοῖς Τούρκοις τῆς Μικρᾶς 'Ασίας, ἀλλ' οὐ τοῦ παρόντος. Ἄλλως τε ὑπὸ πάντων ὁμολογούμενον τυγχάνει ὅτι καθ' ἅπασαν τὴν μεγάλην (ἴσην περίπου τῇ τῆς Γαλλίας) ἔκτασιν τῆς 'Ασιατικῆς Τουρκίας *οὐδὲ ἓν* τουρκικὸν χωρίον, ἔστω καὶ τὸ τὰ μάλιστα ὀλιγάνθρωπον, ἀπαντᾷ, ἐστερημένον τοῦ ἀναποσπάστου αὐτοῦ *Μουσαφὴρ-Χανὲ* ἢ *Μουσαφὴρ-'Οδασή*, ἐν ᾧ ἐξ ἐναντίας παρὰ τοῖς χριστιανικοῖς χωρίοις σπανίως εὑρίσκει ὁ ξένος φιλοξενίαν, ἀλλὰ καὶ πάλιν, παραβαλλόμενοι καὶ οὗτοι πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς Θεσσαλούς, καὶ ἰδίᾳ τοὺς ἐν Βώλῳ καὶ τοὺς περὶ τὸν Βῶλον, δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ἀληθῶς τύπος φιλοξένων ἀνθρώπων. 'Οφείλω δέ, ἀληθῆ γράφων, νὰ ἐξάρω τὸ φιλόξενον τοῦ Τούρκου, διότι οὗτος τὸν ξένον, ἀνεξαρτήτως τῆς θρησκείας καὶ τοῦ ἐθνισμοῦ αὐτοῦ, θεωρεῖ ἱερὸν καὶ θεόπεμπτον, ὑπολαμβάνει δὲ καθῆκον αὐτοῦ ἀναπόφευκτον νὰ παράσχῃ — ἄνευ ἰδιοτελείας — παντὶ τῷ ἀπὸ τοῦ χωρίου αὐτοῦ διερχομένῳ καὶ χρῄζοντί τινος πᾶν ὅ,τι ἡ εὐλογία τοῦ 'Αλλὰχ ἐπιδαψιλεύει καὶ αὐτῷ. Οὕτω δὲ ὁ περιηγητὴς δύναται, μάλιστα ἂν γινώσκῃ καὶ τὴν τουρκικήν, νὰ διέλθῃ ὅλην τὴν Μικρὰν 'Ασίαν, μηδόλως μεριμνῶν περὶ τῶν πρὸς διατροφὴν ἑαυτοῦ καὶ τοῦ ὑπο-

ζυγίου του, φοβούμενος μὴ μείνῃ νῆστις. Τὸ μόνον, ὅπερ ἔχει νὰ φοβηθῇ, εἶναι μὴ πάθῃ ἐκ τῆς πολυφαγίας.

* *
*

Ἔθος λοιπὸν τοιοῦτο, ἐπικρατοῦν παρὰ πάσῃ τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ, οὐδεὶς ὑπάρχει λόγος νὰ μὴ ἰσχύῃ καὶ διὰ τὸ ἀσιατικώτατον *Ἀκ-Σεχέρ*, εἰ καὶ τοῦτο εἶναι ὅπως δήποτε πόλις, καὶ γνωστὸν ὅτι ἐν ταῖς πόλεσι τὰ πάντα μολύνει καὶ διαφθείρει ἡ βρωμερὰ τοῦ Συμφέροντος πνοή. Ὅθεν ὁ τὸ *Ἀκ-Σεχὲρ* ἐπισκεπτόμενος καὶ ἐν αὐτῷ καταλύων γίνεται δεκτὸς μετ' εὐχαριστήσεως ἀνυποκρίτου καὶ τοσούτῳ μᾶλλον ζωηρᾶς, ὅσῳ οἱ κάτοικοι αὐτοῦ εὑρίσκουσι νέον ἀκροατήν, εἰς ὃν δύνανται νὰ ἐπαναλάβωσι τὰ κατὰ τὸν κλεινὸν συμπατριώτην αὐτῶν Νασρεδδὶν Χώτζαν.

Μετὰ τὴν ἀφήγησιν τῶν πλείστων *ἀστείων* τοῦ Χώτζα, ὁδηγοῦσι τὸν ξένον εἰς τὸ *Μεζαρλὴκ* (νεκροταφεῖον), ὡς εἰς τὸ μᾶλλον ἀξιοθέατον μέρος τῆς πόλεως, ἔνθα εὕρηται ὁ διάσημος *τουλμπὲς* (Μαυσωλεῖον) *τοῦ Νασρεδδὶν Χώτζα*, οὗτινος πετῶντι καλάμῳ δίδομεν σύντομον περιγραφήν. Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ *Μεζαρλὴκ* ἅμα τῇ εἰσόδῳ ἐπισπᾷ τὸ βλέμμα τοῦ θεατοῦ ὕψωμά τι παράδοξον. Τέσσαρες ξύλινοι στῦλοι, ἐμπεπηγμένοι εἰς τὴν γῆν, ὑποβαστάζουσι τετράγωνον, ἐν εἴδει ὀρθογωνίου τετραπλεύρου, ξυλίνην ὑπόσαθρον ὀροφήν, καλύπτουσαν τάφον, ἐφ' οὗ ὑψοῦται ἱκανῶς εὐμέγεθες *σαρίκι* οὐχὶ λίθινον, ἀλλ' ἐκ πανίων, περιειλιγμένων περὶ τὸν ἐπιτάφιον στηλίσκον. Αἱ τρεῖς πλευραὶ τοῦ *τουλμπὲ* εἶναι ὅλως ἠνεῳγμέναι, μόνη δὲ ἡ πρὸ τοῦ θεατοῦ πλευρά, ἤτοι ἡ βορεία, εἶναι κεκλεισμένη

διὰ διφύλλου ξυλίνης θύρας, ἀφ' ἧς ἀνήρτηνται δύο ὡςαύτως ξύλιναι ὑπερμεγέθεις κλεῖδες. Ἡ παράστασις τοῦ *τουλμπὲ* ἐπιτυγχάνει θαυμασίως, διότι ἅμα τῷ πρώτῳ βλέμματι καταλαμβάνεται καὶ ἄκων ὁ θεώμενος ὑπὸ γέλωτος ἀκατασχέτου, ἐπειδὴ δὲν δύναται ἀμέσως νὰ ἀντιληφθῇ τοῦ σκοποῦ, δι' ὃν μετὰ τοσαύτης ἐπιμελείας *περικλείεται τάφος παντὶ ἀνέμῳ ἀναπεπταμένος*. Ἐν τούτοις δὲν βραδύνει νὰ ἐννοήσῃ ὅτι ὁ ἐπινοήσας, ἢ μᾶλλον οἱ ἐπινοήσαντες, ἐπειδὴ εἶναι ἀδύνατον εἷς καὶ μόνος Ἀσιάτης νὰ ἐπενόησε τὴν εὐφυᾶ παράστασιν ταύτην, βεβαίως ἐζήτησαν νὰ τεκμηριωθῇ ὁ ἀστεῖος χαρακτὴρ τοῦ ἀνδρός, ὅςτις, καὶ νεκρὸς ἔτι, διαχέει περὶ ἑαυτὸν τὴν θυμηδίαν καὶ ἀναβιβάζει ἐπὶ τῶν χειλέων τὸ μειδίαμα. Καὶ παροιμία δὲ ὑπάρχει παρὰ τοῖς Ἀσιανοῖς «*Νασρεδδὶν Χώτζανην τουλμπεσινὲ πενζέρ*» (*ὁμοιάζει τὸν τουλμπὲν τοῦ Νασρεδδὶν Χώτζα*), λεγομένη ἐπὶ τῶν πανταχόθεν μὲν εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ τυχόντος ἐκτεθειμένων πραγμάτων, μόνον δὲ κατ' ἐπίφασιν ἀσφαλῶς φυλασσομένων, ὡς, χάριν παραδείγματος, εἰ καὶ θλιβερὸν παραβαλεῖν, τὰ παρ' ἡμῖν κειμήλια τῆς ἐθνικῆς μεγαλοφυΐας καὶ εὐκλείας, τὰ *μουσεῖα* ἡμῶν κλπ., ἅτινα περικλείονται μὲν ἐν στερεοῖς καὶ μεγαλοπρεπέσιν ἀληθῶς κτιρίοις, ἠσφαλισμένοις διὰ σιδηρῶν —ἔστιν ὅτε δὲ καὶ ἐπιχρύσων—θυρῶν ἢ κιγκλίδων, ἀφίενται δὲ ἀφύλακτα καὶ προςβλητὰ παντὶ τῷ βουλομένῳ ἀρχαιοκαπήλῳ πρὸς πλουτισμὸν μὲν ἀναμφιλέκτως τούτου, ἐκπατρισμὸν δὲ ἐκείνων. Εἶναι ἆρά γε ἀπροςφυὲς τὸ παρομοιάσαι τὰ τοιαῦτα ἡμῶν *μουσεῖα* πρὸς τὸν ἐξόχως ἐκφραστικὸν *τουλμπὲν* τοῦ *Νασρεδδὶν Χώτζα*; Καὶ ὅμως

μειδιῶμεν καὶ γελῶμεν ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ ἀληθοῦς *τουλμπὲ* ἐκείνου τοῦ *Ἀκ-Σεχέρ*, ἐν ᾧ δακρύομεν ἐξ ἐθνικῆς ὀδύνης, βλέποντες πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν ἀναρπαζομένους τοὺς θησαυροὺς τῶν προγόνων ἡμῶν, ἀποδεικνύμενοι ἀνάξιοι οὐχὶ τῆς δημιουργίας — ἄπαγε —, ἀλλὰ τῆς φυλάξεως τοὐλάχιστον τῶν καλλιτεχνημάτων ἐκείνων καὶ ἐμπράκτως ἀτυχῶς ἐπιβεβαιοῦντες τὸ τοῦ Δημοσθένους «**πολλάκις δοκεῖ τὸ φυλάξαι τἀγαθὰ τοῦ κτήσασθαι χαλεπώτερον εἶναι**» (Ὀλυνθ. Α', 23). Ἵνα δὲ εἰλικρινῶς εἴπωμεν, καὶ ἐπὶ πολλῶν ἄλλων ἐθνικῶν ἡμῶν πραγμάτων δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι προσομοιάζουσι ταῦτα τῷ *τουλμπὲ τοῦ Νασρεδδὶν Χώτζα*. Ἀλλ' ἐπὶ τοῦ παρόντος ἅλις τούτων.

Ὡς πάντες οἱ *τουλμπέδες*, καὶ ὁ τοῦ Νασρεδδὶν Χώτζα περικοσμεῖται ὑπὸ ἀναριθμήτου πλήθυος ῥακῶν, περιδεδεμένων περὶ τὰς κιγκλίδας ἢ τοὺς στύλους αὐτοῦ ὑπὸ τῶν εὐσεβῶν προσκυνητῶν, οἵτινες, πάσχοντες ὑπὸ πυρετῶν ἢ ἄλλων ἀσθενειῶν, ἀποκόπτουσι μικρὸν ῥάκος ἀπὸ τῶν ἐνδυμάτων καὶ εὐλαβῶς περιδέουσιν αὐτὸ ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ ἐκείνου μέρους ἵνα ἀπαλλαγῶσιν ἀπὸ τῶν κατατρυχόντων αὐτοὺς κακῶν. Τελευτῶν δὲ τὰ περὶ τοῦ *τουλμπὲ* τοῦ Νασρεδδὶν Χώτζα, δὲν δύναμαι νὰ μὴ παρατηρήσω τὸ ἄλλως τε μοναδικόν, κατ' ἐμέ, φαινόμενον, ὅτι τὸ νεκροταφεῖον τοῦ *Ἀκ-Σεχὲρ* εἶναι ἴσως τὸ μόνον καθ' ἅπασαν τὴν ὑφήλιον, ὅπερ ἐπισκέπτεταί τις καὶ ἐξέρχεται μετὰ ταῦτα μειδιῶν, μηδεμίαν τῶν περὶ τῆς ματαιότητος τοῦ κόσμου καὶ τῶν λοιπῶν θλιβερῶν σκέψεων ἀναμιμνησκόμενος ἢ ὑπὸ μελαγχολίας καταλαμβανόμενος.

Καὶ ἤδη, τῆς κλεψύδρας — τῆς ὑπομονῆς τοῦ ἀναγνώστου — ἐπιταττούσης, εἶναι καιρός, νομίζομεν, νὰ ἐπιπροςθέσωμεν καί τινα ἐκ τῶν *ἀστείων* τοῦ ἀοιδίμου μυθολόγου, καρυκεύοντες τὴν οὐχὶ λίαν ἴσως ἀρεστὴν τῷ οὐρανίσκῳ τῶν ἀναγνωστῶν τῆς παρούσης διατριβὴν ἡμῶν ταύτην . . .

* *
*

Δίδων μαθήματα καλῆς συμπεριφορᾶς ὁ παιδαγωγὸς Νασρεδδὶν τοῖς πρὸς διδασκαλίαν ἐμπεπιστευμένοις αὐτῷ τεκνίοις, ἐδίδασκεν ὅτι ἡ εὐγενὴς ἀνατροφὴ ἀπαιτεῖ, ὁσάκις ὁ διδάσκαλος πταρνίζηται, οἱ μαθηταί, ἐκδηλοῦντες τὴν ἑαυτῶν εὐαρέσκειαν ἐπὶ τῷ μεγάλῳ γεγονότι, νὰ χειροκροτῶσι φωνοῦντες *Χαῖρ ὀλά, Χώτζα! Χαῖρ ὀλά, Χώτζα (μὲ ταῖς ὑγιείαις σας, δάσκαλε)!* Οἱ μαθηταί, πιστοὶ τηρηταὶ τῶν ἐντολῶν τοῦ σοφοῦ διδασκάλου, ἐκαιροφυλάκουν τὴν ὥραν τοῦ πταρνίσματος μετ' ἀγαλλιάσεως, πλειστάκις δὲ τῆς ἡμέρας ἐλάμβανον τὴν εὐχαρίστησιν ἐκεῖνοι μὲν νὰ χειροκροτῶσιν, οὗτος δὲ νὰ χειροκροτῆται. Ἀτυχῶς ὅμως *ἀλνηνδὰ γιαζηλὴ ἰδὶ (ἦτο γεγραμμένον ἐπὶ τοῦ μετώπου του)* νὰ πληρώσῃ ἀκριβὰ τὴν ἀθῴαν ἐκείνην εὐχαρίστησιν. Διότι, καταβάς ποτε εἰς τὸ φρέαρ ἵνα ἀνελκύσῃ τὸν πεσόντα κάδδον καὶ ἀνασυρόμενος ἠρέμα ὑπὸ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἐπταρνίσθη παρὰ τὸ χεῖλος τοῦ φρέατος· οὗτοι δέ, λησμονήσαντες ὅπερ ἔσυρον πολύτιμον βάρος, ἀπέλυσαν τὸ σχοινίον καὶ ἤρξαντο χειροκροτοῦντες καὶ ἀναφωνοῦντες τὸ νενομισμένον *Χαῖρ ὀλά, Χώτζα!* Ἀφεθεὶς δ' οὕτω αἰφνιδίως ὁ ταλαίπωρος Νασρεδδίν, κατέ-

πεσεν εἰς τὸν πυθμένα, οὐκ ὀλίγους τοὺς μώλωπας δεξάμενος.

* *
*

Ἀκούσας ποτέ τινων διαπληκτιζομένων, ἀνεπήδησεν ἀπὸ τῆς κλίνης καὶ ἔσπευσεν εἰς τὸ πεδίον τῆς διαμάχης περιελιχθεὶς τὸ ἐφάπλωμα αὐτοῦ ὡς πρόχειρόν τινα ἐπενδύτην. Ἀλλ' ἅμα ἰδόντες οἱ διαπληκτιζόμενοι τὸν παρεμβάντα Χώτζαν, ἥρπασαν τὸ ἐφάπλωμα αὐτοῦ καὶ ᾤχοντο ἀπιόντες. Τρέμων ὑπὸ τοῦ ψύχους ὁ τάλας ἐπανέκαμψεν εἰς τὰ ἴδια· εἰς δὲ τὴν σύζυγον αὐτοῦ, ἐρωτῶσαν «*Τί ἦτο ὁ χαυγᾶς*», ἀπήντησε τὸ ἔκτοτε παροιμιῶδες καταστάν· «*Ὁ χαυγᾶς ἦτο γιὰ τὸ 'πάπλωμα*».

* *
*

Εἶχεν ἀγρόν τινα ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ *Ἀκ-Σεχέρ*, καὶ καθ' ἑκάστην ἐδέετο τοῦ Θεοῦ ἵνα ἀρδεύσῃ αὐτόν. Νύκτα τινά, ἀκούων ῥαγδαίαν βροχὴν καταπίπτουσαν, ἐφώνει· *Σιούκουρ, Ἀλλάχ! Σιούκουρ, Ἀλλάχ (Δόξα σοι ὁ Θεός)!* ἀφεύκτως τὰ σπαρτά μου θὰ ὑπερβῶσι καὶ τὸ ἀνάστημά μου! Ὑπὸ τῶν γλυκειῶν τούτων ἐλπίδων βαυκαλώμενος ἀπεκοιμήθη, ὁ δὲ ὑετὸς ἐξηκολούθει καταπίπτων κρουνηδόν· ἀλλ' ὅτε τὴν πρωίαν μετέβη εἰς τὴν ἐξοχὴν καὶ ἀνέμενε νὰ ἴδῃ τοὺς γιγαντιαίους στάχυς, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀνεύρῃ οὔτε τὴν θέσιν, ἔνθα ἔκειτο ὁ ἀγρὸς αὐτοῦ. Οἱ ἀπὸ τοῦ Βουνοῦ τοῦ Νασρεδδὶν Χώτζα καταρρέοντες χείμαρροι παρέσυραν αὐτὸν ἐξ ὁλοκλήρου, τότε δέ, ὑψώσας

τὸ βλέμμα εἰς τὸν οὐρανόν, εἶπε, πρὸς τὸν Θεὸν ἀποτεινόμενος: «Δὲν πταίεις Σύ, πταίω ἐγώ, ὅστις Σοὶ ἔδειξα τὸ χωράφι μου».

* *
*

Ἐρωτηθεὶς τί γίνεται ἡ σελήνη ὅταν παλαιώσῃ, ἀπήντησε: «Κόπτεται, καὶ ἐκ τῶν τεμαχίων αὐτῆς κατασκευάζονται ἀστέρες».

* *
*

Ἐδανείσθη ποτὲ λέβητα παρά τινος γείτονος καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐπέστρεψεν αὐτὸν μετὰ μικρᾶς νεοτεύκτου χαλκίνης χύτρας.

— Τί εἶναι τοῦτο τὸ μικρόν; ἠρώτησεν ὁ γείτων.

— Εἶναι τὸ τέκνον, ὅπερ ἐγέννησεν ὁ λέβης, ὅτε εὑρίσκετο παρ' ἐμοί, καὶ σοὶ τὸν φέρω, διότι σοὶ ἀνήκει.

Κατηυχαριστημένος ἐκ τῶν φιλοδικαίων αἰσθημάτων τοῦ Νασρεδδὶν ὁ γείτων, ἐδάνεισε προθύμως μετά τινα καιρὸν καὶ πάλιν τὸν λέβητα, ζητηθέντα. Ἀλλὰ τὴν φορὰν ταύτην παρῆλθον ἡμέραι, ἑβδομάδες, καὶ ὁ λέβης δὲν ἐφαίνετο.

— Ποῦ εἶναι ὁ λέβης μου, Χώτζα; ἠρώτησεν ἡμέραν τινὰ ὁ δανειστής.

— Ζωὴ σὲ λόγου σου, ἀπήντησεν οὗτος· ἀπέθανεν, ἀγαπητέ μοι γεῖτον.

— Πῶς! εἶναί ποτε δυνατὸν νὰ ἀποθάνῃ ὁ λέβης;!...

Ἐπειδὴ ὅμως εἶδεν ὅτι ὁ Χώτζας δὲν ἦτο διόλου διατεθειμένος νὰ ἐπιστρέψῃ τὸν ὑπὸ τὴν κατοχὴν αὐτοῦ λέβητα, ἐνήγαγεν αὐτὸν εἰς τὸ δικαστήριον.

Πρὸ τοῦ *καδῆ* (ἱεροδικαστοῦ) ἐμφανισθεὶς ὁ Νασρεδδὶν Χῶτζας, ἀπηύθυνεν αὐτῷ τὴν ἑξῆς ἐρώτησιν:

— Πᾶν ὅ,τι γεννᾷ ὑπόκειται καὶ εἰς θάνατον ἢ ὄχι;

Ὁ *καδῆς* ἀπήντησεν ἀμέσως·

— Ἀναμφιβόλως.

— Ὁ λέβης ἐγέννησε, καὶ τὸ τέκνον του τὸ παρέλαβεν ὁ γείτων μου· τότε ἐπίστευσε, καὶ τόρα δυςπιστεῖ. Εἰς τὴν γέννησιν ἐπίστευσε, καὶ εἰς τὸν θάνατον ἀπιστεῖ;

Περιττὸν νὰ εἴπωμεν ὅτι ὁ Χῶτζας ἐξῆλθε τοῦ δικαστηρίου δεδικαιωμένος.

* *
*

Φίλος τις ἐζήτησε παρὰ τοῦ ἱεροδιδασκάλου τὸν ὄνον αὐτοῦ. Οὗτος δέ, μὴ θέλων νὰ δώσῃ αὐτόν, εἶπε:

— Δὲν εἶναι ἐδῶ ὁ ὄνος, ὑπῆγεν εἰς τὴν βοσκήν.

Κατ' ἐκείνην ὅμως τὴν στιγμὴν τὸ ζῷον ὠγκάνισεν, ὁ δὲ γείτων ἀκούσας, εἶπεν:

— Ἐδῶ εἶναι, μέσα εἰς τὸν σταῦλον εὑρίσκεται.

— Ὁρίστε τόρα! Δὲν πιστεύεις ἐμένα, μόνον πιστεύεις τὸν γάϊδαρο!

* *
*

Ὑπεράνω τοῦ δωματίου τοῦ Νασρεδδὶν Χῶτζα διέμενε πλούσιος τραπεζίτης Ἑβραῖος, ὅςτις ἤκουεν αὐτὸν καθ' ἑκάστην στερεοτύπως ἐπαναλαμβάνοντα τὴν προςευχήν: «Θεέ μου, δός μοι 1000 λίρας, ἀλλὰ χιλίας σωστάς· ἂν θὰ ἦναι 999, δὲν τὰς θέλω, δὲν τὰς λαμβάνω». Ἐκ περιεργίας κινούμενος ὁ Ἑβραῖος, ἡμέραν τινὰ καθ' ἣν στιγ-

μὴν καὶ πάλιν ἀπέτεινε πρὸ τοῦ θρόνου τοῦ Ἀλλὰχ τὴν αὐτὴν εὐχήν, ἔρριψεν, ἀφανὴς αὐτός, πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ Χώτζα 999 λίρας. Ἀριθμήσας τὰς λίρας ὁ Χώτζας καὶ εὑρὼν αὐτὰς ἐλλιπεῖς κατὰ μίαν λίραν, εἶπεν: «Ὢ! δὲν πειράζει· ὁ Θεός, ὅςτις μοὶ ἔδωκε τὰς 999 λίρας, θὰ μοὶ στείλῃ βεβαίως καὶ τὴν μίαν».

Τὰ ὑπολειπόμενα εἶναι εὐνόητα· προςφυγὴ τοῦ Ἑβραίου εἰς τὰ δικαστήρια, δικαίωσις τοῦ Χώτζα, διατεινομένου ὅτι παρὰ τοῦ Ἀλλὰχ ἐζήτησε καὶ ἔλαβε τὸ ποσόν, καὶ ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ παραδεχθῇ ὅτι εὑρίσκεται ἄνθρωπος, καὶ μάλιστα Ἑβραῖος, δυνάμενος νὰ παίζῃ τοσοῦτον κινδυνῶδες μετὰ τῶν χρημάτων αὐτοῦ, καὶ τέλος *νόμιμος* ἀπώλεια τῶν ῥιφθεισῶν αὐτῷ λιρῶν.

* *
*

Κλέπται εἰςῆλθον, κοιμωμένου τοῦ Χώτζα, εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ καὶ γυμνώσαντες αὐτὴν πάντων τῶν ἐπίπλων, μηδ' αὐτῶν τῶν ἐν τῷ μαγειρείῳ σκευῶν ἐξαιρουμένων, ἀπῆλθον κομίζοντες περιχαρεῖς εἰς τὰ ἴδια τὴν λεῖαν, μηδόλως προςσχόντες τὸν νοῦν εἰς τὸν κοιμώμενον οἰκοδεσπότην. Ἀλλ' οὗτος, σιωπήσας καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς κλοπῆς, ἅμα ἀπελθόντων τῶν κλεπτῶν, ἠγέρθη καὶ παρηκολούθησεν αὐτοὺς μακρόθεν· πλησιάσας δὲ ἔκρουσε τὴν θύραν τῆς οἰκίας τῶν κλεπτῶν, οἵτινες, ἀναγνωρίσαντες αὐτόν, ἠρώτησαν:

— Τί θέλεις ἐδῶ, Χώτζα, τοιαύτην ὥραν;

— Τί θέλω; ἀμ' ἀπόψε δὲν ἐκάμαμε *γκιότσι* 'ς αὐτὸ τὸ σπίτι (*Δὲν μετῳκήσαμεν ἐδῶ*);

* *
*

Πολλὰ καὶ καλὰ ἀνέκδοτα δύναται νὰ ἀναγράψῃ ὁ περὶ Νασρεδδὶν Χώτζα γράφων. Ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ τὰ γραφέντα δυνατὸν νὰ ἐκληφθῶσιν ὑπὸ πολλῶν ὡς ἀκατάλληλα καὶ λίαν πιθανὸν νὰ εὑρεθῶσιν ἄνθρωποι κρίνοντες ὅτι ἔπρεπε τοῦτο νὰ προηγηθῇ καὶ ἐκεῖνο νὰ ἀκολουθήσῃ, τοῦτο νὰ παραλειφθῇ καὶ ἐκεῖνο νὰ προςτεθῇ, ἀδύνατον δὲ εἷς καὶ μόνος ἄνθρωπος, ὅσην καλὴν προθυμίαν καὶ ἂν ἔχῃ, νὰ δύναται νὰ ἱκανοποιῇ πάσας τὰς ὀρέξεις, διότι πάντοτε θὰ εὑρεθῶσιν ἄνθρωποι, οἵτινες θὰ προθυμοποιηθῶσι νὰ ψέξωσιν — ἐὰν θέλωσι —, διὰ ταῦτα θὰ προςφύγω καὶ πάλιν εἰς τὸν *χαζνὲρ* (θησαυρὸν) τοῦ Νασρεδδὶν Χώτζα, ὅςτις θὰ μὲ βοηθήσῃ — εἶμαι βέβαιος — ὅπως ἐξέλθω τῆς παρούσης δυςχερείας, καὶ μετὰ τοῦτο θὰ κλείσω διὰ μεγάλης — ὡς τὴν τοῦ *τουλμπὲ* τοῦ Νασρεδδὶν Χώτζα — κλειδὸς τὴν παροῦσάν μου.

Ἔκτισέ ποτε κλίβανον ἐν *Ἀκ-Σεχὲρ* ὁ Χώτζας· ἐλθὼν δέ τις τῶν συμπατριωτῶν αὐτοῦ εὗρεν ὅτι ἄριστα μὲν ἔχει καθ' ὅλα ἡ οἰκοδομή, ἀλλὰ μηδενίζεται ἡ ὅλη ἐπιτυχία, διότι ἡ θύρα ἔπρεπε νὰ ἦναι ἐστραμμένη πρὸς βορρᾶν καὶ οὐχὶ πρὸς νότον. Πρόθυμος ἵνα εὐαρεστήσῃ τὸν ἐπικριτὴν ὁ καλὸς Νασρεδδίν, ἐκρήμνισε τὸν κλίβανον καὶ ἔκτισε νέον, ἐστραμμένον πρὸς βορρᾶν. Μετὰ τὸ πέρας τῆς οἰκοδομῆς, σεβαστὸς γείτων, ἐπισκεψάμενος, εὗρε λίαν ἐπιτυχὲς τὸ ἔργον, ἀλλ' ἐξέφρασε τὴν δυςαρέσκειαν αὐτοῦ περὶ τῆς θέσεως τῆς θύρας, διισχυριζόμενος ὅτι ἡ θύρα παντὸς καλοῦ καὶ *comme il faut* φούρνου, δέον νὰ βλέπῃ πρὸς ἀνατολάς. Τεθλιμμένος ὁ Χώτζας διὰ τὴν ἀποτυχίαν, καὶ πάλιν κρημνίσας ἔκτισε κατὰ τὸ σχέδιον

τοῦ τελευταίου τὴν οἰκοδομὴν αὐτοῦ, ἐλπίζων ὅτι ἀφεύκτως πλέον θὰ εὕρισκον πάντες τέλειον τὸν κλίβανόν του. Ἀτυχῶς ὅμως καὶ πάλιν ἐγεννήθη συζήτησις περὶ τῆς θέσεως, ἣν ἔπρεπε, κατὰ τοὺς κανόνας τῆς ἀρχιτεκτονικῆς, τοῦ καλοῦ — ἴσως καὶ τῆς *ἐπιστήμης* —, νὰ ἔχῃ ἡ θύρα τοῦ κλιβάνου. Ἀπαυδήσας ὁ κλεινὸς τῆς Φρυγίας γόνος, ἐπενόησε νὰ κτίσῃ ἐπὶ μεγάλης ἁμάξης τὸν κλίβανόν του, καὶ τότε, κατὰ τὸ *γοῦστο* ἑκάστου, ἔστρεφε τὴν ἅμαξαν πρὸς πάντα τὰ σημεῖα τοῦ ὁρίζοντος, οὕτω δὲ καὶ μόνον κατώρθωσε νὰ εὐχαριστήσῃ πάντας.

Τὸ κατ' ἐμέ, ἐλπίζω μετὰ τὰ εἰρημένα ὅτι εἶμαι ἀπηλλαγμένος τοῦ νὰ γράψω ἐπιμύθιον.

ΣΕΛΙΔΕΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΥ ΒΙΟΥ

ΤΩΝ ΕΝ ΜΙΚΡΑι ΑΣΙΑι

ΕΛΛΗΝΩΝ

ΑΝΑΓΝΩΣΘΕΙΣΑΙ ΕΝ ΤΩ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΩ ΣΥΛΛΟΓΩ «ΠΑΡΝΑΣΣΩ»

ΤΗ ΕΙΚΟΣΤΗ ΕΚΤΗ ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1890

Ἦτο ἡ Μεγάλη Παρασκευὴ τοῦ 1870. Πρὸ ἐτῶν πολλῶν ὁ ἐπὶ τοῦ θρόνου τῶν καλιφῶν καθήμενος διάδοχος Μωάμεθ Β' τοῦ Πορθητοῦ, ἀναγκασθεὶς ὑπὸ τῆς Χριστιανωσύνης, ἔθηκε τὴν ὑπογραφὴν αὐτοῦ εἰς τὸ *Χάττι-Χουμαγιούν*, κηρύττων πανδήμως πάσῃ τῇ Εὐρώπῃ τὴν ἰσότητα καὶ εὐνομίαν μεταξὺ τῶν ὑπὸ τὸ σκῆπτρον αὐτοῦ βιούντων πολυαρίθμων λαῶν!

Ὡραία καὶ περιπαθὴς ὡς *Οὐρὶ* τοῦ τουρκικοῦ Παραδείσου ἦτο ἡ Μαρία. Γλυκεῖα καὶ ἄκακος ὡς Χριστιανὴ τῶν ἀποστολικῶν χρόνων καὶ νεαρὰ ὡς . . . κόρη εἰκοσαέτις. Πρὸ ἓξ ἐτῶν ὁ Ὑμέναιος εἶχε στέψει τὴν ἐρατεινὴν κεφαλὴν αὐτῆς διὰ στεφάνου, εὐλογηθέντος ὑπὸ τῆς

Ἐκκλησίας, μετὰ τοῦ Δημητρίου, ὑπερβαίνοντος κατὰ τέσσαρα ἔτη τὴν τρυφερὰν σύνευνον. Δὲν εἶχε μεσολαβήσει ἔρως πρὸ τῆς στέψεως, οὐδὲ τὰς γλυκυπίκρους συγκινήσεις τῶν ἐρωτικῶν συνεντεύξεων εἶχον δοκιμάσει, ἀφ' ἑνὸς μὲν διότι ἐνυμφεύθησαν μικροὶ τὴν ἡλικίαν, καὶ ἀφ' ἑτέρου διότι ὁ Δημήτριος μικρὸν ἔτι παιδίον, ἐννέα ἐτῶν, εἶχε παραληφθῆ ὑπὸ τοῦ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπανακάμπτοντος ἐξαδέλφου αὐτοῦ Κωνσταντίνου ὅπως μάθῃ τέχνην τινὰ καὶ δυνηθῇ νὰ προςπορίζῃ τοῦ λοιποῦ τοὐλάχιστον ἑαυτῷ τὰ πρὸς τὸ ζῆν καὶ «μηκέτι οἰκόσιτος εἶναι *τηλικοῦτος* ὤν».

Ἅμα πατήσας τὸ ἔδαφος τῆς εὐδαίμονός ποτε καὶ πλουσίας πόλεως τοῦ Βύζαντος καὶ τῶν Σουλτάνων, ὡδηγήθη ὑπὸ τῶν συγγενῶν τὴν Παρασκευὴν λίαν πρωῒ εἰς τὸν ἔξω τῶν Τειχῶν τῆς Πόλεως ναὸν τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, τὸ κοινῶς *Μπαλουκλή*, καὶ τὴν Κυριακὴν εἰς Φανάριον, εἰς τὰ Πατριαρχεῖα καὶ μετὰ συγκινήσεως εἶδε τὴν *κεκλεισμένην* θύραν, ἔνθα ἐκρεμάσθη ὁ Πατριάρχης (Γρηγόριος ὁ Ε', † 10 Ἀπριλίου 1821), περὶ τοῦ ὁποίου τοσάκις ἤκουσε νὰ γίνηται λόγος ἐν τῇ οἰκογενείᾳ αὐτοῦ κατὰ τὰς ὥρας τοῦ χειμῶνος, καθ' ἃς συνεσπειροῦντο πάντες περὶ τὸ *τουντοῦρι*, καλῶς κεκλεισμένων τῶν θυρῶν, διὰ τὸν φόβον τῶν Τούρκων· ἠξιώθη νὰ λάβῃ τὸ ἀντίδωρον ἀπὸ τῶν χειρῶν αὐτοῦ τοῦ Πατριάρχου καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὸ *χάνιον*, ὅπου προσωρινῶς ἐφιλοξένει αὐτὸν εἷς τῶν συγγενῶν του.

Τὴν ἐπιοῦσαν μετὰ βραχεῖαν ὑπόμνησιν τῶν δοθεισῶν συμβουλῶν τῶν διαφόρων συγγενῶν καὶ συμπολιτῶν εἰσήχθη εἰς τὸ κουρεῖον τοῦ πρὸς μητρὸς θείου του Γεωργίου, καὶ ἀφ' οὗ ὡς *τσιράκι* (μαθητευόμενος) διῆλθε τὰ δύο—τρία ἔτη τῆς ἑαυτοῦ ζωῆς, τῷ ἐπετράπη νὰ χειρίζηται τὸ ξυράφιον, καὶ βραδύτερον καὶ τὴν ὀδοντάγραν, ἣν ἐπιτυχῶς μετεχειρίζετο, ὡς ἐκ τῶν ὑστέρων ἐγνώσθη, διότι *φυσικὰ* εἶχεν *ἐλαφρὸ χέρι*. Ἡ χρῆσις ὅμως τοῦ ξυραφίου ἐν τῇ πρωτοπείρῳ χειρὶ τοῦ Δημητρίου δὲν ἐφηρμόζετο ἀδιακρίτως καὶ ἐπὶ παντὸς πελάτου, ἀλλ' αἱ πρῶται ἀπόπειραι καὶ ἐφαρμογαὶ ἐδοκιμάζοντο μόνον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ θείου του καὶ τῶν στενῶν συγγενῶν αὐτοῦ, οἵτινες ἐν χριστιανικῇ ἀνοχῇ ἔβλεπον, ὡςεὶ προέκειτο περὶ ξένης κεφαλῆς, ἐν τῷ πρὸ αὐτῶν μεγάλῳ κατόπτρῳ τὰς ἐρυθρὰς γραμμὰς τοῦ αἵματος, αἵτινες ὡς ῥυάκιά τινα κατήρχοντο ἠρέμα ἀπὸ τῶν ὑψηλοτέρων κορυφῶν καὶ κοιλάδων τοῦ κρανίου ὅπως συναντηθῶσιν ὑπὸ τὸν πώγωνα τοῦ ξυριζομένου. Ἀλλὰ τοιαῦτα τὰ *προοίμια τῆς τέχνης*. Καὶ ἔπειτα, ἔπρεπεν *ὅπως δήποτε*, ἀντὶ πάσης *θυσίας*, *νὰ μάθῃ τὸ παιδὶ νὰ ξουρίζῃ*. Καὶ ποῦ ἀλλοῦ, ἂν μὴ *'ς τοῦ τρελλοῦ τὸ κεφάλι*, ἤτοι τῶν συγγενῶν καὶ φίλων; Οἱ Ἕλληνες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, καὶ ἂν δὲν ἐδιδάχθησαν ἐν τοῖς ἐκπαιδευτηρίοις τὰ *Ἀστεῖα* τοῦ Ἱεροκλέους, ἐκ πείρας ὅμως ἐγίνωσκον ὅτι ὁ σχολαστικὸς δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μάθῃ νὰ κολυμβᾷ *χωρὶς νὰ ἐγγίσῃ τὸ ὕδωρ*. Μετὰ τὴν οὐχὶ λίαν ἀναίμακτον ἐκμάθησιν τῆς ὡραίας τέχνης τοῦ ξυρίζειν τοὺς συγγενεῖς, ἤρχισε νὰ ξυρίζῃ καὶ τοὺς ἀρχαιοτέρους πελάτας τοῦ καταστήματος, οἵτινες μετὰ χα-

ρᾶς ἀνυποκρίτου παρηκολούθουν τὴν βαθμιαίαν ἀνάπτυξιν καὶ τελειοποίησιν τοῦ μικροῦ Ἀνατολίτου, ἀγογγύστως δέ, καὶ εὐχαρίστως μάλιστα, περιειλίσσοντο ἐντὸς μεγάλων λευκῶν σινδόνων, ὀκλαδὸν ἐπὶ τοῦ ξυλίνου *καναπὲ* τοῦ μικροῦ κουρείου καθήμενοι, κύπτοντες τὰς πολιὰς κάρας πρὸ τῆς κοπτηρᾶς *ἀκμῆς* τοῦ ἀπηνοῦς *ξυροῦ*, καὶ μετ' ἀγωνίαν οὐχὶ ἀξιοκαταφρόνητον ἀμφοτέρων τῶν διαφερομένων, τοῦ τε ξυρίζοντος καὶ τοῦ ξυριζομένου, ἐπερατοῦτο τὸ ἔργον καὶ ἡ πολιοκρόταφος κεφαλὴ τοῦ πρεσβύτου ὡς διὰ θαύματος μετεβάλλετο εἰς ἀληθῆ *κολοκύνθην τοῦ Ἰωνᾶ*, ἀφιεμένης ἐπὶ τῆς κορυφῆς μικρᾶς δρακὸς τριχῶν, δεικνυούσης τῷ βουλομένῳ τὸ τέως μέγεθος αὐτῶν, ἀπαραλλάκτως ὡς πράττουσιν ἐν Ἀθήναις οἱ ἀνασκάπτοντες τὸ πρὸς ἰσοπέδωσιν ἔδαφος καὶ ἀφίνοντες δίκην θημωνιῶν ἐν τῷ μεταξὺ χωματίνους κώνους, τοὺς *μάρτυρας* κοινῶς λεγομένους, χρησιμεύοντας πρὸς καταμέτρησιν τοῦ ἀνασκαφέντος χώματος. Αἱ μετ' ὀλίγον αὐξανόμεναι τρίχες καὶ τὸ διηνεκῶς — καὶ κατὰ τὸν ὕπνον ἔτι — τὴν κεφαλὴν καλύπτον *σαρίκι* δὲν ἐπιτρέπουσι νὰ ἀριθμηθῶσι καὶ ὑποβληθῶσιν εἰς στατιστικὴν ἡ *ξουραφιαίς*, ὅσας ἐχάραξεν ὁ νεαρὸς καὶ φιλομαθὴς κουρεύς. Καὶ παρέρχονται καὶ ἄλλα τινὰ ἑξάμηνα, οὐχὶ ὅμως *ἀκαδημαϊκά*, ἀλλ' ἀληθῆ, καὶ τὸ τέως *τσιράκι* προβιβάζεται εἰς *κάλφαν*, ἀπολαῦον τοῦ λοιποῦ πάντων τῶν προνομίων, τῶν συμπαρομαρτούντων τῷ νέῳ ἀξιώματι, ἤτοι μισθοδοτεῖται ὑπὸ τοῦ καταστηματάρχου, τὰ *μπαξίσια* τῶν πελατῶν ἀναβιβάζονται ἀπὸ 10 *παράδων* εἰς 20 ἢ καὶ 30, καὶ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ διατάττη τοὺς ἄλλους νεήλυδας παῖδας νὰ τοῦ κάμνωσι καὶ *δου-*

λειαίς, ὡς καὶ αὐτὸς μέχρι τοῦδε ἔπραττε, τοῖς νομίμοις τοῦ κουρευτικοῦ ἐπαγγέλματος πειθόμενος.

Ὁ Δημήτριος ἦτο εὐειδὴς νέος· εἶχε μεγάλους μέλανας ὀφθαλμούς, στεφομένους ὑπὸ δύο πυκνῶν ὀφρύων, μετὰ χάριτος καμπτομένων ὑπεράνω τῆς ὡραίας ῥινὸς αὐτοῦ καὶ οἱονεὶ προτεινουσῶν τὸ στόμα εἰς φίλημα ἀμοιβαῖον· χείλη ὀλίγον παχέα, ἀλλ' ἐρυθρὰ ὡς εἰ ἦσαν βεβαμμένα, στόμα κανονικόν, ὀδόντας μαργαρώδεις, οὖλα κερασόχροα καὶ πάντα τέλος τῆς ἀνδρικῆς καλλονῆς τὰ χαρακτηριστικά, ἅτινα, ἐρρύθμως διανενεμημένα, ἀπετέλουν κεφάλαιον οὐκ εὐκαταφρόνητον διὰ τὸ μέλλον κουρέως. Βλέμμα ἀπαστράπτον ἐξ εὐφυΐας ἀφελοῦς, τρόποι ἁβροὶ καὶ προθυμία ἀξιοσύστατος εἵλκυσαν εἰς τὸ κατάστημα πελάτας τοσούτους, ὥςτε ἐπὶ ὥρας ὁλοκλήρους ἀνέμενον οἱ *μουστερῆδες* ἵνα ξυρισθῶσιν ὑπὸ τοῦ Δημητρίου. Καὶ εἰργάζετο ἡ τριχολαβὶς πρὸς ἐκρίζωσιν τῶν ζιζανίων — τῶν παρασίτων λευκῶν τριχῶν — καὶ περιεφέρετο τὸ ξυράφιον ὡς δρέπανον, θερίζον τοὺς πυκνοὺς ἢ ἀραιοὺς στάχυς ἀπὸ τῶν παρειῶν τῶν νεωτέρων καὶ ἀπὸ τῆς κεφαλῆς τῶν πρεσβυτέρων, καὶ ἀμείλικτος ὡς γλῶσσα ὑποψηφίου βουλευτοῦ ἢ μᾶλλον κουρέως περιήγετο φλυαροῦσα ἡ ψαλίς, καὶ ηὔξανε τὸ *'βδομαδιάτικο* τοῦ *κάλφα*, ἐπληθύνοντο τὰ φιλοδωρήματα καὶ ἐπληροῦτο ὁ *κουμπαρᾶς* αὐτοῦ. Καὶ ἐν τῷ μέσῳ ὅμως τῆς τοσαύτης εὐμαρείας δὲν ἐλησμόνει ὁ καλὸς κἀγαθὸς Δημήτριος τὴν γενέτειραν. Οὐδὲν ἐξ ὅσων ἑλκύουσι καὶ σα-

γηνεύουσι τὴν νεότητα εἷλκυεν αὐτόν· οὔτε αἱ ἀπολαύσεις τῶν μεγάλων πόλεων, οὔτε ἡ διηνεκῶς εἰς αὔξησιν βαίνουσα μικρὰ περιουσία του, οὐδὲ τὸ σπάνιον ἀνδρικὸν κάλλος του. Ἀδιάφορος καὶ ψυχρὸς πρὸς πάντα τὰ περὶ αὐτόν, ἤκουε τῶν λοιπῶν συναδέλφων τὰς ἐρωτικὰς κατακτήσεις, οὐδὲ κατεσπατάλα χρόνον πολύτιμον καὶ χρῆμα μετὰ κόπων μεγάλων ἀποκτηθὲν καὶ ἀποκτώμενον εἰς ματαίας ἐπιδείξεις κομψῶν ἐνδυμασιῶν ἢ εἰς κενὰς ἀπολαύσεις, ὧν τὰ ἀποτελέσματα ἀριδήλως διεκρίνοντο ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ τῇ κλονουμένῃ ὑγιείᾳ τῶν ὁμοτέχνων αὐτοῦ. Ἡ μόνη μέριμνά του ἦτο ὅτι αὐτός, ὁ μόλις δεκαπενταετὴς παῖς, ἦτο ἤδη οἰκογενειάρχης, ὤφειλε νὰ διαθρέψῃ μητέρα χήραν καὶ πενομένην, ἀδελφὴν δωδεκαέτιδα μὲν ἔτι, ἀλλὰ προςεγγίζουσαν μετ' ἀνυπολογίστου ταχύτητος εἰς ὥραν γάμου, διότι ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ τὸ ἀνώτατον ὅριον διὰ τὰς παρθένους δὲν δύναται νὰ ὑπερβῇ τὸ 20όν ἔτος· κόρη δέ, παρακάμψασα τὸ Εὔελπι Ἀκρωτήριον τῶν Εἴκοσιν Ἐτῶν, πρέπει νὰ γινώσκῃ καλῶς καὶ νὰ ἐπαναλαμβάνῃ εἰς ἑαυτὴν μετ' ἀπογνώσεως τὸ τοῦ ποιητοῦ ἀπαίσιον :

Lasciate ogni speranza !

Πλὴν τῶν δύο τούτων ὑπάρξεων, ὁ Δημήτριος ὤφειλε νὰ φροντίζῃ καὶ διὰ τὸν μικρὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, τὸν προςφιλῆ του Χρύσανθον, ὅςτις, μόλις ἑξαέτης, τοσαύτην εὐφυΐαν ἐδείκνυεν, ὥςτε εἶχε μάθει νὰ διακρίνῃ τὰ πρῶτα

ἑπτὰ στοιχεῖα τῆς ἑλληνικῆς ἀλφαβήτου, μετ' ὀλίγον δ' ἔπρεπε νὰ ἐγκαταλίπῃ τὰ βάθρα τοῦ σχολείου, τὸ *τουντοῦρι* (ἂς εἴπωμεν: τὸ *ὀτζάκι*, τὴν ἑστίαν) τῆς μητρὸς καὶ νὰ ξενιτευθῇ, μικρὸς-μικρὸς καὶ αὐτός, διὰ πολλοὺς λόγους. Ταῦτα ἀπησχόλουν τὸ πνεῦμα τοῦ νεάνιου καὶ ἐβύθιζον αὐτὸν εἰς σκέψεις βαθείας. Καὶ ἐν τῷ μέσῳ δὲ τῶν πολλῶν ἀσχολιῶν του εὕρισκε καιρὸν νὰ ἀποστέλλῃ διὰ τῶν συμπατριωτῶν του ἐπιβατῶν δῶρα εἰς τὴν οἰκογένειάν του, ὡραῖα *καλεμκεριὰ* διὰ τὴν μητέρα του, δύο-τρία *φλουριὰ* διὰ τὰ μαλλιὰ τῆς Σοφίας καὶ ὑποδηματάκια κόκκινα κατ' ἀρχὰς καὶ μέλανα κατόπιν, *λουστρίνια*, διὰ τὸν Χρύσανθον. Ἐλάμβανε δὲ ἀντίδωρον παρὰ τῶν προςφιλῶν αὐτῷ ἐκείνων ὄντων εὐχὰς παρὰ τῆς μητρός, ζεῦγος χονδρῶν μαλλίνων περιποδίων παρὰ τῆς ἀδελφῆς καὶ ἐντὸς ἐπιστολῆς δι' ἱερογλυφικῶν χαρακτήρων γεγραμμένον τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ ἀδελφοῦ του μὲ τὰ ἀπαραίτητα *μουτζουρώματα* καὶ τὰ ἄτεχνα ξέσματα τῶν ἐσφαλμένως γραφεισῶν λέξεων. Καὶ δὲν ἦτο μικρὰ ἡ ἀμοιβή. Αἱ εὐλογίαι τῆς ἀγαθῆς καὶ φιλοστόργου μητρὸς ἔδιδον αὐτῷ δύναμιν πρὸς ἐργασίαν ἀκαταπόνητον, συνεκίνει αὐτὸν τὸ *πολύτιμον* δῶρον τῆς ἀδελφῆς καὶ τὸν κατεμάγευεν ἡ *καλλιτεχνία* τοῦ μικροῦ καλλιγράφου ἀδελφοῦ. Καὶ οὕτω παρήρχοντο αἱ ἡμέραι, αἱ ἑβδομάδες, οἱ μῆνες, τὰ ἔτη, καὶ ἀνεχώρει διὰ τὴν πατρίδα μετὰ ὀκτὼ ἐτῶν ἀπουσίαν ὁ θεῖος καὶ ἐγκαθίστατο ὡς διευθυντὴς τοῦ κουρείου ὁ ἀνεψιός, ἀναμένων τὴν μετὰ ὀκτὼ-δέκα μῆνας ἐπάνοδον τοῦ θείου, ὁπότε, παραλαμβάνων πᾶν ὅ,τι διὰ τῆς εὐλογίας τοῦ Θεοῦ, τῆς φιλερ-

γίας καὶ οἰκονομίας ἠδυνήθη νὰ ἐναποταμιεύσῃ, θὰ μετέβαινε καὶ αὐτὸς εἰς τὴν ἀγαπητὴν γενέτειραν. Ἤδη ἐνοστάλγει, ἡ δ' ἀναχώρησις τοῦ θείου ἀνῆψεν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ζωηρὸν τὸν πόθον τῆς φιλτάτης πατρίδος καὶ εἴπερ ποτὲ ἐπόθει νῦν τοὺς προςφιλεῖς οἰκείους.

Τέσσαρας καίδεκα μῆνας διήρκεσεν ἡ ἐν τῇ πατρίδι διαμονὴ τοῦ θείου παρὰ τῇ οἰκογενείᾳ αὐτοῦ, καὶ τὸ διάστημα τοῦτο ἤρκεσεν ἵνα καταναλωθῇ πᾶν ὅ,τι ἐν τοσούτῳ μακρῷ χρόνῳ συνεκομίσθη μετὰ πολλῆς τῆς φειδοῦς καὶ μεγάλων στερήσεων· ὅθεν ἐγένετο ἀνάγκη, κατὰ τὰ παρὰ Μικρασιάταις κρατοῦντα ἔθιμα, νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, συνομολογήσας δάνειον ἐκ λιρῶν τουρκικῶν δέκα διὰ τὰ ὁδοιπορικὰ ἔξοδα, καὶ νὰ ἀρχίσῃ πάλιν τὸν πρότερον βίον, ἀπὸ τὸ Α, ὡς λέγομεν, πρὸς συντήρησιν ἑαυτοῦ τε καὶ τῆς οἰκογενείας του.

Ὁ Δημήτριος, πρὸ πολλοῦ ὑπολογίζων τὸν δι' αὐτὸν βραδύτατα παρερχόμενον χρόνον, εἶχεν ὁρίσει καθ' ἑαυτὸν τὸ προςεχὲς ἔαρ διὰ τὸν νόστον αὐτοῦ. Οἱ ἀτυχεῖς μικρασιᾶται Ἕλληνες δὲν δύνανται νὰ ταξειδεύωσιν ὡς οἱ ἄλλοι ἄλλων μερῶν εὐδαίμονες θνητοί, ὅταν θέλωσιν. Ἰδίως ἐπικίνδυνος εἶναι ἡ εἰς τὴν πατρίδα ἐπάνοδος, διότι οἱ λησταὶ καλῶς ὑπολογίζουσι τὰ βέβαια κέρδη, ἅτινα θὰ προςπορίζωνται ἀσφαλῶς ἀπὸ τῶν ἐπανερχομένων εἰς τὰ ἴδια, δὲν διακινδυνεύουσι δὲ ἐπὶ ματαίῳ, καταδιώκοντες τοὺς δι' ἐργασίαν καὶ πρὸς εὕρεσιν πόρου ζωῆς εἰς Κων-

σταντινούπολιν ἢ ἀλλαχοῦ μεταβαίνοντας. Ἔχουσι τὴν ἀπαιτουμένην γενναιότητα νὰ ἀφίνωσιν ἡσύχους τοὺς ἐκπατριζομένους, πρῶτον διότι δὲν ἔχουσι νὰ ἐλπίζωσι παρ' αὐτῶν μεγάλα πράγματα, καὶ ἔπειτα διότι θὰ διεφημίζετο ἡ ὕπαρξις λῃστείας καὶ θὰ ἠραιοῦτο ἡ τάξις τῶν εἰς τὰς ἑστίας αὐτῶν ἐπανακαμπτόντων. Ἀλλ' ἐκτὸς τῆς λῃστείας, ἥτις διηνεκῶς μαστίζει τὸν δυστυχῆ ἐκεῖνον τόπον, καθίστανται δύσβατοι αἱ ὁδοὶ καὶ δυσχερεστάτη ἡ συγκοινωνία καὶ ἕνεκα τοῦ χειμῶνος, ὅστις βαρὺς καὶ ἀρκετὰ πρωΐμως, ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ Ὀκτωβρίου, ἐνσκήπτει κατὰ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, διαρκῶν μέχρι καὶ τοῦ Ἀπριλίου. Μόνον δὶς τοῦ ἔτους, μετὰ προηγουμένην συνεννόησιν πολλῶν συνταξειδιωτῶν ἐκ τῶν περιχώρων, δύνανται νὰ ταξειδεύωσι, τὸ φθινόπωρον μετὰ τὴν 14ην Σεπτεμβρίου, ἑορτὴν τῆς Ὑψώσεως τοῦ τιμίου Σταυροῦ, καὶ τὸ ἔαρ, μετὰ τὴν Κυριακὴν τοῦ Θωμᾶ, ἤτοι ἀφοῦ ἕκαστος φάγῃ μετὰ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ τὸ Ἅγιον Πάσχα.

Οἱ μικρασιᾶται Ἕλληνες, εἴπερ τινὲς καὶ ἄλλοι, εὐσεβεῖς καὶ τῶν πατρῴων παραδόσεων πιστοὶ θεματοφύλακες, συνδέουσιν οἵαν δήποτε ὁπωςοῦν σπουδαίαν αὐτῶν ἐπιχείρησιν μετὰ τῆς θρῃσκείας, εὐλαβῶς ἑκάστοτε τὴν ἐξ Ὕψους ἀρωγὴν ἐπικαλούμενοι. Καλῶς δὲ ἐκτιμῶντες τὸ πλῆρες παντοίων κινδύνων ταξείδιον αὐτῶν, καὶ μεταλαμβάνουσι τῶν ἀχράντων μυστηρίων πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως. Σεβαστὰ ἀληθῶς ἔθιμα, πρὸ αἰώνων ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεὰν κληροδοτούμενα. Ἐὰν διανύσωσιν αἰσίως τὴν κατὰ γῆν ὁδοιπορίαν, εἶναι ἆρά γε ἀσφαλεῖς ὅτι ὁμοίως εὐτυχῶς θὰ διαπεραιώσωσι καὶ τὴν τῆς θα-

λάσσης; Τὸ μέλλον εἶναι ἄγνωστον· τί δὲ θὰ ἔβλαπτον-το, ἄν, σὺν τοῖς λοιποῖς ἐφοδίοις, ἐλάμβανον καὶ τὸ τῆς θρησκείας, ὅλως ἀβαρές, μάλιστα δὲ καὶ κοῦφον καὶ λίαν ἀνακουφιστικόν; διότι ἡ θρησκεία πρὸ παντὸς ἄλλου ἐπι-γείου ἐφοδίου εἶναι χρησιμωτέρα, παρηγοροῦσα μὲν ἐν ταῖς θλίψεσι καὶ ἐνισχύουσα ἐν ταῖς δυςτυχίαις τοῦ βίου καὶ διαχέουσα τὴν γαλήνην εἰς τὴν καρδίαν ἡμῶν εὐη-μερούντων. Διὰ τί δέ, ἂν ἡ πεπρωμένη ὥρα σημάνῃ καθ' ὁδὸν εἴτε διὰ βιαίου εἴτε καὶ διὰ φυσικοῦ θανάτου, νὰ εὑρεθῇ ἀνέτοιμος, Χριστιανὸς αὐτός, καὶ μάλιστα *'Ορθόδοξος*, καὶ νὰ *ψοφήσῃ 'σὰν τὸ σκυλὶ ἀπάνω 'ς τὸ βουνό*, κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ σκέψιν, ἀκοινώνητος; Καὶ ἔπειτα τίνα βλάπτει μία ἱκετήριος ὑπὲρ τοῦ κατευο-δίου παράκλησις, κατευθυνομένη εἰς τὸν Πλάστην διὰ τῆς 'Εκκλησίας ὑπὲρ ἀποδημοῦντος φίλου προςώπου; Δὲν συγ-κινεῖ καὶ δὲν συνδέει ἀρρηκτότερον τοὺς συγγενικοὺς δε-σμοὺς τοιαύτη μέριμνα; Λίαν καλῶς γινώσκω ὅτι ἐν ᾧ χρόνῳ ζῶμεν εὑρίσκονται πολλοί, οἵτινες θὰ μυκτηρί-σωσι τοιαῦτα ἔθιμα, οἷα τὰ τῶν μικρασιατῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' εἶμαι βέβαιος ἐξ ἄλλου, ὅτι θὰ εὑρεθῶσι καὶ πολλοί, πάρα-πολλοὶ μάλιστα εὐτυχῶς, οἵτινες μετ' ἐνδομύχου ἀγαλλιάσεως θὰ μακαρίσωσι τοὺς ἐν Μικρᾷ 'Ασίᾳ ἀδελ-φοὺς αὐτῶν, δυναμένους ἐν τῇ παρούσῃ πυρρωνιστικῇ ἐποχῇ νὰ διατηρῶσι τοιαῦτα ἔθιμα, μηδένα μὲν βλά-πτοντα, πολλὴν δὲ καὶ τὴν ἁγνότητα τῶν ἠθῶν ἐμφαί-νοντα.

Βεβαίως ἐκ τοῦ ἐπειςαχθέντος *πολιτισμοῦ* σὺν ἄλλοις πολλοῖς κακοῖς ἐκληρονομήσαμεν καὶ τὴν ἀπιστίαν καὶ τὴν

πρὸς τὰ πάτρια περιφρόνησιν οἱ πολλοί, ἀλλ' οὐχὶ ὅμως καὶ εἰς ἀπελπιστικὸν βαθμόν, οὐδὲ πάντες· ἴσως διότι οὐδεὶς ἄνθρωπος δύναται νὰ διαπλεύσῃ τὸ πολυκύμαντον τοῦ βίου πέλαγος, χωρὶς τῆς ἀρωγῆς τῆς θρησκείας. Τῷ ὄντι, τίς, ὅσον ὄλβιος καὶ εὐδαίμων καὶ ἂν νομίζηται, δὲν ἔλαβεν οὐχὶ ἅπαξ τὴν ἀνάγκην νὰ καταφύγῃ ὡς ναυαγὸς εἰς τὸν σωτήριον τῆς θρησκείας λιμένα; Ὅταν βαρύθυμοι κύπτωμεν τὴν κεφαλὴν πρὸ τῆς σιδηρᾶς εἱμαρμένης ἡμῶν, ὅταν ἀνοικτίρμων δάκνῃ τὴν καρδίαν ἡμῶν ὁ Ἀπελπισμός, τίς ἀνυψοῖ τὴν πρώτην καὶ τίς χέει παραμυθίας βάλσαμον ἐπὶ τῶν τραυμάτων τῆς δευτέρας ἢ ἡ θρησκεία; Ὦ! ἔστω ἀπειράκις εὐλογημένη!

Ὁ Δημήτριος, ὅτε ἀπεβιβάσθη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἦλθεν ἔχων ἕνα μόνον σκοπόν, νὰ ἐπανέλθῃ καὶ αὖθις εἰς τὴν πατρίδα, ἀφ' οὗ κερδήσῃ ὀλίγα χρήματα, ἅτινα νὰ δαπανήσῃ μετὰ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ ἐν συμμετοχῇ πάντων τῶν φιλτάτων. Τοῦτο προτιθέμενος, πρὸ πολλοῦ, ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐγκαταστάσεώς του, ἤρξατο προμηθευόμενος καὶ ῥίπτων εἰς τὸ βάθος τοῦ κιβωτιδίου του διάφορα μικρὰ πράγματα, ἅτινα ἡμέραν τινά, ἅμα τῇ αἰσίᾳ εἰς τὴν γενέθλιον ἐπανόδῳ αὐτοῦ, θὰ τῷ ἐχρησίμευον ὡς δῶρα διὰ τοὺς ὑπάρχοντας καὶ τοὺς μέλλοντας συγγενεῖς αὐτοῦ. Ἤδη δέ, συμπληρώσας ἐπιμελῶς πάντα τὰ διὰ τὴν μακράν, ἀλλὰ ποθεινὴν ὁδοιπορίαν ἀναγκαιοῦντα ἐφόδια καὶ ἐκτελέσας

ἀνελλιπῶς ἅπαντα τὰ θρησκευτικὰ καὶ κοινωνικὰ αὐτοῦ καθήκοντα, ἐπεβιβάσθη πλήρης ἐλπίδων καὶ χαρᾶς εἰς τὸ ἀτμόπλοιον ἐν συνοδείᾳ τῶν συγγενῶν καὶ συμπολιτῶν του, ἐπιφορτισθεὶς παρ' ἑνὸς ἑκάστου καὶ διὰ μικροῦ δέματος διὰ τὴν οἰκογένειαν αὐτῶν. Τὸ ἀτμόπλοιον μετὰ τὰς συνήθεις συγκινήσεις τοῦ ἀποχωρισμοῦ ἀπῆρε διὰ τὴν Μερσίνην τῆς Κιλικίας, ἥτις εἶναι τὸ ἐπίνειον τῶν ἐνδοτέρων χωρῶν τῆς Μικρᾶς 'Ασίας, καὶ ἔφθασεν αἰσίως μετὰ πενθήμερον πλοῦν εἰς τὸν πρὸς ὃν ὅρον. Φαιδρὸς ἐπάτησεν ὁ Δημήτριος τὴν ξηρὰν καὶ διανυκτερεύσας ἔν τινι τῶν πολλῶν τῆς Μερσίνης *χανίων* μετὰ τῶν συνοδοιπόρων του, λίαν πρωῒ τὴν ἐπιοῦσαν ἀνεχώρησεν ὁμοῦ καὶ ἔφθασε μεθ' ἓξ ὡρῶν ὁδοιπορίαν εἰς τὴν Ταρσόν, τὴν περιώνυμον πατρίδα τοῦ 'Αποστόλου Παύλου, κατοικουμένην τανῦν ὑπὸ Τούρκων καὶ ἀραβοφώνων Ἑλλήνων, οἵτινες καὶ ἐν τῇ 'Εκκλησίᾳ τελοῦσι τὰς ἀκολουθίας τοῦ μὲν ἑνὸς χοροῦ ψάλλοντος ἑλληνιστὶ καὶ τοῦ ἑτέρου ἀραβιστί. Ὁ Δημήτριος δὲν ἠθέλησεν, ὡς οἱ λοιποὶ συμπατριῶται αὐτοῦ, νὰ ἱππεύσῃ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ὑποζυγίου, ἐφ' οὗ ἐφορτώθησαν αἱ ἀποσκευαί του, ἀλλ' ἤθελεν ἀναπαυτικώτερον καὶ μεγαλοπρεπέστερον νὰ εἰςέλθῃ εἰς τὴν γενέτειραν. Καὶ δικαίως· διότι ἄλλως πρὸς τίνα λόγον διῆλθε τοσαῦτα ἔτη ἐν στενοχωρίαις καὶ γλισχρότητι; Τίς θὰ ἔβλεπε τὴν ἐλευθεριότητα αὐτοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐν ᾗ τοσαῦται χιλιάδες ἀνθρώπων, καὶ τί τῷ ἔμελεν ἂν ἡ περιβολὴ αὐτοῦ ἔκαμνεν ἢ ὄχι ἐντύπωσιν εἰς ἀνθρώπους ὅλως ἀγνώστους ἢ ἀδιαφόρους αὐτῷ, περὶ τῶν εὐμενῶν ἢ μὴ κρίσεων τῶν ὁποίων οὐδένα ὀβολὸν ἔδιδεν; Αὐτὸς ἤθελεν ἐν τῷ στενῷ

τοῦ χωρίου του κύκλῳ *νὰ φανῇ*, νὰ δείξῃ ὅτι *κἄτι* καὶ αὐτὸς ἔκαμε *τόσα χρόνια 'ς τὴν ξενιτειά*, ἤθελεν ἡ μήτηρ του, ἡ ἀδελφή του, τὸ *χωριό του* νὰ τὸν *καμαρώσῃ*, ἤθελε τὰ μετὰ τοσούτων στερήσεων κερδηθέντα χρήματα νὰ τὰ *χαρῇ 'ς τὴν πατρίδα του*, ὅπου θὰ ἦτο περίβλεπτος καὶ ζηλωτὸς αὐτός, ἐν τῷ μέσῳ τῶν συγγενῶν καὶ γνωρίμων του. Ἐν τῇ ἀχανεῖ Κωνσταντινουπόλει τίς τὸν ἐγνώριζεν; ἐν ᾧ ἐν τῇ πατρίδι του τίς δὲν τὸν ἐγνώριζεν; Τίς ἐν τῇ πολυδαιδάλῳ ἐκείνῃ Βαβὲλ ἐσκοτίζετο διὰ τόσον μηδαμινὸν ὑποκείμενον; Ἐκ τῆς Ταρσοῦ λοιπὸν ἠγόρασεν ὡραῖον φαιόχρουν ἵππον ἀντὶ 8 λιρῶν καὶ ἱππεύσας αὐτὸν ἠκολούθει τοὺς συνοδοιπόρους *ἐλεύθερο πουλί*, χωρὶς νὰ ἦναι συνεσφηνωμένος μεταξὺ τοῦ κιβωτίου του ἀφ' ἑνὸς καὶ τῶν στρωμνῶν του ἀφ' ἑτέρου.

Ἡ συνοδεία, ἀναβᾶσα τὸν Ἀντίταυρον καὶ διελθοῦσα τὰς ὀνομαστὰς Κιλικίας Πύλας (*Κιουλὲκ-Μπογαζή*), κατῆλθεν εἰς εὐρεῖαν πεδιάδα, διασχιζομένην ὑπὸ ποταμοῦ ἠρέμα κυλιομένου πρὸς τὴν Μεσόγειον, καὶ κατόπιν διαβᾶσα τὸ *Κὶρκ-Γκετσήτ* (Σαράντα-Περάσματα), ποταμὸν οὐχὶ ἀσήμαντον, ὀνομασθέντα οὕτω διότι ἀναγκάζεται διὰ τὸ ἑλικοειδὲς αὐτοῦ νὰ διέλθῃ αὐτὸν πολλάκις ὁ ὁδοιπόρος, τέλος μετ' ἐπίπονον πορείαν ἀνῆλθεν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ *Δικμέν*, ὑπεράνω τοῦ *Μπασμακτζῆ*, καὶ ἐκεῖθεν ἐξ ἀπόπτου ἔβλεπεν εἰς τὸ βάθος τοῦ ὁρίζοντος μελανούμενά τινα στίγματα ἐπὶ τῶν ὑπωρειῶν μικρῶν βουνῶν καὶ χλοαζούσας ἐκτάσεις, ὡς ποτε ὁ Μωϋσῆς ἀπὸ

τοῦ ὄρους Χωρὴϐ τὴν Γῆν τῆς Ἐπαγγελίας. Ἡ καρδία πάντων τῶν ταξειδιωτῶν ἤρξατο βιαιότερον παλλομένη. Ὁ πόθος τοῦ ἰδεῖν *δουνγιὰ γκιοζοὺ ιλὲ* (μὲ τὰ γήϊνα 'μάτϳα), κατὰ τουρκικὴν εἰκονικωτάτην ἔκφρασιν, τὴν φίλην γαῖαν ἐπτέρου τὴν φαντασίαν τοῦ Δημητρίου καὶ μακρόθεν, ἀπὸ τῆς κορυφῆς ἐκείνης, ἔϐλεπεν ὡς ἐν μαγευτικῷ ὁράματι συνηθροισμένους τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους καὶ μετ' ἀγωνίας ἀναμένοντας τὴν ἐπάνοδον τοῦ προςφιλοῦς *ξενιτευμένου* των ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ πρὸ τοῦ χωρίου λόφου. Ἤθελε νὰ πετάξῃ ὡς πτηνὸν καὶ νὰ ῥιφθῇ εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς ἀγαπητῆς μητρὸς καὶ τῶν ποθητῶν ἀδελφῶν του, ἀλλ' αἱ πτέρυγες, στερρῶς εἰς τὴν φαντασίαν του προςκεκολλημέναι, δὲν ἀπεσπῶντο ἵνα κολληθῶσιν ἐπὶ τοῦ βαρέος σώματός του. Ὁ ἵππος, τὸ νοημονέστατον τοῦτο ζῷον, συνεμερίζετο μὲν τοὺς πόθους τοῦ ἀγαπητοῦ ἀναβάτου, δὲν ἠδύνατο ὅμως νὰ μεταβληθῇ καὶ εἰς Πήγασον· ὅθεν, ἐπελθούσης τῆς νυκτός, ἠναγκάσθησαν νὰ διανυκτερεύσωσιν ἐν ὑπαίθρῳ, οὐχὶ δὲ ἐν τῷ τουρκικῷ χωρίῳ *Μπασμακτζῇ*, ἵνα ἦναι κατὰ τρεῖς ἢ τέσσαρας ὥρας πλησιέστερον τῆς ποθητῆς ἑστίας. Ἐξήπλωσαν τὰ χνοώδη *χαλιά* των παρὰ κελαρύζον ῥυάκιον, ἐπότισαν τὰ κτήνη των οἱ ἀγωγιᾶται καὶ παρεσκευάσθη ἐκ τοῦ προχείρου γεῦμά τι, ἐξ οὗ ὅμως μεθ' ὅλην τὴν πεῖνάν των δὲν ἠδυνήθησαν νὰ φάγωσιν ὅσον ἐχρειάζοντο. Πόσον ἡ χαρά, ὡς καὶ ἡ λύπη ἀφαιροῦσι τὴν ὄρεξιν! Οὐδεὶς τῶν συνοδῶν τοῦ Δημητρίου εἶχεν ἀνάγκην τῆς προειδοποιήσεως τῶν ἀγωγιατῶν ὅπως ἐξεγερθῇ τοῦ ὕπνου, διότι οὐδεὶς εἶχε κλείσει τοὺς ὀφθαλμούς. Ἕκαστος ἐρρέμ-

βαζε τὴν ἀναμένουσαν αὐτὸν εὐτυχίαν καὶ παρετήρει προςηλωμένος τὸν ἀργυρόστικτον οὐράνιον πέπλον καὶ ἠρίθμει τοὺς εἰς τὴν πρώτην τῆς πρωΐας πνοὴν σβεννυμένους ἀστέρας. Καὶ οὗτος μὲν ἐφιλοτέχνει κατὰ φαντασίαν μνηστὴν καὶ μέλλουσαν σύζυγον, ἄλλος τὴν γηραιὰν καὶ πολυπαθῆ μητέρα καὶ τὰς νυμφευθείσας ἀδελφάς του, ἄλλος τὰ μικρὰ ἀδελφάκια του, ἅτινα ἀπὸ βρεφῶν θὰ μετεβλήθησαν ἤδη εἰς παιδία χαροπὰ ἢ καὶ μειράκια μετὰ τῶν πρώτων ἰούλων τῆς νεαρᾶς ἡλικίας των καὶ ἄλλος τὸ ἄγνωστον αὐτοῦ τέκνον, ὅπερ μετὰ ἑπτάμηνον συμβίωσιν κατέλιπεν ἔμβρυον ἐν τῇ μητρικῇ νηδύϊ καὶ ἐν ἀπουσίᾳ αὐτοῦ εἶδε τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, αὐξάνον ἐν χάριτι καὶ κάλλει καὶ ἀναμένον νὰ ἀπολαύσῃ τῶν θωπειῶν τοῦ ἀγνώστου αὐτῷ πατρός του, καὶ ἄλλος ἄλλα. Ἐν τοιαύτῃ ῥέμβῃ διετέλουν πάντες, ὅτε ἡ ἐναγωνίως προςδοκωμένη Αὐγὴ ἐφάνη μακρὰν εἰς τὸν ὁρίζοντα, ἀγωνιζομένη νὰ διασχίσῃ τὸν πυκνὸν πέπλον τῆς Νυκτός, πάντες δέ, ὡςεὶ ἐξ ἐλατηρίου ἀοράτου ὠσθέντες, ἀνεπήδησαν ἀπὸ τῶν προχείρων αὐτῶν κλινῶν καὶ ἐμάστιξαν τοὺς ἵππους, γοργῶς χωροῦντες εἰς τὸ γλυκὺ καὶ ποθητὸν τέρμα.

Τὸ ὀλίγων ὡρῶν μόνον διάστημα ἀπὸ τοῦ *Δικμὲν* ἐφάνη εἰς τὸν Δημήτριον μακρότερον ἢ ἡ ὅλη πορεία. Τέλος εἶδεν ἐκ τοῦ πλησίον τοὺς ὡραίους καὶ πλουσιωτάτους ἀμπελῶνας τῶν *Τυάνων*, τῆς πατρίδος τοῦ διασήμου Ἀπολλωνίου τοῦ Τυανέως, ὁπόθεν διέρχεται ἡ εἰς τὴν πα-

τρίδα αὐτοῦ ὁδός, δύο δὲ ὡρῶν ἀπόστασις ἐχώριζεν αὐτὸν ἐκεῖθεν. Τὰ Τύανα σήμερον κατοικοῦνται μόνον ὑπὸ Τούρκων, ἀπειράριθμα δὲ εἶναι τὰ διάφορα ῥωμαϊκῆς καὶ βυζαντιακῆς ἐποχῆς μνημεῖα, ὁ δὲ περιηγούμενος τὸ τμῆμα τοῦτο τῆς μεσημβρινῆς Καππαδοκίας ἔχει νὰ θαυμάσῃ τὸν κανονικώτατον σκελετὸν ἀψίδων ῥωμαϊκῆς ἢ μᾶλλον βυζαντιακῆς τέχνης παλαιοῦ ὑδραγωγείου, οὗτινος, καταπεσούσης μιᾶς τῶν ἀψίδων, δὲν ἠδυνήθησαν, ἢ ἀληθέστερον, δὲν ἠθέλησαν, ἐξ ἀβελτερίας ἀκατονομάστου, νὰ ἐνεργήσωσι τὴν ἐπισκευὴν καὶ τὸ ὕδωρ χύνεται μίαν ὥραν περίπου ἔξω τῆς πόλεως, ἐν ᾧ δι' ἐλαχίστης δαπάνης καὶ διὰ σιδηρῶν ἢ καὶ ξυλίνων ὀχετῶν θὰ ἦτο δυνατὴ ἡ εἰς τὴν πόλιν ἐπάνοδος τοῦ χρησιμωτάτου στοιχείου. . . . Δὲν ἐστάθησαν οἱ ὁδοιπόροι νὰ ἀνακουφισθῶσιν ἐκ τοῦ καμάτου τῆς ὁδοῦ καὶ προεχώρησαν, διότι ἐνόμιζον ὅτι ἠκούοντο καὶ αἱ ὑλακαὶ τῶν κυνῶν τοῦ χωρίου καὶ ὁ δυςπερίγραπτος θόρυβος τῆς κινουμένης πόλεως.

Τέλος ἔφθασαν . . .

Εἶναι ἀνάγκη νὰ περιγράψωμεν τὴν μετὰ μακροχρόνιον ἀπουσίαν ἐπάνοδον τοῦ ξενιτευμένου εἰς τὴν γενέθλιον; Δὲν ἀρκεῖ ἄρά γε νὰ εἴπῃ τις ὅτι ἔφθασεν αἰσίως, ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ τοὺς τόπους, ἐν οἷς πρῶτον ἠτένισε τὸν ἥλιον καὶ περὶ οὓς περιστρέφονται αἱ ἁγνόταται καὶ γλυκύταται τῶν ἀναμνήσεων αὐτοῦ; Ἄχ! ἡ εἰς τὴν πατρίδα ἐπάνοδος εἶναι τόσον γλυκὺ πρᾶγμα, ὥστε, μὰ τὴν

ἀλήθειαν, ἀξίζει νὰ ξενιτευθῇ κἀνείς, νὰ φάγῃ τὸν πικρὸν τῆς ξενιτειᾶς ἄρτον, νὰ ζήσῃ μακρὰν τῶν γονέων καὶ οἰκείων, ἐν μέσῳ ἀγνώστων καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀδιαφόρων ἀνθρώπων, ἐστερημένος πάσης περιθάλψεως συγγενικῆς, ἵνα ἐπανέλθῃ εἰς τοὺς κόλπους τῆς οἰκογενείας του. Πάντα τὰ περὶ αὐτὸν ἔχουσι τότε τοσαύτην γοητείαν, τοσαύτην ποίησιν, ὥςτε ἐλάχιστα, νομίζω, πράγματα ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ δύνανται νὰ συγκριθῶσι πρὸς τὴν ἄρρητον εὐχαρίστησιν καὶ τὴν ἡδονὴν τῆς εἰς τὴν γενέθλιον ἐπανόδου. Καὶ μήπως ἐκ τῆς λέξεως *νόστος*, σημαινούσης τὴν εἰς τὴν πατρίδα ἐπάνοδον, δὲν παράγεται τὸ *νόστιμος*; Ὁ μικρὸς οἰκίσκος, ἐν ᾧ ἐγεννήθη, αἱ ἐκ τοῦ καπνοῦ μελανωθεῖσαι ἀκατέργαστοι δοκοὶ τῆς πατρικῆς στέγης, ἀφ' ὧν διαφεύγουσιν, ὡς ἀνυπότακτοι βόστρυχοι μελαγχροινῆς καλλονῆς, οἱ ξηροὶ σχοῖνοι, εἶναι δι' αὐτὸν πράγματα ποθεινότερα, πολυτελέστερα τῶν πλουσιωτάτων φατνωμάτων μεγάρου ζαπλούτου. Ἡ λιτὴ τροφή, ἣν τρώγει μετὰ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας του καθήμενος ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, περὶ τὴν χαμηλὴν τράπεζαν, ἀπὸ τῆς κοινῆς λοπάδος, ὑπερτερεῖ πᾶσαν πολυποίκιλον ἐν τῇ ξένῃ μαγειρικήν. Οἱ δρομίσκοι, οἱ ἀκανονίστως κεχαραγμένοι, τὰ τῇδε κἀκεῖσε διεσπαρμένα ἐρείπια παλαιῶν οἰκιῶν, ἑστίαι σβεσθεῖσαι ἀκλήρων οἰκογενειῶν, κινοῦσιν αὐτὸν εἰς ῥέμβην, οἱ μεγάλῃ τῇ φωνῇ τὴν πρωΐαν προαγγέλλοντες ἀλέκτορες, ὁ ἦχος τοῦ μονοτόνου, ἀλλὰ μουσικωτάτου δι' αὐτὸν σημάντρου, ἡ αὐλὴ τῆς ἐκκλησίας τοῦ χωρίου, ἐν ᾗ τοσάκις παιδίον ἔτι ἔπαιζεν, ἡ ἐν τῷ μέσῳ αὐτῆς ὑψουμένη ἀχλαδιά, ἥτις τοσάκις καὶ αὐτοῦ τὰς ἐπιδρομὰς ἀγογ-

γύστως ὑπέστη, ὁ ναός, ἐν ᾧ τοσάκις ἀντήχησεν ἡ φωνὴ αὐτοῦ, κανοναρχοῦντος τὰ διάφορα τῶν ἀκολουθιῶν τροπάρια καὶ ἐμμελῶς ἀναγινώσκοντος τὸν Ἀπόστολον, τὸ ἄκρον ἄωτον τῶν παιδικῶν ὀνείρων τῶν μικρῶν Ἑλληνοπαίδων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, οἱ ἐκ τῶν ἀγρῶν περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ἐπιστρέφοντες γεωργοί, ὁδηγοῦντες τοὺς καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ἀόκνως ἐργασθέντας βόας αὐτῶν, καὶ τέλος τὰ πάντα εὐωδιάζουσιν ἐν τῷ χωρίῳ ἐξ ἁπλότητος καὶ γαλήνης τῆς ψυχῆς, σπανιωτάτης ἐν μέσῳ κοινωνίας πολυανθρώπου, τυρβαζούσης καὶ πᾶσαν ἰκμάδα ἠρεμίας ἀνηλεῶς ἀπορροφώσης. Ἤδη ὁ Δημήτριος ἔζη εὐδαίμων, περιθαλπόμενος ἐν τῇ οἰκογενείᾳ μετ' ἀφοσιώσεως καὶ στοργῆς.

Δύο-τρεῖς ἡμέρας μετὰ τὴν εἰς τὴν πατρίδα ἐπάνοδον ἡ μήτηρ καὶ ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ εἰργάσθησαν ὅπως κατασκευάσωσιν αὐτῷ μεταξοϋφῆ ποδήρη *ἀντεριὰ* τῆς Δαμασκοῦ, ἀγορασθέντα παρὰ τῶν ἐν Ταρσῷ Σύρων, τὰ συνήθη ἐν τῷ χωρίῳ, καὶ νὰ ἀπαλλάξωσι τὸ σῶμά του ἀπὸ τὰ *στενά*, ὡς καὶ παρ' ἡμῖν ὁ λαὸς καλεῖ τὴν εὐρωπαϊκὴν ἐνδυμασίαν, ἵνα ζήσῃ ἀνέτως τὸν ὀλίγον χρόνον τῆς ἐν τῇ πατρίδι διαμονῆς του. Ἐπανέλαβε τὸν πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως αὐτοῦ εἰς Κωνσταντινούπολιν βίον, τακτικώτατα φοιτῶν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἐν ᾧ ἐν τῇ μεγαλοπόλει ἐκείνῃ, περισπώμενος ὑπὸ παντοίων τοῦ ἐπαγγέλματος αὐτοῦ ἔργων, ἅπαξ ἢ δὶς μόνον τοῦ ἔτους μετέβαινεν εἰς τὸν ναὸν ἵνα κοινωνήσῃ τῶν ἀχράντων μυστηρίων. Ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ χωρίου του, στερουμένου, ἐννοεῖται, τακτικοῦ ψάλτου, οὐχὶ ὀλιγάκις καὶ μετ' ἐπιτυχίας ἐξεπλή-

ρωσε τὰ καθήκοντα ἱεροψάλτου, πρὸς μεγίστην χαρὰν τῆς μητρός του, ἥτις ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ προσφιλοῦς υἱοῦ μεθ' ἡδονῆς ἀνεμιμνήσκετο τοῦ ἀποβιώσαντος συζύγου. Ἰδίᾳ λαμπρὰ ἦτο ἡ Κυριακή, ὅτε, μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τῆς ἐκκλησίας, συνηθροίζοντο οἱ δημογέροντες, οἱ ἔφοροι τοῦ σχολείου καὶ οἱ *καψιμάληδες* τῆς ἐκκλησίας ἀπέναντι τοῦ περιβόλου, καθήμενοι ἐπὶ χαμηλοῦ ἐπιμήκους τειχίου, ἐπίτηδες κατεσκευασμένου ὡς ἀνάκλιντρον, ἔνθα καὶ συνεζήτουν τὰ νεώτερα τῆς ἡμέρας, περιστρεφόμενα εἰς τὸν στενὸν κύκλον τοῦ χωρίου. Ἐσχηματίζοντο διάφοροι καθ' ἡλικίας ὅμιλοι, ἐνταῦθα μὲν σοβαροὶ γέροντες, εὐλαβῶς ὑπὸ τῶν νεωτέρων προσαγορευόμενοι καὶ ἀκροώμενοι τοῦ ἀναγινώσκοντος ἐν τῇ τουρκοφώνῳ «Ἀνατολῇ» τοῦ πρό τινων ἡμερῶν ἀποβιώσαντος ἀναμορφωτοῦ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας Εὐαγγελινοῦ Μισαηλίδου τὰ *χαβαδίσια* (εἰδήσεις) τῆς ἑβδομάδος ἢ τοῦ μηνός, ἐκεῖ δὲ οἱ νεώτεροι, ἐπιθεωροῦντες τὰ ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἐξερχόμενα κοράσια καὶ διάφορα περὶ προσεχοῦς ἀποκαταστάσεως σχέδια ἐν νῷ φιλοτεχνοῦντες, καὶ ἀλλαχοῦ, μακράν, οἱ παῖδες, ἀπαλλαγέντες, ἕνεκα τῆς ἑορτῆς, τῶν πεδῶν τοῦ σχολείου, προσηλωμένοι ἔπαιζον τὰ προσφιλῆ αὐτῶν παιγνίδια, οὗτοι μὲν τοὺς ἀρχαϊκοὺς ἀστραγάλους, κατὰ μεγάλους σάκκους ἐκ τῆς οἰκίας κομίσαντες, ἄλλοι δέ, οἱ μικρότεροι, τοὺς ἐρυθροὺς σπόρους τῶν *χαρουπίων*, ἀγωνιζόμενοι διὰ τοῦ ἀντίχειρος νὰ ὠθήσωσιν εἰς τὴν *γοῦπαν*, μικρὸν κοίλωμα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, καὶ ἄλλοι τέλος, οἱ ὁπωσοῦν μεγαλείτεροι, τὸ ἀνδρικώτερόν πως θεωρούμενον *τσελίκι*, γυμναστικώτατον καὶ ἀληθῶς ἀρχαιοπρεπὲς παιγνίδιον, ὧν πάντων

μετὰ καὶ ἄλλων λεπτομερῆ περιγραφὴν θὰ περιλάβωσιν αἱ ὅσον οὔπω ἐκδοθησόμεναι ἡμέτεραι «ΠΑΙΔΙΚΑΙ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΟΥ ΕΛΛΗΝΟΣ». Τῆς τελευταίας ταύτης παιδιᾶς, ὡς καὶ τῆς τῶν ἀστραγάλων, μετέχουσι πολλάκις, παλαιῶν ἡμερῶν ἀναμιμνησκόμενοι, καὶ οἱ ἄνδρες, ἐν ᾧ μακρόθεν θεῶνται τοὺς ἀγωνιζομένους αἱ γυναῖκες καὶ τὰ κοράσια τοῦ χωρίου, ἰδίᾳ ἡ *φουρνιά*, ἡ προωρισμένη κατὰ τὴν περίοδον ταύτην διὰ τὸν γάμον. Οὕτω λοιπὸν παρήρχοντο αἱ πρῶται ἡμέραι τοῦ Δημητρίου ἐν τῷ χωρίῳ, οὐδεὶς δὲ λόγος ἐγίνετο περὶ προςεχοῦς ἀποκαταστάσεως. Καὶ ἡ μὲν μήτηρ καὶ αἱ λοιπαὶ συγγενεῖς ἀπεῖχον νὰ ἐγγίσωσι τὴν χορδὴν ταύτην, εἰ καὶ ἦσαν βέβαιαι ὅτι σκοπὸς τοῦ ἐκ τῆς ξενιτείας ἐπανακάμπτοντος εἶναι ἡ μέλλουσα κατὰ τὰ πατροπαράδοτα ἐγκατάστασις. Ὁ σκοπὸς τῆς σιωπῆς ταύτης τῶν ἀμέσως διαφερομένων τούτων γυναικῶν ἦτο εὐνόητος· ἐπεθύμουν πρῶτον μὲν νὰ ἀναπαυθῇ καὶ συνέλθῃ ἐκ τῶν κόπων τοῦ πολυημέρου ταξειδίου καὶ τῶν συμπαρομαρτουσῶν αὐτῷ ποικίλων συγκινήσεων καὶ ἔπειτα νὰ λάβῃ καὶ ὀλίγον καιρὸν ὅπως, εἰ δυνατόν, γεννηθῇ καὶ πόθος τις καὶ ἔρως ἀκόμη ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ Δημητρίου πρός τι τῶν συγχωρικῶν αὐτοῦ κορασίων.

Καὶ ἀληθὲς μὲν ὅτι οὐδέποτε ἔχει τὸ δικαίωμα παρὰ ταῖς ἑλληνικαῖς κοινότησι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας τὸ τέκνον νὰ ἀντιτείνῃ εἰς τὴν τυχὸν γενομένην ἐκλογὴν τῶν γονέων ἢ τῶν πρεσβυτέρων ἐκ τῶν συγγενῶν, ἀλλ' ἡ μήτηρ τοῦ

Δημητρίου ἦτο ὅπως δήποτε πεπροικισμένη διὰ νοημοσύνης ἱκανῆς καὶ διὰ στοργῆς μεγάλης, ὥςτε πρὸ παντὸς ἐπόθει τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ υἱοῦ της, ὅθεν εἰς πάσας τὰς εἴτε ἐμμέσως εἴτε ἀμέσως ὑπὸ τῶν διαφόρων συγγενῶν καὶ οἰκείων γινομένας προτάσεις περὶ ὡραίας, ὑγιοῦς, οἰκοκυρᾶς κτλ. κόρης, ἀπήντα στερεοτύπως:

— Ἀφῆστε νὰ περάσῃ 'λίγος καιρὸς ἀκόμη. Ὁ Δημητράκης μου δὲν θὰ φύγῃ 'γλίγωρα. Ἔχουμε καιρόν.

Καὶ προέτρεπε τὸν Δημήτριον νὰ μεταβαίνῃ ὅπου ἐτελεῖτο πανήγυρίς τις εἴτε τοῦ ἰδικοῦ των χωρίου εἴτε καὶ τῶν πέριξ χριστιανικῶν κωμοπόλεων, ὁπότε τὰ πρὸς γάμον ὥριμα κοράσια διεσκέδαζον χορεύοντα τοὺς συνήθεις τοῦ τόπου χορούς, καὶ μάλιστα τὸν ὅλως ἰδιόρρυθμον ἐκεῖνον, ὅςτις εἶναι εἶδος *χαρσιλαμᾶ*, καθ' ὃν αἱ χορεύουσαι κροτοῦσι μετὰ χάριτος ζεῦγος ξυλίνων κοχλιαρίων· ἰδέαν τινὰ τούτου λαμβάνουσιν οἱ ἰδόντες τὴν δεσποινίδα Haussman ἐν τῇ λαμπρᾷ Carmen, ἥτις τοσάκις ἤδη ἐψάλη ὑπὸ τοῦ γαλλικοῦ θιάσου ἐν τῷ Νέῳ Θεάτρῳ Ἀθηνῶν, χειροκροτηθεῖσα διὰ τὴν ἡδυπαθῆ μουσικὴν τοῦ Bizet καὶ τὸ γλυκὺ ᾆσμα τῆς ἀοιδοῦ. Αἱ τοιαῦται συναθροίσεις τῶν ἑλληνίδων κορῶν δὲν εἶναι ἄγνωστοι καὶ ἐν τῇ Ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι· ἐνθυμοῦμαι δὲ τοιαύτην πανήγυριν ἐν Λεωνιδίῳ τῆς Κυνουρίας, ἣν οἱ ἐντόπιοι ἀστεϊζόμενοι καλοῦσι *Γαϊδουροπάζαρον*, ἐκεῖ δέ, ὡς ἐν ἐκθέσει τινὶ καλλονῆς, πολλοὶ ἐκ τῶν κατὰ τὰς ἑορτὰς εἰς τὴν πατρίδα αὐτῶν ἐπανελθόντων βλέπουσι τὰς ὡραίας τῆς γενετείρας καὶ ἐκλέγουσι τὸ ἕτερον ἥμισυ αὐτῶν.

Ὁ Δημήτριος περιῆλθε πάσας τὰς κώμας καὶ τὰ χω-

ρία τῆς περιφερείας Νίγδης, ἀλλὰ τὸ βλέμμα του ἔμεινε προςηλωμένον ἐπὶ τῆς συμπατριώτιδος αὐτοῦ Μαρίας. Ἀπείρους καλλονὰς εἶχεν ἰδεῖ καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐν Σμύρνῃ κατὰ τὴν ὀλιγόωρον ἀποβίβασίν του ἐν τῇ καλλιγύναικι ταύτῃ τῆς Ἰωνίας πόλει καὶ νῦν ἐν τῇ Καππαδοκίᾳ, ἀλλ' ἐνόμιζεν ὅτι οὐδεμία καλλονὴ ἔφθανε τὴν ἁρμονίαν τῆς τελειότητος τῶν διαφόρων χαρακτηριστικῶν τῆς ὡραιότητος τῆς δροσερᾶς Μαρίας τοῦ χωρίου του. Ἡ Μικρὰ Ἀσία δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ πολὺ κατωτέρα ἄλλων χωρῶν ὡς πρὸς τὰς γυναικείας κυρίως καλλονάς, ἐν πολλοῖς μάλιστα δύναται νὰ θεωρηθῇ καὶ πολὺ ἀνωτέρα. Φυσικὸν κάλλος, ὅλως ξένον τῆς τέχνης, διήκει ἀπὸ τῆς μιᾶς ἄκρας μέχρι τῆς ἄλλης τὴν ἀπέραντον ταύτην χερσόνησον. Ἰδίως τὸ μελαγχροινὸν χρῶμα εὑρίσκεται ἐν πληθώρᾳ· οὐχὶ μόνον αἱ Ὀθωμανίδες καὶ αἱ ἡδυπαθεῖς Ἀρμενίδες, ἀλλὰ κυρίως αἱ Ἑλληνίδες διαπρέπουσιν, ὧν μετὰ πολλοῦ τοῦ θαυμασμοῦ βλέπει τις τὰ ἀγαλματώδη κάλλη ἐν τῇ φυσικῇ, τῇ ἀπερίττῳ αὐτῶν περιβολῇ. Ἐν ᾧ δὲ αἱ Ὀθωμανίδες καὶ αὐταὶ αἱ Ἀρμενίδες διαφόρους μηχανῶνται τέχνας, ὅπως προςθέσωσι διὰ τῆς τέχνης εἰς τὴν φύσιν κάλλος τι μὴ ὑπάρχον παρ' αὐταῖς, αἱ Ἑλληνίδες ἀπ' ἐναντίας οὐδεμίαν πρόςθετον κόμμωσιν ἢ ἄλλην τινὰ ἐκ τῶν ἀπειροπληθῶν τῆς καλλυντικῆς ἐπινοήσεων μεταχειρίζονται, διότι θεωροῦσιν *ἁμάρτημα* τὴν *παραποίησιν* ταύτην τοῦ ἔργου τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἐνδυμασία τῶν Ἑλληνίδων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας εἶναι ἀφελεστάτη, ποδήρης, ὁμοία περίπου πρὸς τὴν τῶν ἐλευσινίων γυναικῶν· κοσμήματα δὲ φέρουσιν

ὀλίγα φλωρία εἰς τὸ μέτωπον καὶ χρυσοῦν τι κόσμημα πε τὸν λαιμόν, αἱ δὲ πλουσιώτεραι καὶ μακρὰν σειρὰν φλω ρίων ἀπὸ τοῦ τραχήλου ἐξαρτωμένην καὶ μέχρι τοῦ ὀμφα λοῦ κατερχομένην· τὴν δὲ κόμην, τὴν πλουσίαν, τὴν ἄφθο νον, τὴν ὀνειρώδη διὰ τὰς γυναῖκας τῆς Εὐρώπης κόμην ἀπὸ αἰώνων πλέκουσιν εἰς μικροὺς πλοκάμους, οὓς συν δέουσι διὰ δύο-τριῶν σειρῶν φλωρίων. Μὴ δὲ νομίσῃ τι ὅτι αἱ Ἑλληνίδες τῆς Ἀνατολῆς, φέρουσαι τοσοῦτο πλοῦτον περὶ τὸ σῶμα, εἶναι παραδεδομέναι εἰς τὴν σπα τάλην. Σκέπτονται μακρότερον, καὶ κατὰ τοῦτο ἴσω εἶναι ἐσφαλμένη ἡ τουρκικὴ παροιμία, ἡ λέγουσα ἐν γέ νει περὶ τῆς γυναικός, ἣν οἱ Τοῦρκοι, ὡς γνωστόν, θεω ροῦσι πολὺ κατώτερον τοῦ ἀνδρὸς πλάσμα, « *Μακριὰ μαλλιὰ καὶ κοντὴ γνῶσι* ».

Αἱ γυναῖκες τῆς Ἀνατολῆς φοβοῦνται πολὺ τὸ μέλ λον, διότι τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ βίου οἱ σύζυγοι αὐτῶν διέρχονται ἐν τῇ ξένῃ καί, ἀγνοοῦσαι τί ἀπευκταῖον δύ ναται νὰ συμβῇ, περιορίζονται εἰς κοσμήματα τοιαῦτα, τὰ ὁποῖα *πάντα εἶναι παράδες*. Διότι, *ἂν ἔλθῃ χρόνος δύςευτος καὶ χρόνος δυςτυχισμένος*, ἔχουσα ἡ χήρα τὰ φλωρία ἐκεῖνα, ἅτινα ἐν τῇ εὐδαιμονίᾳ αὐτῆς ἐκόσμο τὸ στῆθος, τὸ μέτωπον καὶ τὴν κόμην της, δύναται νὰ ζήσῃ ἐπὶ χρόνον ἀρκετόν, μέχρις οὗ εὐοιωνότερον ἀνα τείλῃ καὶ δι' αὐτὴν τὸ μέλλον.

Αἱ εἰς τὰ διάφορα χριστιανικὰ χωρία ἐκδρομαὶ τοῦ Δη μητρίου καὶ ἡ θέα τῶν ἐν αὐτοῖς διαθεσίμων κορασί ἀντί, ὡς προςεδόκων οἱ πολλοὶ τῶν συγγενῶν, νὰ ἑλκύ εἴς τι ἐξ αὐτῶν τὴν συμπάθειαν καὶ τὸν ἔρωτά του, ἀ

ἐναντίας στερρότερον προςήλου αὐτὸν εἰς τὴν ἐκ τῆς πατρίδος αὐτοῦ Μαρίαν. Συγκρίνων πάσας τὰς καλλονὰς τῶν λοιπῶν χωρίων καὶ κωμοπόλεων εὕρισκεν αὐτὰς ὑστερούσας πολύ, ὑπερτέραν δὲ πάσης συγκρίσεως τὴν ἀφελῆ παιδίσκην τοῦ μικροῦ χωρίου του. Ἀφῆκεν αὐτήν, ἀναχωρῶν εἰς Κωνσταντινούπολιν, μικρὸν παιδίον, μόλις ψελλίζον ὀλίγας λέξεις, καὶ ἔβλεπεν αὐτὴν νῦν ἀναπτυχθεῖσαν καταπληκτικῶς κατά τε τὸ σῶμα καὶ τὰς χάριτας τοῦ πνεύματος. Πολλάκις ἤκουεν, ἐν Κωνσταντινουπόλει εὑρισκόμενος, νὰ ἐπαινῆται τὸ σπάνιον κάλλος τῆς Μαρίας, ἀλλ' ὑπώπτευε πάντοτε μὴ οἱ ἔπαινοι οὗτοι ἐγίνοντο τῇ εἰςηγήσει τῶν συγγενῶν τῆς κόρης ἢ καὶ τῆς ἰδίας αὐτοῦ μητρός, ὅπως προςελκύσωσι τὴν προςοχὴν αὐτοῦ. Δὲν εἶπεν ὁ πατὴρ τῆς Ἱστορίας: « *Ὦτα τυγχάνει ἀνθρώποισι ἐόντα ἀπιστότερα ὀφθαλμῶν* »;

Καὶ ἤθελε νὰ ἀποτελέσῃ ἐξαίρεσιν ὁ Δημήτριος. Ἐπεθύμει νὰ ἴδῃ καὶ οὐχὶ νὰ ἀκούῃ· νὰ βασισθῇ ἐπὶ τῆς ἰδίας ἀντιλήψεως καὶ κρίσεως, οὐχὶ δὲ ἐπὶ τῆς τῶν ἄλλων, οἵτινες, ἄλλους ὀφθαλμοὺς ἔχοντες, πιθανῶς ἄλλως νὰ ἔβλεπον τὰ πράγματα. Καὶ εἶδεν. Καὶ ἐπίστευσεν ὅτι οἱ ἔπαινοι ἦσαν κατώτεροι τῆς ἀληθείας, ὅτι τῷ ὄντι ἡ Μαρία ἦτο καλλονὴ σπανία, ἐπιβάλλουσα παντὶ τῷ ὁρῶντι αὐτὴν σέβας καὶ ἔκπληξιν. Ὅ,τι δὲ κυρίως ἐμάγευεν ἦτο ἡ ἀφέλεια αὐτῆς, ἡ παιδική, ἡ ἁγνή, ἡ ἀνύποπτος ἀφέλεια, μεθ' ἧς ἐξετέλει πάσας τὰς οἰκιακὰς ἐργασίας. Οὐδεμία ἐν τῷ χωρίῳ κόρη ἠδύνατο νὰ παραβληθῇ πρὸς τὴν καθαρότητα τῆς τε ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος τῆς Μαρίας. Δὲν εἶχες ἀνάγκην νὰ εἰςέλθῃς ἐντὸς τοῦ πατρικοῦ οἴ-

κου τῆς Μαρίας ἵνα ἴδῃς καὶ ἀπολαύσῃς τὸ ἀόριστον ἐκεῖνο ἄρωμα, ὅπερ διαχέεται γλυκυθύμως εἰς τὴν ψυχὴν ἡμῶν διὰ τῆς παρουσίας κόρης. Καὶ μακρόθεν ὠσφραίνεσο τὸ ἄρωμα ἐκεῖνο. Ἡ αὔλειος θύρα τῆς οἰκίας τῆς Μαρίας ἐλαμποκόπει ἐκ καθαριότητος, διότι καθ' ἑκάστην μετ' ἐπιμελείας ἐσάρονε τὴν ὁδόν, οἱ δὲ πάσης ἡλικίας συγχώριοι αὐτῆς, διερχόμενοι πρὸ τῆς οἰκίας αὐτῆς, ᾐσθάνοντο ἰδιαιτέραν εὐχαρίστησιν, ἣν οὐδόλως ἀπέκρυπτον, ἠγάπων πάντες ἀνεπιφυλάκτως τὴν φιλόκαλον κόρην, πάντοτε δὲ ὡς παράδειγμα τὴν Μαρίαν προέβαλλον εἰς τὰς θυγατέρας ἢ ἀδελφὰς αὐτῶν. Ὁ Δημήτριος ἅμα τὸ πρῶτον ἰδὼν αὐτὴν ἐνόμισεν ὅτι εὗρε τὸν ποθούμενον σύντροφον τοῦ βίου του. Καθηλώθη πρὸ τῆς διαβαινούσης παρθένου καὶ ἔκτοτε πᾶς διαλογισμὸς αὐτοῦ πρὸς τὴν Μαρίαν περιεστρέφετο.

Ἐν τοῖς μικροῖς χωρίοις εὐκόλως μανθάνονται, μαντεύονται τὰ πάντα. Καὶ πρὶν ἢ σκεφθῇς τι, ὁλόκληρον τὸ χωρίον διεισέδυ εἰς τὰ μύχια τῆς καρδίας σου καὶ γνωρίζει πᾶν ὅ,τι διανοεῖσαι καὶ πρὶν ἢ ἀκόμη τὸ ἐννοήσῃς. Δὲν εἶναι δὲ καὶ πολὺ δύσκολον τὸ πρᾶγμα. Τὰ γραΐδια τῶν χωρίων ἔχουσι πεῖραν ἄπταιστον καὶ διορατικότητα μὴ ἀπατῶσαν. Πιθανὸν ὅτι αἱ χωρικαὶ γραῖαι ὑπερτεροῦσι κατὰ τὴν πονηρίαν τὰς ἐν ταῖς πόλεσι συνηλικιώτιδας. Καὶ ἴσως οὐχὶ ἀδίκως· ἔχουσι περὶ τόσων πραγμάτων νὰ σκεφθῶσιν αἱ τελευταῖαι, ὥστε δὲν ἔχουσι τὸν ἀπαιτούμενον καιρὸν νὰ ἐξασκῶσι τὴν διὰ τῶν χρόνων κτηθεῖσαν

πεῖραν. Ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν εἰς τὸ χωρίον ἔλευσιν τοῦ Δημητρίου διεθρυλεῖτο ὑποκώφως τὸ προςεχὲς συνοικέσιον τοῦ Δημητρίου καὶ τῆς Μαρίας. Πάντες ἐγίνωσκον τοῦτο, πλὴν τῶν ἀμέσως διαφερομένων. Μόνοι οὗτοι ἔζων ἐν πλήρει ἀγνοίᾳ τῶν περὶ αὐτούς. Αἱ δὲ γραῖαι διέβλεπον πρόθεσιν πρὸ καιροῦ μελετωμένου συνοικεσίου. Εἶναι ὅμως ἀληθὲς ὅτι οὐδεὶς ἢ οὐδεμία τῶν συγχωρίων τοῦ Δημητρίου εὕρισκεν ἀνάρμοστον τὸ συνοικέσιον τοῦτο.

Εἰς τὰ χωρία, καὶ μάλιστα τὰ μικρά, τῆς Ἀσιατικῆς Τουρκίας, ὅσον πλουσία καὶ ἂν ᾖναι γυνή τις, κατ' ἔθιμον τοῦ τόπου, περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου λαμβάνει λάγηνόν τινα καὶ ἔρχεται εἰς τὴν μοναδικὴν βρύσιν τοῦ χωρίου καὶ πληροῖ αὐτὴν ὕδατος. Ὁ κύριος σκοπὸς τῆς ὑδροφορίας ταύτης εἶναι οὐχὶ νὰ φέρωσι τὸ ἀναγκαιοῦν τῇ οἰκίᾳ ὕδωρ, ἀλλὰ νὰ ἔχωσιν εὐπρόςωπον ἀφορμὴν νὰ συναθροισθῶσι πᾶσαι αἱ γυναῖκες τοῦ χωρίου ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ νὰ ἀρχίσωσι τὴν *κουβένταν*, ἥτις — εὐκόλως ἐννοεῖται — δὲν εἶναι πάντοτε σύντομος. Γεμίζουσι λοιπὸν τὰς λαγήνους καὶ κάθηνται εἰς τοὺς περὶ τὴν βρύσιν ἐπίτηδες τεθειμένους λίθους, κρατοῦσαι δὲ τὸ σχοινίον τῆς λαγήνου αὐτῶν ἄρχονται τῆς λεσχηνείας. Οὐδέποτε δὲ ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἐπιτρέπεται εἰς τὰς κόρας νὰ ἀναμιχθῶσιν εἰς τὴν ὁμιλίαν ταύτην τῶν ὑπάνδρων γυναικῶν. Ἐνταῦθα δὲ συναρμολογοῦνται διάφοροι συνδυασμοὶ μελλόντων συνοικεσίων, ἀναγγέλλονται αἱ εὐάρεστοι ἢ δυςάρεστοι εἰδήσεις τῶν ἐν τῇ ξένῃ συμπολιτῶν, σχολιάζονται τὰ διάφορα γεγονότα τοῦ χωρίου, ἡ εὐδοκίμησις τῶν ἀγρῶν καὶ ἀμπέλων καὶ τέλος πᾶσα ἐκείνη ἡ ἀτελεύτητος μικρολογία τῶν γυναι-

κῶν, ἥτις ὡς *εἶδος ψιλικὰ* μικροῦ ἐμπορικοῦ καταστήματος ἀποτελεῖ τὸ κυριώτατον θέμα αὐτῶν. Ἡ μήτηρ τοῦ Δημητρίου οὐδένα λόγον εἶχε νὰ μὴ μετέχῃ τῶν συνελεύσεων τούτων, τοσούτῳ μᾶλλον νῦν, καθ' ὅσον εἶχεν *υἱόν*, καὶ υἱὸν τοιοῦτον, ὃν πᾶσα μήτηρ τοῦ μικροῦ χωρίου μετὰ ζηλοτυπίας, δικαιολογησίμου ἄλλως, ἔβλεπε· δὲν εἶχε *κόρην*, ὥςτε νὰ τρέχῃ νὰ ζητῇ γαμβρόν, ἔπρεπεν οἱ ἄλλοι νὰ ἔλθωσι νὰ παρακαλέσωσιν αὐτήν, νὰ τῆς κάμωσι διαφόρους ὑποσχέσεις, καὶ αὐτὴ ἦτο ἡ ἀπόλυτος κυρία νὰ ἐγκρίνῃ ἢ μὴ τὰ προτεινόμενα. Πολλάκις ἡ φιλόπονος Μαρία, ἐρχομένη νὰ λάβῃ ἀπὸ τῆς πηγῆς τοῦ χωρίου τὸ ἀναγκαῖον τῇ οἰκίᾳ αὐτῆς ὕδωρ, εἶχε κινήσει τὴν συμπάθειαν τῆς μητρὸς τοῦ Δημητρίου, οὐχὶ δὲ ὀλιγάκις αὕτη εἶχε προορίσει καθ' ἑαυτὴν τὴν Μαρίαν ὡς τὴν μέλλουσαν νύμφην της, μάλιστα δὲ εἰς τὰς στενωτάτας συγγενεῖς της πολὺ πρὸ τῆς ἐπανόδου τοῦ Δημητρίου, ὁσάκις συνέπιπτε λόγος περὶ τῆς ὡραίας Μαρίας, ἀντὶ νὰ λέγῃ τὸ ὄνομά της, ἐκάλει αὐτὴν *κελλὶν κηζημήζ* (ἡ μέλλουσα νύμφη μας). Φρόνιμος ὅμως γυνὴ καὶ φιλόστοργος μήτηρ οὖσα, ὡς εἴπομεν, δὲν ἤθελε νὰ ἐπιβάλῃ τὴν θέλησιν αὐτῆς εἰς τὸν φίλον υἱόν· τούτου ἕνεκα οὐδὲ λέξιν ἐξεστόμισεν. Ἀλλ' ἀφ' ἧς ἡμέρας διῆλθε τοῦ πνεύματος αὐτῆς ὅτι δυνατὸν ἡ Μαρία νὰ γείνῃ σύζυγος τοῦ υἱοῦ της, πάντοτε παρηκολούθει αὐτὴν διὰ τοῦ προςεκτικοῦ μητρικοῦ βλέμματος, ὅπερ οὐδέν, ἀποβλέπον τὴν εὐτυχίαν τοῦ τέκνου αὐτῆς, διαφεύγει, ἀδιαλείπτως δὲ καὶ μετ' εὐχαριστήσεως ἑκάστοτε ἀνεκάλυπτε καὶ νέαν ἀρετὴν τῆς καλῆς *κελλὶν κηζή*. Ὅθεν οὐχὶ δυςαρέστως ἔβλεπεν ὅτι καὶ

ὁ Δημήτριος ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ ᾐσθάνετο μείζονα πρὸς τὴν Μαρίαν συμπάθειαν, καὶ ἐγένοντο τὰ πρῶτα μεμακρυσμένα μεταξὺ τῶν γονέων ἀμφοτέρων τῶν μελλονύμφων προαναχρούσματα, μέλλοντα νὰ ἀπολήξωσιν εἰς μοζάρτειον ἁρμονίαν.

Ἡ προσοχὴ τοῦ Δημητρίου, ἅπαξ μετὰ συμπαθείας ἰδόντος τὴν Μαρίαν, δὲν ἀπεσπᾶτο πλέον ἀπ' αὐτῆς. Πολλάκις παρηκολούθει αὐτὴν διὰ τῶν βλεμμάτων διερχομένην μετὰ χάριτος πρὸ αὐτοῦ καὶ μεταβαίνουσαν εἰς τὴν βρύσιν τοῦ χωρίου μὲ τὴν λάγηνον ἐπὶ τῶν ὤμων καὶ κομίζουσαν τὸ διὰ τὴν οἰκίαν της ἀπαιτούμενον ὕδωρ, βαδίζουσαν πρὸ αὐτοῦ μετ' ἀφελείας παιδικωτάτης μετὰ τῶν ὄπισθεν πεπατημένων ὑποδημάτων της, ἅτινα ἐπέτρεπον νὰ διαφαίνωνται τορνευτὰ σφυρὰ καὶ μικροσκοπικὸς πούς, ἐπιχαρίτως δὲ ἀναμιμνήσκουσαν τοὺς μακαρίους χρόνους τῶν Πατριαρχῶν τοῦ Ἰσραὴλ καὶ τὴν Ῥεβέκκαν ἀντλοῦσαν τὸ ὕδωρ ἐκ τοῦ φρέατος μεθ' ἁπλοϊκότητος ἀξίας τῆς ἁγνῆς ἐκείνης περιόδου τοῦ βίου τῆς ἀνθρωπότητος. Προσηλωμένους ἔχων ἐπὶ τῆς Μαρίας τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐρρέμβαζε τὴν μέλλουσαν, ἂν μὴ ἀπήντα ἀντίστασίν τινα ἐκ μέρους τῶν γονέων της, εὐτυχίαν του. Καὶ εὕρισκεν ἐκ πολλῶν τεκμηρίων ὅτι ἦτο ἀδύνατον τοῦτο. Πάντες οἱ συγγενεῖς τῆς Μαρίας ἔβλεπον μετὰ χαρᾶς ἀνεπιφυλάκτου τὸν Δημήτριον. Ἴσως δ' ἐν τῷ πνεύματι καὶ τούτων ἡ αὐτὴ σκέψις ἐξεκολάπτετο. Αἱ δὲ γείτονες γραῖαι, ὧν τὸ ὀξυδερκὲς βλέμμα οὐδεμία ἐκ τῶν ἀδιαφόρων αὐταῖς λεπτο-

μερειῶν διέφευγε, παρετήρησαν καὶ ἀνεκοίνουν πρὸς ἀλλήλας ἐν μυστικότητι καὶ μετὰ προφυλάξεως ὅτι «ἀπὸ τῆς εἰς τὸ χωρίον ἐπανόδου τοῦ Δημητρίου ἐξωδεύετο *περισσότερο νερό, ὡςὰν νὰ εἶχαν κάνένα μουσαφίρη 'ς τὸ σπίτι*, διότι ἡ Μαρία δὲν προφθάνει πλέον νὰ κουβαλῇ νερό»· ὡςαύτως ἐσχολιάσθη καὶ ἡ μεταβολὴ τοῦ δρόμου, ἐπειδὴ ἡ Μαρία *ἀπὸ τότε* συνεχέστερον διήρχετο πρὸ τῆς οἰκίας τοῦ Δημητρίου, ὁσάκις δὲ συνήντα αὐτὸν — κατὰ τύχην, βεβαίως — ἐπορφυροῦντο εἰς τὸ ἔπακρον αἱ παρειαὶ αὐτῆς, κατεβίβαζεν ἐξ αἰδοῦς εἰς τὴν γῆν τὸ βλέμμα καὶ παρέπαιε προφανῶς τὸ βῆμα αὐτῆς.

Ἐπὶ τέλους δέ, ἀφ' οὗ λέγει καὶ ἡ παροιμία ὅτι *ὁ ἔρως καὶ ἡ βὴξ δὲν κρύπτονται*, ἦτο γνωστὸν καθ' ὅλον τὸ χωρίον ὅτι ὁ Δημήτριος ἠγάπα μὲ ὅλον τὸ πῦρ τοῦ ἀνατολικοῦ κλίματος τὴν Μαρίαν, δὲν ἔπρεπε δὲ νὰ παραταθῇ ἡ κατάστασις αὕτη, ἥτις ἠδύνατο νὰ *κόψῃ καὶ τὴν τύχην τοῦ κοριτσιοῦ*, ἂν μὴ κατέληγεν εἰς τὸ ποθούμενον τέρμα. Ὅθεν ἀπεφασίσθη νὰ γείνωσι τὰ πρῶτα διαβήματα. Ἐπεφορτίσθη ἐκ μέρους τῆς μητρὸς τοῦ γαμβροῦ γραῖά τις ἀπομεμακρυσμένη συγγενής, γνωστὴ ὅτι εἶχε διαπερατώσει πολλὰς εὐτυχεῖς προξενειάς, δι' ἃς μάλιστα τῇ ἀπενεμήθη καὶ καλὸν μετὰ θάνατον εἰςιτήριον διὰ τὸν Παράδεισον. Μετὰ χαρᾶς ἀνέλαβεν ἡ φίλη τὴν ἐντολὴν καὶ ἀφ' οὗ δεόντως ἐβολιδοσκόπησε τὰς διαθέσεις τῶν γονέων τῆς Μαρίας, μετ' ἀξιοπρεπείας διπλωματικωτάτης διεξήγαγε τὰ περαιτέρω, ὥςτε μετ' ὀλίγας ἡμέρας διεδόθη ὅτι τελοῦνται οἱ ἀρραβῶνες τοῦ ζηλευτοῦ καὶ εὐαρμόστου ζεύγους. Πράγματι δὲ ἑσπέραν τινὰ συνεκα-

λοῦντο οἱ *προεστοί*, οἱ δημογέροντες καὶ οἱ τρεῖς ἐφημέριοι τοῦ χωρίου εἰς τὴν οἰκίαν τῆς κόρης καί, ἀφ' οὗ ἐδόθη ὁ *λόγος*, ὡς καλοῦσιν οἱ ἐγχώριοι τὴν πρὸ τῆς τελέσεως τῶν ἀρραβώνων οἱονεὶ δημοσίευσιν τῶν προθέσεων ἀμφοτέρων τῶν συζευγνυμένων μερῶν, προςηνέχθησαν τοῖς κεκλημένοις τὰ νενομισμένα *γλυκὰ* καὶ ὡρίσθη ἄλλη ἡμέρα διὰ τοὺς ἐπισήμους ἀρραβῶνας, οὓς διὰ τῶν ἱερέων εὐλογεῖ ἡ Ἐκκλησία ἐν τῇ οἰκίᾳ τῆς κόρης, ἔκτοτε δὲ θεωροῦνται δεδεσμευμένοι ἀρρήκτως ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων οἱ μνηστῆρες. Ἡ ὥρα τῆς τελετῆς τῶν ἀρραβώνων εἶναι ἡ μόνη, καθ' ἣν ὁ μνηστὴρ παρὰ ταῖς χριστιανικαῖς κοινότησι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας βλέπει τὴν μνηστήν του. Δευτέραν φορὰν θὰ ἴδῃ αὐτὴν ἐν τῷ ναῷ πρὸ τῆς Ὡραίας Πύλης, ὁπόθεν θὰ ἐξέλθῃ μετ' αὐτῆς ὡς σύζυγος πλέον.

Τὰ τῆς μνηστείας ἔθιμα τῶν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἑλλήνων εἶναι ὅλως ἀλλοῖα τῶν λοιπῶν ὁμοεθνῶν. Ἀπὸ τῆς ἡμέρας τοῦ ἀρραβῶνος μέχρι τῆς ἡμέρας τῆς στέψεως ἡ μνηστὴ διὰ τὸν μνηστῆρα δὲν ὑπάρχει ἐν τῷ κόσμῳ.

Κατὰ ταῦτα, ἡ μνηστὴ κρύπτεται οὐχὶ μόνον ἀπὸ τῶν ὀμμάτων τοῦ μέλλοντος συζύγου, ἀλλὰ καὶ τῶν στενωτάτων αὐτοῦ συγγενῶν. Ὅπου νομίζει ὅτι θὰ εὑρίσκηται ὁ μνηστήρ, δὲν ὑπάγει ἡ μνηστή, ἀλλὰ καὶ ἂν ὑπάγῃ ποτὲ καὶ ἔλθῃ κατόπιν ἐκεῖνος, αὐτοστιγμεὶ καταβιβάζει τὴν καλύπτραν ἐπὶ τοῦ προσώπου καὶ κρύπτεται ὄπισθεν τῶν κορασίων, ἢ ὅπου ἀλλαχοῦ δυνηθῇ. Ἐὰν ἔν τινι δια-

σκεδάσει ἐξαπίνης καταλάβῃ αὐτὴν ὁ ἀπηνῶς πλέον καταδιώκων αὐτὴν μνηστὴρ χορεύουσαν, ῥίπτει κατὰ γῆς τὰ κοχλιάρια, ἅτινα συγκρούει, ὡς εἴπομεν, κατὰ τὸν χορόν, καὶ τρέπεται εἰς ἄτακτον φυγήν. Ὅταν ὁ μνηστὴρ ἢ ἡ μήτηρ ἢ ὁ πατὴρ ἢ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἐπισκέπτηται τὸν οἶκον τῆς μνηστῆς, ἡ μεμνηστευμένη κόρη κρύπτεται ἀπὸ τῶν ὀμμάτων αὐτῶν· αὐτὴ ὅμως δύναται νὰ βλέπῃ χωρὶς νὰ βλέπηται. Μόνον ὅταν ἔχῃ ἐν μικρᾷ ἡλικίᾳ ἀδελφόν τινα ἢ ἀδελφὴν ὁ μνηστήρ, παρουσιάζεται ἡ μνηστὴ καὶ περιποιεῖται αὐτοὺς ὡςεὶ προέκειτο περὶ αὐτοῦ τοῦ φίλου προςώπου. Ἡ Μαρία ἦτο συνδεδεμένη μετὰ τῆς Σοφίας δι' ἀδελφικῆς σχεδὸν ἀγάπης καὶ οὐδεμία παρήρχετο ὥρα ἂν δὲν συνηντῶντο, ἀλλ' ἤδη τὰ πράγματα ἤλλαξαν. Ἡ ἀδελφὴ τοῦ γαμβροῦ κατέχει ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ὑπέροχον θέσιν· πανταχοῦ περιποιοῦνται αὐτὴν ἰδιαζόντως αἱ συγγενεῖς τῆς νύμφης, μυρίας ἐπιδαψιλεύουσαι αὐτῇ φιλοφρονήσεις καὶ ἐνδείξεις ἀγάπης, καὶ μάλιστα ἂν γινώσκωσιν ὅτι ἀγαπᾶται ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς καὶ ἔχει καί τινα ἐπ' αὐτοῦ ἐπιρροήν. Δὲν εἶναι τοῦ παρόντος νὰ σχολιασθῇ τὸ ἔθιμον τοῦτο καὶ νὰ κριθῇ· τοῦτο γενήσεται ἄλλοτε καὶ ἀλλαχοῦ, ἴσως δ' ἀποδειχθῇ τότε ὅτι λίαν συνετῶς ἐκράτησε τὸ ἔθιμον τοῦτο ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ἔνθα ἡ Παιδεία καὶ ὁ Πολιτισμὸς δὲν ἐκαλλιεργήθησαν ἀκόμη ἐπαρκῶς.

Τὸ ἑξῆς ὅμως δὲν δύναται νὰ παραλειφθῇ ἐντεῦθεν· πάντες οἱ διελθόντες τὴν περίοδον ταύτην τοῦ βίου ὁμοφώνως ἀποφαίνονται ὅτι ἡ γλυκυτάτη ἐποχὴ τῆς ζωῆς αὐτῶν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἦσαν τρεῖς ἢ ἓξ μῆνες, ἤτοι

ἀκριβῶς τοσοῦτος μόνον χρόνος, ὅσον διήρκεσεν ἡ μνηστεία.

Πόσον ὀλίγη εὐδαιμονία ὑπάρχει ἐν τῇ ζωῇ ἡμῶν! . . .

Τόσον μόνον ; ! . . .

Παρῆλθε ταχὺς ὁ εὐτυχὴς τῆς μνηστείας χρόνος, ἐν τῷ μεταξὺ δὲ παρεσκευάσθησαν πάντα τὰ διὰ τὸν προςεχῆ γάμον ἀπαιτούμενα καὶ ὡρίσθη καὶ ἡ ἡμέρα. Σπεύδων νὰ φθάσω ἐγκαίρως εἰς τὸ τέρμα τῆς ἀφηγήσεώς μου, δὲν θὰ περιγράψω ὁποῖά τινα τὰ ἔθιμα τῶν γάμων παρὰ τοῖς Ἕλλησι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας· ἔπειτα δὲ ὁ ἐπιθυμῶν νὰ ἴδῃ ταῦτα δύναται νὰ λάβῃ ἰδέαν τινὰ (διότι ἐν πολλοῖς παραλλάσσουσι) περὶ τούτων, ἂν ἀναγνώσῃ τὰ ἐν σελίδι 88 τοῦ παρόντος τόμου *Περὶ ἀρραβῶνος καὶ γάμου ἐν Ἰκονίῳ*. Τοῦτο μόνον εἶναι ἀπαραίτητον νὰ σημειωθῇ ἰδιαιτέρως ἐνταῦθα· ὅτι οἱ γάμοι τοῦ Δημητρίου καὶ τῆς Μαρίας ἀπετέλεσαν ἐποχὴν διὰ τὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ τὴν ζωηρότητα, μεθ' ὧν διεξήχθησαν. Ὁλόκληρον τὸ χωρίον εὐφροσύνως ἀπὸ τῆς Πέμπτης μέχρι τῆς νυκτὸς τῆς Κυριακῆς ἐπανηγύρισε τὸν δεσμὸν τῶν δύο ἠγαπημένων προςώπων. Οἱ ἀγαθοὶ νέοι δὲν εἶχον κάμει ἐχθροὺς ἐν τῷ μικρῷ χωρίῳ των, ἴσως διότι δὲν ἐπρόφθασαν. Τὰ χριστιανικὰ χωρία τῆς Μικρᾶς Ἀσίας συνήθως εὑρίσκονται εἰς μικρὰς ἀπ' ἀλλήλων ἀποστάσεις, ἴσως διὰ τὸν φόβον τῶν Τούρκων, γνωρίζονται δὲ σχεδὸν πάντες οἱ περίοικοι, ὥςτε εἰς πᾶσαν πανήγυριν ἢ ἑορτὴν συρρέουσιν ἐκ τῶν πέριξ καὶ μετέχουσι τῶν διασκεδάσεων, ἀφ' οὗ μάλιστα πολλαὶ οἰ-

κογένειαι τῶν χωρίων τούτων συνδέονται πρὸς ἀλλήλας καὶ δι' ἐπιγαμιῶν. Ὁ Δημήτριος λοιπὸν ἐτέλεσε τοὺς γάμους του ὑπὲρ πάντα ἄλλον συμπολίτην του μεγαλοπρεπέστερον· πανταχόθεν δὲ ἀνεπέμφθησαν ὑπὲρ τῆς εὐημερίας του θερμαὶ εὐχαὶ εἰς τὸν Ὕψιστον.

Καὶ οὐχὶ μόνον Χριστιανοὶ μετέσχον τῆς πανηγυρικῆς τελετῆς τῶν γάμων τούτων, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ Τοῦρκοι πρόκριτοι τοῦ χωρίου ἔλαβον μέρος, ἐπισκεφθέντες τοὺς νεονύμφους καὶ εὐχηθέντες τῷ νεαρῷ ζεύγει μακροβιότητα καὶ εὐδαιμονίαν. Ἀνεξαιρέτως πάντες ηὔχοντο ἀπὸ καρδίας ὑπὲρ αὐτῶν, βλέποντες ῥόδινον τὸ μέλλον. Οὐδεὶς διέκρινέ τι μελανοῦν τὸν ὁρίζοντα τοῦ ἀγνώστου, ὅπερ ἔχει τόσον γλυκὺ ὄνομα: *μέλλον*! Οὐδεὶς ὑπώπτευε τὸ μέλλον. Ὁ συνδυασμὸς τοῦ κάλλους τῆς Μαρίας καὶ τῆς εὐπορίας τοῦ Δημητρίου ἐφαίνετο ἀρεστὸς τοῖς πᾶσι καὶ πάντες προοιωνίζοντο εὐτυχὲς τὸ μέλλον ἀμφοτέρων. Οὐδεὶς ἐκ τῶν τόσων ἀγαθῶν ἀνθρώπων ὑπώπτευεν ὅτι ἡ μεγάλη συμφωνία δὲν εἶναι ἁρμονία, ὅτι ἀπαιτεῖται ἐνίοτε, πρὸς πλήρη, πρὸς ἀληθῆ ἁρμονίαν καὶ παραφωνία τις, καλῶς δὲ εἶπέ που καὶ γάλλος συγγραφεὺς ὅτι *αἱ ἀντιθέσεις παράγουσι τὰ καλλίτερα ἀποτελέσματα*: ἀπαιτεῖται ὀλίγον σκότος εἰς τὸ πολὺ φῶς, καὶ καθεξῆς. Ἔπειτα δέ, τὸ κυριώτατον, οὐδεὶς ἐκ τῶν εὐχετῶν ἐκείνων, τῶν μακαριζόντων τὴν εὐτυχῆ ξυνωρίδα, ἐγίνωσκε τὸ παλαίφατον τοῦτο «*Φθονερὸν τὸ θεῖον*». Ὁ ἑλληνικὸς λαός, ὁ καὶ ἐκτὸς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας διαβιῶν, φύσει εὐφυὴς καὶ φιλόσοφος, εὔχεται ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ ὑπὲρ πάντας τοὺς ἄλλους λαοὺς τὴν καλλίστην τῶν εὐχῶν. Δὲν εὔχεται εὐ-

τυχίαν καὶ εὐτεκνίαν μόνον, ἀλλὰ καὶ *Καλὰ ὑστερνά*. Φιλοσοφικωτέρα ταύτης εὐχή, ἀπορρέουσα ἐκ πείρας μακροχρονίου, ἀλανθάστου, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ. Βεβαίως, εἴσθε, ἢ νομίζετε τοὐλάχιστον ἐν τῇ ἀφελείᾳ ὑμῶν ὅτι εἴσθε, εὐτυχεῖς, ὦ νεαροὶ τοῦ Ὑμεναίου ὑπήκοοι, ἀλλὰ τίς γινώσκει ἂν εἰς τὸν πυθμένα τῆς κύλικος, ἣν μετὰ τοσαύτης εὐφροσύνης καὶ λαιμαργίας κενοῦτε, εὑρίσκηται, ὡς συμβαίνει ἀτυχῶς οὐχὶ σπανίως, δηλητήριον ἀόρατον, δυςδιάκριτον, ἀπίστευτον; Μὴ ῥοφᾶτε λοιπὸν μέχρι πυθμένος μετὰ τοσαύτης ἀπληστίας τὴν κύλικα τῆς ἡδονῆς καὶ εὐτυχίας, ἣν εὐδοκεῖ νὰ σᾶς χαρίζῃ τοσοῦτον φειδωλῶς ὁ οὐρανός· οἱ ἀτμοὶ τῆς προςκαίρου εὐδαιμονίας ἂς μὴ παραζαλίζωσι τὸν εὐπαθῆ ἐγκέφαλόν σας! Εἶναι, φαίνεται, καὶ ἡ φιλαργυρία ἐνίοτε καλὸν πρᾶγμα . . .

Ὁ γάμος τοῦ Δημητρίου καὶ τῆς Μαρίας ἐτελέσθη ἐν μέσῳ τῆς γενικῆς χαρᾶς, οὐδαμοῦ δὲ ἐφάνη ἡ σκελετώδης μορφὴ τοῦ Φθόνου, δεικνύοντος τὸν ἰοβόλον αὐτοῦ ὀδόντα. Οἱ πάντες καὶ αἱ πᾶσαι ἀπεσύρθησαν εἰς τὰ ἴδια, μακαρίζοντες τὴν εὐτυχῆ ἕνωσιν τῶν δύο καλῶν δημιουργημάτων τοῦ ἀγαθοῦ Πλάστου.

Πέρσης ποιητὴς λέγει ὅτι ὁ ἀνὴρ ἄνευ τῆς γυναικὸς δὲν εἶναι ὂν τέλειον, εἶναι *τὸ ἥμισυ μόνον τοῦ ἀνθρώπου*, ὡς οὐδὲ ἡ γυνὴ ἄνευ τοῦ ἀνδρός. Ἕκαστον τέλειον ἄνθρωπον παριστᾷ ἐν τῷ οὐρανῷ μῆλόν τι, ὅπερ ὁ Δημιουργὸς δι-

χοτομεῖ, ρίπτει δὲ εἰς τὸ ἄπειρον ἀμφότερα τὰ τεμάχια. Ἐπὶ χρόνον πολὺν αὐτὰ περιστρέφονται ἐν τῷ κενῷ, ζητοῦντα νὰ εὕρωσι τὸ ἑαυτῶν ἥμισυ ἕκαστον. Κατὰ τὴν φορὰν τοῦ χρόνου συναντῶνται μετὰ πολλῶν ἄλλων ἡμίσεων, προςεγγίζοῦσιν ἄλληλα, νομίζουσιν ὅτι εὗρον τὸ ποθούμενον ἥμισυ, προςκολλῶνται, ἀλλὰ μετὰ λύπης βλέπουσιν ὅτι ἠπατήθησαν ἀμφότερα, καὶ τότε διασπῶνται, ἐκβάλλοντα φρικώδη ἄλγους κραυγήν. Ἐντεῦθεν ἡ ἐν τῷ κόσμῳ παρατηρουμένη ἐν πολλοῖς δυςαρμονία τοῦ συζυγικοῦ βίου. Τότε μόνον, ἀλλὰ μόνον τότε, ἀποτελεῖται ἁρμονία καὶ σχετική τις εὐδαιμονία ἐν τῷ κόσμῳ, ὅταν, κατ' εὐτυχῆ καὶ σπανιωτάτην σύμπτωσιν, συναντηθῶσιν ἀκριβῶς τὰ ἀπεσπασμένα τεμάχια, καί, ἑνούμενα εἰς ἕν, ἀποτελέσωσιν ἓν ὅλον, τὸν ἄνθρωπον, τὸν τέλειον ἄνθρωπον, ὅπως ἐξῆλθεν ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ Πλάστου, εὐλογοῦντος τὴν ἄμεμπτον ἕνωσιν καὶ παρέχοντος αὐτῷ τὴν ποθητὴν εὐδαιμονίαν.

Περὶ τοῦ Δημητρίου καὶ τῆς Μαρίας πάντες εἶχον τὴν ἰδέαν ὅτι τὰ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διχοτομηθέντα τεμάχια ἡνώθησαν ἁρμονικώτατα· τοὐλάχιστον τοῦτο ἐτεκμηριοῦτο καὶ διὰ πάντων τῶν φαινομένων.

Ὡδηγήθη ὑπὸ τῆς μητρὸς τοῦ Δημητρίου εἰς τὴν νυμφικὴν παστάδα τὸ εὔδαιμον ζεῦγος, ἐσβέσθησαν τὰ τελευταῖα κηρία τῆς γαμηλίου ἑορτῆς καὶ μελαίνας ἥπλωσεν ἡ Νὺξ τὰς πτέρυγας, ὅπως φιλόστοργος μήτηρ, καταβιβάζουσα μετὰ προςοχῆς τὰ παραπετάσματα τῆς κλίνης τοῦ τέκνου αὐτῆς, καὶ πάντες παρέδοσαν τὰ ἐκ τῆς ἑορτῆς κεκμηκότα μέλη αὐτῶν εἰς τὸν λυσιμέριμνον Ὕπνον. Ἡ

δὲ ἑπομένη Δευτέρα ἀπετέλεσε νέον σταθμὸν νέου βίου διὰ τοὺς νεονύμφους.

Η σελήνη τοῦ μέλιτος δὲν δύει τοσοῦτον βραχέως ἐν τοῖς *ἡμιπεπολιτισμένοις* τόποις, ὅσον ἐν ταῖς πόλεσιν. Ἡ ἀπόλαυσις τῆς εὐτυχίας τοῦ γάμου διαρκεῖ ἐν τοῖς χωρίοις πολὺ περισσότερον. Τοὐλάχιστον διὰ τὸν Δημήτριον καὶ τὴν Μαρίαν διήρκεσεν ἓξ μῆνας.

Ἡ Μαρία μετ' ἀφάτου χαρᾶς ᾐσθάνθη τὸ πρῶτον λάκτισμα τοῦ ἐν αὐτῇ κυοφορουμένου ἀνθρωπίσκου, πλήρης δὲ εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν Ὕψιστον ἤκουσε τὴν εἴδησιν παρὰ τῆς φίλης συνεύνου ὁ Δημήτριος. Νέαι ὀνειροπολήσεις καὶ νέα σχέδια τοῦ νεαροῦ ζεύγους διὰ τὸ πλάσμα, ὧν αὐτοί, ὡς ἄλλοι θεοί, ἐγένοντο οἱ δημιουργοί. Τίνα περισσότερον θὰ ὡμοίαζε τὸ τέκνον των; Τὸν πατέρα ἢ τὴν μητέρα; Καὶ ἡ μὲν μήτηρ ηὔχετο νὰ ὁμοιάζῃ τὸν προσφιλῆ σύζυγον, οὗτος δὲ ἐπόθει νὰ εἶχε τὸ σπάνιον κάλλος καὶ τὰς ἔτι σπανιωτέρας ἀρετὰς τῆς μητρός του. Ἆρά γε ἦτο ἄρρεν ἢ θῆλυ; Αἱ εἰκασίαι τῶν *πεπειραμένων* γυναικῶν ἀντέφασκον πρὸς ἀλλήλας, μόνη δὲ μία βεβαιότης ὑπῆρχεν, ὅτι ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ τοῦ μελαγχροινοῦ χρώματος τοῦ Δημητρίου καὶ τοῦ ξανθοῦ τῆς Μαρίας θὰ ἐγεννᾶτό τι ὑπέρτερον ἀμφοτέρων. Ἡ σκέψις αὕτη ηὐχαρίστει καὶ τοὺς δύο συζύγους, ἐναβρυνομένους ὅτι προσήνεγκεν εἰς τὸ φίλον ὂν ἑκάτερος αὐτῶν ὅ,τι εἶχεν. Τέλος μετὰ τὰς διαχύσεις ταύτας ἐπήρχετο ἡ σκέψις ὅτι, δαπανηθεισῶν καὶ ὅσον οὔπω τέλεον ἐξαντλουμένων πασῶν τῶν

οἰκονομιῶν τοῦ μικροῦ οἰκογενειάρχου, ἐπεβάλλετο, σπουδαία ἀπόφασις, ἀνάγκη κατεπείγουσα, νὰ ἐπανέλθῃ τάχιστα εἰς τὸν τόπον τῆς ἐργασίας του καὶ νὰ ἐπαναλάβῃ ὁ Δημήτριος πυρετωδῶς τὸ ἔργον του πρὶν ἢ ἡ ἀπαισία Πενία προτείνῃ τὴν ῥικνὴν αὐτῆς μορφὴν καὶ πατήσῃ τὸν οὐδὸν τοῦ ἀσύλου τούτου τῆς Εὐδαιμονίας. Καὶ ἀπεφασίσθη ἡ ἀναχώρησις καὶ ἐπῆλθε σκληρὰ καὶ ἀμείλικτος ἡ ἡμέρα τοῦ ἀποχωρισμοῦ, χωρὶς τοὐλάχιστον νὰ παρευρεθῇ κατὰ τὰς ὠδῖνας τοῦ τοκετοῦ τῆς Μαρίας ὁ Δημήτριος καὶ νὰ ἀσπασθῇ τὸ τέκνον ὁ πατήρ...

Μετὰ τὸν ἀθάνατον Βίκτωρα Οὐγγώ, γράψαντα τὸ γιγάντιον ἔργον του, τὴν *Παναγίαν τῶν Παρισίων*, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἑλληνικῆς λέξεως ΑΝΑΓΚΗ, ἣν εἶδέ ποτε κεχαραγμένην ἐν ἠρειπιωμένῳ κτιρίῳ, τίς δύναται νὰ ἔχῃ τὸ θράσος νὰ φιλοσοφήσῃ περὶ τῆς σκληρᾶς ταύτης λέξεως;

Κλείομεν ἑρμητικῶς τὸ στόμα, χαράσσομεν δὲ μόνον καὶ ἡμεῖς τὴν λέξιν ΑΝΑΓΚΗ! καὶ συντρίβομεν τὸν κάλαμον πρὸ τοῦ μεγάλου τῆς προςφιλοῦς Γαλλίας υἱοῦ.

Ὁ Δημήτριος, ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐπεδόθη μετὰ πολλῆς τῆς προθυμίας εἰς τὸ ἔργον του, πάντες δὲ διέβλεπον ἐν αὐτῷ ἄνθρωπον θέλοντα νὰ ἀποζημιωθῇ διὰ τὴν πολυχρόνιον ἀπὸ τῆς ἐργασίας αὐτοῦ ἀποχήν. Τὸ μικρὸν δάνειον, ὅπερ ἀπῃτήθη διὰ τὰ ἔξοδα τῆς οἰκογενείας, ἐπληρώθη ἐντὸς ὀλίγου, διότι ὁ ζῆλος τοῦ Δημητρίου, συνδαυλιζόμενος διηνεκῶς ὑπὸ τῆς ἀναμνήσεως τῆς πεφι-

λημένης νεαρᾶς συζύγου καὶ τοῦ ὅσον οὔπω τικτομένου βρέφους, ἦτο ἀκατάβλητος.

Ὀλίγος ἐν τῷ μεταξὺ παρῆλθε χρόνος καὶ ἀνηγγέλλετο ἐν τῇ *κοινῇ ἐπιστολῇ* τοῦ χωρίου (ὀρτὰ-μεκτουπού) ὅτι ἡ σύζυγος τοῦ Δημητρίου ἔτεκε θυγάτριον. Τὴν ἁπλῆν ταύτην εἴδησιν πάντες οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι μετὰ χαρᾶς ἤκουσαν, μετ' ἀνυπομονησίας δὲ περιέμενον νὰ μάθωσι καὶ λεπτομερείας. Τῷ ὄντι, τὴν ἐπομένην ἑβδομάδα ἐλήφθη ἀπὸ τῆς οἰκογενείας τοῦ Δημητρίου ἐπιστολή, λεπτομερῶς περιγράφουσα τὰ κατὰ τὸν τοκετόν. Ἡ χαρὰ τοῦ Δημητρίου καὶ τὰ ἀφθόνως ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ καταρρεύσαντα δάκρυα, δάκρυα ἐγκαρδίου εὐγνωμοσύνης τῷ Θεῷ διά τε τὴν αἰσίαν ἔκβασιν τοῦ τοκετοῦ καὶ τὴν ἀπόκτησιν τοῦ μεγάλου θησαυροῦ, δὲν περιγράφονται. Ἦτο ἤδη πατήρ.

Τί γλυκύτερον τοῦ ὀνόματος τούτου; Τί ἔμελεν αὐτῷ ἂν ἦτο πατὴρ κόρης ἢ υἱοῦ; Μήπως ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς θελήσεως τοῦ ἀνθρώπου τὸ γένος τῶν τικτομένων; Καὶ ἐν τούτοις ἴσως πολλοὶ ἐξ ἡμῶν ἐγνωρίσαμεν ἀνθρώπους βαναυσότατα προσενεχθέντας πρὸς τὰς ἑαυτῶν συζύγους, διότι, οἱ γεννάδαι!, ἐν ᾧ ἤθελον ἄρρεν, ἡ ἀπρονόητος σύζυγος ἔτεκε θῆλυ. Ὢ! πολὺς ἔτι θὰ παρέλθῃ χρόνος πρὶν ἢ ἡ ἀνθρωπότης συνετισθῇ ἐν πολλοῖς. Ἐν οὐκ ὀλίγοις μέρεσιν, ἰδίᾳ παρὰ πτωχαῖς οἰκογενείαις, ἡ γέννησις κόρης θεωρεῖται δυστύχημα, ἀποστελλόμενον πρὸς τιμωρίαν τῶν παρεκτροπῶν τῶν γονέων, καὶ ἐν τούτοις ἡ παροιμία λέγει: *Ὁ καθεὶς μὲ τὴν τύχη του!* Ἴσως ὅμως δὲν ἔχουσι καὶ ὅλως διόλου ἄδικον. Τὸ μέλλον, τὸ φοβερὸν μέλλον,

αἱ αὐξηθεῖσαι ἀπαιτήσεις τοῦ κοινωνικοῦ βίου καὶ μυρίοι ἄλλοι φόβοι καθιστῶσι δειλοὺς τοὺς γονεῖς, σκεπτομένους περὶ τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν ἑαυτῶν θυγατέρων. Καὶ ἐν τούτοις ὁ Δημήτριος ἐδέξατο ὡς τὸ μᾶλλον χαρμόσυνον ἄγγελμα τὴν γέννησιν τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ καὶ ἤδη διὰ τοῦ νοῦ ἔπλαττε τὴν εἰκόνα τοῦ προςφιλεστάτου τέκνου καὶ ἔβλεπεν αὐτὸ ἐν ἀπωτέρῳ μέλλοντι νέαν καὶ ὡραῖαν κόρην, νύμφην περιζήτητον ὑπὸ τῶν καλλίστων νέων τοῦ χωρίου. Ἀπήντησε λοιπὸν θερμότατα εἰς τὴν μετὰ δειλίας γραφεῖσαν τῆς οἰκογενείας του ἐπιστολήν, ἐν ᾗ ἡ μήτηρ του ὡς ἐν εἰςαγωγῇ προςεπάθει νὰ προκαταλάβῃ καὶ προδιαθέσῃ τὸν Δημήτριον διὰ τὸ *ἀτύχημα*, ὅπερ τῷ συνέβη· μετὰ τοσαύτης δὲ στοργῆς καὶ μερίμνης, ὥςτε οὗτος ἐνόμισε πρὸς στιγμὴν ὅτι ἀληθῶς μέγα δυςτύχημα προέκειτο νὰ ἀναγγείλῃ αὐτῷ ἡ ἐπιστολὴ καὶ μετ' ἀγωνίας διέτρεχε τὰ στοιχεῖα αὐτῆς, μὴ τολμῶν ἐκ φόβου νὰ συνεχίσῃ τὴν ἀνάγνωσιν. Ἀλλ' ὅτε ποὺ καί που εἶδε λέξεις τινὰς *γιὰ τὴν καλὴ λευτεριὰ* τῆς Μαρίας καὶ ὅτι *ὅλοι 'ς τὸ σπίτι εἶναι καλὰ* καὶ *κἀνενὸς οὔτε ἡ μύτη δὲν αἱμάτωσε*, κατὰ τὴν τουρκικὴν ἔκφρασιν, ᾐσθάνθη ἐλαττουμένους τοὺς παλμοὺς τῆς καρδίας του καὶ ἀνέπνευσεν.

Ὁ Δημήτριος, ἐπιθυμῶν ἵνα καὶ ἐν ἀπουσίᾳ αὐτοῦ διάγῃ ἡ οἰκογένειά του ἐν πάσῃ εὐμαρείᾳ, ἐκανόνισε τὴν πρὸς αὐτὴν ἀποστολὴν χρημάτων μετ' ἐλευθεριότητος· ἅπαντες δὲ οἱ ἐκ τοῦ χωρίου ἐγίνωσκον ὅτι ἐν τῷ οἴκῳ

τοῦ Δημητρίου ὑπῆρχε μεγάλη ἀφθονία πάντων τῶν διὰ τὸν βίον χρησίμων, ἐμακάριζον δὲ τὴν καλὴν τύχην τῆς Μαρίας. Καὶ πάντες μὲν οἱ σύζυγοι, ἅμα ξενιτευόμενοι, ἐφρόντιζον νὰ ἀποστέλλωσιν εἰς τὰς οἰκογενείας αὐτῶν τὰς διαφόρους οἰκονομίας των, ἀλλ' ὅτε περιστάσεις ἀντίξοοι δὲν ἐπέτρεπον αὐτοῖς τοῦτο, τί ἠδύναντο νὰ πράξωσιν; Καὶ ἀληθὲς μὲν ὅτι ὀλίγαι ἦσαν αἱ οἰκογένειαι, αἵτινες εὑρίσκοντο ἐν διηνεκεῖ στενοχωρίᾳ, ἀλλ' ὅπως δήποτε ὑπῆρχον καὶ τοιαῦται· ἠναγκάζοντο δὲ νὰ μεταβαίνωσιν εἰς συγγενικοὺς ἀγροὺς καὶ ἐκεῖθεν, ἐπὶ εὐτελεστάτῃ ἀμοιβῇ ἐργαζόμεναι, νὰ συντηρῶσι τὰ ἀνήλικα αὐτῶν τέκνα καὶ νὰ δύνανται νὰ ἐξοικονομῶσι καὶ τὰς λοιπὰς τοῦ οἴκου ἀνάγκας, ὅπως διευκολύνωσι τὸν ἐν τῇ ξένῃ σύζυγον πρὸς εὐχερεστέραν εὕρεσιν ἐργασίας. Ἐκ τῶν ὀλίγων χρημάτων, ἅτινα αἱ πτωχαὶ τῶν χωρίων οἰκοδέσποιναι, ἐκτελοῦσαι τὰς βαρείας ἐργασίας τοῦ ἀγροτικοῦ βίου, ἐλάμβανον, κατώρθουν νὰ ἐξοικονομῶσι καὶ τὰ ταχυδρομικὰ τέλη καὶ ἐπέστελλον τοῖς ἑαυτῶν συζύγοις, ἅπαξ τοῦ μηνὸς τοὐλάχιστον, εἰδήσεις περὶ τῆς οἰκογενείας. Ἡ Μαρία δὲν ἦτο τόσον ἐστενοχωρημένη, πρῶτον μὲν διότι τὸ συναφθὲν δάνειον διενεμήθη μεταξὺ τῶν δύο εἰς ἴσα μερίδια, καὶ δεύτερον, διότι ὁ Δημήτριος ἅμα ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν, εὗρεν ἐργασίαν, ἐξασκῶν καὶ πάλιν τὴν τέχνην του ἐν τῷ κουρείῳ τοῦ θείου του. Ἐν βραχεῖ δὲ χρόνῳ ἠδυνήθη, ὡς εἴπομεν, οὐ μόνον τὸ δάνειον νὰ ἐξοφλήσῃ, ἀλλὰ καὶ ὀλίγα χρήματα νὰ ἐμβάσῃ εἰς τὴν οἰκογένειάν του. Ὥςτε διὰ τοὺς καλοὺς τούτους συζύγους δὲν ὑπῆρξε στενοχωρία χρηματικὴ ὁπωςοῦν σπουδαία. Ἡ

Μαρία εἶχεν ἐπαρκῆ χρήματα διὰ ταχυδρομικὰ τέλη καὶ ἠδύνατο ἀκόπως νὰ γράφῃ ἐπιστολὰς μακρὰς πρὸς τὸν σύζυγον κατὰ πᾶσαν ἀναχώρησιν τοῦ ταχυδρομείου. Ὁ Δημήτριος ἐκανόνισε τὰς ἐργασίας αὐτοῦ τριουτοτρόπως, ὥςτε λίαν συνεχῶς, Θεοῦ εὐλογοῦντος, ἠδύνατο νὰ ἀποστέλλῃ χρήματα τῇ οἰκογενείᾳ αὐτοῦ καὶ νὰ ἀνατρέφηται ἐν μεγάλῃ ἀνέσει ἡ φιλτάτη Εὐδοκία ὡς ἀληθὴς *ἀρχοντοπούλα* τοῦ τόπου. Περὶ οὐδενὸς ἄλλου ἐφαίνετο μεριμνῶν ὁ Δημήτριος, εἰμὴ περὶ τῆς θυγατρός του, παρὰ παντὸς δὲ ἐκ τῆς πατρίδος ἐρχομένου συγχωρίου ἐζήτει λεπτομερεστάτας πληροφορίας περὶ τῆς Εὐδοκίας καὶ ἄπληστος ἠκροᾶτο πᾶν ὅ,τι ἀπέβλεπεν εἰς αὐτήν. Ἡ Μαρία ἔγραφε, καὶ ἀδιαλείπτως ἔγραφε περὶ τῆς Εὐδοκίας καὶ τὰ ἐλάχιστα αὐτῇ συμβάντα. Εὐτυχὴς λοιπὸν οὕτω μακρόθεν ἀπελάμβανεν ὁ τάλας πατὴρ τῆς ἀπεριορίστου αὐτοῦ στοργῆς τὴν ἀμοιβήν. Ἡ Μαρία, φύσει προνοητικὴ καὶ οἰκονόμος, τὰ πρὸς αὐτὴν ἑκάστοτε ἀποστελλόμενα χρήματα δὲν ἐδαπάνα καταχρωμένη τὴν ἐλευθεριότητα τοῦ Δημητρίου οὐδὲ κατησώτευεν αὐτά, ἐκ τῶν προτέρων γινώσκουσα μεθ' οἵων κόπων καὶ στερήσεων ἀπεκτῶντο κατὰ τοὺς ἀφόρους τούτους χρόνους τὰ ὀλίγα κερμάτια τοῦ οἰκογενειάρχου. Δὲν ἔζη μετὰ στερήσεων, μετὰ φιλαργυρίας, διότι τοῦτο θὰ δυςηρέστει τὸν σύζυγον αὐτῆς, ἀλλ' οὐδὲ μετὰ σπατάλης· ἐναπεταμίευε πᾶν ὅ,τι ἐπερίσσευε, καὶ οὕτω ὑπῆρχον δύο ταμεῖα τῆς οἰκογενείας, ἓν μὲν ἐν Κωνσταντινουπόλει παρὰ τῷ Δημητρίῳ καὶ ἕτερον ἐν τῷ χωρίῳ παρὰ τῇ Μαρίᾳ, ἀμφότερα δὲ ηὔξανον ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ.

Οὕτω δὲ βαθμηδὸν κατωρθώθη ὥςτε ἡ οἰκία τοῦ Δημητρίου νὰ γείνῃ μία τῶν εὐπορωτάτων τοῦ χωρίου, διακρινομένη διὰ τὸν πλοῦτον τῶν ἐπίπλων καὶ τὴν ἀφθονίαν πάντων τῶν πρὸς τὸ ζῆν. Οἱ χωρικοὶ πάντες ἔλεγον, ὁμιλοῦντες μεταξύ των, ὅτι ἡ οἰκία τοῦ Δημητρίου ἦτο οἶκος Ἀβραάμ, ὅτι ἐν αὐτῇ ἠδύνασο νὰ εὕρῃς πᾶν ὅ,τι ἐπόθεις. Καὶ μικρὸς δὲ φθόνος μεταξὺ τῶν συγχωρίων ἤρξατο ἀναπτυσσόμενος, ἀλλ' ἀβλαβῶς. Οὐδεὶς ἔδιδεν ἀφορμὴν εἰς ἔκρηξιν δυςαρεσκείας ἢ μίσους κατὰ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ καλοῦ ζεύγους.

Ἐν τούτοις τὰ ἔτη παρήρχοντο ἀλλεπάλληλα, ηὔξανε τῇ ἡλικίᾳ καὶ ταῖς χάρισιν ἡ μικρὰ Εὐδοκία καὶ ὁλονὲν ἐλαμπρύνετο τὸ κάλλος τῆς Μαρίας. Θὰ ἔλεγες ὅτι ἡ μητρότης προςέθηκεν ἰδιαίτερον ὅλως κάλλος εἰς τὴν προϋπάρχουσαν καλλονήν της. Ὅσον προςετίθεντο τὰ ἔτη, ἀντὶ νὰ ἀφαιρῶσιν, ἐξ ἐναντίας συνεπλήρουν ἄωρόν τι στοιχεῖον τῆς καλλονῆς, καὶ ἡ γυνὴ-Μαρία ἦτο ἀσυγκρίτῳ τῷ λόγῳ ὡραιοτέρα τῆς κόρης-Μαρίας. Οὕτω πολλοὺς νέους καὶ ἔτι πλείονας νέας δύναται νὰ ἴδῃ τις καχεκτούσας ἐν τῇ νεανικῇ ἡλικίᾳ, ὁπότε ἀκριβῶς ἔπρεπε, κατὰ τοὺς νόμους τῆς φύσεως, νὰ ἀκμάζωσι καὶ θάλλωσιν, ὡς κεκτημένοι πᾶσαν τῆς νεότητος καὶ τῆς ζωῆς τὴν ἰκμάδα, θαλεροὺς δὲ καὶ πλήρεις ὑγιείας μετὰ ταῦτα. Φαίνεται ὅτι ὁ ἀλιτήριος σάραξ τῆς μελλούσης ἀποκαταστάσεως τῶν νεανίδων καὶ ὁ ἀπηνὴς περὶ ὑπάρξεως ἀγὼν διὰ τοὺς νέους, περιτρώγων τὸ εὐθαλὲς δένδρον τῆς ζωῆς, κωλύει τὴν σωματικὴν ἀνάπτυξιν αὐτῶν· ἐπελθούσης δὲ εὐδίας τινός, ἐπαναλαμβάνει τὴν εὐδοκίμησιν, καὶ ἡ Νεότης συμπληροῖ τὸ ἔργον τῆς

Φύσεως. Ἐννοεῖται ὅτι δὲν εἶναι σπάνια καὶ τὰ ἀντίθετα παραδείγματα, ἴσως μάλιστα εἶναι καὶ πολυπληθέστερα. Ἡ Μαρία βεβαίως δὲν εἶχεν ἀνάγκην νὰ σκέπτηται τὸ μέλλον, διότι καὶ πολὺ μικρὰ τὴν ἡλικίαν ἦτο καὶ διότι δι' αὐτὴν παρίστατο τοῦτο ῥοδοστεφὲς καὶ ἄνευ μελανῶν νεφῶν. Ἀλλ' ὅπως δήποτε, ὅσον βεβαία καὶ ἂν ἦναι κόρη τις περὶ τῆς ἀσφαλοῦς ἀποκαταστάσεώς της, πάλιν ἐν τούτοις ἔχει λόγους νὰ μελαγχολᾷ καὶ πολλάκις νὰ βλέπῃ διαλυομένας τὰς γλυκείας ὀνειροπολήσεις αὐτῆς καὶ μακρόθεν συσσωρευόμενα ἀπαίσια τὰ νέφη τῆς ἀτυχίας, σκοτίζοντα τὴν αἰθρίαν τοῦ πρὸ ὀλίγου διαγελῶντος οὐρανοῦ της καὶ ἀπαισίαν καταιγίδα προμηνύοντα. Καὶ ἔπειτα τίς δὲν ἐδοκίμασεν ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ καὶ δὲν ἐπεκύρωσε δι' ἰδίας πείρας οὐχὶ ὀλιγάκις τὴν ἀλήθειαν τοῦ ῥητοῦ τῶν φιλοσόφων προγόνων ἡμῶν «*Πολλὰ μεταξὺ χειλέων καὶ κύλικος πέλει*;»

Διὰ τίνα λόγον μυστηριώδη, ἀνεξήγητον, ἀκατάληπτον εἶναι καταδεδικασμένη ἡ ἀνθρωπότης νὰ διάγῃ τὸ πλεῖστον τοῦ ἑαυτῆς βίου στένουσα καὶ ἐν θλίψεσι καὶ ἄλγει; Εἶναι τόσον μακρὸς ὁ βίος ἡμῶν, ὥςτε καθίσταται ἐπάναγκες, πρὸς διακοπὴν τῆς μονοτονίας, νὰ ποικίλληται οὗτος, καὶ μάλιστα διὰ ποικιλμάτων παρεμφερῶν πρὸς τὰ στίγματα, δι' ὧν στίζουσι μετ' ἀλγηδόνων φρικτῶν οἱ ἄγριοι τῆς Πολυνησίας τὸ σῶμα αὐτῶν;

Ἡ προβαλλομένη ἐρώτησις δὲν εἶναι ἐκ τῶν εὐχερῶς λυομένων. Τὸ παροιμιῶδες καταστὰν *ἀνατολικὸν ζήτημα*

εἶναι μηδέν, παραβαλλόμενον πρὸς τὸ προκείμενον, πολλὰ δέ, ἔξοχα ἄλλως ἀληθῶς, πνεύματα συνετρίβησαν, μὴ δυνηθέντα νὰ λύσωσι τὸ δύςλυτον τοῦτο ζήτημα, οὐδεὶς δὲ μέχρι τοῦδε Ἀλέξανδρος κατώρθωσε νὰ κόψῃ τὸν γόρδιον αὐτὸν δεσμόν. Οἱ πάντες, εἴτε ἐπικούρειοι εἴτε στωϊκοί, συμφωνοῦσιν ἐν τούτῳ, ὅτι ὁ πάγκαλος οὗτος κόσμος, ἐν ᾧ ζῶμεν καὶ ὡς διαβάται ἢ ὁδοιπόροι ἐφήμεροι ἐρχόμεθα καὶ ἀναχωροῦμεν, εἶναι κοιλὰς τοῦ κλαυθμῶνος. Βεβαίως εὐτυχία τις ὑπάρχει, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ εἶναι τόσον μικρά, μηδαμινή, ὥςτε πρὶν ἢ γευθῶμεν αὐτῆς, διεκφεύγει ἀπὸ τῶν ἡμετέρων χειλέων καὶ κεχηνότες, ὡς ὁ Τάνταλος, βλέπομεν ἀποσυρομένους τοὺς κλῶνας ἀπὸ τοῦ πειναλέου στόματος ἡμῶν. Ἀλλὰ διότι ταῦτα οὕτως ἔχουσι, πρέπει διηνεκῶς νὰ θρηνολογῶμεν, νὰ βύωμεν τὰ ὦτα πρὸς πᾶσαν, ἔστω καὶ διαφεύγουσαν, ἁρμονίαν, νὰ συσφίγγωμεν ἑρμητικῶς τὰ χείλη πρὸς πᾶσαν προςφερομένην ἡμῖν εὐδαιμονίας κύλικα, νὰ ἐξορύξωμεν τοὺς ὀφθαλμοὺς ἵνα μηδὲν ἐκ τῶν τόσων θαυμασίων τῆς φύσεως βλέπωμεν; Διότι αὔριον θὰ βρέξῃ ἴσως, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀνοίξωμεν ἀπὸ σήμερον τὸ ἀλεξιβρόχιον, καὶ νὰ περιτυλιχθῶμεν ἀπὸ τοῦδε διὰ τὸ μέλλον ψῦχος ἐντὸς θερμῆς μηλωτῆς; Διότι ἀφεύκτως θὰ ἐπέλθῃ ὁ χειμών, δὲν πρέπει νὰ ἀπολαύσωμεν τὸ ἔαρ, ὅσον ἐφήμερον καὶ ἂν ὑποτεθῇ; Διότι τέλος θὰ ἀποθάνωμεν ἡμέραν τινά, πρέπει νὰ μὴ ζήσωμεν σήμερον καὶ αὔριον; Ἐνταῦθα προςέκοψαν πολλὰ πνεύματα ἰσχυρὰ καὶ οἰκτρῶς κατασυνετρίβησαν ὡς πλοιάρια ἄνευ πηδαλίου καὶ ἕρματος ἐπὶ τῶν βράχων τοῦ βυρωνισμοῦ καὶ τῆς ἀπογνώσεως. Καὶ ἐξηγεῖται μὲν τὸ πρᾶγμα ὅταν πιέζῃ τὸ στῆθος

τοῦ φιλοσόφου ἡ μολυβδίνη ἀτμόσφαιρα τῶν βορείων κλιμάτων, ἀλλὰ δι' ἡμᾶς τὰ τέκνα τῆς μεσημβρίας, δι' ἃ θαλπερὸς ἀείποτε ἀνατέλλει ὁ ἥλιος καὶ δι' ἃ ἡ ἐκ τοῦ χειμῶνος εἰς τὸ ἔαρ καὶ τἀνάπαλιν μετάβασις γίνεται σχεδὸν ἀνεπαισθήτως, δι' ἃ ἡ μήτηρ Φύσις ἰδιάζουσαν ὅλως, φαίνεται, στοργὴν τρέφει, δι' ἡμᾶς ὁ βυρωνισμὸς εἶναι γελοῖος, ἡ ἀντιγραφὴ τῆς μελαγχολίας οἰκτρὰ καὶ ἡ μίμησις ἀηδής. Τούτου ἕνεκα ὁ Δημήτριος Παπαρρηγόπουλος καὶ ὁ Σπυρίδων Ν. Βασιλειάδης, ἀηδόνες προικισθεῖσαι δι' ἐξόχως ἡδείας φωνῆς, πρὸ τῆς ὥρας ἐσίγησαν καὶ ὁ Ἑλληνισμός, ἂν μὴ ἡ Ἀνθρωπότης ὅλη, ἀδίκως καὶ προώρως ἐστερήθη τῶν ἡδυμόλπων ᾀσμάτων αὐτῶν. Τὸ δὲ ἐκ τούτου κέρδος ποῖον; Καὶ αὐτοί, ἀσθενεῖς καὶ ἐκνενευρισμένοι ἀπεχώρησαν τῆς σκηνῆς τοῦ βίου προώρως, καὶ οἱ ἀκροαταὶ αὐτῶν οὐκ ὀλίγον ἐδηλητηριάσθημεν ἐκ τῶν στόνων αὐτῶν. Ἡ θρησκεία τοῦ Χριστοῦ, ἡ κατ' ἐξοχὴν θρησκεία τῆς ἐλπίδος, οὐδόλως, φαίνεται, ἐπέδρασεν ἐπ' αὐτῶν, καὶ παγερὸς ὁ τάφος καλύπτει τόσον πνεῦμα, τόσην ποίησιν!

Ὁ Δημήτριος εἰργάζετο ἐν Κωνσταντινουπόλει πρὸς αὔξησιν τῆς περιουσίας αὐτοῦ καὶ ἡ Μαρία πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς αὐξανούσης τῇ ἡλικίᾳ Εὐδοκίας. Ἀμέριμνοι περὶ τοῦ ἀπωτέρου μέλλοντος, ἐναποτεθειμένας ἔχοντες τὰς περὶ αὐτοῦ ἐλπίδας τῷ Θεῷ, διῆγον εὐτυχεῖς, ἕνα μόνον τρέφοντες πόθον, νὰ ἴδωσι καὶ πάλιν ἀλλήλους. Ἤδη συνεπληροῦντο ἓξ σχεδὸν ἔτη, καὶ εἴπερ ποτὲ ζωηρότερος καθί-

στατο ὁ καὶ ἄλλως δεδικαιολογημένος πόθος οὗτος. Ἐν ταῖς πρὸς τὸν σύζυγον ἐπιστολαῖς ἡ Μαρία ὑπεμίμνησκε τὰς χάριτας τῆς μικρᾶς κόρης του, τὰ ἐξαίρετα προτερήματα, δι' ὧν ἦτο πεπροικισμένη, καὶ τὸν καταβιβρώσκοντα αὐτὴν πόθον τοῦ νὰ τὸν ἐπανίδῃ τέλος. Ἔν τινι μάλιστα τῶν ἐπιστολῶν αὐτῆς ἀκατανοήτως καὶ ἐν στιγμῇ ἴσως μελαγχολίας δεινῆς ἢ ἀνερμηνεύτου ψυχικῆς προαισθήσεως διέφυγε τὴν Μαρίαν ἔκφρασίς τις φόβου, ἀδικαιολογήτου μὲν κατὰ τὸ φαινόμενον καὶ ἀοράτου, ἀλλ' ἴσως οὐχὶ καὶ ἀνυποστάτου. Ἐφοβεῖτο ἡ Μαρία, καὶ ἤθελε νὰ ἔχῃ πλησίον αὐτῆς τὸν Δημήτριον. Οὕτως ἡ ψυχὴ ἡμῶν, καταλείπουσα ἔστιν ὅτε τὸ βαρὺ αὐτῆς σκῆνος, ἐν στιγμαῖς ὑπερτάτης πνευματικῆς ἐντάσεως, ἀποχωρίζεται τῆς ὕλης, καί, μεταρσιουμένη ὑπεράνω τῆς αἰσθητῆς ἀτμοσφαίρας, βυθίζει τὸ ὀξυδερκὲς αὐτῆς βλέμμα εἰς τὰς ἀχανεῖς χώρας τοῦ ἀγνώστου καὶ διορᾷ λίαν μακράν, ὡς διακρίνει ὁ ἀετὸς ἀπὸ ὕψους ἀμετρήτου τὸ ἐπὶ τῆς γῆς ἕρπον ζωΰφιον. Δὲν συνέβη πολλάκις ἐν τῷ βίῳ ἡμῶν, ἐν μέσῳ τῆς περιβαλλούσης ἡμᾶς χαρᾶς καὶ εὐτυχίας, νὰ καταλαμβανώμεθα αἴφνης καὶ ἄνευ προφανοῦς λόγου ὑπὸ μελαγχολίας, νὰ διαδέχηται δὲ τὴν τέως αἰθρίαν τοῦ μετώπου ἡμῶν ἀπροσδοκήτως, ἀναιτιολογήτως μελαγχολία καὶ λύπη, ὧν οὐδ' ἡμεῖς αὐτοὶ γινώσκομεν τὴν ἀρχὴν καὶ παραγωγὸν αἰτίαν; Τότε δὲ μόνον ἐννοοῦμεν τὸν λόγον, ὅταν μετὰ παρέλευσιν ἡμέρας ἢ ἡμερῶν πληροφορώμεθα ὅτι, ἡμῶν ἀπόντων μακράν, δεινὴ συμφορὰ ἔπληττε τὸν ἡμέτερον ἢ τὸν προσφιλοῦς τινος προσώπου οἶκον. Δὲν συμβαίνει τὸ αὐτὸ καὶ ἐν τοῖς ὀνείροις οὐχὶ ὀλιγάκις, καὶ δὲν φέρουσιν οἱ φιλοσοφοῦν-

τες ὡς ἓν τῶν περὶ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς τεκμηρίων τὴν καθ' ὕπνους ἐγρήγορσιν αὐτῆς;

Ὁ Δημήτριος τρέμων ἐπανέλαβε τὴν ἀνάγνωσιν τῆς περικοπῆς ἐκείνης τῆς ἐπιστολῆς, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐλησμόνησεν, ἐν μέσῳ τῶν ἀσχολιῶν του, τὰς δυςαρέστους αὐτῆς ἐντυπώσεις καὶ θερμότερον ἐξεπλήρου τὸ ἑαυτοῦ ἔργον, ἀποδεχόμενος καὶ αὐτὸς ὅτι ἀληθῶς δὲν ἔπρεπε νὰ παρατείνῃ ἐπὶ πολὺ ἔτι τὴν ἐν τῇ ξένῃ διαμονὴν αὐτοῦ· ἄλλως ἡ Μαρία ὀρθότατα ἔγραφεν: «Ὁ ἄνθρωπος ἐπλάσθη ἀκόρεστος· ὅσα καὶ ἂν ἀποκτήσῃ, οὐδέποτε θὰ εἴπῃ ἑκουσίως *Ἀρκεῖ*! Ἀρκέσθητι, ἀγαπητέ μου Δημήτριε, εἰς τὰ κερδηθέντα, ἅτινα θὰ μᾶς ἀρκέσωσιν ἐφ' ἱκανὸν χρόνον νὰ συζήσωμεν ἐν ἀρκετῇ εὐπορίᾳ, ἀπολαμβάνοντες πᾶν ὅ,τι ἡ εὐλογία τοῦ Θεοῦ μᾶς ἐπεδαψίλευσε, πρὶν ἢ ἡ νεότης ἡμῶν μαρανθῇ καὶ ἡ κόρη ἡμῶν παράσχῃ μερίμνας περὶ προςεχοῦς ἀποκαταστάσεως. Ἡ Πόλις πάντοτε μένει εἰς τὸν τόπον της· δὲν φεύγει. Ἡμεῖς φεύγομεν, ἡμεῖς γηράσκομεν. Ἐλθὲ τόρα, καὶ πάλιν, ὅταν θέλῃς, ἀναχωρεῖς. Σπεῦσον εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς ἀνυπομόνως ἀναμενούσης οἰκογενείας σου». Καὶ βεβαίως ἡ Πόλις δὲν ἀναχωρεῖ ἐκ τῆς θέσεως αὐτῆς, ἀλλ' αἱ περιστάσεις, καθ' ἃς δύναταί τις νὰ κερδήσῃ ὀλίγα χρήματα, δὲν παρουσιάζονται πάντοτε. Εἰς τοῦτο δὲ ἂν προςτεθῇ καὶ τὸ ἀληθῶς ἄπληστον τοῦ ἀνθρώπου, θὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ὁ Δημήτριος δὲν εἶχεν ὅλως διόλου ἄδικον, ἀναβάλλων τὴν εἰς τὴν πατρίδα ἐπάνοδον.

Οἱ φόβοι τῆς Μαρίας, οὓς εἰς οὐδένα τῶν συγγενῶν, πλὴν τοῦ Δημητρίου, εἶχεν ἐκμυστηρευθῆ, ἤρξαντο γινόμενοι ἐπαισθητότεροι. Τὸ ὁλονὲν αὖξον κάλλος τῆς συζύγου τοῦ Δημητρίου εἵλκυεν ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν πλείονας θαυμαστάς. Ἡ Μαρία ἤρξατο ἀνησυχοῦσα· οὐχὶ δὲ ὀλιγάκις ηὔχετο νὰ ἦτο ὀλιγώτερον ὡραία ὅπως ἦναι ἀσφαλεστέρα, διατηροῦσα ἀλώβητον τὸν πρὸς τὸν Δημήτριον ἔρωτα καὶ τὴν πρὸς τὴν Εὐδοκίαν στοργὴν καὶ ζῶσα ἐν ἡσυχίᾳ. Τί ὠφέλει ἡ τόση καλλονὴ αὐτῆς, ἀφ' οὗ διέτρεχε δι' αὐτὴν τοσούτους κινδύνους; Δὲν ἦτο δῶρον ἄδωρον, ἀφ' οὗ ὑπεβλέπετο καὶ παρηκολουθεῖτο ἐπιβούλως ὁσάκις ἐξήρχετο τῆς οἰκίας αὐτῆς; Καὶ τί θὰ ἐγίνετο ἡ Εὐδοξία, ἂν ἠπειλεῖτο ἡ μήτηρ της ὑπὸ ἀσελγοῦς τινος, ἀπόντος τοῦ συζύγου; Τίς θὰ ἔτεινεν αὐτῇ χεῖρα ἀρωγόν, ἂν ὁ ἐπιβουλεὺς ἦτο ἰσχυρός τις; Καθ' ἑκάστην, πρὶν ἢ κατακλιθῇ, ἀπέτεινε θερμὴν πρὸς τὴν Θεοτόκον δέησιν ὑπὲρ τοῦ συζύγου καὶ τοῦ τέκνου της, ὑπὲρ ἑαυτῆς. Κατὰ πᾶσαν πρωΐαν, ὅτε ἠγείρετο ἅμα τῷ πρώτῳ λυκόφωτι, ηὕρισκε τὸ προσκεφάλαιον αὐτῆς βεβρεγμένον ἐκ τῶν δακρύων, ἅτινα κατὰ τὴν νύκτα ἔρρεον ἐκ τῶν ὡραίων αὐτῆς ὀφθαλμῶν. Ὑπὸ φρικωδῶν ὀνείρων ταρασσομένη, ἔντρομος ἀνεκάθητο ἐπὶ τῆς κλίνης καὶ ἔτεινε τὸ οὖς εἰς τὴν ἠρεμίαν τῆς νυκτός, ζητοῦσα νὰ ἀνακαλύψῃ ψόφον τινά, νὰ ἀκούσῃ θόρυβον, τριγμόν τινα. Ἐπὶ τῶν ἄκρων τῶν ποδῶν πατοῦσα προσήγγιζε τὴν κλίνην τῆς Εὐδοξίας καὶ ὅτε ἐβεβαιοῦτο ὅτι ἀμέριμνος ἐκοιμᾶτο τὸν ἀγγελικὸν αὐτῆς ὕπνον, ἐπέστρεφεν εἰς τὴν κλίνην αὐτῆς καὶ σταυροκοπουμένη ἔκλειε τὰ κεκμηκότα βλέφαρα, ἐλπίζουσα νὰ

εὕρῃ ἀνακούφισίν τινα. Ἡ ζωὴ αὐτῆς εἶχε καταστῆ διαρκὲς μαρτύριον. Ποσάκις ἐζήλευε τὴν πενθερὰν αὐτῆς, ἥτις, προλαβοῦσα, ἐκοιμήθη ἐν ἡσυχίᾳ τὸν αἰώνιον ὕπνον!

Ἀπὸ ἱκανοῦ χρόνου ἡ Μαρία δὲν ἐξήρχετο τοῦ οἴκου ὅπως μεταβῇ εἰς τὴν πλησίον πόλιν μετὰ τῶν λοιπῶν γυναικῶν, ἐπεφόρτιζε δὲ πάντοτέ τινα τῶν συγγενῶν ἵνα προμηθεύῃ αὐτῇ πᾶν, οὗτινος εἶχεν ἀνάγκην. Σχεδὸν παρημέλησε τὰ κτήματα αὐτῆς, διότι, ἐν ᾧ ἔπρεπεν αὐτή, ἡ δέσποινα, νὰ ἐπιτηρῇ τὰς ἐν αὐτοῖς γινομένας ἐργασίας καὶ νὰ μαγειρεύῃ, κατὰ τὰ πατροπαράδοτα, τὴν διὰ τοὺς ἐργάτας καὶ τὰς ἐργάτιδας ἡμερησίαν τροφήν, ἀνέθετεν εἴς τινα γραῖαν συγγενῆ τὴν ἐπιμέλειαν πάντων τούτων ἀντὶ καλῆς ἀμοιβῆς. Καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἐκκλησίαν δὲν μετέβαινε συνεχῶς, ὡς πρότερον, φοβουμένη μὴ βάσκανος ὀφθαλμὸς καταστρέψῃ πᾶν ὅ,τι μετὰ τοσούτων πόθων καὶ ἐλπίδων ἐδημιουργήθη. Αἱ συμπολίτιδες γυναῖκες ἔβλεπον τὴν μεταβολὴν ταύτην τῶν συνηθειῶν τῆς Μαρίας καὶ πολλάκις ὡμίλουν περὶ αὐτῶν, ἀλλ' ἀπέδιδον αὐτὴν εἰς τὸν ἀκατάβλητον πόθον, ὃν εἶχεν ἵνα ἐπανίδῃ, νεαρὰ γυνὴ αὐτὴ καὶ εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς νεότητος, τὸν Δημήτριον. Φυσικῶς ἐξηγεῖτο τὸ πρᾶγμα, ἱκανοποιεῖτο ἡ περιέργια τῶν πολυπραγμόνων γυναικῶν τοῦ χωρίου καὶ καθησύχαζε τὸ ἐπὶ στιγμὴν ἀναστατωθὲν πνεῦμά των. Οὐδεὶς ὅμως ἐνόει ὅτι οὐχὶ πόθος τοῦ ἀπόντος συζύγου ἢ ἔρως ἀκόρεστος, ἀλλ' ὁ φόβος, ὃν ἀορίστως ᾐσθάνετο ἡ προη-

σθάνετο ἡ Μαρία, ἐκράτει αὐτὴν μακρὰν τῶν παλαιῶν ἕξεων αὐτῆς.

Παρὰ τὴν συνήθειάν της καὶ παρὰ τὰ ἔθιμα τοῦ χωρίου, ἡ Μαρία, ὑπείκουσα εἰς ἐπίμονον ἀπαίτησιν συγγενικῆς οἰκογενείας, κατοικούσης ἐν τῇ εἴκοσι λεπτὰ μακρὰν τοῦ χωρίου αὐτῆς κωμοπόλει, εἶχε μεταβῆ ὅπως παρασταθῇ εἰς τὸν γάμον ἀγαπητῆς αὐτῇ ὑπάρξεως· ἐκείνην τὴν ἡμέραν ὑπέρ ποτε ἦτο ὡραία ἡ σύμβιος τοῦ Δημητρίου.

Οὐ μόνον οἱ ἄνδρες ἔβλεπον αὐτὴν μετὰ θαυμασμοῦ καὶ κεχηνότες ὡς πρὸ θεότητος καλλονῆς, ἀλλὰ καὶ αὐταὶ αἱ γυναῖκες ὡμολόγουν ἐν πάσῃ εἰλικρινείᾳ ὅτι οὐδέποτε εἶδον ὡραιοτέραν τῆς Μαρίας γυναῖκα. Ἡ δὲ σεμνότης καὶ μετριοφροσύνη τῆς νέας γυναικὸς καὶ τὸ εὐπροςήγορον εἰς οὐδεμίαν τῶν ὁμοφύλων ἔδιδε λαβὴν πρὸς φθόνον καὶ κακολογίαν. Καὶ ἔληξεν ὁ γάμος καὶ ἐπέστρεφεν οἴκαδε μετὰ καὶ ἄλλων τινῶν συγχωρίων. Ἡ Μαρία, διερχομένη πρὸ τῆς τουρκικῆς συνοικίας τῆς γειτονικῆς κωμοπόλεως, εἶχε παρατηρήσει ὅτι ἀρειμάνιός τις Τοῦρκος εἶδεν αὐτὴν καὶ ἐξηκολούθει νὰ τὴν βλέπῃ ἀσκαρδαμυκτί. Τὸ βλέμμα ἐκεῖνο ἐσταμάτησε τὸ ἐν τῷ σώματι αὐτῆς κυκλοφοροῦν αἷμα, ᾐσθάνθη ψυχομένας τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας καὶ ἐνόμισεν ὅτι θὰ πάθῃ ἐκ συγκοπῆς τῆς καρδίας. Ἀλλ' εὐτυχῶς τὴν αὐτὴν στιγμὴν ἀντήχησε σχεδὸν εἰς τὰ ὦτά της γέλως τοσοῦτον ἠχηρὸς καὶ ἀφελὴς τῶν συνοδευουσῶν αὐτῇ γυναικῶν, ὥςτε ἀπεσπάσθη βιαίως ὁ νοῦς αὐτῆς καὶ μετ' ὀλίγον, ἐν τῷ μέσῳ τῆς γενικῆς χαρᾶς καὶ τῆς εὐθυμίας τοῦ γάμου, ἐλη-

σμόνησε καὶ Τοῦρκον καὶ βλέμμα. Διελογίζετο μόνον ἐνίοτε τὴν μικρὰν κόρην καὶ τὸν μακρὰν σύζυγον καὶ ηὔχετο ἐνδομύχως νὰ ἦσαν παρόντα καὶ τὰ προςφιλῆ ταῦτα ὄντα ἵνα συμμετάσχωσι καὶ αὐτὰ τῆς ἐκτάκτου ταύτης εὐχαριστήσεως.

Εἰς τὸν χορὸν δὲν ἔλαβε μέρος ἡ Μαρία, οὐδ' ἠδύνατο νὰ ἀπαιτήσῃ τις τοῦτο, διότι αἱ Ἑλληνίδες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ δύνανται νὰ χορεύσωσιν ἐν γάμοις ἢ ἐν ἄλλαις διασκεδάσεσιν, ἀπόντος τοῦ συζύγου εἰς τὴν ξένην. Ἐπιτρέπεται μὲν αὐταῖς νὰ μεταβαίνωσιν εἰς γάμους συγγενικοὺς ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ ἀνδρός, ἀλλὰ μόνον ὅπως παρευρεθῶσιν, οὐχὶ δὲ καὶ ὅπως χορεύσωσιν. Ἐάν τις τούτων ἤθελε τολμήσει νὰ παραβῇ τὰ τεθεσπισμένα, σύσσωμον αὐτὸ τὸ γυναικεῖον φῦλον κατεξανίστατο καὶ κατεδίκαζε τὴν πρὸς τὸν ἀπόντα ἄνδρα ὀλιγωρίαν αὐτῆς.

Ἀλλ' ὁποία φρίκη κατέλαβε τὴν Μαρίαν, ὅτε, ἐξελθοῦσα τῆς οἰκίας τῶν νυμφίων ὅπως ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν ἰδικήν της, συνήντησε καὶ πάλιν τὸν ἀπηνῆ διώκτην της! Μῦς, ἀμερίμνως ἐξελθὼν τοῦ κρησφυγέτου αὐτοῦ καὶ εὑρεθεὶς αἴφνης πρὸ λεγεῶνος ὅλης αἰλούρων, δὲν θὰ ἐφοβεῖτο τόσον, ὅσον ἐφοβήθη ἡ Μαρία, ἅμα ἀνακαλύψασα ὅτι παρηκολούθει αὐτὴν τὸ βλέμμα τοῦ Τούρκου ὡς ἀποτρόπαιον βλέμμα Ἐρινύος.

Ἡ μυθολογουμένη κεφαλὴ τῆς Μεδούσης δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ τὴν ἀπολιθώσῃ πλειότερον. Διὰ μιᾶς τοσαῦται σκέψεις εἰςώρμησαν εἰς τὸν ἐγκέφαλον τῆς ἀτυχοῦς, ὥςτε

ἐνόμισε πρὸς στιγμὴν ὅτι διαρρηγνύεται τὸ κρανίον αὐτῆς. Τί δὲ ἠδύνατο νὰ πράξῃ ἐν ᾗ εὑρίσκετο θέσει, αὐτή, ἀσθενὴς γυνή, μόνη καὶ μακρὰν τοῦ συζύγου της; Ἐνόμισεν ὅτι ἀφεύκτως ἐσήμανεν ἡ τελευταία αὐτῆς ὥρα. Ἐσκέφθη νὰ ἀνακοινώσῃ τοὺς φόβους αὐτῆς εἰς τοὺς συνοδοιπόρους της, ἀλλ' ἐκρατήθη, καὶ ὅπως μὴ κινήσῃ τυχὸν τὸν γέλωτα αὐτῶν, καὶ ἵνα μὴ ἀνωφελῶς ἴσως ταράξῃ τὴν ἡσυχίαν καὶ τῶν ἄλλων. Διενοήθη ὅτι ἦτο πολὺ πιθανὸν καὶ νὰ τὴν ἐμπαίξωσι *πὼς τὸ 'πῆρε πολὺ ἀπάνω της* νὰ νομίζῃ ὅτι ὁ πλουσιώτατος υἱὸς τοῦ Μπέη, ὅςτις ἠδύνατο διὰ τοῦ ἀμετρήτου πλούτου αὐτοῦ νὰ φέρῃ εἰς τὸ *χαρέμιόν* του τὰς ὡραιοτάτας τῶν γυναικῶν, ὅσαι εὑρίσκονται ὑπὸ τὸν ἥλιον, ὁ ὑπερήφανος υἱὸς τοῦ Μπέη θὰ κατεδέχετο νὰ ῥίψῃ τὸ βλέμμα ἐπὶ Χριστιανῆς, ἥτις, ὅσον ὡραία καὶ ἂν ἦναι, δὲν παραβάλλεται ὅμως πρὸς συνήθη καλλονὴν γυναικὸς γεωργιανῆς. Ἡ σκέψις αὕτη ἐκράτησε τὴν Μαρίαν καὶ οὐδὲν εἶπεν· ἐφάνη μάλιστα ζωηρὰ καὶ εὔθυμος, οὐδεὶς δὲ ἠδύνατο νὰ ἴδῃ ἢ διακρίνῃ τὸν σκώληκα, ὅςτις ἐσωτερικῶς καὶ βαθέως κατέτρωγε τὰ ὡραῖα καὶ ῥοδόχροα κατὰ τὸ φαινόμενον μῆλα τῶν παρειῶν αὐτῆς!

Ἡ Μαρία εἶδε καλῶς, καὶ καλῶς ἐνόησε τὸ βλέμμα τοῦ Τούρκου. Πολλάκις ἤκουσε νὰ γίνηται λόγος ἐν τῇ πατρικῇ οἰκίᾳ περὶ τῶν Τούρκων, καὶ ἤρξατο σκεπτομένη. Ἐνεθυμήθη ὅτι ἄλλοτε, πρὸ χρόνων, αἱ Χριστιαναὶ

δὲν ἠδύναντο ἀκινδύνως νὰ ἐξέρχωνται τοῦ οἴκου αὐτῶν, ἀφ' ἱκανῶν ὅμως ἐτῶν ἀρκετὴν ἐλευθερίαν εἶχον· καὶ ὑπεβλέποντο μὲν καὶ πάλιν, ἀλλὰ δὲν διέτρεχον καὶ φανερὸν κίνδυνον. Ἔπειτα δὲ ἡ φρόνησις ὑπηγόρευε νὰ μὴ εὑρίσκωνται μόναι ποτέ, ἀλλὰ πάντοτε καθ' ὁμίλους. Εἰς τὴν πόλιν, τὸ *Κάστρο*, ὅπου ἐπλεόναζε τὸ τουρκικὸν στοιχεῖον, οὐδέποτε μετέβαινον νέαι γυναῖκες. Ἐφρόντιζον νὰ προμηθεύωνται ὅ,τι ἤθελον ἐκ τοῦ *τσαρσίου* διὰ τῶν γραιῶν καὶ ἄλλων συμπατριωτῶν αὐτῶν. Ἅπαξ μόνον τὰ κοράσια μετέβαινον εἰς τὸ *Κάστρο*, ὅτε προέκειτο νὰ ἑτοιμασθῶσι διὰ τὸν γάμον, καὶ τότε ἐν μεγάλῃ πληθύϊ ὁμηλίκων, μετὰ πομπῆς γαμηλίου. Ἡ Μαρία, ἔχουσα τεταραγμένην τὴν διάνοιαν, ἀνεπόλει πᾶν ὅ,τι δυσάρεστον εἶχεν ἀκούσει ποτέ, τοῦτο δέ, ἂν καὶ προυξένει αὐτῇ ἀλγηδόνα, τὴν εὐχαρίστει ὅμως. Ὁ Δημήτριος, ἑτοιμαζόμενος νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν γενέτειραν, ἔκρινε περιττὸν νὰ γράφῃ συνεχῶς εἰς τὴν Μαρίαν, ἀφ' οὗ μετ' ὀλίγους μῆνας, Θεοῦ θέλοντος, θὰ εὑρίσκετο παρ' αὐτῇ. Τί θὰ εἶχε νὰ τῇ εἴπῃ, ἂν καὶ κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἀναχωρήσεώς του τῇ ἔγραφεν; Ἐφρόνει ὅτι θὰ ἐγίνετο ποθεινότερος, ἂν ἐπί τινα χρόνον διέκοπτε τὴν ἀλληλογραφίαν του. Ἐν τούτοις ἡ Μαρία καὶ συνεχῶς ἔγραφε καὶ τακτικῶς ἐπληροφορεῖτο περὶ τοῦ Δημητρίου· εὕρισκε δὲ καθ' ἑαυτὴν λίαν εὔλογον τὴν ἀμέλειαν ταύτην τοῦ Δημητρίου, διότι ἐσκέπτετο ὅτι, ἀπησχολημένος ὑπὸ τῶν ἐργασιῶν καὶ τῆς ἐπανόδου του, δὲν θὰ εἶχε τὸν ἀπαιτούμενον καιρὸν ἵνα γράφῃ. Οὕτω δικαιολογοῦμεν πολλάκις καὶ τὰς μᾶλλον ἀδικαιολογήτους πρά-

ξεις τῶν προςφιλῶν ἡμῖν προσώπων. Ἐλυπεῖτο μὲν διὰ τὴν ἔλλειψιν ταύτην τοῦ Δημητρίου, ἀλλὰ δὲν δυςηρεστεῖτο, ἐξηγοῦσα αὐτὴν ὑπὲρ ἑαυτῆς. Ἐφρόνει ὅτι ὅσον ἀραιότερον ἐλάμβανεν ἐπιστολὰς τοῦ συζύγου, τοσοῦτον προςήγγιζεν ὁ χρόνος τῆς ἐλεύσεώς του, ἐν ᾧ ἀπ' ἐναντίας ἑκάστη ἐπιστολὴ προςήγγιζε μὲν αὐτὸν πνευματικῶς, ἀλλ' ἀπεμάκρυνεν ἀπ' αὐτῆς σωματικῶς.

Τὰ προαισθήματα καὶ οἱ φόβοι τῆς Μαρίας δὲν ἐβράδυναν νὰ ἀποδειχθῶσι βάσιμοι. Ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὸν ῥηθέντα γάμον οἱ χωρικοὶ παρετήρησαν ὅτι συχναὶ περιπολίαι ὕποπτοι γίνονται ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀνὰ τοὺς ἀγροὺς τῆς κώμης πρῶτον, καὶ ἐντὸς αὐτῆς κατόπιν. Κατ' ἀρχὰς οὐδεμία ἰδιαιτέρα σημασία ἐδόθη εἰς τὸ γεγονὸς τοῦτο, ἀλλ' ὀλίγον ἔπειτα ἤρξαντο γεννώμεναι ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν Χριστιανῶν ἀόριστοί τινες ἀνησυχίαι, ἡ δὲ ἐπανειλημμένη ἐμφάνισις τῶν Τούρκων ἐθεωρήθη οἰωνὸς ἀπαίσιος. Ἐν τούτοις, ἐπειδὴ λόγοι φανεροῦ κινδύνου δὲν ὑφίσταντο, ἀπεδιώχθη βαθμηδὸν πᾶσα κακὴ σκέψις καὶ ἁπλῶς ἐνομίσθη ὅτι οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι ἀληθῶς ἤρχοντο εἰς τὴν κώμην καὶ διήρχοντο δι' αὐτῆς χάριν κυνηγίου ἢ ἐκδρομῆς, ὡς καὶ ὑπεκρίνοντο καὶ διέδιδον. Κυρίως εἰπεῖν, δὲν ἐψεύδοντο· βεβαίως χάριν *κυνηγίου* ἤρχοντο, ἀλλ' ὁποίου κυνηγίου; Τοῦτο ἄφινον ἀνεξήγητον. Ἠδύναντο δὲ ἄνευ φόβου ἐπιορκίας καὶ νὰ ὁρκισθῶσιν ὅτι αὐτοὶ καὶ προεῖπον τὸν σκοπὸν αὐτῶν τοῖς Χριστιανοῖς, ἀλλ' οὗτοι, βαρυκέφαλοι ὄντες, δὲν ἐνόησαν, μέχρις οὗ αὐτοὶ εὗρον τὸ κυνή-

γιόν των. Ὅπως δήποτε, ἡ ἐπανάληψις αὕτη τῶν ἐκδρομῶν, αἵτινες ἢ χάριν κυνηγίου ἢ ἄλλων σκοπῶν ἀγνώστων ἐγίνοντο, ποσῶς δὲν ἤρεσκε τοῖς χωρικοῖς, καὶ νέφη ζοφερὰ διέβλεπον συμπυκνούμενα περὶ ἑαυτούς, ἐγκυμονοῦντα τίς οἶδε ποίαν θύελλαν· ἀλλὰ καὶ τί ἠδύναντο νὰ πράξωσιν; Πρὸς ποῖον θὰ κατέφευγον; Ποῦ θὰ ἐζήτουν ἄσυλον; Ἦσαν ἠναγκασμένοι, καὶ ἂν ἀκόμη σαφῶς καὶ ἐναργῶς ἔβλεπον πρὸ αὐτῶν τὸν κίνδυνον, νὰ ὑπομένωσιν ἀταράχως πᾶν τὸ ἐπερχόμενον. Μήπως οἱ Τοῦρκοι δὲν ἐδίδαξαν αὐτοὺς τὴν παροιμίαν «*Τί βρέχει ὁ οὐρανὸς καὶ δὲν τὸ δέχεται ἡ γῆ;*», ὡς καὶ τὴν ἄλλην «*Ὅταν ἐνάγων σου εἶναι ὁ καδῆς* (ἱεροδικαστής), *ποῦ θὰ εὕρῃς τὸ δίκαιόν σου;*» Ἀναμφιβόλως τὰς *ἐκδρομὰς* ταύτας τῶν ἀλλοφύλων ἐθεώρουν *ἐπιδρομάς*, καὶ ἴσως ὑπώπτευον καὶ προησθάνοντο καὶ δεινήν τινα συμφορὰν ἐπικρεμαμένην ἐπὶ τῶν κεφαλῶν αὐτῶν, δὲν ἠδύναντο ὅμως καὶ νὰ ὁρίσωσι τὸ εἶδος ἢ νὰ μαντεύσωσι τὸ μέγεθος αὐτῆς.

Ἀληθὲς ὅμως εἶναι ὅτι οἱ Τοῦρκοι ποσῶς δὲν ἐφέροντο κακῶς πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς τῆς κώμης, ἀπ' ἐναντίας μάλιστα καὶ φιλοφρόνως πως, ἂν θέλητε· ἀλλ' ἀκριβῶς τοῦτο ἐφόβει αὐτοὺς περισσότερον. Πέντε ὅλων αἰώνων πεῖρα εἶχε διδάξει τοὺς μικρασιάτας Ἕλληνας, ὅτι ὁ Τοῦρκος τότε εἶναι ἐπικίνδυνος, ὅταν δὲν ἦναι ἄγριος. Ἂν ἀνεγνώσατέ ποτε περιγραφὰς φοβερῶν καταιγίδων ἢ φρικωδῶν ναυαγίων, θὰ παρετηρήσατε ὅτι πάντες οἱ περιγράφοντες τὰς τοιαύτας τρομερὰς τῆς φύσεως ἀναστατώσεις συμφωνοῦσιν ὅτι ἄκρα νηνεμία ἐπεκράτει πρὸ τῆς ἐκρήξεως τῆς μεγάλης καταστροφῆς. Πρὶν ἢ πνεύσῃ ὁ κατα-

στρεπτικὸς ἄνεμος, ὁ ἀναστατῶν τοὺς ὠκεανούς, οὐδὲ φύλλον ἐσείετο. Καὶ εἶναι πιθανόν. Ὅπως ὁ αἴλουρος συστέλλεται καὶ κρατεῖ καὶ τὴν ἀναπνοὴν ἵνα ἀπατήσῃ τὸ θῦμά του, οὕτω, φαίνεται, καὶ ἡ φύσις συστέλλεται καὶ συνάπτει τὰς δυνάμεις αὐτῆς, λαμβάνει ὁρμήν, *'παίρνει φόρα*, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τῶν ἀθλητῶν, συγκρατεῖ ἐπὶ στιγμὴν ἐν ἑαυτῇ τὴν πνοὴν καὶ κατόπιν αἴφνης καὶ διὰ μιᾶς ἐκφυσᾷ αὐτὴν καὶ κινοῦνται οἱ ἄνεμοι, ἐξεγείρονται ἐξηγριωμένα τὰ τέως ληθαργοῦντα κύματα τῶν ὠκεανῶν καὶ μεταρσιοῦται πτερυγίζουσα ἡ ἄμμος τῆς Σαχάρας καὶ ἐπέρχεται ὀλεθρία ἡ καταστροφή, καὶ ἐπακολουθεῖ αὖθις γαλήνη. Ἀληθῶς ἡ παρὰ τὴν φύσιν αὐτῶν μετριοφροσύνη καὶ φιλοφροσύνη τῶν Τούρκων ἐνέπνεε τὴν μεγίστην τῶν δυςπιστιῶν καὶ διὰ τοῦτο ἔτρεμον ἀπὸ κορυφῆς μέχρις ὀνύχων οἱ δυςτυχεῖς Χριστιανοί. Ὅταν δὲν ἦναι θηριώδης ὁ Τοῦρκος, τότε βυσσοδομεῖ ἐν τῷ νῷ καὶ τῇ καρδίᾳ πᾶσαν κακίαν, πᾶσαν ἐκδίκησιν, ἥτις μετ' οὐ πολὺ ἐκρήγνυται εἰς ἀληθῆ κατὰ τῶν δυςμοίρων Χριστιανῶν καταιγίδα. Τότε *μερμηρίζει κατὰ φρένα καὶ κατὰ θυμὸν* πᾶν ὅ,τι κακόν. Ἐγκυμονεῖ, καὶ μετ' ὀλίγον τίκτεται ἡ Κακουργία. Φοβοῦ τὸν Τοῦρκον, ὦ ἀλλόθρησκε, ὅςτις δήποτε καὶ ἂν ἦσαι, οὐχὶ ὅταν σὲ δάκνῃ, ἀλλ' ὁπόταν σὲ φιλῇ, ὁπόταν σὲ λείχῃ γλυκὺς καὶ τιθασσός. Εἶναι τίγρις, λείχουσα πρὶν ἢ σπαράξῃ τὸ θῦμα αὐτῆς. Ταῦτα πάντα, ὡς εἴπομεν, καλῶς ἐγίνωσκον οἱ συμπολῖται τῆς Μαρίας, ἀλλὰ καὶ πάλιν ποῦ ἠδύναντο νὰ φαντασθῶσιν ὅτι καὶ γηράσαντες καὶ τὸν ἕτερον τῶν ποδῶν ἐν τῷ τάφῳ ἔχοντες, μετὰ τοὺς σφοδροὺς κολάφους τῆς Χριστιανωσύνης

θὰ εἶχον τὴν μοχθηρίαν νὰ ἐπιτεθῶσιν ἀγρίως κατ' ἀσθενοῦς καὶ ἀβλαβοῦς πλάσματος; Καὶ τίς ἀρνεῖται ὅτι ὁ Κίνδυνος ἀείποτε παρακολουθεῖ τὴν Καλλονήν, πολλὰς καὶ ποικίλας μάλιστα μεταλλάσσων μορφάς, ἀλλὰ καὶ πάλιν, ἀναλογιζόμενός τις τὸν αἰῶνα, ἐν ᾧ ζῶμεν, ἀδυνατεῖ νὰ ἀποδεχθῇ ὅτι εἶναι δυνατὸν τοσοῦτον λυσσωδῶς νὰ καταδιώκῃ αὐτήν, μέχρις ἐντελοῦς ἐξοντώσεως.

Ἱκαναὶ ἡμέραι παρῆλθον καὶ οὐδεὶς τῶν ὀχληρῶν ἐπισκεπτῶν ἐφάνη που. Τοῦτο ἐπήνεγκε σχετικήν τινα ἠρεμίαν εἰς τὰ πνεύματα τῶν κατοίκων, καὶ μετ' ὀλίγον ἐλησμονήθη καὶ πᾶσα κακὴ σκέψις· μάλιστα δὲ ἐμέμφοντο καὶ ἀλλήλους διὰ τὸ φιλύποπτον αὐτῶν. Οὐδὲν προανήγγελλε τὴν ἐπαπειλουμένην καταιγίδα. Ἐν τῷ μεταξὺ παρήρχοντο αἱ ἡμέραι, καὶ ἡ Μεγάλη Τεσσαρακοστὴ προσήγγιζεν εἰς τὸ τέρμα αὐτῆς. Οἱ Ἕλληνες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, εὐσεβῶς ἀνατραφέντες, ἐπεσκέπτοντο συνεχῶς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ καὶ διηνεκῶς προσηύχοντο, νηστεύοντες καθ' ὅλον τὸ μακρὸν χρονικὸν διάστημα τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς.

Ἔφθασαν εἰς τὸν τελευταῖον σταθμὸν τῆς Ἁγίας Τεσσαρακοστῆς, εἰς τὴν Κυριακὴν τῶν Βαΐων, ἥτις θεωρεῖται ὡς τὸ προπύλαιον τῆς *Λαμπρῆς*. Κατὰ τὰ νενομισμένα, καθ' ὅλην τὴν μακροχρόνιον περίοδον τῆς Τεσσαρακοστῆς δὶς μόνον ἐπιτρέπεται ἡ ἰχθυοφαγία ὑπὸ τῆς

Ἐκκλησίας, τὴν Κυριακὴν τῶν Βαΐων καὶ τὴν ἡμέραν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, ὅταν δὲν συμπέσῃ κατὰ τὴν Μεγάλην Ἑβδομάδα. Πάσας τὰς διατάξεις ταύτας τῆς Ἐκκλησίας, εἴτε οὐσιώδεις εἴτε μή, φυλάττουσιν ἀπαραβάτως οἱ Χριστιανοὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἄλλων χωρῶν, παραλαβόντες παρὰ τῶν πατέρων αὐτῶν. Ἐκ τῶν ποταμῶν κατὰ τὰς παραμονὰς ἁλιεύοντες τοὺς ἀναγκαιοῦντας ἰχθῦς κομίζουσιν ἐντὸς κοφίνων ἀπὸ ἀποστάσεως 12-15 ὡρῶν καὶ πωλοῦσιν ἀνὰ πάσας τὰς κωμοπόλεις καὶ τὰ χωρία, ἔνθα ὑπάρχουσι Χριστιανοί. Πατροπαράδοτον δ' ὑπάρχει παρ' αὐτοῖς ἔθος, καθ' ὃ καὶ ὁ πτωχὸς καὶ ὁ πλούσιος *ὀφείλει* νὰ ἰχθυοφαγήσῃ τὰς ἡμέρας ταύτας· τρώγουσι δὲ παστοὺς ἰχθῦς ἐν ἀνάγκῃ, ὁσάκις δὲν εὑρεθῶσι νωποί, διότι πολλάκις οἱ πρὸς ἁλιείαν μεταβαίνοντες, Χριστιανοὶ καὶ Τοῦρκοι, ἀποκλείονται ὑπὸ τῶν χιόνων ἐπὶ ἱκανὰς ἡμέρας, ὁπότε καὶ καταφεύγουσιν εἰς τὰ πλησιόχωρα τουρκικὰ χωρία καὶ φιλοξενοῦνται θερμότατα ὑπὸ τῶν Τούρκων, κεκτημένων ἀδιαφιλονίκητον ἀρετὴν τὴν τῆς φιλοξενίας, ἢ εἰςέρχονται εἰς παρόχθιον νερόμυλον, ἔνθα φιλοξενεῖ αὐτοὺς ὁ μυλωθρός, ψήνων ὑπὸ τὴν θερμὴν τέφραν τῆς ἑστίας τὸν ἀναγκαιοῦντα ἄρτον *χωρὶς μαγιά*, κατὰ τὸ ἄρτι εἰςαχθὲν ἐν Ἀθήναις σύστημα τοῦ *ἐπιστήμονος* ἀρτοποιοῦ κ. Σπ. Σίμου. Οἱ ἄνθρωποι τῆς Ἀνατολῆς, φυσικώτερον βίον ζῶντες, γινώσκουσι πολλὰ πράγματα πρὸ τῆς ὑπὸ τῶν *πεπολιτισμένων* λαῶν ἐφευρέσεως, ἀνακαλύψεως ἢ ἐφαρμογῆς αὐτῶν. . .

Μετὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Βαΐων ἄρχονται αἱ συγκινητικώταται ἀκολουθίαι τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Ἑβδομάδος. Ὅσον καὶ ἂν ἀπεμακρύνθημεν καὶ ὁσημέραι ἀπομακρυνόμεθα ἀπὸ τῆς ἀφελοῦς παραδόσεως τῶν πατέρων ἡμῶν, ὅσον καὶ ἂν τερπώμεθα εἰς τὴν ἀκρόασιν τῆς «*Ἑβραίας*» τοῦ Ἁλεβὺ ἢ τοῦ «*Ριγγολέττου*» καὶ τῆς «*Ἀϊδᾶς*» τοῦ Βέρδη ἢ τῶν «*Οὐγγενότων*» τοῦ Μαγερβέερ ἢ τοῦ «*Φάουστ*» τοῦ Γκουνὼ κτλ., ἐν τούτοις, πρέπει νὰ τὸ ὁμολογήσωμεν, ἀσυγκρίτως ἀνωτέραν συγκίνησιν αἰσθανόμεθα οἱ πάντες ἐν τῇ ἀκροάσει τῶν *Νυμφίων*, καὶ μάλιστα ὅταν ψάλλωνται καλῶς. Τοῦτο εἶναι σαφέστατον τεκμήριον τοῦ ὅτι, εἰ καὶ ζῶμεν τὸν ἐπιτηδευτὸν βίον, ἐν τούτοις εὐχαρίστως, ἂν ἠδυνάμεθα, θὰ ἀντηλλάσσομεν αὐτὸν ἀντὶ τοῦ φυσικωτέρου, τοῦ ἀφελεστέρου, τοῦ γλυκυτέρου βίου τῶν πατέρων ἡμῶν. Ἂν δὲ διὰ πάντα Χριστιανὸν αἱ ἡμέραι τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος ἦναι συγκινητικαὶ καὶ γλυκεῖαι, ἀλλὰ διὰ τοὺς μικρασιάτας Ἕλληνας παρέχουσιν αὗται ὅλως ἰδιαίτερον θέλγητρον. Ἡμεῖς, ζῶντες ὑπὸ ἄλλας συνθήκας, δὲν δυνάμεθα νὰ νηστεύωμεν τὸ μακρότατον ἀληθῶς χρονικὸν διάστημα τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς· τούτου δ' ἕνεκα ὀλίγον συγκινούμεθα ἀπὸ τὰ *κόκκινα αὐγὰ τοῦ Πάσχα* καὶ ἀπὸ τὸ *κρέας*· ἀλλὰ διὰ τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν ἐκείνους, τοὺς διανύσαντας ἐν αὐστηρᾷ ἀποχῇ πάντων τὴν Τεσσαρακοστήν, εἶναι πανήγυρις πανηγύρεων, εἶναι ἀληθὴς *λαμπρὰ* ἡ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Σωτῆρος ἡμέρα. Ἡ πρώτη ἑβδομὰς τῶν Νηστειῶν ἤρχετο διὰ *τριημέρου* νηστείας καὶ ἐνδελεχοῦς προσευχῆς, ὡς καὶ αἱ λοιπαὶ πᾶσαι δι' *ἡμερησίας*, καὶ πάλιν

διὰ *τριημέρου* ἡ τελευταία, ἡ Μεγάλη. Οὕτω ἡ ψυχή, καθαρθεῖσα ἀπὸ τῶν ῥύπων αὐτῆς, ἐγίνετο ἀξία τῆς ἁγίας Κοινωνίας, καὶ τὸ σῶμα ἠμείβετο ἀνταξίως τῶν δοκιμασιῶν καὶ τῶν στερήσεων αὐτοῦ κατὰ τὴν ἀνατολὴν τῆς χαρμοσύνου *Λαμπρῆς*.

Ἐπίτηδες ἐξέτεινα τὸν λόγον ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου, ἵνα δείξω ὅτι οἱ μικρασιᾶται Ἕλληνες εἶναι ἀληθεῖς Χριστιανοί, ζῶντες μόνον διὰ τῆς θρησκείας καὶ τῆς συνειδήσεως. Ὁ εἰς τὴν θρησκείαν σεβασμὸς παρ' αὐτοῖς εἶναι ὡς ἐπὶ τῶν ἀποστολικῶν χρόνων. Καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς Τεσσαρακοστῆς αἱ μητέρες ἀφηγοῦνται διάφορα συγκινητικὰ κεφάλαια τῆς Ἁγίας Γραφῆς εἰς τὰ τέκνα αὐτῶν καὶ ἐμβάλλουσιν εἰς τὰς καρδίας των ἐγκαίρως διὰ καταλλήλου τρόπου τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, τὴν εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν ἀκράδαντον πίστιν, τὴν αἰώνιον τιμωρίαν τῶν ἁμαρτωλῶν καὶ τὴν αἰώνιον ἀπόλαυσιν τῶν ἀγαθῶν. Ἰδίως αἱ περὶ τῆς Κολάσεως εἰς τὸ πνεῦμα τῶν Ἑλληνοπαίδων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐγκολαπτόμεναι ἰδέαι εἶναι φοβεραί· αἱ εἰκόνες τοῦ Ταρτάρου βαθύτατα ἐγχαράσσονται ἐν τῇ φαντασίᾳ αὐτῶν διὰ διηγήσεων τρομερῶν, ὑπὸ τὴν διψαλέαν θρυαλλίδα τοῦ δι' ἐλαίου ἢ λινελαίου τρεφομένου λύχνου, ἐμποιουσῶν εἰς τὴν μήπω δεόντως ἀνεπτυγμένην φαντασίαν αὐτῶν φρίκην τοσαύτην, ὥςτε καὶ μετὰ πολλῶν ἐτῶν πάροδον, καὶ μετὰ ἀνάπτυξιν, καὶ ἐπιστημονικὴν ἔτι, δὲν ἐξαλείφονται, ἀλλὰ παρακολουθοῦσιν αὐτοὺς καὶ μέχρι τοῦ χείλους τοῦ τάφου. Αἱ τοὺς ἁμαρτωλοὺς

ἀναμένουσαι τιμωρίαι ἐν τῇ Κολάσει παρίστανται διὰ τῆς εἰκονικωτάτης καὶ πλήρους ἀλλοκότων παραστάσεων τουρκικῆς γλώσσης τοσοῦτον φρικαλέαι, ὥςτε πολὺ πρὸ τῆς ἐκτελέσεως κακούργου ἢ πλημμελοῦς τινος πράξεως κεῖται παρὰ τοῖς μικρασιάταις Χριστιανοῖς ἡ τῆς Κολάσεως σκέψις, ἥτις καὶ συγκρατεῖ τὰς τυχὸν ἀγρίας ὁρμὰς τοῦ μικρασιάτου Ἕλληνος. Καὶ διὰ τοῦτο ἐκ τῶν ἀπειροπληθῶν ἐγκληματιῶν, τῶν πληρούντων τὰς ὑπερμεγέθεις καὶ κολοσσιαίας τὴν χωρητικότητα φυλακὰς καὶ εἱρκτὰς τῆς Τουρκικῆς Αὐτοκρατορίας, σπανιώτατα συναντᾷ ὁ παρατηρητὴς μορφὴν κακοῦργον, ἀνήκουσαν εἰς Ἕλληνα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὅςτις ὑπὸ τὸ δέος τῆς ἰδίας θρησκείας καὶ τῆς δι' αὐτὸν καὶ μόνον ἐφαρμοζομένης αὐστηρότητος τοῦ *Σιερῆ* (ἱεροῦ Κώδικος) ἐπτηχώς, δὲν τολμᾷ οὐχὶ νὰ διαπράξῃ, ἀλλ' οὐδὲ νὰ σκεφθῇ κακόν τι κατ' ἄλλου.

Τὸ ὀλιγάνθρωπον τῶν κατοίκων τῶν κωμοπόλεων καὶ τῶν χωρίων ἐπιτρέπει αὐτοῖς τὴν οἰκοδομὴν τῶν οἰκιῶν ἐν περιοχαῖς μεγάλαις· τούτου ἕνεκα πολὺ σπανίως, ἂν μὴ οὐδέποτε, βλέπει τις οἰκίας ὑψηλάς, ὑπερβαινούσας τὰς δύο ὀροφάς· ὅταν δὲ ἐκτάκτως οἰκοδομηθῇ τριώροφός τις οἰκία, θεωρεῖται ὡς ἔνδειξις πλούτου, γινομένη ὑπ' ἀνθρώπων *'ξιπασμένων*, ὀψιπλούτων (*σονραδὰν γκιορμούς*), οἵτινες, ἀδυνατοῦντες νὰ ἐπιδεικνύωσι δι' ἄλλου τρόπου τὸν ἑαυτῶν πλοῦτον, κτίζουσιν οἰκοδομὰς ὑψηλάς, ἑλκυούσας ἐπ' αὐτῶν τὸ βλέμμα.

Οἱ κάτοικοι τῶν χωρίων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας κτίζουσι τὰς οἰκίας αὐτῶν συνήθως μονωρόφους μόνον. Εἰς τοῦτο ἴσως συντελεῖ κυρίως ἡ πενιχρότης αὐτῶν, πιθανὸν ὅμως νὰ ἐπιβάλληται καὶ ὑπὸ τοῦ κλίματος, ἐπειδὴ τὸ ψῦχος εἶναι δριμύτατον καὶ οἱ ἄνεμοι ἐνταῦθα πνέουσι σφοδρότατοι. Ἔπειτα δὲ εἶναι ἠναγκασμένοι νὰ ἔχωσιν ἰσογείους τὰς κατοικίας αὐτῶν ἕνεκα τῶν *τουντουρίων*, ἅτινα, ἔχοντα τὸ σχῆμα τῶν ἐκ Μελίτης πίθων, χρησιμεύουσιν αὐτοῖς ἀνθ' ὑπογείων κλιβάνων. Ἐν τοῖς *τουντουρίοις* ἡ οἰκοδέσποινα μαγειρεύει τὸ διὰ τὴν οἰκογένειαν φαγητὸν καὶ ἕψει τὸν ἄρτον καθ' ἑβδομάδα· οἱ κλίβανοι οὗτοι χρησιμεύουσι προςέτι καὶ κατὰ τὰς βραχείας ἡμέρας καὶ τὰς μακρὰς νύκτας τοῦ χειμῶνος ὡς ἑστία, περὶ ἣν συναθροίζονται πάντα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας, κρεμῶντα τοὺς πόδας ἐντὸς αὐτῶν καὶ ἔχοντα κεκαλυμμένα τὰ γόνατα διὰ μαλλίνου πιλήματος (*κετσέ*)· οὕτω δὲ θερμαινόμενοι οἱ πάντες ἀκούουσι τὸν βορρᾶν δεινῶς μυκώμενον ἔξω καὶ ῥίπτοντα κατ' ἀμετρήτους χιλιάδας τὰς τῆς χιόνος νιφάδας. Εἶπον *ἀκούουσι*, καὶ δὲν εἶναι μεταφορὰ τοῦτο, διότι, ἕνεκα τῆς ἐν τῇ οἰκίᾳ θερμότητος, δὲν *αἰσθάνονται* αὐτόν, ἀλλ' οὐδὲ *βλέπουσι* τὴν πίπτουσαν χιόνα, ὡς στερούμενοι παραθύρων, κυρίως οὐχὶ παραθύρων, ἀλλ' *ὑέλων* ἐν τοῖς παραθύροις. Αἱ ἐπὶ τῶν τοίχων ἠνεῳγμέναι ἐπιμήκεις ὀρθογώνιοι ὀπαί, αἱ ἀντὶ παραθύρων χρησιμεύουσαι, καλύπτονται τὸν χειμῶνα διὰ τεμαχίων ἐφημερίδος τινός, ἰδίᾳ τῆς *Ἀνατολῆς* τοῦ μακαρίτου Εὐαγγελινοῦ Μισαηλίδου, τῆς μόνης εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν εἰςαγομένης, ἀφ' οὗ προηγουμένως καταστῶσι ταῦτα διαφανῆ, δηλαδὴ ἀλει-

φθῶσι δι' ἐλαίου·· τὸ τεμάχιον τοῦτο τοῦ χάρτου προςκολλᾶται δι' ἀλεύρου ἐπὶ τῶν πλευρῶν τῆς ὀπῆς, καὶ οὕτω ἔχουσι τὸ φῶς, χωρὶς νὰ φοβῶνται τὴν εἴςοδον τοῦ ψυχροῦ ἀνέμου. Τούτου ἕνεκα καὶ *φεγγίτας* ὀνομάζουσι τὰ τοιαῦτα παράθυρα.

'Ολίγος εἶναι ὁ χρόνος, ἀφ' ὅτου εἰςήχθησαν αἱ ὕαλοι εἰς τὰ χωρία τῆς 'Ελάσσονος 'Ασίας.

Δὲν ἐπαρκεῖ δὲ ἐνταῦθα ὁ χῶρος εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν *Μανιατῶν τῆς Μικρᾶς 'Ασίας*, τῶν **Μισθιωτῶν**, οἵτινες, ἐν ὀλίγων ὡρῶν ἀπὸ τῆς πατρίδος μου 'Αραβανίου ἀποστάσει οἰκοῦντες, ζῶσιν, ἕνεκα τῆς πεφημισμένης ἀνδρείας αὐτῶν, ἀσύδοτοι σχεδόν, κατώρθωσαν δὲ τοσοῦτον φόβον νὰ ἐμβάλωσι τοῖς Τούρκοις, ὥςτε δὲν τολμῶσι νὰ πατήσωσι τὸν πόδα ἐπὶ τοῦ χωρίου των *Μισθί*.

'Η φράσις *νὰ πατήσωσι τὸν πόδα ἐπὶ τοῦ χωρίου* ἐνταῦθα δύναται νὰ ῥηθῇ ὅτι ἐτέθη *κυριολεκτικῶς*, διότι αἱ οἰκίαι τοῦ Μισθὶ εἶναι ὑπὸ τὸ ἔδαφος, ἐσκαμμέναι ὡς φρέατα ἐντὸς τῆς γῆς· ἐν ᾧ δὲ ἀνύποπτος διέρχεσαι διὰ μέσου πεδιάδος ἱκανῆς ἐκτάσεως, ἀκούεις αἴφνης κάτωθεν συγκεχυμένας φωνὰς ἀνθρώπων, ἢ βλέπεις ποὺ καί που καί τινα ἄνδρα ῥωμαλέον μεταβαίνοντα πρὸς καλλιεργίαν τῶν ἀγρῶν αὐτοῦ, τὸν λίσγον ἢ ἄλλο γεωργικὸν ἐργαλεῖον ἐπ' ὤμου φέροντα. Τὸ μόνον δὲ ἀντικείμενον, ὅπερ προςβάλλει μακρόθεν τὴν ὅρασίν σου, εἶναι εὐμέγεθες οἰκοδόμημα, εὐκόλως διακρινόμενον ὅτι εἶναι ναὸς τοῦ 'Υψίστου. Μόνος οὗτος ἐξέχει τοῦ ἐδάφους. 'Ο οἰκοδομήσας αὐτὸν

λαμπρὸς ἀρχιτέκτων Πρόδος Μελίδης, γνωστὸς ἀνὰ τὴν Τουρκίαν διὰ τοὺς μοναδικοὺς *μιναρέδες* τοῦ ἐν Ἰκονίῳ νεοδμήτου μεγάλου *τζαμίου*, πρὸ ἐτῶν ἀποβιώσας, ἐκόμισε καὶ ὑάλους διὰ τὰ παράθυρα τῆς ἐκκλησίας. Μετὰ τὴν τοποθέτησιν καὶ τούτων, οἱ Μισθιῶται εἰςῆλθον ἵνα περιεργασθῶσι τὴν οἰκοδομήν, ἔμειναν δὲ ἔκπληκτοι, ὅτε εἶδον ὅτι καὶ αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου εἰςήρχοντο διὰ τῶν μεγάλων παραθύρων τοῦ ναοῦ.

— Κάλφα, Κάλφα! ἐφώνησαν, ἀπὸ τὰ παράθυρα αὐτά, ἀφ' οὗ 'μπαίνῃ ὁ ἥλιος, θὰ 'μπαίνῃ καὶ τὸ κρύο! Πρέπει νὰ τὰ ἀλλάξῃς ἢ νὰ τὰ κλείσῃς.

Ὁ ἀρχιτέκτων οὐχὶ εὐκόλως κατώρθωσε νὰ καταπείσῃ τοὺς ἀφελεῖς Μισθιώτας ὅτι εἶναι ἀνυπόστατος ὁ φόβος των.

Ἔκτοτε καὶ οἱ Μισθιῶται ἔμαθον τὴν χρῆσιν τῶν ὑελοπινάκων καὶ δὲν ἀπατῶνται πλέον.

Οἱ ὁπωςοῦν εὔποροι τῶν χωρίων καὶ κωμοπόλεων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας οἰκοδομοῦσιν ἀπό τινος καὶ διωρόφους οἰκίας. Τοῦτο βεβαίως δὲν ἠδύνατο νὰ παραλίπῃ ὁ Δημήτριος, ὡς εὐπορῶν καὶ αὐτός. Ἡ οἰκία αὐτοῦ ἐκτίσθη ἐν εὐρυχώρῳ οἰκοπέδῳ, μακράν πως τοῦ κέντρου, ἀπέριττος μέν, ἀλλὰ μετὰ φιλοκαλίας ἀγαστῆς.

Ἐν τῇ αὐλῇ εἶχε φυτεύσει ὁ Δημήτριος *κληματαριάν*, ἥτις, βαθμηδὸν αὐξηθεῖσα, ἀνείρπυσεν ἐπὶ τῶν τοίχων καὶ μετ' οὐ πολὺ ἐγένετο ἀνάγκη νὰ στηριχθῇ διὰ δοκῶν ἐπι-

μήκων, ὀλίγον κατ' ὀλίγον σχηματίσασα στέγην. Τόσον δὲ ἐπέτυχεν, ὥςτε διετήρει ἐπ' αὐτῆς σταφυλὰς καὶ κατ' αὐτὴν τὴν *Σαρακοστήν*, πρᾶγμα σπανιώτατον ἐν 'Ανατολῇ καὶ ζηλευτὸν τοῖς πᾶσιν. Ἡ οἰκιακὴ ὑπηρεσία (ἡ *Λάτρα*, ἐν 'Αθήναις) ἐγίνετο ἐν τῷ ἰσογείῳ διαμερίσματι δι' οὓς λόγους ἐν συντόμῳ προηγουμένως εἴπομεν. Τὸ δεύτερον πάτωμα ἐχρησίμευεν ὡς ἀποθήκη τῶν πολυτίμων τῆς οἰκογενείας σκευῶν καὶ εἰς ὑποδοχὴν τῶν ξένων καθ' ὃν χρόνον εὑρίσκετο ἐν τῇ πατρίδι καὶ ὁ σύζυγος. Ἡ Μαρία διενοήθη ὅτι ἀσφαλεστέρα θὰ ἦτο ἂν κατῴκει καὶ αὐτὴ κατὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς εἰς τὸ ἄνω πάτωμα, ὅπερ ὅπως δήποτε παρεῖχε δυςκολίας μείζονας εἰς τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ κλέψωσι τὰ τῆς οἰκίας, ἀφ' οὗ μάλιστα ὁ Δημήτριος, καλῶς ποιῶν, προςέθηκε καὶ σιδηρᾶς κιγκλίδας εἰς τὰ παράθυρα. Ἐν ἑνὶ λοιπὸν τῶν δωματίων τοῦ ἄνω πατώματος ἐγκαθιδρύθη ἡ νεαρὰ γυνὴ καὶ εἰς τὸ ἀμέσως συγκοινωνοῦν αὐτῷ ἐγκατέστησε τὴν κλίνην τῆς Εὐδοκίας. Καὶ διῆγεν οὕτω, ἐπιμελουμένη τῆς ἀνατροφῆς καὶ ἀγωγῆς τῆς μικρᾶς κόρης μετὰ στοργῆς μεγάλης. 'Από τινος ὅμως χρόνου ἡ μέριμνα τῆς Μαρίας περιεστρέφετο περὶ ἄλλα τινά. Καὶ οὐδεμίαν μὲν τῶν προηγουμένων ἕξεων αὐτῆς μετήλλαξεν, ἀλλὰ προφανῶς μεταβολή τις ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῶν ἐπῆλθεν. Παρεσκευάζετο εἰς τὴν ὑποδοχὴν τοῦ συζύγου αὐτῆς. Ἡ τοιαύτη ἑτοιμασία δὲν εἶναι τόσον μικρά, ὅσον δύναται γυνή τις τῶν ἄλλων τόπων νὰ νομίσῃ. Ἐν τῇ 'Ανατολῇ αἱ γυναῖκες ἐκτελοῦσιν αὐταῖς χερσὶ τὰς οἰκιακὰς ἐργασίας, δὲν ἀναθέτουσι δὲ τὴν διεξαγωγὴν αὐτῶν εἰς ὑπηρετρίας, ὅσον πλούσιαι καὶ

ἂν ἦναι. Τοῦτο μόνον δύνανται νὰ πράξωσιν· ἂν ἔχωσι στενὰς συγγενεῖς, προςκαλοῦσιν αὐτὰς εἰς βοήθειαν καὶ ἄρχεται μακρὰ ἐργασία, διαρκοῦσα ὁλόκληρον ἔτος.

Ἀγοράζονται σταφυλαί, ξηραίνονται σταφίδες, κατασκευάζεται οἶνος, ἀποτίθεται ἐν τῷ λαξευτῷ ὑπογείῳ τῆς οἰκίας (*κρασιῶνας*, ἐν Ἀραβανίῳ) ἐντὸς τῶν ἐπὶ τούτῳ πίθων, οἵτινες σφραγίζονται, καὶ ἀναμένεται ὁ ἐν τῇ ξένῃ προςφιλὴς αὐθέντης, ὅπως ἀνοίξῃ αὐτούς. Ἀπὸ τὸν ἐπίτηδες ἀποχωριζόμενον *μοῦστον* κατασκευάζουσι διὰ παρατεταμένης βράσεως τὸ γλεῦκος (*πεκμέζι*, κοινῶς), τὰ *κοφτάρια*, ἀπεξηραμμένας *μουσταλευριάς*, τὰ μετὰ καρύων *σουτζούκια* καὶ τὰ ἄλλα γλυκύσματα. Ἰδιαιτέρα δὲ μέριμνα καταβάλλεται εἰς τὴν κατασκευὴν τῆς *ρακῆς*, τοῦ κατ' ἐξοχὴν ποτοῦ τῶν Μικρασιατῶν. Προμηθεύονται σῖτον περισσότερον, ἐξ οὗ, βραζομένου καὶ ἀποξηραινομένου, κατασκευάζεται τὸ *πληγοῦρι*, ὁ *ταρχανᾶς* μετὰ γάλακτος κτλ. Γίνεται μείζων προμήθεια καυσίμου ὕλης, ὡς καὶ *κληματσίδων* διὰ τὸν *ναργιλὲ* τοῦ αὐθέντου ἢ τῶν *μουσαφηραίων*. Ἀλλ' ἐκεῖνο, περὶ οὗ κυρίως φροντίζει πᾶσα καλὴ δέσποινα, εἶναι ἀναντιρρήτως ὁ *παστουρμᾶς* καὶ τὰ ἐκ κρέατος *σουτζούκια*, ἅτινα ὁμοῦ εἶναι γνωστὰ διὰ τοῦ τουρκικοῦ ὀνόματος *ἐτλίκ*. Ὁ *παστουρμᾶς* εἶναι τὸ κυριώτατον ἔδεσμα, οὗπερ οὐδεμία οἰκογένεια στερεῖται. Καὶ αἱ μὲν εὔποροι ἀγοράζουσι μίαν ἢ πλείονας βοῦς, σιτεύουσιν αὐτὰς ἐπί τινα χρόνον (*πεσλεμέ*) καὶ σφάζουσιν. Τὸ κρέας κόπτεται εἰς μεγάλας λωρίδας, παστοῦται, ξηραίνεται, χρίεται διὰ τοῦ *τσεμέν*, εἶδος *μουστάρδας*, καὶ φυλάσσεται. Ὁμοίως καὶ τὰ *σουτζούκια* μετ' ἀφθόνου δό-

σεως σκορόδου. Αἱ δὲ μὴ εὐποροῦσαι οἰκογένειαι, δύο ἢ τρεῖς ὁμοῦ, συνάπτουσαι εἰς ἓν ποσὸν ἐπαρκές, ἀγοράζουσι τὴν ἀγελάδα καὶ διανέμονται εἰς ἴσα καὶ ἀδελφὰ τεμάχη τὰ κρέατα καὶ οὕτῳ ἐξοικονομοῦνται καὶ αὗται. Περιττὸν νὰ προςτεθῇ ὅτι ἡ οἰκία χρίεται, καθαρίζονται τὰ πάντα ὅπως εὐπροςώπως ὑποδεχθῇ ὁ ἀναμενόμενος ἀγαπητὸς *ξενιτευμένος* καὶ τέλος οὐδὲν ἐξ ὅσων ἡ στοργὴ καὶ ἀφοσίωσις ὑπαγορεύει παραλείπεται. Ὥςτε ἀπὸ πολλοῦ χρόνου γίνεται καταφανὲς πότε ἐπιστρέφει ὁ δεῖνα συμπολίτης.

Ἡ Μαρία ὑπελόγιζε τὸν χρόνον τῆς ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἀναχωρήσεως τοῦ Δημητρίου μετ' ἀκριβείας μεγίστης. Θὰ ἀνεχώρει τὴν Δευτέραν τοῦ Θωμᾶ καὶ θὰ ἤρχετο εἰς τὸ χωρίον, ἐν ταῖς ἀγκάλαις αὐτῆς, τὴν μεθεπομένην Κυριακήν. Καὶ ἤδη εἶχεν ἐπέλθει ἡ Ἑβδομὰς τῶν Παθῶν. Τὸ χωρίζον αὐτὴν ἀπὸ τοῦ φιλτάτου συζύγου διάστημα συνετέμνετο καταπληκτικῶς, αὐτὴ δέ, εἰ καὶ ἦσαν τὰ πάντα ἕτοιμα, ἐφρόνει ὅτι ὑπολείπονται ἔτι πολλὰ πρὸς ἀξιοπρεπῆ ὑποδοχὴν *ἐκείνου*, διότι δι' αὐτὴν ὁ Δημήτριος ἦτο ἀκόμη *ἐκεῖνος*. Καὶ εἰργάζετο πυρετωδῶς, ἀγαλλομένη ἀνυποκρίτως, χαίρουσα καὶ μεταδιδοῦσα τὴν χαρὰν εἰς πάσας τὰς περὶ αὐτὴν καὶ σὺν αὐτῇ ἐργαζομένας γυναῖκας καὶ εἰς τὰ κοράσια. Τὰ μέλανα νέφη, ἅτινα ἐπὶ στιγμὴν εἶχον φοβήσει αὐτήν, διεσκεδάζοντο νῦν καὶ αἴθριος καὶ διαγελῶν ὑπεράνω αὐτῆς ὁ οὐρανὸς ἐφαίνετο. Δὲν εἶχε καιρὸν οὐδὲ νὰ ἀναμνησθῇ τι ἐκ τῶν δυςαρέστων γεγο-

νότων, ἅτινα περὶ αὐτὴν εἶχον παραγάγει ἡ παρουσία τῶν Τούρκων καὶ ὁ φόβος τῶν συμπολιτῶν αὐτῆς. Τόσον ἦτο ἀπερροφημένη ὑπὸ τῆς ἀναμενούσης αὐτὴν εὐτυχίας! . . .

Δυςτυχὴς Μαρία! . . .

Κοινῶς παρὰ τοῖς Χριστιανοῖς ἡ Μεγάλη Πέμπτη θεωρεῖται ἡμέρα κατάλληλος πρὸς μετάληψιν τῶν ἀχράντων μυστηρίων. Ἐξομολογηθεῖσα καὶ ἡ Μαρία τὴν προηγουμένην ἡμέραν, ἀνέγνω πρὸ τῆς εἰκόνος τῆς Θεοτόκου τὸ *Ἀπόδειπνον*, καὶ μετ' αὐτὸ τὴν *Ἀκολουθίαν τῆς θείας Μεταλήψεως* καὶ ἐρρίφθη εἰς τὴν κλίνην ὑποψάλλουσα τὸ συγκινητικώτατον «Τοῦ δείπνου Σου τοῦ μυστικοῦ σήμερον, Υἱὲ Θεοῦ, κοινωνόν με παράλαβε . . .»· ἔκλαυσεν ἀρκετὰ καὶ ἀπεκοιμήθη, ἔχουσα ἐν ἀγκάλαις τὴν προςφιλῆ μικράν. Λίαν πρωῒ τὴν ἐπομένην μετέβη εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἠκροάσατο τῆς ἱερᾶς Λειτουργίας καὶ περὶ τὸ τέλος τῆς ἀκολουθίας προςῆλθε σεμνὴ καὶ δειλὴ πρὸ τῶν βαθμίδων τοῦ ἱεροῦ βήματος, συνεχίζουσα τὸ ᾆσμα αὐτῆς· «οὐ μὴ γὰρ τοῖς ἐχθροῖς Σου τὸ Μυστήριον εἴπω· οὐ φίλημά Σοι δώσω, καθάπερ ὁ Ἰούδας· ἀλλ' ὡς ὁ Λῃστὴς ὁμολογῶ Σοι· Μνήσθητί μου, Κύριε, ἐν τῇ βασιλείᾳ Σου». Καὶ μετέλαβε τῶν Μυστηρίων.

Ἂν ἔγραφον μυθιστορίαν, θὰ ἔλεγον ὅτι, κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἀκτὶς ἡλίου, διειςδῦσα διὰ τῶν εὐρέων παραθύρων τοῦ ναοῦ, ἔπεσεν ἐπὶ τοῦ ἁγίου Ποτηρίου καὶ ἐπὶ τῆς μεταλαμβανούσης· ὅτι τὸ πρόσωπον τῆς ἡρωΐδος μου ἐλαμποκόπησεν ἐκ τῆς θείας ἐλλάμψεως καὶ προςέτι ὅτι,

ἂν ὑπῆρχεν ἁγνός τις ὡς αὐτὴ ἄνθρωπος ἐν τῷ ναῷ, θὰ ἔβλεπε καταφανῶς τὸν περὶ τὴν κεφαλὴν τῆς Μαρίας σχηματισθέντα κύκλον, ὃν διακρίνομεν ἐν ταῖς εἰκόσι τῶν ἁγίων τῆς Ἐκκλησίας, χρυσοῦν καὶ ἀπαστράπτοντα. Ὁ ἅγιος Ἐφραὶμ ὁ Σῦρος, ἀκούσας πολλὰ περὶ τῆς ὁσιότητος τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, ἦλθεν εἰς τὴν Καισάρειαν incognito καὶ εἰςῆλθεν εἰς τὸν ναόν, ὅτε ἐλειτούργει ὁ θεῖος Ἱεράρχης. Ἐν ᾧ δὲ προςηύχετο, ἔστρεψε τὸ βλέμμα πρὸς τὸν λειτουργοῦντα ἐπίσκοπον καὶ εἶδεν ὅτι ὁ ἅγιος Βασίλειος, ὅςτις ἦτο βραχύσωμος καὶ λίαν ἀδυνάτου κράσεως, κατὰ τὴν ὥραν τῆς λειτουργίας εἶχεν αὐξηθῆ καὶ δὲν ἐπάτει ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἀλλ' ἦτο μετέωρος δύο σπιθαμὰς ὑπεράνω αὐτοῦ. Δὲν γράφω μυθιστορίαν, εἰ δ' ἄλλως, θὰ ἐπόθουν νὰ ἐποικίλλετο τὸ πτωχόν μου ἔργον διὰ τοσούτων κοσμημάτων, ὥςτε νὰ καθίστατο ἄγνωστον ὑπὸ τὴν γραφίδα μου· θὰ συνήθροιζον, ἂν ἠδυνάμην, ἐπὶ τὸ αὐτὸ πάντας τοὺς ὅρους τῆς καλλονῆς καὶ τῶν ὑπερφυσικῶν ἐκφράσεων καὶ θὰ ἐναπέθετον αὐτοὺς ὡς στέφανον διανθῆ ἐπὶ τῆς χρυσῆς κόμης τῆς ἡρωΐδος μου.

Καὶ πάλιν ὅμως δὲν θὰ ἐτόλμων νὰ εἴπω ὅτι ἐσχηματίσθη ὁ ἱερὸς κύκλος περὶ τὴν κεφαλὴν αὐτῆς. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἐσχηματίζετο, ἐγὼ βεβαίως δὲν θὰ ἔβλεπον αὐτόν, οἱ δὲ Ἐφραὶμ καὶ οἱ Βασίλειοι εἶναι τόσον σπάνια πράγματα σήμερον! Καὶ ἐν τούτοις ὅ,τι ἠδύναντο νὰ ἴδωσιν οἱ πολλοὶ ἦτο, ὅτι ἡ Μαρία ἐξήρχετο κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν λάμπουσα ἀληθῶς ἐκ καλλονῆς καὶ τὸ πρόςωπον αὐτῆς ἦτο ἀγλαὸν ὡς ἀγγέλου.

Ἡ ἀκολουθία τῶν *Δώδεκα Εὐαγγελίων* τελεῖται ἐν μεγίστῃ κατανύξει, εἰ καὶ οὐδεμίαν σχεδὸν λέξιν ἐννοοῦσιν οἱ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἕλληνες ἐκ τῶν *ἑλληνιστὶ* ἐπ᾽ ἐκκλησίας ἀναγινωσκομένων, διότι πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἐπαύσαντο λαλοῦντες τὴν μητρικὴν αὐτῶν γλῶσσαν, ἀντ᾽ αὐτῆς μεταχειριζόμενοι τὴν τουρκικὴν ἔν τε τῷ ἐνδιαθέτῳ καὶ τῷ προφορικῷ καὶ τῷ γραπτῷ λόγῳ. Μετὰ τὴν τελετὴν ἀπέρχονται πάντες οἴκαδε καὶ μετ᾽ ὀλιγόωρον ὕπνον ἐπανέρχονται αὖθις εἰς τὴν ἐκκλησίαν ὅπως ἀκροασθῶσι τῆς ἑωθινῆς ἀκολουθίας τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Παρασκευῆς. Καὶ ταύτης περατωθείσης, συνέρχονται δύο-τρεῖς ὥρας μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου εἰς τὴν ἀκολουθίαν τοῦ *Ἐπιταφίου Θρήνου*. Ἀναπαυόμενοι ἐκ τῶν κόπων τῆς ἡμέρας καὶ λαμβάνοντες λιτήν τινα τροφήν, συναθροίζονται μετὰ τοὺς πρώτους τοῦ σημάντρου ἢ τῆς καμπάνας ἤχους εἰς τὸν ναὸν καὶ μετ᾽ ὀλίγον ἄρχεται ἡ συγκινητικωτάτη τῶν τελετῶν τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Εἶναι περιττὸν βεβαίως νὰ περιγράψωμεν ἐνταῦθα τὰ κατὰ τὸν *Ἐπιτάφιον*, διότι πανταχοῦ ἡ αὐτὴ κρατεῖ τάξις παρ᾽ ἅπασι τοῖς Ὀρθοδόξοις, ὥςτε προβαίνομεν εὐθὺ εἰς τὴν συνέχειάν τῆς ἀφηγήσεως ἡμῶν.

Ἡ νὺξ ἦτο ζοφερὰ καὶ ψυχροτάτη· ἡ χιὼν πρὸ πολλοῦ εἶχεν ἐγκαθιδρυθῆ εἰς ὕψος ἑνὸς περίπου μέτρου καὶ οἱ Χριστιανοί, ἀνάπτοντες μικροὺς λευκοὺς σωληνοειδεῖς φανοὺς ἐκ χάρτου ἢ κηρωτῆς ὀθόνης, ἐξήρχοντο τῶν οἰκιῶν αὐτῶν καί, ἑνούμενοι εἰς ὁμάδας, ἐπορεύοντο μετ᾽ εὐλαβείας εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ. Ἡ Μαρία, κοιμίσασα τὸ θυγάτριον αὐτῆς καὶ ἀσπασθεῖσα αὐτὸ καὶ πάλιν, ἡτοιμά-

σθη νὰ κατέλθῃ εἰς τὴν αὐλὴν τῆς οἰκίας καὶ νὰ μεταβῇ καὶ αὐτὴ εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Ἔσβεσε τὸν λύχνον καὶ ἐστράφη πρὸς τὴν θύραν, ὅτε θόρυβός τις ὑπόκωφος εἵλκυσε τὴν προσοχὴν αὐτῆς πρὸς τὸ μέρος τῶν παραθύρων καὶ εἶδεν ἐν τῷ ἀμυδρῷ φωτὶ τῆς κανδήλας τοῦ εἰκονοστασίου ἀπαισίους μορφὰς Τούρκων.

Ἀπενεκρώθη ἡ δυςτυχὴς γυνὴ ἐπὶ τῇ φρικτῇ θέᾳ· ὥρμησε πρὸς τὸ παράθυρον ἵνα ἐπικαλεσθῇ βοήθειαν, ἀλλ' ἀμέσως φοβεραὶ μαχαιρῶν λεπίδες, ὡς συρίζουσαι γλῶσσαι ἐχιδνῶν, προέβαλον διὰ τῶν κιγκλίδων τῶν παραθύρων καὶ ἠπείλουν νὰ κατακερματίσωσιν αὐτήν. Ὡς τίγρις ἐν τῷ κλωβῷ περιεστρέφετο ἐντὸς τοῦ δωματίου ἡ Μαρία καὶ ἀπεγνωσμένη ἔβλεπε πρὸ αὐτῆς χαῖνον τὸ βάραθρον τῆς ἀτιμίας ἀφ' ἑνός, καὶ τὸν ἄφευκτον θάνατον ἀφ' ἑτέρου· ἔστρεψε τὸ βλέμμα πρὸς ὃ μέρος ἐφωτίζετο ἡ εἰκὼν τῆς Θεομήτορος καὶ ἔλαβε τὴν ἔμπνευσιν αὐτῆς. Ὤφειλε νὰ ἀποθάνῃ ὡς Χριστιανὴ καὶ Ἑλληνίς! Ὁ στέφανος τοῦ μαρτυρίου μακρόθεν καὶ ἐν ἀκαρεῖ ἐφάνη ἀνατεινόμενος πρὸς αὐτὴν διὰ χειρὸς ἀοράτου. Τί! Χριστιανὴ αὐτή, καὶ μάλιστα Ὀρθόδοξος, ἠδύνατο, καὶ ἂν ἀκόμη τυχὸν ἤθελε, νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς Τοῦρκον νὰ μολύνῃ τὸ Μύρον αὐτῆς; Ποῖος τάφος ἠδύνατο νὰ δεχθῇ τὸ ἀσεβὲς σῶμα Χριστιανῆς, ἀπαρνηθείσης τὴν πίστιν τῶν πατέρων της καὶ παραδούσης ἑαυτὴν εἰς ἀβάπτιστον ἄνδρα; Καὶ ὁποῖαι φρικταὶ ποιναὶ ἀνέμενον τὴν ἄπιστον σύζυγον, τὴν μιανθεῖσαν Χριστιανήν;... Μόνος ὁ θάνατος ὑπῆρχε διὰ τὴν Μαρίαν ἡ μόνη ἔντιμος καὶ ἀνταξία Χριστιανῆς διέξοδος ἀπὸ τῆς θέσεως, ἐν ᾗ τοσοῦτον μοιραίως αἴφνης εὑρέθη.

Οἱ Τοῦρκοι, καλῶς πρὸ καιροῦ κατασκοπεύσαντες τὰ πάντα, εἶχον διασκορπισθῆ εἰς διαφόρους θέσεις. Πλὴν τῶν φυλαττόντων τὰ παράθυρα, ἄλλοι, εἰςορμήσαντες εἰς τὴν αὐλὴν τῆς οἰκίας, ἀνῆλθον τὴν κλίμακα καὶ ὤθουν βιαίως τὴν θύραν ὅπως εἰςέλθωσιν. Σκοτοδινιῶσα ἡ Μαρία καὶ ἐν ἐσχάτῃ ἀπογνώσει τὸν περὶ ὑπάρξεως καὶ ὑπὲρ πίστεως ἀγωνιζομένη τρομερὸν ἀγῶνα, συνήθροισε δι' ὑπερανθρώπου δυνάμεως ὅσα ἔπιπλα περισσότερα ἠδύνατο ὄπισθεν τῆς θύρας ἵνα κατορθώσῃ νὰ ὀχυρωθῇ.

Παρ' οὐδενὸς ἀνθρωπίνου πλάσματος ἠδύνατο νὰ ἐλπίσῃ τὴν ἐλαχίστην βοήθειαν, ἄλλως δὲ καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπικαλεσθῇ τοιαύτην· καὶ ἂν ὅμως ἐπεκαλεῖτο, εἶναι πιθανὸν ὅτι οὐδεὶς θὰ ἤκουεν αὐτήν, διότι οἱ Χριστιανοὶ εὑρίσκοντο ἐν τῷ ναῷ, οἱ δὲ Τοῦρκοι κατῴκουν πολὺ μακράν. Σιγὴ ἀπαισία ἐπεκράτει, καὶ μόνος ὁ λύχνος τῶν εἰκόνων, ὡς ἀκοίμητος τοῦ Θεοῦ ὀφθαλμός, παρηκολούθει τὸ σπαρακτικὸν δρᾶμα. Τὰ κιβώτια καὶ αἱ στρωμναὶ ἐσύρθησαν πρὸς τὴν θύραν καὶ ἐτοποθετήθησαν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ πρὸς ὑποστήριξιν τῆς κλονουμένης θύρας· ἀλλ' εἰς μάτην· καὶ φρουρίου πύλη ἂν ἦτο, δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἀντιστῇ κατὰ τοιαύτης βιαίας ἐπιδρομῆς ἀνθρώπων, ἐλαυνομένων ὑπὸ πόθου ἡδονῆς καὶ ὑπὸ μίσους θρησκευτικοῦ κατὰ Χριστιανῆς. Ὥςτε τί ἠδύνατο, εἷς ἄνθρωπος αὐτή, καὶ γυνή, ἄοπλος καὶ ἀπαράσκευος πρὸς ἄμυναν, ὅσον γενναία καὶ ἂν ἦτο, κατὰ ἑπτὰ θηρίων, ἅτινα ἐδίψων ὡς δαίμονες τοῦ Ἅδου αἷμα χριστιανικόν; Ἔξαλλος, παράφρων ἐκ τῆς ἀπογνώσεως, ἠγνόει τί νὰ πράξῃ. Εὑρίσκετο ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς. Ἐν ᾧ δὲ πανταχοῦ ἔστρεφε τὰ ἐξη-

γριωμένα ὄμματα αὐτῆς, μόνον πρὸς τὸ δωμάτιον τῆς Εὐδοκίας δὲν ἐστρέφετο, ἵνα μὴ δώσῃ ὑπονοίας εἰς τοὺς ἀγρίους διώκτας αὐτῆς περὶ τοῦ προςφιλοῦς κορασίου. Ἐζήτει ὅπλον τι, σίδηρόν τι, ῥάβδον τινά, τέλος πάντων ὄργανόν τι οἷον δήποτε, ὅπερ νὰ μεταχειρισθῇ ὡς ὅπλον, ὥςτε νὰ μὴ ἀποθάνῃ ἄνευ ἀντεκδικήσεως οἵας δήποτε. Μόνος ὁ σιδηροῦς μοχλὸς τῆς θύρας ἤρχετο πρὸ αὐτῆς, ἀλλ' ἂν ἀφῃρεῖτο αὐτὸς ἐκεῖθεν, τίς ἤθελε κωλύσει τὴν θύραν νὰ ἀνοιχθῇ εἰς τὴν πρώτην ὤθησιν τῶν ἀγρίων πολιορκητῶν; Ἐν τούτοις εὗρε μικρὸν πέλεκυν, ὃν *Σατὶρ* ὀνομάζουσι, χρησιμεύοντα εἰς τὴν λείανσιν τῶν κρεάτων.

Ὁ ναυαγὸς τοῦ Εἰρηνικοῦ Ὠκεανοῦ δὲν θὰ ἐνηγκαλίζετο μετὰ πλείονος στοργῆς τὴν θεόθεν προςενεχθεῖσαν αὐτῷ σανίδα, μεθ' ὅσης ἥρπασεν ἡ Μαρία τὸν πέλεκυν. Οἱ δήμιοι ὅμως αὐτῆς ἐξηγριώθησαν τότε εἰς βαθμὸν ἀπίστευτον. Ὥρμησε πρὸς τὸ παράθυρον, ἀλλ' ἀνεχαιτίσθη ὑπὸ τῶν προταθεισῶν λεπίδων, ἐν ᾧ ἀγρίως ἔκοπτον διὰ μεγάλων μαχαιρῶν οἱ ἕτεροι τὰς σανίδας τῆς θύρας.

Ἀνέγνωτέ ποτε τοὺς βυζαντίνους ἱστορικούς, περιγράφοντας διὰ ζοφερῶν χρωμάτων τὰ κατὰ τὴν Ἅλωσιν; Ἐνθυμεῖσθε πόσον ζωηρῶς ἀφηγοῦνται τὴν ἀγωνίαν τῶν ἐν τῇ Ἁγίᾳ Σοφίᾳ κεκλεισμένων γυναικοπαίδων;

Οἱ Τοῦρκοι εἶχον φθάσει νικηταὶ μέχρι τῆς μεγάλης πύλης τοῦ ναοῦ. Οἱ ἀτυχεῖς Χριστιανοί, γονυπετεῖς πρὸ τῶν ἁγίων εἰκόνων, ἐθρήνουν τὴν τύχην αὐτῶν, ὡς ποτε οἱ δύςμοιροι Ἑβραῖοι «ἐπὶ τῶν ποταμῶν Βαβυλῶνος».

Ἡ θύρα ἦτο στερεὰ καὶ δὲν ὑπεχώρει πρὸ τῶν ὤσεων τῶν ἐπιδρομέων. Οὗτοι τότε ἥρπασαν ὑπερμεγέθεις πελέκεις καὶ δι' αὐτῶν προςεπάθουν νὰ καταρρίψωσι τὴν θύραν, ἥτις ἐκώλυεν αὐτοὺς νὰ εἰςέλθωσιν εἰς τὸν μικρὸν *παράδεισον* ἐκεῖνον. Ἡ λύσσα τῆς ἀπολαύσεως τῶν ἐντὸς τοῦ ναοῦ κεκλεισμένων καλλονῶν τοῦ Βυζαντίου ἐνεψύχου τοὺς ἐκ τῆς σφαγῆς κεκμηκότας ὀπαδοὺς τοῦ Μωάμεθ καὶ λυσσωδέστερον κατέφερον τὰ στόματα τῶν πελέκεων ἐπὶ τῶν φύλλων τῆς θύρας τοῦ περιωνύμου ναοῦ. Ἡ μᾶζα ἐκείνη τῶν ἀνθρωπίνων ἀτυχῶν· πλασμάτων ὡς εἷς καὶ μόνος ἄνθρωπος ᾐσθάνετο πάντα τὰ ἐπὶ τῆς θύρας καταφερόμενα πλήγματα ὡςεὶ ταῦτα ἐπεφέροντο κατὰ τῆς ἰδίας αὐτῶν καρδίας καὶ τέλος φρικώδης, μέχρις οὐρανοῦ ἐξικνούμενος, γόος ἐξερράγη ὡς ἐξ ἑνὸς στόματος ἅμα τῇ ὑποχωρήσει τῶν σιδηρῶν στροφίγγων......

Ἡ αὐτὴ σκηνὴ ἐπανελαμβάνετο καὶ νῦν μετὰ 417 ὅλα ἔτη ἐν τῇ Καππαδοκίᾳ, ἀλλ' ἐν μικρογραφίᾳ, τίς οἶδε δὲ ποσάκις μέχρι τοῦδε ἐπαναληφθεῖσα καὶ ἀναμφιβόλως πολλάκις ἔτι ἐπαναληφθησομένη!...

Εἰς τὴν ῥωμαλέαν ἐπίθεσιν τόσων ἀνδρῶν δὲν ἠδύνατο ἐπὶ πολὺ νὰ ἀντιστῇ θύρα ξυλίνη οἰκίας.

Καὶ ὑπεχώρησεν. Ὡς λυσσῶντες λύκοι εἰςώρμησαν οἱ Τοῦρκοι εἰς τὸ μέσον τοῦ δωματίου. Ἡ Μαρία, ἐξηγριωμένη ὡς λέαινα, ἐκράδαινεν εἰς τὰς χεῖρας τὸ φοβερὸν ὅπλον, ἀλλ' ἰδοῦσα τὸ πλῆθος τῶν διωκτῶν αὐτῆς καὶ τὸν θάνατον δεινὸν δερκόμενον, κατέβαλε τελευταῖον ἀ-

γῶνα καὶ ἐζήτησε νὰ ἐξαγοράσῃ τὴν ζωὴν αὐτῆς διὰ χρημάτων ἢ κοσμημάτων. Κατεβίβασεν ἡσύχως τὸν πέλεκυν καὶ γλυκαίνουσα τὴν φυσιογνωμίαν καὶ τὴν φωνήν :

— Ἀγάδες, εἶπεν, ἰδοὺ σᾶς παραδίδω ὅλην μου τὴν περιουσίαν, ὅλα μου τὰ κοσμήματα· ἰδοὺ αἱ κλεῖδες τῆς οἰκίας καὶ τῶν κιβωτίων μου· ἐρευνήσατε καὶ λάβετε ἀφόβως πᾶν ὅ,τι θέλετε καὶ ἀναχωρήσατε.

—Χά! χά! χά! ἐβρυχήθησαν τὸν γνωστὸν ἐκ τοῦ μελοδράματος τοῦ «Φάουστ» γέλωτα τοῦ Μεφιστοφελοῦς. Καλέ, κοκκώνα μου, τί λές; Περιουσίαν νὰ σοῦ δώσωμεν ἡμεῖς ὅσην θέλεις. Χά! χά! χά! Ἡμεῖς δὲν εἴμεθα λησταί, δὲν ἤλθαμεν διὰ τὴν περιουσίαν σου, οὔτε διὰ τὰ κοσμήματά σου. Ἡμεῖς ἤλθαμεν διὰ σέ. Ἐννοοῦμεν σὲ νὰ ἀπολαύσωμεν καὶ ἀδίκως ἐναντιόνεσαι. Τόσον καιρὸν περιμένομεν. Ἡ ψυχή μας ἦλθεν ὡς τὰ χείλη μας. Πρέπει τέλος πάντων νὰ σὲ ἀπολαύσωμεν, καὶ θὰ σὲ ἀπολαύσωμεν σήμερον!

—Τί! Τοῦρκος νὰ μὲ ἐγγίσῃ! ποτέ! ποτέ! Καὶ ἀφ' οὗ ἡ ψυχή σας ἦλθεν ὡς τὰ χείλη σας, ἑτοιμασθῆτε νὰ ξεράσετε αὐτὴν τὴν ἀχρείαν ψυχήν.

Καὶ ὑψώσασα τὸν πέλεκυν κατήνεγκεν αὐτὸν σφοδρῶς κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ αὐθαδεστέρου τῶν κακούργων καὶ κατέπεσεν ἄπνους ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ὡς δρῦς προρρίζως ἐκριζωθεῖσα. Τότε ἐθολώθησαν ὑπὸ φανατισμοῦ καὶ μανίας οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν συντρόφων τοῦ ἐκπνεύσαντος καὶ θηριώδεις ἐπέπεσον κατὰ τῆς δυστυχοῦς Μαρίας καὶ κατεκερμάτισαν αὐτήν.

Ἔντρομος εἶχεν ἀφυπνισθῇ ἡ μικρὰ Εὐδοκία καὶ ἐνα-

γωνίως παρηκολούθει τὰ συμβαίνοντα, βλέπουσα ἀπὸ τῆς σχισμῆς τῆς ἡμιηνεῳγμένης θύρας τὴν ἡρωϊκὴν ἄμυναν τῆς γενναίας μητρὸς αὐτῆς, ἀλλὰ τοσοῦτος φόβος εἶχε καταλάβει τὴν ταλαίπωρον μικράν, ὥςτε ἔμειναν ἐμπεπηγμένοι οἱ πόδες αὐτῆς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ ἐπνίγη ἡ φωνὴ ἐν τῷ λάρυγγι αὐτῆς. Οἱ Τοῦρκοι, κατακρεουργήσαντες τὴν Μαρίαν, ἐτράπησαν εἰς φυγὴν ἐσπευσμένην, ἀφέντες ὄπισθεν αὐτῶν τὴν φρίκην καὶ τὸν ὄλεθρον.

Ἡ Εὐδοκία, ἐννοήσασα τὴν ἀπομάκρυνσιν αὐτῶν, ὥρμησεν εἰς τὸ παράθυρον καὶ ἐκραύγασεν ἐπανειλημμένως δι' ὅλης τῆς δυνάμεως τῶν πνευμόνων αὐτῆς. Εἰς τὸ σκότος καὶ τὴν ἠρεμίαν τῆς φοβερᾶς νυκτὸς ἡ φωνὴ τῆς ὀρφανῆς ἠκούετο ὡς ἀπαίσιος κρωγμὸς γλαυκὸς ἢ φρικιῶσα ὑλακὴ ὀλολύζοντος κυνός.

Οἱ Χριστιανοί, περατωθείσης τῆς ἱερᾶς ἀκολουθίας, ἐπέστρεφον εἰς τὰ ἴδια· ἀκούσαντες δὲ κραυγὰς ἀνθρώπου, ἔσπευσαν εἰς τὸ μέρος, ὁπόθεν αὗται προήρχοντο, καὶ μετὰ φρίκης παρέστησαν θεαταὶ τοῦ ἀπαισίου δράματος, ἰδόντες τὴν ὡραίαν Μαρίαν κυλιομένην εἰς τὸ αἷμα αὐτῆς. Ἡ Μαρία, καὶ μετὰ τὰ τραύματα, δὲν εἶχεν ἐκπνεύσει ἀμέσως· συνελθοῦσα δὲ ὀλίγον ὑπὸ τῶν περιποιήσεων τῶν συμπονούντων αὐτῇ, κατώρθωσε νὰ ἀρθρώσῃ ὀλίγας λέξεις, συνιστῶσα μετὰ στοργῆς πᾶσι τοῖς περὶ αὐτὴν συναθροισθεῖσι τὴν Εὐδοκίαν της. Ἐπανειλημμένως εἷς τῶν δημογερόντων τοῦ χωρίου ἠρώτησε τὴν Μαρίαν περὶ τῶν φονέων αὐτῆς, ἀλλ' αὐτὴ ἐν τῇ ὑπερβολικῇ αὐτῆς μητρικῇ στοργῇ καὶ προνοίᾳ, φοβουμένη διὰ τὸ μέλλον τοῦ τέκνου της, ἐπιμόνως ἠρνήθη καὶ οὐδένα ἐκ τῶν δημίων αὐτῆς

ὡμολόγησεν. Καὶ μετ' ὀλίγον, προφέρουσα τὰ προςφιλῆ ὀνόματα τοῦ Δημητρίου καὶ τῆς Εὐδοκίας, παρέδωκε τῷ Πλάστῃ τὴν ἁγνὴν αὐτῆς ψυχήν.

Ὁ θρῆνος τῶν μαρτύρων τῆς θλιβερᾶς ταύτης σκηνῆς καὶ ὁ κοπετὸς συνήγαγον ἐντὸς ὀλίγου ὅλον τὸ χωρίον περὶ τὴν μάρτυρα τῆς τιμῆς καὶ τῆς πίστεως. Ἡ μετ' οὐ πολὺ ἀνατείλασα αὐγὴ διέσπειρε τὴν φήμην τοῦ ἀπευκταίου γεγονότος εἰς τὰς πέριξ χριστιανικὰς κοινότητας, καὶ ἔντρομοι δὲ καὶ ἀθρόοι συνέρρευσαν εἰς τὸν τόπον τοῦ ὀλέθρου, θρηνοῦντες, ἐν τῷ προςώπῳ τῆς ἀτυχοῦς Χριστιανῆς, τὴν ὀλεθρίαν μοῖραν τοῦ δυστήνου Γένους, οὗ αἱ ἁμαρτίαι *δὲν ἐσώθησαν ἀκόμη*, φαίνεται, καὶ πάντες μετὰ δακρύων ἀτενίζοντες εἰς τὸν οὐρανὸν ἱκέτευον ὅ,τι ὁ ἐθνικὸς ἡμῶν φίλτατος ποιητὴς διετύπωσε διὰ τοῦ στίχου αὐτοῦ:

Ἵλεως, Πλάστα! δι' ἡμᾶς αὐγὴ δὲν θ' ἀνατείλῃ!

. . . .

Ἡ διοίκησις τῆς ἐπαρχίας, ἡμίωρον περίπου ἀπέχουσα ἀπὸ τοῦ χωρίου, ἔλαβεν ἐγκαίρως δι' ἐπίτηδες ἀπεσταλμένων ἱππέων Χριστιανῶν γνῶσιν τοῦ συμβάντος, ἀλλά, κατὰ τὸ γνωστὸν ἔθος τῶν Τούρκων, οἵτινες μετέτρεψαν τὸ παλαίφατον *Σπεῦδε βραδέως* εἰς τὸ *Σπεῦδε* **μηδὲ** *βραδέως*, ἐκινήθη μὲ τὸ *ῥαχάτι* της καὶ ἔσπευσε μετά τινας ὥρας εἰς τὸ ἀναστατωθὲν χωρίον καὶ ἐπελάβετο *ἐσπευσμένως* τῶν ἀνακρίσεων, ἃς ἀληθῶς μετὰ πολλῆς τῆς τέχνης διεξήγαγε· διότι, ὁμολογητέον, οὐδεὶς ὑπερέχει τῶν

Τούρκων εἰς τὴν διὰ τῶν ἀνακρίσεων εὕρεσιν τῆς ἀληθείας. Ἐπὶ τοῦ παρόντος ὅμως αἱ ἀνακρίσεις κατέληξαν εἰς οὐδέν. Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας καὶ μετὰ τοσαύτης περισκέψεως καὶ προμελέτης διεξήχθη τὸ ὅλον δρᾶμα, ὥςτε καθίστατο δυςχερεστάτη ἡ ἀνακάλυψις τῶν ἰχνῶν τῶν κακούργων. Ἀλλὰ τοῦτο οὐδόλως ἀπήλπισε τὸν διοικητήν, λαβόντα μάλιστα ἐντόνους διαταγὰς τῆς Μεγάλης Βεζυρείας, εἰς ἣν σύσσωμοι πάντες οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει παρεπίδημοι τῶν περιοίκων χωρίων Ἕλληνες, ἅμα τηλεγραφικῶς μαθόντες τὸ γεγονός, ἔσπευσαν καὶ ἐζήτησαν τὴν ἐνέργειαν τῶν δεόντων. Ὁ διοικητὴς τῆς Νίγδης, καλῶς, φαίνεται, μελετήσας τὸ ἑλληνικὸν *Γνῶθι σαυτόν*, ἀμέσως ἐνόησεν, ὅτι Τοῦρκοι ἦσαν οἱ ἥρωες τοῦ στυγεροῦ κακουργήματος, ἀλλὰ τίνες οὗτοι καὶ ἐν τίνι ἐκ τῶν τόσων πολυπληθῶν τουρκικῶν χωρίων τῆς μεγάλης ἐπαρχίας νὰ ζητήσῃ τοὺς δράστας; That is the question! Ἐν τούτοις ἐπενόησε τὸ ἑξῆς πρωτότυπον σχέδιον :

Προςεκάλεσε δι' ἐπισήμου διαταγῆς νὰ συνέλθωσιν εἰς εὐρεῖαν πεδιάδα πάντες οἱ τοῦρκοι κάτοικοι τῶν πέριξ χωρίων καὶ ἐκεῖ, καθεσθεὶς ὀκλάδην ἐπὶ πλουσίου τάπητος καὶ ἀνάψας τὸ μακρὸν αὐτοῦ ἐκ πύξου *τσιμποῦκι*, ἐν τῷ μέσῳ νεφῶν εὐώδους καπνοῦ, ὡς Ὀλύμπιός τις Ζεύς, ἔχων παρ' ἑαυτῷ τὴν μικρὰν ὀρφανήν, διέταξε νὰ παρελάσωσι πρὸ αὐτοῦ ἀνὰ εἷς πάντες. Ἡ παρέλασις διήρκεσεν ἐφ' ἱκανὸν χρόνον, καὶ ἡ Εὐδοκία οὐδένα τῶν φονέων τῆς μητρός της ἀνεγνώρισεν. Αἴφνης διέκρινε δύο-τρεῖς.

— Αὐτός, Πασσᾶ ἐφένδη, ἦταν ποὺ 'χτύπησε τὴν μητέρα μου 'ς τὸ κεφάλι, αὐτὸς ἦταν ποὺ ἔχωσε τὸ μαχαῖρι

'ς τὸ στῆθός της, αὐτὸς ποὺ ἔσπασε τὴν πόρτα μας!

Ὁ διοικητὴς διέταξεν ἀμέσως τὴν σύλληψιν τῶν ὑποδειχθέντων καὶ μετά τινας ἀνακρίσεις ἀπεδείχθησαν βάσιμοι οἱ λόγοι τῆς μικρᾶς καὶ ὡδηγήθησαν δεδεμένοι εἰς τὰς φυλακὰς τοῦ διοικητηρίου καὶ ἐθαυμάσθη ἡ σοφία τοῦ περινουστάτου διοικητοῦ. Κατόπιν καὶ βαθμηδὸν οἱ συλληφθέντες ὡμολόγησαν καὶ τοὺς λοιποὺς συνεργούς, ὁμοίως καὶ τούτους μετ' οὐ πολὺ συλληφθέντας.

Ὁ διοικητὴς τῆς Νίγδης, ὡς φρόνιμος ἄνθρωπος, ἐζήτησε νὰ ἀπεκδυθῇ πᾶσαν εὔθυναν· ὅθεν ἄνευ ἀναβολῆς ἔστειλε τοὺς κακούργους εἰς τὴν Γενικὴν Διοίκησιν, εἰς τὸ Ἰκόνιον, δεσμίους. Οἱ Χριστιανοὶ ἀνέπνευσαν, ἐπειδὴ ἐπὶ τέλους θὰ ἐδίδετο καλὸν μάθημα κατὰ τῶν ἐπιβουλευόντων τῇ τιμῇ αὐτῶν Τούρκων, διότι ἐκ φήμης ἤκουον περὶ τῆς φρικαλεότητος τῶν εἱρκτῶν Ἰκονίου. Ἀλλὰ τοῦτο ἦτο ἁπλοῦν τέχνασμα τοῦ μικροπονήρου διοικητοῦ, ὅςτις κατ' ἐπίφασιν ὑπερήσπιζε θερμότατα τοὺς Χριστιανούς, ἐνδομύχως ὅμως ἔχαιρεν ὑπερβαλλόντως, διότι ἐκ τῶν πραγμάτων ἐπείθετο ὅτι δὲν ἐξέλιπον ὅλως διόλου ἀπὸ τοῦ ἔθνους του τὰ αἱμοδιψῆ ἔνστικτα καὶ ὁ κατὰ τῶν Χριστιανῶν φανατισμὸς τοῦ παλαιοῦ Τούρκου.

Ἡ Διοίκησις τοῦ Ἰκονίου, παρελθουσῶν τῶν πρώτων ὁρμῶν τῶν Χριστιανῶν, μετ' ὀλίγον κατεδίκασε (!) τοὺς δολοφόνους τῆς Μαρίας εἰς ἐξορίαν (;!). Καὶ ἄλλοι μὲν ἀπεστάλησαν εἰς τὴν Κύπρον, ἄλλοι δὲ εἰς τὴν Ῥόδον καὶ ἄλλοι εἰς εὐκραέστερα κλίματα, καὶ σήμερον δὲ εἷς τῶν ἐπιζώντων, γέρων ἤδη καὶ εὔπορος, εὑρίσκεται ἐν τῷ χωρίῳ τῆς Μαρίας, ἀπολαύων μάλιστα καὶ ἐξαιρετικῶν τι-

μῶν ὑπὸ τῶν ὁμοεθνῶν αὐτοῦ, ἐπειδὴ ἄλλοτέ ποτε ἐπέδειξε γενναιότητα *ἀξιομίμητον* κατὰ τῶν *Γκιαούρ*...

'Επιτραπήτω μοι νὰ ἐπαναλάβω καὶ τελευταίαν φορὰν ὅτι δὲν γράφω μυθιστορίαν. Ἄλλως θὰ ὡδήγουν τὸν Δημήτριον εἰς τὰς πεδιάδας τῆς Θεσσαλίας καὶ τῶν χαράδρων τῆς αἱμασσούσης ἡρωΐδος πατρίδος τοῦ Μίνωος καὶ Ῥαδαμάνθυος, ἀκρατήτως ῥιπτόμενον κατὰ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ, ἀνηλεῶς κατασφάζοντα μυριάδας Τούρκων καὶ ἐκδικοῦντα τὸν ἄδικον θάνατον τῆς ἀγαπητῆς του Μαρίας, ἢ ἤθελον παραστήσει αὐτὸν περιφερόμενον ἐπὶ τῶν χιονοσκεπῶν κορυφῶν τοῦ 'Ολύμπου τῆς Βιθυνίας καὶ ἐκεῖθεν λαύρως ἐπιπίπτοντα κατὰ τῶν διαβαινόντων Τούρκων, καὶ εἴ τι ἕτερον ὅμοιον θρασὺ τῆς φαντασίας ἀποκύημα. Ὁ Δημήτριος, καὶ ἂν ἤθελεν ἔτι, δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιχειρήσῃ τοιαύτην ἐκδίκησιν, ὡς τῷ ὄντι κατ' ἀρχὰς ἐσκέφθη νὰ πράξῃ, διότι τοιαύτη τις πρᾶξις θὰ συνεπέφερεν ἄφευκτον τὴν σφαγὴν τοὐλάχιστον τῶν συγχωρίων αὐτοῦ. 'Εσκέφθη ὡριμώτερον καί, πεισθεὶς εἰς τὰς συνετὰς συμβουλὰς τῶν ἐμπειροτέρων, ἐκάλεσε τὴν μικρὰν θυγατέρα του εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐνέκλεισεν αὐτὴν ἔν τινι τῶν ἑλληνικῶν παρθεναγωγείων· μετ' ὀλίγον δὲ μετέβη εἰς συνάντησιν τῆς προσφιλοῦς αὐτῷ συζύγου, μαρανθεὶς προώρως!

Τὴν Εὐδοκίαν εὐκολώτατα ἀποκατέστησαν ἐν Κωνσταντινουπόλει οἱ συμπολῖται αὐτῆς καὶ μετὰ σεβασμοῦ

οἱ Μικρασιᾶται ἀναφέρομεν πάντοτε τὸ ὄνομα τῆς γενναίας μητρός της.

Ἐγὼ δέ, καὶ μετὰ πάροδον τοσούτων ἐτῶν, ἱερὸν καθῆκον ἐκπληρῶν, ἀπὸ τῆς ἐλευθέρας ταύτης γωνίας τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ ἀπὸ τοῦ θυμοσπάρτου Ὑμηττοῦ συνάγω τὰ ὀλίγα ταῦτα χόρτα τοῦ ἀγροῦ καὶ δι᾽ αὐτῶν ῥαίνω τὴν μνήμην τῆς εὐγενοῦς καὶ ἡρωϊκῆς Ἑλληνίδος μου, ἀξίως δυναμένης νὰ καταταχθῇ εἰς τὴν σεπτὴν χορείαν τῶν ἀδελφῶν αὐτῆς Ἀντιγόνης, Πολυξένης, Ἰφιγενείας, Μακαρίας, Ἠλέκτρας, Κυρὰ Φροσύνης, Μπουμπουλίνας καὶ πασῶν τῶν μαρτύρων, αἵτινες προςηνέχθησαν σφάγια ἱερὰ ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος!

Καὶ ἦτο ἡ Μεγάλη Παρασκευὴ τοῦ 1870! Πρὸ ἐτῶν πολλῶν ὁ ἐπὶ τοῦ θρόνου τῶν καλιφῶν καθήμενος διάδοχος Μωάμεθ Β´ τοῦ Πορθητοῦ, ἀναγκασθεὶς ὑπὸ τῆς Χριστιανωσύνης, ἔθηκε τὴν ὑπογραφὴν αὐτοῦ εἰς τὸ *Χάτι-Χουμαγιούν*, κηρύττων πανδήμως πάσῃ τῇ Εὐρώπῃ τὴν ἰσότητα καὶ εὐνομίαν μεταξὺ τῶν ὑπὸ τὸ σκῆπτρον αὐτοῦ βιούντων πολυαρίθμων λαῶν!

Η ΑΗΔΩΝ

(Μῦθος)

Ἐπί τινος ὁδοῦ Ἀηδὼν εὑροῦσα κόκκους σίτου ἔτρωγεν αὐτοὺς μετὰ πολλῆς εὐχαριστήσεως, προσέχουσα ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν νὰ στρέφῃ τὴν κεφαλὴν πρὸς πάντα τὰ σημεῖα τοῦ ὁρίζοντος μὴ βλαφθῇ ὑπὸ κακοποιοῦ τινος, ἐκεῖθεν διαβαίνοντος.

Μακρόθεν διέκρινεν ἐρχόμενον πρὸς τὸ μέρος αὐτῆς μεγαλόσχημον ἱερωμένον, βαδίζοντα ἡσύχως καὶ ἴσως ὑποψιθυρίζοντα καί τινα εὐχὴν τῷ Πλάστῃ. Τὸ σεμνὸν βάδισμα καὶ ἡ ὅλη ἐξωτερικὴ περιβολὴ τοῦ ἀνδρὸς ἐνέφαινον ἀληθῆ λειτουργὸν τοῦ Ὑψίστου. Ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἔφερε τὸ ἱερὸν καλυμμαύχιον καὶ ἐπὶ τῆς ῥάχεως τὸ μέλαν ῥάσον· ἐκράτει μεγάλην ἐβένινον ῥάβδον μετὰ χρυσοῦ μήλου ἐπὶ τῆς ἄκρας καὶ ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ κατήρχετο εἰς τὸ στῆθος αὐτοῦ πολύτιμον ἐγκόλπιον. Εἶχεν ἐν πᾶσι σεμνόν τι καὶ ἐπιβλητικόν. Ἡ Ἀηδὼν κατ᾽ ἀρχὰς ἡτοιμάσθη νὰ φύγῃ, ἀλλὰ σκέψις τις ἐκράτησεν αὐτὴν καὶ ἐξηκολούθησεν ἀμερίμνως ῥαμφίζουσα τοὺς ἐναπολειφθέντας κόκκους.

«Ὁ Πανάγαθος Θεός, διενοήθη, ἀπέστειλε δι᾽ ἐμὲ τὴν

τροφὴν ταύτην· διὰ τί νὰ φύγω; τίς θὰ θελήσῃ νὰ μὲ βλάψῃ; Ὁ πρὸς τὸ μέρος μου ἐρχόμενος δὲν εἶναι τυχαῖός τις ἄνθρωπος, εἶναι ἱερεὺς τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἅγιος· αὐτὸς παρητήθη τῶν ἐγκοσμίων καὶ ἀφωσιώθη εἰς τὸν Ὕψιστον, οὗ τὰ ἱερὰ βιβλία νυχθήμερον ἀναγινώσκει καὶ τὰς ἐντολὰς ἐκτελεῖ. Εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ εἶδεν ἐν αὐτοῖς καὶ τὰ δι' ἡμᾶς γεγραμμένα ἐν τῷ ἱερῷ Εὐαγγελίῳ· «Τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ... οὐ σπείρουσιν, οὐδὲ θερίζουσιν, οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας, καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά» (1).

Καὶ ἔτρωγεν.

Ἐν τούτοις ὁ μεγαλόσχημος λειτουργὸς ἐπλησίασε· χωρὶς δὲ νὰ φανῇ ὅτι ἐποφθαλμιᾷ τὸ πτηνόν, ῥίπτει κατὰ τῆς Ἀηδόνος τὴν ῥάβδον καὶ συντρίβει τῆς δυστυχοῦς τὸν πόδα. Ἡ Ἀηδών, ἀδιαφορήσασα διὰ τὰς ἀλγηδόνας τοῦ θραυσθέντος μέλους, ἀνέπτυξε τὰς πτέρυγας καὶ ἦλθεν εἰς τὴν πλησίον πόλιν, παρουσιασθεῖσα δὲ πρὸ τοῦ ἱεροῦ δικαστηρίου, συνεδριάζοντος, κατήγγειλε τὸν ἱερέα, ἐξαιτησαμένη τὴν κατὰ νόμον τιμωρίαν τοῦ ἐνόχου. Ὁ Πρόεδρος, καθ' ὃ εἶχε καθῆκον, ἀπέστειλε κλητῆρά τινα καὶ ὡδηγήθη εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ δικαστηρίου ὁ κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν εἰς τὴν πόλιν εἰσερχόμενος ῥασοφόρος. Γενομένης ἐξετάσεως ἐπιμελοῦς, ἀπεδείχθη ὅτι ἀληθῶς διεπράχθη τὸ καταγγελλόμενον ἔγκλημα καὶ τὸ Δικαστήριον ἀπεσύρθη εἰς ἰδιαίτερον δωμάτιον πρὸς διάσκεψιν. Μετ' ὀλίγον ἐκοινοποιήθη τῶν δικαστῶν ἡ ἀπόφασις, στη-

(1) Ματθ. Ϛ', 26.

ριζομένη ἐπὶ τῶν τεθεσπισμένων ὑπὸ τοῦ Μωσαϊκοῦ Νόμου, ἤτοι ἀπεφήναντο ὅτι, κατὰ τὸ «Ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος καὶ ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ», κατεδικάζετο ὁ ἔνοχος ἱερωμένος νὰ θραυσθῇ καὶ αὐτοῦ ὁ πούς. Μόλις ἐξηγγέλθη ἡ ἀπόφασις αὕτη τῶν δικαστῶν, καὶ ἡ Ἀηδὼν ἀμέσως ἔκραξε:

— Μή, πρὸς Θεοῦ, ὦ δικασταί, μὴ ἐκτελέσητε τὴν ἀπόφασιν ταύτην, διότι ἡ τοιαύτη τιμωρία θὰ ἦναι ἐπιβλαβὴς εἰς πάντα τὰ τῆς ὑφηλίου ἔμψυχα!

Οἱ δικασταί, ἔκπληκτοι, ἠρώτησαν:

— Διὰ τί;

— Διότι, ἄνθρωποι, τετράποδα, πτηνὰ καὶ πᾶν ἄλλο ἔμψυχον ὄν, ὅταν θὰ βλέπωσι λειτουργὸν τοῦ Ὑψίστου πεπηρωμένον, θὰ συγκινῶνται καὶ θὰ λέγωσι· «Τίς δυστυχία ηὗρε τὸν ἀτυχῆ αὐτὸν ἄνθρωπον, ὅςτις παρήτησε πάντα τὰ ἐγκόσμια ἀγαθὰ καὶ ἀφιερώθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Θεοῦ;» Ἡ θλιβερὰ κατάστασις τοῦ κακούργου θὰ ἐφελκύῃ τὸν οἶκτον καὶ τὴν συμπάθειαν τῶν ἄλλων ὄντων, ἅτινα ἀνυπόπτως θὰ ἐμπίπτωσιν εἰς τὸ δίκτυον τῆς κακοποιίας καὶ θὰ πάθωσι καὶ ἄλλοι ἀνιάτους συμφοράς. Ὥςτε διὰ τῆς τιμωρίας ταύτης ἀκουσίως θέλετε προξενήσει πολλὰ κακά. Ἂν θέλητε νὰ ἦσθε δικαιότεροι, τροποποιήσατε τὴν ἀπόφασιν ὑμῶν. Ἀπεκδύσατε τοῦτον τὸν ἄνθρωπον τὸ ἱερὸν ἔνδυμα, ὅπερ φέρει, ἀφαιρέσατε ἀπὸ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ τὸ ἐπικαλύμμαυχον, ἀποσπάσατε ἀπὸ τοῦ στήθους τὸ ἅγιον ἐγκόλπιον, τὰ σήματα τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ἀνεξικακίας, καὶ ἐνδύσατε αὐτὸν ἔνδυμα ληστοῦ καὶ κακούργου, ὥςτε τὰ λοιπὰ πλάσματα

τοῦ Θεοῦ, βλέποντα αὐτόν, νὰ φεύγωσι μακρὰν ὡς ὀλετῆρα καὶ κακοποιὸν καὶ σῴζωνται ἀπὸ τοῦ ἐπαπειλοῦντος αὐτὰ κινδύνου.

Ταῦτα εἶπεν ἡ Ἀηδών, οἱ δὲ δικασταί, ὡριμώτερον σκεψάμενοι, ἐξετέλεσαν τὴν πρότασιν αὐτῆ· καὶ ἀπέσπασαν ἀπὸ τοῦ φοβεροῦ λύκου τὴν δορὰν τοῦ ἀκάκου ἀμνοῦ.

ΜΕΔΡΕΣΕΔΕΣ ΚΑΙ ΣΟΦΤΑΔΕΣ

Μία τῶν ἐν Ἀθήναις ἀπαισίων ποινικῶν φυλακῶν εἶναι, ὡς γνωστόν, καὶ ὁ παρὰ τὴν πυρποληθεῖσαν Παλαιὰν Ἀγορὰν *Μεδρεσές*, καταστὰς περιώνυμος διά τε τὴν ἐντὸς τοῦ περιβόλου αὐτοῦ πελωρίαν πλάτανον καὶ τοὺς διασήμους ἄνδρας, τοὺς ἐν αὐτῷ κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἐγκαθειρχθέντας. Καὶ ἀληθὲς μέν· ὅτι πάντες μετὰ φρίκης κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον μεγάλης προφέρομεν τὸ ὄνομα τῶν φυλακῶν τούτων, ἀλλ' ὀλίγοι, φοβοῦμαι, γινώσκομεν καὶ τὴν σημασίαν αὐτῶν.

Μεδρεσὲς τουρκιστὶ σημαίνει τόπον ἐκπαιδεύσεως, λύκειον, σχολεῖον, ἐν ᾧ ἐκπαιδεύονται οἱ εἰς τὴν παιδείαν ἀφωσιωμένοι νέοι, ἐν ὁπωςοῦν προβεβηκυίᾳ ἡλικίᾳ εἰςερχόμενοι εἰς αὐτό. Ὁ *Μεδρεσὲς* εἶναι εἶδος διδασκαλείου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου καὶ διαιτῶνται οἱ εἰς αὐτὸν φοιτῶντες, τοῦ τουρκικοῦ Δημοσίου καταβάλλοντος πάσας τὰς πρὸς συντήρησιν αὐτοῦ ἀπαιτουμένας δαπάνας. Συνήθως εἰς

μόνος διδάσκαλος (*χώτζας*) διδάσκει πάντα τὰ μαθήματα. Ἐπειδὴ δὲ οἱ φοιτηταί, ἤτοι οἱ *σοφτάδες*, δέον νὰ ἐξέλθωσι τοῦ πανδιδακτηρίου τούτου ἐφωδιασμένοι διὰ πάσης ἀνθρωπίνης γνώσεως, εὔδηλον καθίσταται ὅτι ὁ *Μεδρεσὲς* παρὰ τοῖς Τούρκοις ἀναπληροῖ καὶ τὰ λεγόμενα *Πανεπιστήμια* τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν. Ἀλλ' ἐπ' ἴσης γνωστὸν ὅτι ἡ ἐκπαίδευσις τῶν Τούρκων εἶναι λίαν περιωρισμένη· ὅθεν μόνον τέσσαρα μαθήματα διδάσκονται ἐν τῷ *Μεδρεσέ*· α') τὸ *Δίκαιον*, κυρίως τὸ θεοκρατικόν, τὸ *Σιερῆ* λεγόμενον, βάσιν ἔχον τὸ Κοράνιον καὶ τὰς ἱερὰς τοῦ Μωαμεθανισμοῦ ἐντολάς· β') ἡ *Θεολογία*· γ') ἡ *Φιλολογία*, περιλαμβάνουσα τὴν ἀραβικήν, περσικὴν καὶ τουρκικὴν καὶ δ') ἡ *Φιλοσοφία*, ἐν στενωτάτῳ κύκλῳ.

Ἡ διδασκαλία ἐν τῷ *Μεδρεσὲ* διαρκεῖ 20-25 ἔτη, μεθ' ἃ ὁ *σοφτᾶς* ἐξέρχεται ἔχων δικαίωμα νὰ καταλάβῃ οἵαν δήποτε θέσιν, οὐχὶ κατωτέραν τῆς τοῦ *μολλᾶ*, ἐν τῇ Πολιτείᾳ, ὡς κάτοχος πασῶν τῶν γνώσεων, τῶν ἀπαιτουμένων εἰς πλήρη εὐδοκίμησιν ἐν τῷ νέῳ σταδίῳ. Μόλις περατώσας τὰς σπουδὰς αὐτοῦ, αἰτεῖ ἢ μᾶλλον *ἀπαιτεῖ* τὸν διορισμόν του, ὃν ὑπογράφει ὁ Σουλτᾶνος ἄνευ περαιτέρω διατυπώσεων, πλὴν μικρῶν ἐξετάσεων, ἐν αἷς δοκιμάζεται ὁ ὑποψήφιος, ὡςανεὶ *διδάκτωρ*, ἂν γινώσκῃ *ἀπὸ στήθους* πάντα τὰ διδαχθέντα μαθήματα.

Σῴζεται παράδοσίς τις, καθ' ἣν εἰς τὸν Σουλτᾶνον Μουρὰτ ἐπέδωκεν ἀναφορὰν ἅμα περατώσας τὰς ἐν τῷ *Με-*

δρεσὲ σπουδὰς αὐτοῦ *σοφτᾶς* τις. Ἡ ἀναφορὰ ἦν γεγραμμένη μεθ' ὕφους ἀπαιτητικοῦ, σχεδὸν αὐθάδους, ὁ δὲ Σουλτᾶνος ἔγραψεν ἰδίᾳ χειρὶ ὄπισθεν αὐτῆς τὸ πολυθρύλητον παρὰ Τούρκοις «*Ποὺ δουνγιὰ τσάρκι-φελλέκ διρ· ἄσκ ὀλσοὺν τσεβιρενέ*», ἤτοι «*Αὐτὸς ὁ κόσμος εἶναι τροχὸς τῆς Μοίρας· εὖγε εἰς τὸν δυνάμενον νὰ στρέψῃ αὐτόν*». Μετά τινας ἡμέρας μετέβη εἰς τὴν Μεγάλην Βεζυρείαν ὁ *σοφτᾶς*, βέβαιος, κατὰ τὰ παραδεδεγμένα νόμιμα, ὅτι ὁ Σουλτᾶνος ὑπέγραψε τὸν διορισμόν του. Πόσον ὅμως ἐξεπλάγη μαθὼν παρὰ τοῦ Μεγάλου Βεζύρη, ὅτι ἡ Α. Α. Μεγαλειότης οὐχὶ μόνον διορισμὸν δὲν ηὐδόκησε νὰ ὑπογράψῃ, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀναφοράν του ἐπέστρεψε, γράψας τοὺς ἀνωτέρω στίχους. Ὁ *σοφτᾶς*, λαβὼν τὴν ἥκιστα εὐμενῆ ταύτην ἀπάντησιν, ἐσκέφθη ἐπὶ μικρὸν καὶ ἀνεχώρησε λίαν ἐξημμένος. Βαρύθυμος διὰ τὸ ὅλως ἀπροςδόκητον ἀποτέλεσμα τῆς αἰτήσεώς του, ἐξῆλθε τῆς πόλεως ἵνα ἀνακουφίσῃ τὸν ἀπελπισμόν του ἀναπνέων τὴν ζείδωρον αὔραν τοῦ Βοςπόρου, «πολλὰ κατὰ φρένα καὶ κατὰ θυμὸν μερμηρίζων», ὅτε διακρίνει μακρὰν πτωχὸν ῥακοσυλλέκτην, καμπτόμενον ὑπὸ διπλοῦ βάρους, τοῦ τῆς ἡλικίας καὶ τοῦ τῆς πενίας. Πλησιάζει αὐτὸν καί:

— Θέλω νὰ σὲ κάμω πλούσιον, τῷ λέγει.

— Εὐχαριστῶ, ἐφένδη μου· προθύμως, ἀρκεῖ ὁ τρόπος, μὲ τὸν ὁποῖον θὰ μὲ κάμῃς πλούσιον, νὰ μὴ ἦναι ἄτιμος ἢ ἄδικος.

— Ὄχι, δὲν πρόκειται νὰ βλάψῃς κανὲν ἐκ τῶν πλασμάτων τοῦ πανοικτίρμονος *Ἀλλάχ*, οὐδὲ σὺ θὰ διακινδυνεύσῃς τίποτε.

— Τότε δέχομαι καὶ ὁρκίζομαι εἰς τὸ ἱερὸν *Κοράνιον* νὰ ἐκτελέσω πᾶν ὅ,τι καὶ ἂν μὲ προτείνῃς.

— Λοιπόν, λάβε με καὶ φέρε με εἰς τὴν Ἀγορὰν τῶν Δούλων (*Ἀβρὰτ Παζαρή*) καὶ πώλησόν με ὡς υἱόν σου, λέγων ὅτι ἐγεννήθην ἄλαλος, καὶ ὅτι μὲ ἔθρεψες μὲν ἐπὶ τόσα ἔτη, ἀλλὰ δὲν ἠμπορεῖς πλέον ἕνεκα τοῦ γήρατός σου νὰ ἐπαρκέσῃς εἰς τὰς δαπάνας τῆς συντηρήσεώς μου, ὅθεν ἀναγκάζεσαι νὰ μὲ πωλήσῃς. Καὶ ὅσα χρήματα λάβῃς τὰ βάζεις 'ς τὴν τζέπη σου καὶ ἀναχωρεῖς.

Κατὰ τὰ τουρκικὰ νόμιμα, τὸ τέκνον θεωρεῖται *μακσούμ* (καρπός, προϊόν), οὗτινος ὁ γεννήτωρ εἶναι ὁ ἀπόλυτος κύριος.

Ὁ ῥακοσυλλέκτης, λαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ ὁδηγεῖ εἰς τὴν Ἀγορὰν τὸν ἤδη ἄλαλον καταστάντα *σοφτᾶν*. Κατὰ τύχην ἔρχεται ἀγοραστὴς δούλων εἰς πρῴην Μέγας Βεζύρης, ὅςτις ἐξεπλάγη ἰδὼν μεταξὺ τῶν πωλουμένων μαύρων ἀνδραπόδων καὶ ἕνα λευκόν, καὶ μάλιστα ἐνδεδυμένον τὰ ἱερὰ τοῦ *σοφτᾶ* ἐνδύματα. Προςκαλεῖ τὸν κήρυκα (*τελλὰλ*) καὶ ἐρωτᾷ ἂν πωλῆται καὶ ὁ λευκὸς ἐκεῖνος *σοφτᾶς*.

— Μάλιστα, ἐφένδη μου, ἀπαντᾷ ὁ κῆρυξ, τὸν πωλεῖ ἐκεῖνος ὁ γέρων, ὁ πατήρ του. Εἶναι δὲ βωβός.

— Διὰ τί πωλεῖς τὸν υἱόν σου, πατέρα;

— Ἐφένδη μου, μὲ ὅλην τὴν πτωχείαν μου τὸν ἐσυντήρησα ὥς τόρα καὶ τὸν ἐμεγάλωσα· δὲν ἀντέχω πλέον, εἶμαι πτωχὸς ἄνθρωπος καὶ μόλις βγάζω τὸ 'δικό μου ψωμί. Αὐτὸς κάμμιὰ δουλειὰ δὲν 'μπορεῖ νὰ κάμῃ, διότι εἶναι βωβός, καὶ κάμμιὰ βοήθεια δὲν μοῦ δίνει.

Ὁ Βεζύρης παρατηρεῖ ὅτι ἡ φυσιογνωμία τοῦ ἀλάλου *σοφτᾶ* εἶναι νοήμων καὶ κάμνει τὴν ἑξῆς σκέψιν:

Καλλίτερον ἄνθρωπον ἀπὸ τὸν βωϐὸν αὐτὸν δὲν ἠμπορῶ νὰ εὕρω· τὸν ἀγοράζω λοιπὸν καὶ μὲ ὑπηρετεῖ εἰς τὰ διάφορα διαβούλια χωρὶς φόϐον νὰ προδώσῃ εἰς τὴν ἀντιπολίτευσιν τὰς μετὰ τῶν φίλων μου διαμειϐομένας σκέψεις. Λαμπρὸ *κελεπίρι*, μὰ τὸν Ἀλλάχ!

Τῷ ὄντι δὲ συνεννοεῖται μετὰ τοῦ πωλητοῦ, ἀγοράζει τὸν *σοφτᾶν* καὶ τὸν διορίζει θυρωρὸν καὶ ὑπηρέτην τῆς μεγάλης αἰθούσης αὐτοῦ.

Μετ' ὀλίγον ἔφθασεν ὁ μὴν τοῦ *Ῥαμαζάν*, ἤτοι τῆς πανημέρου νηστείας καὶ τῆς παννυχίου εὐωχίας καὶ τῶν διασκεδάσεων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀδιακόπων προσευχῶν.

Οἱ εὐκατάστατοι Τοῦρκοι, προσεγγίζοντος τοῦ *Ῥαμαζάν*, ἐφρόντιζον νὰ προμηθεύωνται καλλίφωνον ψάλτην (*μουεζίν*), ὅν ἐδοκίμαζον πολλὰς ἡμέρας πρότερον ἐν τοῖς ἐπὶ τούτῳ παρὰ τὰ μέγαρα αὐτῶν ἱδρυμένοις εὐκτηρίοις (*μεστζήδ*), ἐπὶ συμφωνουμένῃ ἀμοιϐῇ. Τοῦτο δὲ γίνεται μόνον κατὰ τὸν μῆνα *Ῥαμαζάν*, διότι καθ' ὅλον τὸ λοιπὸν διάστημα τοῦ ἔτους ἡ προσευχὴ παρὰ τοῖς Τούρκοις εἶναι μία καὶ ἡ αὐτή, στερεότυπος. Ὁ *μουεζίνης* ἔργον ἔχει νὰ ὑμνῇ τὸν Θεὸν διὰ διαφόρων αἴνων τὰς νύκτας ἀπὸ τοῦ μικροῦ πυργίσκου (*μιναρέ*). Συνήθως δὲ εἶναι καὶ ποιητής, αὐτὸς ὁ ἴδιος ποιῶν τὰς πρὸς δοξολογίαν τοῦ Ἀλλὰχ καταλλήλους ᾠδάς.

Οἱ περίοικοι τοῦ πρώην Βεζύρη, ἄρχοντες καὶ μεγι-

στάνες, συνέχαιρον αὐτῷ ἐπὶ τῷ ἐξόχῳ αὐτοῦ *μουεζίνῃ*, ὃν ἤκουον κατὰ τὰς νύκτας μέλποντα διὰ φωνῆς λαμπρᾶς τὸν Ὕψιστον. Ἔκπληκτος ὁ Βεζύρης ἔλεγεν ὅτι βεβαίως δὲν εἶναι ἰδικός του ὁ *μουεζίνης*, διότι αὐτὸς τοιοῦτον ἀκόμη δὲν εἶχε προμηθευθῆ. Ἀναμφιβόλως ὅμως, προσέθετε, θὰ ἦναι ἄλλου τινὸς *πασσᾶ*, ἀλλ᾽ ἀγνοεῖ τίνος. Οἱ γείτονες διεβεβαίουν τὸν Βεζύρην ὅτι αὐτοὶ καλῶς ἤκουον, καὶ ὅτι ἀπὸ τὸ ἰδικόν του *μεστζὴδ* ἐκπέμπονται αἱ θεῖαι ἐκεῖναι μελῳδίαι.

— Περίεργον! ἀπεκρίνετο οὗτος. Ἐγώ, ὡς ἠξεύρετε πάντες, δὲν ἔχω κἀνένα *ἰμάμην* εἰς τὸ *κονάκι* μου. Ὁ ἄνθρωπος, τὸν ὁποῖον ἔχω εἰς τὴν ὑπηρεσίαν μου, εἶναι βωβός, ἔρχεται δὲ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν καὶ ὁ πατήρ του, ἀλλ᾽ ἀναχωρεῖ τὸ ἑσπέρας, ἔπειτα δὲ δὲν εἶναι καὶ δυνατὸν αὐτὸς νὰ ψάλλῃ.

— *Πασσᾶ ἐφένδη*, ἀπὸ τὴν ἰδικήν σου οἰκίαν ἐξέρχεται ἡ *δαουτικὴ* (Δαβιδικὴ) ὑμνῳδία, τὴν ὁποίαν καθ᾽ ἑκάστην νύκτα πάντες ἀκούομεν. Καὶ ἔπειτα δὲν εἶναι δύσκολον νὰ βεβαιωθῆτε καὶ ὑμεῖς. Ἀρκεῖ νὰ ἀγρυπνήσητε μίαν μόνην νύκτα.

Εἰς τὴν ἐπίμονον διαβεβαίωσιν τῶν φίλων του ὁ Βεζύρης ὑποχωρῶν ἀποφασίζει νὰ ἀγρυπνήσῃ. Τῷ ὄντι περὶ τὸ μεσονύκτιον ἀκούει φωνὴν μελῳδικωτάτην, προερχομένην ἀπὸ τὴν *σουφίτα* τῆς ἰδίας οἰκίας καὶ ὑμνολογούμενον τὸν Θεὸν διὰ τοιούτων ὡραίων φράσεων καὶ εἰκόνων, ὥςτε, καταγοητευθείς, ἡσύχως καὶ ἄνευ θορύβου ἀνῆλθε τὴν κλίμακα καὶ βλέπει κατερχόμενον τὸν βωβὸν ὑπηρέτην του.

— Τίς εἶναι ὁ ψάλλων; ἠρώτησε διὰ νευμάτων τὸν ἄλαλον.

— Ἐγώ.

— Σύ! Πῶς; Καὶ δὲν εἶσαι βωβός;

— Ὄχι! πρὸ 5-6 ἡμερῶν μοὶ ἐνεφανίσθη κατ' ὄναρ ὁ μέγας Προφήτης καὶ μοὶ εἶπεν: « Ἄνοιξε τὸ στόμα σου! » Περίφοβος ὑπήκουσα καὶ ἤνοιξα αὐτό· ὁ ἔνδοξος Μωάμεθ τότε ἔβαλεν εἰς τὸ στόμα μου μικρὸν μὲ πράσινα φύλλα καὶ μὲ χρυσᾶ γράμματα βιβλιαρίδιον, τὸ ὁποῖον ἐκράτει εἰς τὴν ἁγίαν χεῖρά του καὶ μὲ διέταξε νὰ τὸ καταπίω. Ἐγὼ τὸ κατέπιον χωρὶς νὰ εἴπω λέξιν, καὶ ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ὁμιλῶ ὅπως ὅλοι οἱ ἄνθρωποι καὶ γνωρίζω ἀπὸ στήθους ὅλον τὸ *Σιερῆ* καὶ ὅ,τι ἄλλο θέλεις.

Ὁ *πασσᾶς* ἔμεινεν ἐμβρόντητος, ὡς ἦτο ἑπόμενον, καὶ καταβὰς εἰς τὴν αἴθουσαν διέταξε νὰ δοθῇ τῷ *σοφτᾷ* πλουσιώτατον *καφτάνι* καὶ νὰ τὸν περιποιηθῶσιν ὡς ἄνθρωπον ἅγιον. Ἀμέσως διεδόθη ἀνὰ πᾶσαν τὴν πόλιν ὅτι θαῦμα τοῦ Μωάμεθ ἐτελέσθη, μυριάδες δὲ λαοῦ ἤρχοντο ὅπως αὐτοῖς ὄμμασι βεβαιωθῶσι περὶ τοῦ γενομένου θαύματος καὶ ἀσπασθῶσι τὴν ἱερὰν τοῦ σεπτοῦ *σοφτᾶ* χεῖρα. Ἐννοεῖται ὅτι τὸ γεγονός, διαδοθέν, ἔφθασε καὶ εἰς τὰς ἀκοὰς τοῦ Σουλτάνου, ὅστις καὶ ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἴδῃ καὶ αὐτὸς τὸν ὅσιον ἄνδρα. Ὁ *σοφτᾶς* ὅμως ἐθεώρησεν ἀνάρμοστον εἰς ὃν ἤδη ἔφερεν ἱερὸν χαρακτῆρα νὰ μεταβῇ πρὸς τὴν Α. Α. Μ., διότι δὲν προσεκλήθη *ἐπισήμως*. Ὁ Σουλτᾶνος τότε ἠναγκάσθη νὰ ἀποστείλῃ αὐτοκρατορικὰς ἁμάξας καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῶν παραταχθέντων στοίχων τοῦ στρατοῦ διηυθύνθη μετὰ πάσης τῆς ἐπισημό-

τητος εἰς τὰ Ἀνάκτορα, παρακολουθούμενος ὑπὸ ἀμετρήτου πλήθους φανατικοῦ λαοῦ.

Ἅμα παρουσιασθεὶς εἰς τὸν Σουλτᾶνον προςήνεγκε τὸ σέβας αὐτοῦ εἰς τὴν *ἐπὶ τῆς γῆς σκιὰν τοῦ Θεοῦ* καὶ τὸν *ἀντιπρόςωπον τοῦ Προφήτου*. Ὁ Σουλτᾶνος μετὰ προςεκτικὴν παρατήρησιν τὸν ἀνεγνώρισε καὶ εἶπε:

— Τὸ πρόςωπον τῆς ὑμετέρας Ὁσιότητος νομίζω ὅτι δὲν μοὶ εἶναι ὅλως ἄγνωστον.

— Μάλιστα, Μεγαλειότατε. Καὶ ἰδοὺ ἡ ἀναφορά μου ὡς *σοφτᾶ* καὶ ἡ ἰδιόχειρος γραφή σας. Πῶς σᾶς φαίνεται; Ἠδυνήθην νὰ στρέψω τὸν *τροχὸν τῆς Μοίρας* ἢ ὄχι; Παρατηρήσατε ἀπὸ τοῦ παραθύρου σας. Πόσαι χιλιάδες φανατικοῦ κόσμου προςμένουσι πρὸ τῶν Ἀνακτόρων σας, ἐξαρτώμενοι ἀπὸ τῶν χειλέων μου; Ἐὰν εἰς τὸν συρφετὸν αὐτὸν φωνάξω ὅτι ὁ Σουλτᾶνος δὲν πιστεύει εἰς τὸ θαῦμα τοῦ Μωάμεθ, φαντάζεσθε τί δύναται νὰ γείνῃ;

Ὁ Σουλτᾶνος παρετήρησεν ἀπὸ τοῦ παραθύρου, εἶδεν, ἐσκέφθη καὶ ἀμέσως προβαλὼν τὴν κεφαλήν:

— Μουσουλμᾶνοι, εἶπε, γονυπετήσατε καὶ δοξάσατε τὸν μέγαν Προφήτην ἡμῶν. Ἀδιστάκτως πιστεύω εἰς τὸ θαῦμα τοῦ θεοπνεύστου Μωάμεθ καὶ προςκυνῶ τὸν ἅγιον ἄνθρωπον, ἐφ' οὗ συγκατέβη νὰ θαυματουργήσῃ. Ἵνα δὲ καὶ διὰ πραγμάτων δείξω τὸν ἄκρον σεβασμόν μου, διορίζω αὐτὸν Μέγαν Ἐμίρην τῆς ἁγίας πόλεως Μέκκας.

Μετ' ἐνθουσιασμοῦ ἀκρατήτου ἤκουσεν ὁ λαὸς τοὺς λόγους τοῦ Μονάρχου καὶ ἐν κατανύξει βαθείᾳ ἔκαμψε τὰ γόνατα. Καὶ παρηκολούθησε τὸν ἅγιον εἰς τὸ μέγαρον τοῦ Βεζύρου, οὕτω δὲ ὁ Σουλτᾶνος διὰ τῆς εὐφυΐας αὐ-

τοῦ ἀπηλλάγη φοβεροῦ ἐχθροῦ, πολλὰ πράγματα δυναμένου νὰ παράσχῃ αὐτῷ ἑκάστοτε.

Καὶ ἐπειδὴ περὶ *μεδρεσέδων* καὶ *σοφτάδων* ὁ λόγος, ἐπιτραπήτω μοι νὰ μνημονεύσω μιᾶς ἔτι παραδόσεως, ἀναφερομένης εἰς τὸν πολυθρύλητον *Νασρεδδὶν Χότζαν*. Ἡ παράδοσις ὅμως αὕτη, ὡς πᾶσαι αἱ τοιούτου εἴδους, ἐνέχει πολὺ τὸ μυθολογικόν, ἀλλ' ὅπως δήποτε δὲν εἶναι καὶ ἀναξία ἀναγραφῆς.

Εἷς τῶν *Ἐμιρῶν*, τῶν καταγομένων ἀπὸ τῆς *ἱερᾶς γενεᾶς τῶν Καλιφῶν* καὶ φερόντων ἐπὶ κεφαλῆς λευκὴν κίδαριν (*σαρίκ*), εἶχε *μεδρεσέν* τινα, ὃν διηύθυνεν ὡς *μουδερίς* (καθηγητής), λυκειάρχης, ἐδίδασκε δὲ τὰ ἀνώτερα μαθήματα τῆς ἀνωτάτης τάξεως, περιλαμβανούσης τέσσαρας ἐν ὅλῳ μαθητάς.

Ὁ *Ἐμίρης* οὗτος εἶχεν ἓν ἀρνίον (*κουζού*), ὅπερ ἔβοσκεν ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ *μενδρεσέ*. Ὁ *Ἐμίρης*, συλλαμβάνων αὐτό, τὸ ἔσφαζε, τὸ ἐξέδαιρε, τὸ ἀπέστελλεν εἰς τὸν *φοῦρνον* πρὸς ἔψησιν καί, καθήμενος μετὰ τῶν τεσσάρων μαθητῶν του, τὸ ἔτρωγε, φροντίζων ἐπιμελῶς νὰ μὴ ῥιφθῇ κἀνὲν ἐκ τῶν ὀστῶν τοῦ ἀρνίου. Μετὰ ταῦτα συνέλεγε πάντα τὰ ὀστᾶ, τὰ συνηρμολόγει καλῶς, ἥπλου τὸ δέρμα, τὰ ἔθετεν ἐντὸς αὐτοῦ, ὑπετονθόριζεν εὐχάς τινας καὶ κατόπιν μεγαλοφώνως διέταττεν αὐτῷ νὰ ἐγερθῇ καὶ μεταβῇ εἰς τὴν βοσκήν. Τὸ ἀρνίον ἠγείρετο καὶ ἔβοσκεν.

Τοῦτο συνέβη πολλάκις καὶ ἐπανειλημμένως εἰς τὸ αὐτὸ ἀρνίον.

Ἡμέραν τινά, ἀπουσιάζοντος τοῦ *Ἐμίρη*, οἱ τέσσαρες μαθηταὶ ἀπεφάσισαν νὰ δοκιμάσωσι καὶ αὐτοὶ τὸ πείραμα τοῦ διδασκάλου των. Ἀφ' οὗ λοιπὸν ἔφαγον τὸ κρέας, συνηρμολόγησαν τὰ ὀστᾶ κτλ., προςεπάθησαν δὲ διὰ φωνῶν καὶ λοιπῶν εὐχῶν νὰ ἐπαναγάγωσι τὸ ἀρνίον αὖθις εἰς τὴν ζωήν. Δὲν εἶναι δύςκολον νὰ πείσω τὸν ἀναγνώστην μου ὅτι τὸ ταλαίπωρον ἀρνίον εἶδε τὸ «γλυκερὸν Ἠελίοιο φάος» ὅσον καὶ ὁ ὑπὸ τῶν φιλοστόργων θυγατέρων του καταμελισθεὶς θετταλὸς Πελίας.

Ἦλθεν ὁ καθηγητὴς καὶ μαθὼν τὰ γενόμενα, ἠρώτησε χολωθείς:

— Τίς ἔσφαξε τὸ ἀρνίον;

Οἱ μαθηταὶ μετὰ δέους ἔδειξαν τὸν σφαγέα.

— Οὕτω νὰ σφαγῇς καὶ σύ! κατηράσθη ὁ ἱεροδιδάσκαλος. — Καὶ τίς ἐξέδαρε τὸ ἀρνίον; ἠρώτησεν ἐκ δευτέρου.

Ὑπεδείχθη μετὰ τρόμου καὶ ὁ δεύτερος ἔνοχος.

— Οὕτω νὰ ἐκδάρουν καὶ σέ! — Καὶ τίς ἔψησε τὸ ἀρνίον; ἐβρυχήθη τὸ τρίτον ὁ *Ἐμίρης*.

Ἔδειξαν καὶ τὸν ἐψήσαντα τὸ ἀρνίον, ὃν κατηράσθη ὁμοίως:

— Οὕτω νὰ ἐψήσουν καὶ σέ, ἄθλιε!

Εἶναι περιττὸν νὰ προσθέσωμεν ὅτι ἅπασαι τοῦ εὐσεβοῦς *Ἐμίρη* αἱ ἀραὶ ἐξεπληρώθησαν κατὰ γράμμα.

Στραφεὶς τέλος καὶ πρὸς τὸν τέταρτον μαθητήν:

— Σὺ τί ἔκαμνες; ἠρώτησεν.

— Ἐγὼ ἐγέλων, ἀπήντησεν.

— Πᾶσαι αἱ πράξεις καὶ οἱ λόγοι σου νὰ ἦναι γελοῖοι καὶ νὰ προξενοῦν πάντοτε τὸν γέλωτα, εἶπεν ὁ δίκαιος ἀνήρ, καὶ ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται τὸ εἰς ἄκρον φιλόγελων τοῦ *Νασρεδδίν*, ὅςτις, γενόμενος κατόπιν χώτζα, ἀπέβη διάσημος παρὰ τοῖς Ἀσιανοῖς διὰ τὰ ἄπειρα ἀστεῖα ἀνέκδοτά του, δι' ὧν ἀρτύεται πᾶσα συνδιάλεξις παρά τε τοῖς Τούρκοις καὶ πᾶσι τοῖς χριστιανικοῖς λαοῖς τῆς Τουρκίας, καὶ μέχρι δὲ τῆς σήμερον ἄσβεστος ἀείποτε προκαλεῖται ὁ γέλως εἴτε διὰ τῶν ἀληθῶς εὐφυῶν εἴτε καὶ διὰ τῶν βλακωδῶν ἐν πολλοῖς χαριτολογιῶν αὐτοῦ.